

Nagykanizsa

1956

Nagykanizsa 1956

Nagykanizsa 1956

Nagykanizsa 2010

Megjelent
Nagykanizsa Megyei Jogú Város Önkormányzata
Kulturális Alapja
és a
Batthyány Lajos Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola
támogatásával

A kötetet szerkesztette és magyarázó szövegeket írta:
Czupi Gyula

Tördelte:
Tábori Zita

A borító a Thúry György Múzeum fényképeinek felhasználásával
készült

ISBN 978-963-9782-12-9

Kiadja a 15 éves Czupi Kiadó
8800 Nagykanizsa, Pityer u. 19.
Tel.: +36 93 320 766, +36 30 9371614
www.czupi.hu

Tartalom

Nagykanizsa 1956, kronológia és személyi adattár.....	7
Az ellenforradalom tevékenysége Zala megyében.....	29
1956 nagykanizsai dokumentumai	37
56 Zalában – Nagykanizsa.....	37
Csillaghullás Nagykanizsán (Vadlya Alajos)	76
Tüntetés Nagykanizsán	77
Szobordöntés vontatóval	86
Vásárlási láz Nagykanizsán	89
Orosz tankok Nagykanizsán.....	94
Disszidálási láz Nagykanizsán	98
„Normalizálódás” ideje	100
Októberi napló (Pék Pál).....	101
Csitt	108
Feldolgozások, emlékezések 1989 után	151
Az 1956-os diákper Nagykanizsán (Harkány László).....	151
Ludovikás tisztből nemzetőr-parancsnok (Csomor Erzsébet)	155
Orbán Nándor emlékére (Harkány László)	173
Kamaszok a történelem sodrában.....	176
1956 Nagykanizsán (Czupi Gyula)	187
Emlékező séta Nagykanizsán	213
A Batthyány Lajos Gimnázium évkönyveiből	217
Emlékezzünk '56-ra	217
Ünnepi beszéd	218
Így ünnepeltük október 23-át	221
Kik hatalmasok bűneiért megszenvedtek! (Dr. Wágnerné	
Mohácsy Erzsébet).....	223
Ki volt Ungor Károly?! (Balogh László).....	229

A Zala Megyei Levéltár kiadványai a legbiztosabb alapját adják mai tudásunknak 1956 nagykanizsai eseményeinek megismeréséhez. Az a két kötetes munkájuk, mely '56 Zala megyei kronológiája és személyi adattára címet viseli 2004-ben tette közzé az események időrendbe állított ismertetését. Egy ilyen összefoglaló segíti, hogy minden további ismeretet el tudjunk helyezni az események sodrában. Az idézett rész az első kötet 157–173. és 177–179. oldalain olvasható, a lábjegyzeteket elhagytuk. A további ismeretekre, részletekre is kíváncsiaknak a Csomor Erzsébet és Kapiller Imre által összeállított és szerkesztett kötet egészét ajánljuk szíves figyelmébe.

Nagykanizsa 1956, kronológia és személyi adattár

Október 24.

A nagykanizsai 18. légvédelmi tüzér osztálynál Fejes Lajos hadosztály parancsnok harci riadót rendelt el. Tájékoztatta Teleki István századost, az alakulat parancsnokát arról, hogy „Pesten fegyveres felkelés kezdődött” A laktanyában az őrseget megketőzték.

Október 25.

A fővárosi események hatására a Dunántúli Kőolajipari Gépgyárban a munkások leverték a gyár homlokzatáról a vörös csillagot. A gyár dolgozói nemzetiszínű zászlók alatt felvonultak. Éltették a magyar kormányt, a magyar függetlenséget. A tüntetőkhez csatlakoztak a városban lévő üzemek, vállalatok, intézmények dolgozói is. Zalán József a gépgyár dolgozója motorral a tömeg élén haladt. A pártházban Zalán a tüntetők nevében tárgyalt a párttitkárral, majd a pártbizottság erkélyéről felolvasta annak a Budapestre küldendő táviratnak a szövegét, amelyben követelték a szovjet csapatok kivonását, a varsói szerződésből való kilépést,

szabad választásokat, többpártrendszer és a kormány leváltását. Bejelentette, hogy egyet értenek a budapesti egyetemi ifjúság követeléseivel. A tüntetők következő állomása a posta volt, Zalán itt is felolvasta a 15–20 pontból álló követelés szövegét.

Horváth József a Szabadság téren álló szovjet emlékmű talapzatáról beszédet mondott: „Le kell döntenet az a gyalázatos szimbólumot, ami már 12 éve itt áll, 12 éve vártunk erre.” A beszédet követően vontató segítségével ledöntötték az emlékművet.

Tüntetőök a középületek homlokzatáról leverték a vörös csillagokat, népköztársasági címeres táblákat. A megmozduláshoz a diákok is csatlakoztak. Kossuth-indulókat énekelve éltették a budapesti ifjúságot, „oroszt nem tanulunk” jelszóval, nemzeti színű lobogóval vonultak az állomáshoz, majd vissza az iskoláikba.

A gimnazistákat Gógös Ferenc igazgató hazaküldte. Tüntetőök egy csoportja a nagykanizsai Járási Kiegészítő Parancsnoksághoz vonult, ahol fegyvereket követeltek. A parancsnokság a tömeg kérését nem teljesítette. A laktanya homlokzatáról a tisztek leverték a népköztársasági címet. Cseke István a Sörgyár bejáratán lévő nemzeti színű zászlót levette és elvitte a Petőfi szoborhoz.

Október 26.

A laktanya bejáratához 9 óra körül négy, tüntetőökkel teli teherautó érkezett. Gyertek velünk!, Új ruhát a honvédségnek!, Oroszok menjenek haza! – kiabáltak. Követelték, hogy „a katonaság is jöjjön segítségükre, azaz fegyverekkel együtt vonuljunk fel Budapestre”. Egy őrnagy közölte a tüntetőökkel, hogy egyetértenek a követelésekkel, „nem vagyunk hajlandók a tüntető tömegre löni, viszont a laktanyát el nem hagyhatjuk, mert erre parancsot nem kaptunk.”

A délelőtti órákban a gimnázium diákjainak felvonulásával kezdődött a tüntetés. A diákokhoz csatlakoztak a MÁV, a posta, az üzemek, vállalatok, a tanács, majd a Kőolajipari Gépgyár dolgozói is. A rendőrség elé érve Zalán József hívására a rendőrök közül többen beálltak a felvonulók közé. A Petőfi szoborhoz vonultak, ahol Altai József MAV dolgozó elszavalta a Nemzeti dalt. A Himnusz és a Szózat eléneklése után a tömeg a Dózsa laktanya

elé vonult és követelték, hogy az alakulatok is csatlakozzanak hozzájuk. Egy szakasz katona és a katonai zenekar csatlakozott, Kossuth nótákat énekelve vonultak vissza a városba.

A nap folyamán a tüzérosztály parancsnoka biztonsági rendszabályként elrendelte, hogy a laktanyától kb. 3 km-re lévő löszerraktárból az összes robbanóanyagot szállítsák a laktanyába.

A Centrálban a Deák Ferenc szakszervezeti elnök a felettes szakszervezeti vezetőkötől utasítást kapott a munkástanács megalkotására. Tárgyalásokat kezdett ez ügyben.

A Nagykanizsai Kőolajipari gépgyárban üzemőrséget alakítottak.

Délután Dr. Török Ferenc a járásbíróóság elnöke, Dr. Szabó György orvos és Varga Béla a HNF elnöke megkeresték Dr. Lékay Gyula ügyvédet azzal, hogy vállalja el a nemzeti bizottság elnökségét mivel a város jelenlegi vezetői nem alkalmasak a rend és nyugalom fenntartására. Felkeresték Domonkos Sándort, a városi tanács elnökét, akinek bejelentették szándékukat.

Az esti órákban a pártszékház előtt a katonaság a tüntető tömegbe lőtt. A sortűzben Skerlák Józsefné életét vesztette. A lövöldözésnek 14 sérültje volt. Üveges Lajos őrnagy, a helyőrség parancsnoka harckocsik segítségével feloszlatta a tüntetést, a városban kijárási tilalmat rendelt el.

A város rendjének biztosítására a helyőrségparancsnok kérelmére a marcali harckocsizó egységtől öt rohamlöveg érkezett a városba.

A nagykanizsai vasútállomás oktatótermében összegyűlt mintegy 200–300 vasúti dolgozó. Többek javaslatára Lisinszky Lajos állomásfőnököt leváltották. Az új állomásfőnöknek Csaba Lajost, helyettesének Baj Lászlót nevezték ki. Az ülésen döntöttek a káderlapok megsemmisítéséről is.

Október 27.

Az előző napi véres események következtében a pártbizottság megrettent tagjai, félve attól, hogy a tömeg bántalmazni fogja őket, bemenekültek a laktanyába

A diákok újabb tüntetést szerveztek, de Üveges Lajos őrnagy fenyegetése – miszerint minden tömeges megmozdulásra lövetni fog – hatására a megmozdulás elmaradt.

Megalakult a Nagykanizsai Kőolajipari Gépgyár munkástanácsa. Elnöknek Kelemen Istvánt, titkárnak Baj Józsefet választották. A munkások leverték az épületről a vörös csillagokat, a párt és szakaszervezeti iratokat elégették. A pártszervezetet, szakszervezetet feloszlatták.

Megalakult a Zala megyei Közraktárak munkástanácsa. Elnöknek Tőke Antalt választották meg. A forradalom napjaiban a testület ügyelt arra, hogy a közraktárakban a munka folyamatos legyen, a készletekben kár ne essen. A közraktár vezetőit nem váltották le.

Megalakult a Nagykanizsai Szálloda- és Vendéglátóipari Vállalat munkástanácsa. Elnöke Gerencsér József lett.

A Nagykanizsai Sütőipari Vállalatnál létrejött a munkástanács. Elnökének Sipos Gábort választották. A vállalat vezetését nem váltották le, elbocsátás nem történt.

A nagykanizsai Fűtőházban munkásgyűlést tartottak. Tihanyi Vilmos tájékoztatta a megjelenteket, hogyan kell a munkástanácsot megalakítani. Aradi Gábor oktatótiszt elmondta, a tanácsnak „gazdasági vonatkozásban kell működnie”, amihez példaként a jugoszláv munkástanácsok működését említette. Aradi javaslatával nem értettek egyet, sőt Aradi személye ellen is kifogás merült fel, hiszen „kiszolgálta a Rákosi-Sztálin rendszert”. A munkások leváltották Aradit és a fűtőház főnökét Somogyi Gézárt is. A munkástanács elnöke Tihanyi Vilmos lett. Tagjai Tihanyi Vilmos, Csaba Lajos, Baj László, Kincses Károly, Heltai Miklós, Mócsi Lajos, Nagy András, Magyar Miklós, Kaposi Teréz, Antal Lajos, Várszegi Károly és mások voltak. Tihanyi a választás után beszédet mondott: „Magyarok, barátaim, testvéreim, a magyar ifjúság a legszentebb harcát vívja az elnyomó oroszok ellen, vérének hullatásával vívja ki szabadságharcával a magyar nép számára a szabadságot.” A párttitkárral közölte, megszűnt a párt, a párthelyiség kulcsait adja át a munkástanácsnak.

A nap folyamán Üveges Lajos a helyőrség parancsnoka kijárási tilalmat rendelt el.

Október 28.

Riadót rendeltek el a 18. légvédelmi tüzérosztálynál, mert az a hír terjedt el, hogy a tüntetők meg akarják támadni a laktanyát.²²

A Nagykanizsai Ügyvédi Munkaközösség irodájában Varga Béla a HNF elnöke, Benkő János vb titkár dr. Szabó György vb tag és több ügyvéd arról tárgyalt, hogy egy a rend fenntartására, a közellátás biztosítására, a közigazgatási munkák ellátására bizottságot kellene alakítani, „amiről az egyes rádióállomások már beszélnek.” Vargáék vállalták, hogy tájékoztatják Köves Jánost, a pártbizottság titkárát a megbeszélésekről és abban állapodtak meg, hogy a következő napon tarják meg az alakuló ülést.

A Kőolajipari Gépgyárban a gyár munkástanácsa és a vasúti munkástanács közös gyűlést tartott, amin elhatározták, hogy délután 2 órára az üzemek, vállalatok küldötteit összehívják a forradalmi bizottság megalakítására. Taxival és autókkal járták a várost, toborozták a gyűlés résztvevőit.

A Városi Tanács nagytermébe 2 órára megérkeztek az üzemek, vállalatok, hivatalok küldöttei. Varga Béla a HNF elnöke nyitotta meg a gyűlést. Az elnökségben helyet foglalt Dr. Török a Járásbíróság elnöke, Szalay József rendőrszázados, Csillag őrnagy a határőrség parancsnoka, Mátay József városi vb elnök helyettes. Varga elmondta, az összejövetel célja egy olyan bizottság megalakítása, ami az adott helyzetben a rendet fenn tudja tartani, a város nyugalalmát képes helyreállítani. Többen támadták a jelenlévő Üveges őrnagyot, a helyőrség parancsnokát a pártház előtti lövöldözés miatt. Varga Béla javasolta, hogy Lékay Gyulát válasszák meg a bizottság elnökévé. A jelenlévő kb. 120 küldött egyhangúlag elfogadta Lékay jelölését. Ezután Lékay a jog és a törvényesség betartására hívta fel a jelenlévők figyelmét és munkájához támogatásukat kérte. A kora esti órákban az előző napon bevezetett kijárási tilalom miatt a gyűlést be kellett fejezni. Lékay a városi hangos híradóban bejelentette a Városi Nemzeti Bizottság megalakulását és felhívta a város lakosságát a rend és a nyugalom megtartására.

Alpár Lajos több vasutas társával a nagykanizsai MAV Fűtőház párttitkára irodájában megsemmisítették a népköztársasági

címert, a szovjet-magyar barátság jelvényt, és a párttitkárt távozásra szólították fel majd az irodát bezárták.

Megalakult a munkástanács a Nagykanizsai Faipari Vállalatnál. Elnöke Medgyes Ferenc lett.

Október 29.

Délelőtt 9 órától ülésezett a városi nemzeti bizottság a Városi Tanács kultúrtermében Lékay Gyula elnökletével. A testület leváltotta Domonkos Sándor tanácselnököt és Horváth Balázs pénzügyi osztályvezetőt. Domonkos helyett egyhangúlag dr. Paizs Ferencet bízták meg a város közigazgatásának vezetésével. Paizs Ferenc elvállalta a megbízatást azzal az elhatározással, hogy amennyire hatásköre lehetővé teszi megfékezze a zavargásokat, a város közigazgatását megnyugtató mederbe terelje, a rossz közlekedési viszonyok miatt veszélyeztetett közellátást biztosítsa, az ügyfelek hivatali panaszát elintézzze. Horváth Balázs helyett Hemmert Károlyt javasolták, aki nem vállalta el a tisztséget. A nemzeti bizottság tájékoztatta Domonkos Sándort leváltásáról, aki írásban beadta lemondását.

Paizs Ferenc a nyomdában megrendelte az új testület körbélyegzőjét „Nagykanizsa Város Nemzeti Bizottsága” szöveggel, és Kossuth címerrel, illetve a város új körbélyegzőjét „Nagykanizsa város Tanácsa” elnevezéssel, Kossuth címerrel.

A nemzeti bizottság ülésén a küldöttek részéről különböző követelések hangoztak el, vita folyt a szovjet csapatok kivonásáról, a kötelező állami ünnepek és a hitoktatás bevezetéséről.

Az ülésen jelenlévő Tímár Ede százados javasolta az olajmezők államvédelmi egységeinek leváltását, amit a gyűlésen elfogadtak és utasították Teleki István századost, hogy a leváltásokat hajtsa végre és az egységébe tartozó katonákból szervezzen őrséget.

Domonkos Sándor tanácselnök eltávolítását a Megyei Tanács a forradalom után jóváhagyta és elfogadta, ugyanis Domonkost már korábban figyelmeztette a városi pártbizottság, amennyiben nem változtat magatartásán, úgy leváltását javasolni fogják. Horváth Balázs ellen már 1956 nyarán pártfegyelmet indítottak az ügyfelekkel és a dolgozókkal szemben tanúsított durva magatartása és

sorozatos törvénysértései miatt. 1956 júniusában a pártbizottság írásban javasolta Horváth leváltását a Városi Tanács Végrehajtó Bizottságának. Dr. Paizs Ferencné észrevételei dr. Paizs Ferenc vádiratával kapcsolatban.

A délelőtti ülésen javasolták, hogy dr. Kajdi Lajost és Pétervári Lajost a nemzeti bizottság megbízottként delegálja a rendőrségre, ugyanis többen elégedetlenek voltak Szalay Jánossal a rendőrkapitányság akkori vezetőjével.

A nemzeti bizottság délelőtti ülését követően a rendőrkapitányságon Szalay százados összehívta a rendőrség állományát és javasolta a munkástanács megalakítását. Kajdi és Pétervári – a nemzeti bizottság küldötteként – jelen voltak az összejövetelen.

Megalakult a Városi Pedagógus Forradalmi Tanács. A Városi Nemzeti Bizottságba a pedagógusok Rimay Bélát választották küldöttnek.

A nemzeti bizottság délutáni ülésére olyan nagy létszámban jelentek meg, hogy a városi kultúrterem szűknek bizonyult és ezért az ülést a Kőolajipari Gépgyár kultúrtermében kellett megtartani. A résztvevők egy perces néma felállással emlékeztek meg a „szabadságért és függetlenségért folytatott harcban elesett hősök emlékére.” Lékay Gyula 12 pontból álló követelést állított össze. Annak felolvasása után egyhangúlag elfogadták azt. Ezt követően a 12 pontot 3000 példányban, nemzeti színű keretben kinyomtatták a helyi nyomdában, illetve a városi hangos híradón folyamatosan olvasták fel a város polgárai számára.

Az ülésen Lampert Imrét leváltották, helyére Horváth Balázst választották a városi tanács pénzügyi osztályvezetőjének.

A Nemzeti Bizottság kapcsolatban volt a Megyei Nemzeti Bizottsággal és a Dunántúli Nemzeti Tanáccsal. Győrben küldöttség képviselte a várost: Rimay Béla, Dr. Fekete Iván, Horváth Gyula, Békei Gyula, Mondl Ferenc, Zalán József és Szépréti Tivadar.

Nagykanizsán a 18. légvédelmi tüzér osztálynál megválasztották a Forradalmi Katonai Tanácsot. Tagjai Tóth István, Tamás József, Stenczel Pál, Kovács József főhadnagyok, Tóth József, Kovács Sándor hadnagyok, Kelemen Ferenc gépkocsivezető, Bata Ferenc őrvezető, Bakos Ferenc szakaszvezető, Szita István őrmester.

A testület a megalakulás után megtartotta első ülését, melyen meghatározták a tanács jogkörét és feladatait.

A Nagykanizsai Dunántúli Kőolajipari Gépgyárban feloszlatták a kommunisták által szervezett munkásörseget és munkástanácsot. A szakszervezet kezdeményezésére üzemrészenként szavaztak a megalakítandó munkástanács tagjaira. A déli órákra megválasztották az egyes részlegek munkástanács tagjait, akik kb. 80-an a gyár éttermében gyűltek össze a tisztikar megválasztására. Az ülésen részt vett a gyár igazgatója Varga Béla is. Elnöknek Nagy Pétert, titkárnak Villányi Józsefet választották. Igazgatói tanácsot is választottak kb. 10–12 taggal. Megszavazták a városi nemzeti bizottságba delegált tagokat, meghatározták a munkástanács jogkörét, döntöttek a káderlapok megsemmisítéséről. Drávecz István szállításvezetőt azonnali hatállyal leváltották és korábbi munkahelyére (szerszámkészítő műhely) helyezték vissza. Vilcsek Géza gépkocsiveetőt azonnali hatállyal kinevezték szállításvezetőnek. A határozatokat kifüggesztették a gyár hirdetőtáblájára. A munkástanács csatlakozott a győri Nemzeti Tanácshoz. Sztrájkot hirdettek, amit addig kívántak folytatni, amíg az oroszok az ország területét el nem hagyják. Egyetértettek a bázakerettyei olajipari dolgozók követeléseivel. Üzemőrséget alakítottak, a személyi ügyek rendezésére vizsgálóbizottságot hoztak létre. A gyár vezetője továbbra is Varga Béla igazgató maradt.

A nagykanizsai írók csatlakoztak a Zala megyei írók Munkaközösségének követeléseéhez. A nemzeti bizottságba Hulesch Bélát delegálták.

Október 30.

A nemzeti bizottság intéző bizottsága megbeszélést tartott a helyi lap kiadásáról, a közéletmezésről és más közérdekű kérdéssről.

A nagykanizsai Centrál-szállóban az olajipari vállalatok munkástanácsai küldöttei megalakították a kerületi munkástanácsot. Elnökévé Majerszky Bélát, helyetteséül Rosta Ferencet, titkárnak Lasszy Józsefet választották meg. Az ülésen jóváhagyták Sáros Géza kerületvezető, valamint Vajmi József munkaügyi osztályvezető leváltását. A munkástanács délután is ülésezett. Egyhangúlag az alábbi határozatot hozták:

1. „Teljes egészében magukévá teszik a Zala Megyei Nemzeti Bizottság f. évi október hó 28-i felhívásában foglaltakat azzal a kiegészítéssel, hogy a szovjet csapatok a kivonulást haladéktalanul kezdjék meg.

2. Addig, amíg a szovjet csapatok kivonulása Magyarország területéről meg nem kezdődik a termelő és szállító vállalatok olajat nem szállítanak, és termelő munkát a többi kőolajipari vállalattal együtt az olajmezők többmilliós értékeinek megőrzéséhez a magyar népgazdaság részére történő biztosításához szükséges mértékben folytatnak.”

A Dunántúli Kőolajipari Gépgyár munkástanácsa meghívta Üveges Lajos helyőrség parancsnokot, mert az a hír terjedt el a dolgozók között, hogy a gyárba, a rend fenntartására katonákat vezényelnek, amiről az igazgató és Üveges már megegyeztek. A városban egyébként Üvegest tették felelőssé a párház előtti lövöldözés miatt, ezért a munkástanács mind a két kérdést tisztázni akarta. A tanácskozáson Üveges tagadta, hogy megállapodott volna az igazgatóval a fenti kérdésben, bizonytalan volt a forradalomhoz való viszonya, ezért a testület javasolta, Üveges mondjon le. Üveges lemondott, helyette Teleki István százados lett a helyőrség parancsnoka, Üveges pedig a helyettese.

Új Zala 1956. október 30. A Zala Megyei írók Munkaközössége október 28-án fogalmazta meg követelési pontjait, melyek részben országos jellegű részben helyi vonatkozású pontok voltak.

„A munkástanács úgy döntött, hogy az un. káderlapokat elége-ti. Megbízta az igazgatói tanácsot, hogy a fellelhető személyi anyagokat kutassa fel és semmisítse meg. Megbízta az igazgatói tanácsot, hogy ezzel kapcsolatban a személyzeti osztály vezetőjét és beosztottjait hallgassa ki és állításait jegyzőkönyvezzé.”

A munkástanács megbízta Jámbor Ferencet a sztrájkbizottság felállításával. A bizottságba műhelyenként egy-egy dolgozót választottak. A sztrájkbizottságnak a munkástanács legközelebbi ülésére javaslatot kellett kidolgoznia a sztrájk gazdasági kérdéseinek (sztrájkalap) megoldására.

A Városi Tanács dolgozói is megválasztották a munkástanácsot, majd ezt követően bizalmi szavazáson döntöttek egyes dol-

gozók alacsonyabb munkakörbe sorolásáról, illetve áthelyezéséről.

A Járási Tanácstól küldöttség ment Győrbe. Tagjai dr. Fekete Iván, Horváth Gyula, Szépréti Tivadar, Uzsoki György voltak.

Rimay Béla és Boros Ferenc a nemzeti bizottság küldöttéként részt vettek Győrben a Dunántúli Nemzeti Tanács alakuló ülésén. Győrből a nemzetőrség megszervezéséhez némi támpontot adó röplapot is hoztak magukkal.

A Nagykanizsai Faipari Vállalat munkástanácsa leváltotta és elbocsátotta Magyar Lajos párttitkárt és Mózes Pál ÜB elnököt.

A Nagykanizsai Fűrési Vállalat központjában megalakították a munkástanácsot. Elnökévé Korim Kálmánt, helyettesének Peti Jánost, titkárának Dr. Lasszy Józsefet választották.

A Dunántúli Kőolajipari gépgyár munkástanácsa megbízta a gyár igazgatói tanácsát, hogy gondoskodjon az olajipar lovászi, bázakerettyei, nagylengyeli vállalataival, a fűrési vállalattal a folyamatos összeköttetés fenntartásáról.

A nemzeti bizottság felhívta a város összes középiskolai tanulóinak figyelmét, hogy délután 2 órakor jelenjenek meg az iskoláikban a Forradalmi Diáktanács küldötteinek megválasztására. A Nagykanizsai Városi Pedagógus Forradalmi Tanács személyi kérdésekről tárgyalt.

Október 31.

A Nemzeti Bizottság felhívásban értesítette a város középiskolai tanulóit, hogy jelenjenek meg iskoláikban a Forradalmi Diáktanács küldötteinek megválasztására.

Délelőtt megalakult az ideiglenes Forradalmi Ifjúsági Tanács.

Boros Ferenc Somogyfajsz községbe ment Orbán Nándorért, hogy felkérje, vállalja el a megalakuló nemzetőrség vezetését. Orbán a felkérést elfogadta.

A Nemzeti Bizottság ülést tartott a Kőolajipari Gépgyár kultúrtermében. Megalakultak a városi közigazgatás működése szempontjából fontos bizottságok:

Rendfenntartó és Katonai Tanács 22 taggal, Dr. Fekete Iván vezetésével.

Egészségügyi Bizottság tagjai Babics Sándorné, Dr. Szűcs Géza, Varró Olga.

Közellátási Bizottság tagjai Bagladi József, Harangozó Frigyes, Kónya Antal, Kővári Sándor, Nagypataki Imre.

Oktatási Bizottság tagjai Horváth Béla, Korentsy Jenő, Németh János, Regele János, Szerdahelyi Győző.

Pedagógus Forradalmi Bizottság Pál János általános iskolai tanár vezetésével.

Rimay Béla beszámolt győri útjáról. Győri tapasztalataira hivatkozva döntöttek az ávosok őrizetbe vételéről.

Megalakult a Katonai Tanács. Vezetője Honti György lett.

Délután a nemzeti bizottságban részt vevő volt FKGP tagok gyűlést hívtak össze, melyen kb. 50 fő jelent meg. Dobn Sándor volt FKGP tag irányításával létrehozták az Ideiglenes Intéző Bizottságot, melynek feladata volt, hogy a végleges vezetőség megválasztásáig szervezze és irányítsa az alakulóban lévő FKGP szervezetet.

A nemzeti bizottság hangos híradóban tette közzé felhívását, melyben arra szólította fel a város polgárait, hogy a nemzeti zászlók mellé tűzzenek ki gyászlobogót is a forradalomban meghalt hazafiak emlékére, továbbá, hogy november 2-án a hősi halált haltak emlékére este 6 órakor minden ablakban gyűjtsanak gertyát.

Ülést tartott a Dunántúli Kőolajipari Gépgyár munkástanácsa. A munkástanács a gyár dolgozói nevében leváltotta Varga Béla igazgatót.⁴⁸ A tagok titkos szavazással 38 szavazattal Nagy Pétert a munkástanács elnökét választották meg a gyár igazgatójának.

A megválasztották a nagykanizsai városi nemzeti bizottságba delegált tagokat: Czapári Gyula, Békei Gyula, Márkus Andor, Györe Ferenc, Gerencsér Lajos, Bálics Károly, Baján György, Szemerédi József és Kovács Károly. Visszavonásig érvényes megbízólevéllel látták el őket.

Megalakult a Dunántúli Kőolajipari Gépgyár sztrájkbizottsága. Tagjait a gépgyár különböző egységeiből választották: Traktorműhely: Takács Géza Raktár: Tilinger József TMK: Tóth István

I. üzem: Császár József, II. üzem: Vida Lajos, III. üzem: Fábrián István.

Az ülésen határoztak páncélököl gyártásának megkezdéséről. Fegyveres üzemőrséget hoztak létre és megkezdtek a fiatalok kiképzését.

Békei Gyula beszámolt győri útjáról. Döntöttek arról, hogy begyűjtik a párttagok fegyvereit. Villányi bejelentette lemondási szándékát, ezt azonban a tanács nem fogadta el és megerősítették elnökhelyettesi beosztásában. A testület döntött az alkalmatlannak tekintett dolgozók áthelyezéséről, elbocsátásáról. Ennek során a gyárból 22 embert helyeztek alacsonyabb munkakörbe, illetve bocsátottak el. Az erről készült határozatot az üzemelekben kifüggesztették.

Ülést tartott a Fúrás Kerület munkástanácsa. Határozatot hoztak, hogy ahol még a fúrásnál további tevékenységre feltétlenül szükség van azt befejezik, és abbahagyják a munkást. Megválasztották az igazgatói tanácsot is. A laktanyából hozott fegyverekkel felszerelték a „fúrás nemzetőrséget”, akik ezután a kanizsai két telephelyen, illetve a Centrálban teljesítettek szolgálatot.

A nap folyamán Üveges Lajos őrnagy, aki leváltása ellenére továbbra is irányította a helyőrséget, megszüntette a pártbizottság épületének őrzését. Lefegyverezték a pártfunkcionáriusokat. A Forradalmi Katonai Tanács javaslatára letartóztatták az elhárító tisztet és közülük kettőt a kaposvári börtönbe szállítottak.

A Nagykanizsai Városi Pedagógus Forradalmi Tanács a legszükségesebb személyi kérdésekkel foglalkozott annak érdekében, hogy a tanítás a városban zavartalanul megindulhasson.

Október vége

A Járás Tanácson is megalakult a nemzeti bizottság. A testület leváltotta Maruska János vb elnököt, Zsidi Lajos elnökhelyettest, Hüvelyi Árpád mezőgazdasági osztályvezetőt. A nemzeti bizottság együttműködött a városi nemzeti bizottsággal és a győri nemzeti tanáccsal is.

Dél-zalai Állami Erdőgazdaságban október utolsó napjaiban megalakult a forradalmi bizottság. Elnöke Varga Béla lett. Páll Miklós erdőmérnök javasolta a kommunista vezetők leváltását. A testület alkalmatlannak találta az igazgatót az erdőgazdaság irányítására, helyette Csordás Miklós erdőmérnököt nevezték ki.

Mlinarics József kommunista mentes, független szakszervezet létrehozását követelte. Somlai Konrád építési előadó kezdeményezésére a személyzeti iratokat, káderjelentéseket szétszórták.

November 1.

A nemzeti bizottság megnyugtatta a város lakosságát, hogy az országban észlelhető szovjet csapatmozgások – a honvédelmi minisztériumtól kapott közlemény szerint – a szovjet haderők kivonulását biztosító intézkedések következményei. A tájékoztatást a honvédelmi minisztérium és a szovjet követség között folytatott tárgyalások alapján közölték.

A pártbizottság épületében ülést tartott a rendfenntartó bizottság. Az ülésen a bizottság tagjain kívül részt vett dr. Fekete Iván, Klekner Ferenc, dr. Kajdi Lajos, Orbán Nádor és Szalay rendőr százados. Többen követelték, az ávósok letartóztatni.

A rendfenntartó bizottság összekötőket jelölt ki az egyes katonai alakulatokhoz.

Megalakult a nemzetőrség. Parancsnokának Orbán Nádort választották. A nemzeti bizottság az egykori pártházat biztosította a nemzetőrség számára. A nemzetőrségbe 80–100 önkéntes jelentkezett. Megbízólevelet kaptak, járőrszolgálatot teljesítettek.

A Dunántúli Kőolajipari Gépgyár dolgozói a temetőben megemlékeztek a forradalom áldozatairól.

A Nagykanizsai Kőolajipari Gépgyárban is megszervezték a nemzetőrséget. Parancsnoknak Nagy Pétert választották.

November 2.

Ülést tartott a nemzeti bizottság intéző bizottsága. A városban rend a fenntartása érdekében több kérdést vitattak meg: kijárási tilalom, szesztilalom, benzin ellátás, stb.

Paizs Ferenc hirdetményt adott ki, melyben felhívta a polgári lakosság figyelmét a szovjet csapatmozgásokra és kérte, akik a nemzetőrségtől fegyvert kaptak, jelentkezzenek kiképzésre.

A rendfenntartó bizottság határozott hét ávós tiszt házi őrizetbe helyezéséről.

A Forradalmi Katonai Tanács ülésén Üveges Lajos ismertette a város védelmi tervét. Utasította az alakulat műszaki főnökét aknák készítésére és a városba bejövő utak szükség szerinti lezárására. Általános mozgósítást rendelt el, aminek végrehajtását a helyi hadkiegészítő parancsnokság megtagadta.

A nemzetőrök letartóztattak három, Kaposvárról szökött ávóst, akik a Somogy megyei pártbizottság elsikkasztott pénzével – kb. 45 ezer forinttal – külföldre akartak szökni.

Az Autóközlekedési Vállalat munkástanácsa a dolgozók kérésére felmentette Borovszky László igazgatót. A vállalat vezetésével Török Dénest bízták meg.

A nagykanizsai Gyümölcsészeti Vállalatnál megalakult a munkástanács. Elnöknek Dávidovics Ferencet, titkárnak Szabó Sándort választották.

A Dunántúli Kőolajipari Gépgyárban küldötteket választottak a bázakerettyei olajipari vállalatok munkástanácsainak ülésére. Nagy Pétert, Jámbor Ferencet és Kovács Károlyt. Döntöttek a munkástanács elnöke helyettesítéséről is. Első helyettese Villányi József, másik helyettese Kelemen István lett. Határozatot hoztak, hogy szombattól felveszik a munkát. Döntöttek az üzemi őrség felfegyverzéséről is. A laktanyából hozott fegyvereket a gyár területén helyezték el.

A Centrálban a Fúrású Kerület nagykanizsai részlegénél a vállalat vezetése Majerszky Béla elnökletével ülést tartott. Határozatok születtek a bérezés és a gyermektelenségi adó ügyében. Leváltották a távírógép kezelőjét Bors Józsefnét és más munkakörbe helyezték.

A Nagykanizsai Városi Pedagógus Forradalmi Tanács személycseréről határozott. Leváltottak nyolc igazgatót, állásukban megerősítettek 11 igazgatót. A leváltott pedagógusokat más-más iskolákban osztották be nevelőnek.

November 3.

Keszthelyről nagyobb mennyiségű robbanóanyagot vittek a laktanyába, azzal a céllal, hogy abból a Gépgyárban, illetve az Üvegyárban a szovjet tankok ellen aknákat készítsenek. A robbanó-

szert a katonák nem szállították át a gyárakba, hanem elzárták a laktanyában.

A nemzeti bizottság vezetői hozzájárultak ahhoz, hogy a katonaság fegyvert adjon ki a városi üzemek, vállalatok részére, illetve a járás területére is.

Dr. Paizs Ferenc újabb hirdetőményt tett közzé, melyben felhívta a város férfi lakosságát, hogy akik katonai kiképzésben részesültek, jelentkezzenek a laktanyában.

A Dunántúli Kőolajipari Gépgyár munkástanácsa szervezeti kérdésekről tárgyalt. Határozatot hoztak a feleslegesnek ítélt beosztásokról: a munkaügyi, személyzeti, munkásellátási, bérelszámolási osztályokat összevonták, vezetésével Major Ferencet bízta meg. Mihályi György főmérnököt áthelyezték. Az újítási felelősi beosztást a műszaki fejlesztéshez csatolták. A határozat 23 személyt érintett.

Orbán Nádor a nemzetőrség parancsnoka a nagykanizsai alakulatoknak térképen megmutatta az oroszok benyomulását Magyarországra és a katonákkal folytatott megbeszélés során arra a következtetésre jutott, hogy az eredményes katonai ellenállás reménytelen.

November 4.

Hajnalban Orbán Nádor a nemzetőrség parancsnoka telefonon felhívta a Honvédelmi Minisztériumot, mert Király Bélától szeretett volna tájékoztatást kérni az orosz csapatmozgásokról. Király Bélával nem tudott beszélni, helyette egy alezredes azt mondta, céltalan lenne az orosz csapatok megtámadása.

A nemzeti bizottság felhívást tett közzé. E szerint a szovjet csapatok elleni támadás céltalan, a lakosság tartózkodjon mindennemű meggondolatlan cselekedettől.

A nagykanizsai alakulatnál 10 órakor gyűlést hívtak össze. Az alakulat parancsnoka felszólította a Katonai Forradalmi Tanácsot, döntsön az alakulat további sorsa felől, mert többen az egység feloszlatását, illetve a leszerelést követelték. A tanács nem tudott dönteni, ezért az alakulat személyi állományára bízta a döntést. Az állomány nagyobb része – félve a deportálástól – civilbe öltözött és fegyverrel, vagy anélkül távozott.

A helyőrség döntött arról, hogy a bevonuló szovjet csapatokkal szemben nem alkalmaz fegyvert.

November 5.

Nagykanizsát megszállták az oroszok. A város ellenállás nélkül adta meg magát. A megszállók a kanizsai alakulatok és a nemzetőrség fegyvereit a Dózsa laktanyába szállították, Paizs Ferencet és Lékay Gyulát letartóztatták. A városban nagy felháborodást keltett a nemzeti bizottság vezetőinek letartóztatása.

A Centrálba Majerszky összehívta a központ dolgozóit, és bejelentette lemondását. Ezt a jelenlévő munkások nem fogadták el. Sáros Géza saját elhatározásából a TMK adminisztrátoraként felvette a munkást.

November 7.

Paizs Ferencet és Lékay Gyulát szabadon engedték. Ez alkalomból a következő nyilatkozat közzétételét kérték: „... Eddigi tevékenységünket a honvédség illetékes szervei felülvizsgálták és ennek eredményeképpen megállapították, hogy közreműködésünk a város vitathatatlan érdekét szolgálta és minden kilengéstől mentes volt. Hangsúlyozzuk, hogy tevékenységünk célja – amint azt már közbelépésünk alkalmával is több ízben hangsúlyoztuk, – Nagykanizsa város összes lakóinak biztonsága, városunk rendjének helyreállítása volt és nem követtünk semmiféle olyan célt ebben a munkában, amely akár a földbirtokos, vagy tőkés rend hatalmának visszaállítását szolgálta, vagy szolgálhatta volna. Amikor közöljük a város lakosságával, hogy a személyünkkel kapcsolatos intézkedések ma fél egykor megszűntek és szabadláb-
ra helyeztek bennünket, mélységes megatottsággal és köszönet-
tel adózunk Nagykanizsa város dolgozó népének...”

A kronológiát itt megszakítjuk, néhány decemberi eseményt idézünk csupán, mert a később ismertetett Csitt füzet tartalma mellett az alábbiak miatt indult eljárás gimnazisták ellen.

December 6.

Ülést tartott a nagykanizsai diákok által létrehozott Diákszövetség. A diákok „tanácsadó tanárnak” Hulesch Bélát választották. A szövetség célja a tanulók fegyelme és az iskola rendjének biztosítása volt.

December 7.

A Diákszövetség 3 tagját röpcédulázáson érték és őrizetbe vették.

December 8.

A Diákszövetség gyűlést tartott. Hulesch Béla, a gimnázium tanárai és a diákok kérelemmel fordultak a rendőrséghez az őrizetbe vett tanulók szabadon bocsátása ügyében. Ezt követően a szövetség kérelemmel fordult a városi tanácshoz, hogy a Vörös Hadsergét útját nevezzék át Magyar Ifjúság útjára. Közben Zalaegerszegről diákküldöttség érkezett, és meghívták a nagykanizsaiakat a megyei szervezet december 10-i alakuló ülésére. A Diákszövetség határozott a pesti diákok üdültetéséről.

Délután 15–16 óra között lányok és asszonyok, kb. 250 fő megkoszorúzták az első világháborúban elesettek emlékművét.

Röplapokon hívták fel a lakosság figyelmét, hogy másnap 9-én, délután 4 óráig senki ne menjen ki az utcára. Azt a jelszót adták ki, hogy csak az megy az utcára, aki a Kádár-kormányra szavaz.”

Nagykanizsa dolgozói!

Vasárnap, dec. 9-én délután 3–4-ig ne menjen ki senki az utcára, csak az, aki a Kádár-kormányra akar szavazni.

Forradalmi Diákszövetség

December 9.

A városban az előző napi felhívás hatására a lakosság mintegy 90%-a nem ment ki az utcára. A pártbizottság utasítására csak a párttagok sétáltak tüntetően az utcán.

Az események néhány szereplőjének életrajzát is idézzük az '56 Zala megyei kronológiája és személyi adattára című könyv I. kötetéből a 180–219. oldalokról. A válogatás önkényes, a legfőbb vezetők mellett főként az Irányi Dániel Gimnázium diákjaira és tanáira koncentráltunk. A sokkal bővebb személyi adattár lehetővé teszi a további érdeklődés kielégítését

Alaxa Ambrus Nagysenkőc 1903. [?] Anyja neve Ács Anna. Foglalkozása gimnáziumi tanár. A forradalom napjaiban Budapesten volt, majd fiával együtt először Zalaegerszegre, majd Nagykanizsára mentek. Mind a két városban beszámoltak a budapesti eseményekről.

Biskopics Márton Tótszerdahely 1930. augusztus 28. Anyja neve Dobos Mária. Foglalkozása tanár. Tagja volt a nemzetőrségnek. Részt vett a diákok kiképzésében.

Bittera Zoltán (fiatalkorú) Nagykanizsa 1940. október 2. Anyja neve Csík Stefánia. Foglalkozása gimnáziumi tanuló. Decemberben röpcédulát terjesztett a városban. A forradalom leverése után a Zalaegerszegi Megyei Bíróság bírói megrovásban részesítette.

Boros Antal Nagykanizsa 1932. november 3. Anyja neve Vucsák Margit. Foglalkozása általános iskolai tanár. Tagja volt a nemzetőrségnek.

Gőgös Ferenc Badacsonytomaj 1904. április 6. Anyja neve Tóth Julianna. Foglalkozása gimnázium-igazgató. Tagja volt a nemzetőrségnek. A forradalom leverése után a Zalaegerszegi Megyei Bíróság 5 év börtönbüntetésre, egyes jogainak 3 évi eltiltására és 500 Ft vagyonek kobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság az ítéletet 1 év 6 hónap börtönre, egyes jogainak eltiltását 1 évre mérsékelte.

Gulyás Mihály Szombathely 1934. május 3. Anyja neve Simon Ilona. Foglalkozása tanár. Tagja volt a nemzetőrségnek.

Harkány László Galambok 1932. február 4. Anyja neve Kulcsár Mária. Foglalkozása középiskolai tanár. Tagja volt a nemzeti bizottságnak. A pedagógusok által összeállított követelést felolvasta. Tagja volt a Pedagógus Forradalmi Bizottságnak.

Horváth András (fiatalkorú) Pacsa 1940. szeptember 5. Anyja neve Kámán Mária. Foglalkozása gimnáziumi tanuló. Decemberben röpcédulát terjesztett a városban. A forradalom leverése után

a Zalaegerszegi Megyei Bíróság bírói megrovásban részesítette. A Csitt egyik szerzője.

Hulesch Béla Zalabér 1926. november 29. Anyja neve Kovács Olga. A gimnáziumot 1945-ben Zalaegerszegen végezte el. Érettségi után a Pécsi Orvostudományi Egyetemre iratkozott be. Időközben érdeklődése a humán tudományok felé fordult, otthagya az orvosi kart és Budapestre ment, ahol az egyetem bölcsész karán tanári oklevelet szerzett. 1953-ban Nagykanizsára került, a gimnáziumban tanított 1957 júniusáig. A gimnázium diákjaival részt vett a tüntetésen. Tagja volt a Nemzeti Bizottságnak, ahova a Nagykanizsai írószövetség delegálta. A Diákszövetség tanácsadó tanára volt. A forradalom leverése után a Zalaegerszegi Megyei Bíróság 1 év börtönbüntetésre ítélte. Az 1959. évi 12. tvr. 1. és 9. §-ai alapján a börtönbüntetés alól mentesült.”

Kosztricz Tamás (fiatalkorú) Kányavár 1940. október 14. Anyja neve Tüske Julianna. Foglalkozása gimnáziumi tanuló. A forradalom leverése után a Zalaegerszegi Megyei Bíróság bírói megrovásban részesítette. A Csitt egyik szerzője.

Kovács Sándor (fiatalkorú) Tornyiszentmiklós 1940. július 14. Anyja neve Borsos Rozália. Foglalkozása gimnáziumi tanuló. Decemberben röpcédulát terjesztett a városban. A forradalom leverése után a Zalaegerszegi Megyei Bíróság bírói megrovásban részesítette. A Csitt egyik szerzője.

Lékay Gyula dr. Fonyód 1908. június 18. Anyja neve Futrovics Mária. 1932-ben végezte el a Jogtudományi Egyetemet. 1933-tól 1937-ig ügyvédjelölt volt, majd az Államvasutakhoz került fogalmazói beosztásba. Itt dolgozott 1950-ig. 1953-ban Nagykanizsán bejegyezték ügyvédnek. Letartóztatásáig a városban folytatta praxisát. A Nagykanizsai nemzeti bizottság elnökének választották meg. A forradalom leverése után a Zalaegerszegi Megyei Bíróság 10 év börtönre, egyes jogainak 10 évi eltiltására és teljes vagyonelkobzásra ítélte. Nagykanizsa városból 5 évre kitiltotta. A Legfelsőbb Bíróság az ítéletet 2 év 6 hónapra, egyes jogai gyakorlásának 3 évi eltiltására és 2000 Ft vagyonelkobzásra mérsékelte.

Orbán Nándor Kecskemét 1910. február 10. Anyja neve Viller Gizella. Az elemi iskola elvégzése után a kecskeméti Piarista Gimnáziumba került, ahol 1928-ban érettségizett. 1929-ben felvételt nyert a Ludovika Akadémiára, 1933-ban avatták hadnaggyá. Részt

vett az 1936-os berlini olimpián, ahol modern pentatlonban 5. helyezést ért el. 1942-ben a nagykanizsai 9. könnyűhadosztállyal a fronton harcolt, 1943-ban sebesülten került haza. A háború után 1947-ben tartalékos állományba, 1948-ban nyugállományba helyezték. 1951-ig, a bérkocsiipar államosításáig Nagykanizsán volt önálló fuvaros, ezután különböző segédmunkákból tartotta el családját. 1955-ben sportszervezői állást kapott a Bábolnai Törzsállattenyésztő Állami Gazdaságban, majd ugyanezen évben Somogy-sárdra került az Állami Verseny Tenyésztelep ügető méneséhez. 1956 tavaszán „Dezsőke” nevű lovával megnyerte a Csehszlovákiában rendezett pardubicei verseny nagydíját. Október 31-én Boros Ferenc a városi nemzeti bizottság tagja elment érte Somogyfajszra, hogy vállalja el a nagykanizsai nemzetőrség vezetését. Orbán Nándor a felkérést elfogadta. A november 1-jén megalakult testület a város védelmére, a rend fenntartására, a rendőrség megerősítésére volt hivatott. A nemzetőrségben kb. 80–100 önkéntes jelentkezett. Orbán Nándor az önkéntesek számára megbízólevelet szerkesztett. November 2-án és 3-án diákok és katonaviselt emberek jelentkeztek kiképzésre a várható orosz támadás miatt. Nagykanizsát november 5-én szállták meg az oroszok. A nemzetőrség teljes felfegyverzésére nem kerülhetett sor, a szovjet túlerővel szemben egyébként sem képeztek volna katonai ellensúlyt. A forradalom leverése után a Zalaegerszegi Megyei Bíróság 15 év börtönre, egyes jogainak 10 évi eltiltására, 1000 Ft vagyonekobzásra ítélte és 5 évre kitiltotta a megye területéről. A Legfelsőbb Bíróság az ítéletet 10 évre mérsékelte, a kiutasításból álló mellékbüntetés alkalmazását mellőzte. Orbán Nándor börtönéveit jórészt a márianosztrai fegyintézetben töltötte. Hat év raboskodás után 1963 áprilisában közkegyelemmel szabadult. 1964-ben megbízták a siófoki lovasiskola vezetésével. A sors kegye folytán ő vezette a Tokióba induló magyar öttusacsapat utolsó edzését. 1970-ben Budapestre került a család, rövid ideig még edzősködött. 1981. február 10-én 71-ik születésnapján halt meg. A farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra. A Honvédelmi Minisztérium Rehabilitációs bizottsága előtt a honvédelmi miniszter 1994. május 4-i dátummal a lefokozási parancsot, mint törvénysértő intézkedést hatályon kívül helyezte, Orbán Nándor századosi rendfokozatát helyreállította, egyben előléptette posztumusz ezredessé.

Paizs Ferenc dr. Nagykanizsa 1911. április 15. Anyja neve Szekeres Teréz. 1934-ben végezte el a Jogtudományi Egyetemet. 1935-től a nagykanizsai városi Polgármesteri Hivatalnál dolgozott. 1944-ben városi aljegyzőnek nevezték ki. 1945 után Zalaegerszegre került, a tanácsok megalakulásakor a zalaegerszegi járási Tanács Igazgatási osztályának a vezetője lett. Zalaegerszegről szeretett volna visszakérülni Nagykanizsára, 1956 őszén áthelyezési ügye folyamatban volt. Nagykanizsán ezt tudták, a kanizsaiak kérésére vállalat el a forradalom napjaiban a város közigazgatásának vezetését. A leváltott tanácselnök helyett. A forradalom leverése után a Zalaegerszegi Megyei Bíróság 6 év börtönre, egyes jogaitól 6 évi eltiltásra és teljes vagyonek Kobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság az ítéletet 2 év 6 hónapra, egyes jogaitól 3 év eltiltásra és 2000 Ft vagyonek Kobzásra mérsékelte.

Pék Pál (fiatalkorú) Nagykanizsa 1939. július 26. Anyja neve Gumilár Lujza. Foglalkozása gimnáziumi tanuló. Decemberben röpcédulát terjesztett a városban. A forradalom leverése után a Zalaegerszegi Megyei Bíróság bírói megrovásban részesítette.

Richel Mária (fiatalkorú) Nagykanizsa 1939. december 8. Anyja neve Tóth Mária. Foglalkozása gimnáziumi tanuló. Decemberben röpcédulát terjesztett a városban. A forradalom leverése után a Zalaegerszegi Megyei Bíróság bírói megrovásban részesítette.

Rimai Béla Szekszárd 1932. május 20. Anyja neve Bálint Margit. Foglalkozása középiskolai tanár. Részt vett a diákokkal a tüntetésen, a nemzeti bizottság alakuló ülésén, ahol taggá választották. Összekötő volt a győri Nemzeti Tanács és a városi szervezet között. A forradalom leverése után a Zalaegerszegi Megyei Bíróság 8 év börtönre egyes jogainak 10 évi eltiltására és 5000 Ft vagyonek Kobzásra ítélte és 5 évre kitiltotta Zala megye területéről. A Legfelsőbb Bíróság az a börtönbüntetést 6 évre mérsékelte, egyes jogaitól való eltiltást 5 évre leszállította, a kiutasításból álló mellékbüntetés alól mentesítette.

Rózsás János Budapest 1926. augusztus 6. Anyja neve Soós Mária. Foglalkozása könyvelő. 1944–1953 között szovjet gulág táborokban raboskodott. A forradalom napjaiban tagja volt a járási nemzeti bizottságnak. A Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága 1962-ben rehabilitálta. A nagykanizsai Járási Tanács Pénzügyi Osztályán, a Kanizsa Bútorgyárban, majd nyugdíjasként a Kani-

za Sörgyárban dolgozott. Raboskodásának élményeit a Keserű ifjúság, az Éltető reménység és Duszja nővér című könyveiben írta meg. Hazatérése után 4000 Gulag-fogolytársa sorsát kutatta fel és Gulag Lexikon címen meg is jelentette 2000-ben. Jelenleg Nagykanizsán él.

Salamon József (fiatalkorú) Bázakerettye 1940. január 21. Anyja neve Mikolics Teréz. Foglalkozása gimnáziumi tanuló. Decemberben röpcédulát terjesztett a városban. A forradalom leverése után a Zalaegerszegi Megyei Bíróság bírói megrovásban részesítette. A Csitt egyik szerzője.

Solti Jenő Nagykanizsa 1920. június 19. Anyja neve Moshammer Engelberta. Foglalkozása tanár. Tagja volt a nemzetőrségnek. A forradalom leverése után a Zalaegerszegi Megyei Bíróság 3 év 6 hónap börtönre, egyes jogainak 3 évi eltiltására és 300 Ft vagyonek kobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság az ítéletet helyben hagyta.

Takács László (fiatalkorú) Főnyed 1940. augusztus 30. Anyja neve Varga Ilona. Foglalkozása gimnáziumi tanuló. Decemberben röpcédulát terjesztett a városban. A forradalom leverése után a Zalaegerszegi Megyei Bíróság bírói megrovásban részesítette. A Csitt egyik szerzője.

Tikk László (fiatalkorú) Egeraracs 1940. augusztus 3. Anyja neve Gombos Gizella. Foglalkozása gimnáziumi tanuló. Decemberben röpcédulát terjesztett a városban. A forradalom leverése után a Zalaegerszegi Megyei Bíróság bírói megrovásban részesítette. A Csitt egyik szerzője.

Tóth László (fiatalkorú) Lentiszombathely 1940. február 8. Anyja neve Pál Irén. Foglalkozása gimnáziumi tanuló. Decemberben röpcédulát terjesztett a városban. A forradalom leverése után a Zalaegerszegi Megyei Bíróság bírói megrovásban részesítette. A Csitt egyik szerzője.

Üveges Lajos Sajólad 1922. március 27. Anyja neve Molnár Emerencia. Foglalkozása honvéd őrnagy, a nagykanizsai helyőrség parancsnoka. Tagja volt a városi nemzeti bizottság Katonai Tanácsának. Engedélyével kivágták a csapatzászlóból a népköztársasági címet. A forradalmárok számára fegyvert adott ki. A forradalom leverése után a Kaposvári Katonai Bíróság 4 év börtönre ítélte.

A forradalom idegen tankokkal megvalósított leverése után bizonyítani kellett, nem forradalom, hanem ellenforradalom volt 1956-ban. A hatalom tehát gyorsan, talán már 1957-ben összeállítja a maga értékelését, ebből a kiadványból – Az ellenforradalom tevékenysége Zala megyében (1956. október 23 – november 4.) – idézünk a továbbiakban az elejétől a 14. oldalig tartó szakaszból.

Csupa bűnöző vett részt szerintük az akkori a tevékenységben. Alapvetően a következő 33 esztendőben ez az értékelés nem is változott. Egy idő után „októberi sajnálatos eseményeknek” nevezték a nép száján mindvégig forradalomként élő 1956-ot.

Az ellenforradalom tevékenysége Zala megyében

1956. október 23-án fegyveres ellenforradalmi felkelés robbant ki Budapesten. Hamarosan lángba borította az egész országot. Mérheterlen kárt okozott a magyar népnek. Végpusztulással fenyegette népi demokratikus vívmányainkat, tizenkét éves munkánk eredményeit, hazánk szabadságát és függetlenségét.

A budapesti ellenforradalmi események hatására vidéken is színre léptek az ellenforradalmi erők, a Horthy-rendszer levitézlett csendőrei, jegyzői, katonatisztjei, földbirtokosai, testvéri egységben, a volt nyilasokkal, hunyadistákkal, jobboldali szociáldemokratákkal, a szocializmus minden rendű és rangú ellenségével. A budapesti ellenforradalmárok példája nyomán megyénkben is megindult a támadás a párt és az államhatalom helyi szervei ellen. Kiszabadították a bűnözőket, sárba tiporták, elégették a munkásmozgalom szent jelképeit, a vörös csillagot és a munkásság vörös zászlaját, meggyalázták a felszabadító szovjet hősök emlékműveit, sírjait, megrohamozták a pártházakat, halálra

keresték a párt és az állambiztonsági szervek több funkcionáriusát. A helyi tanácsokat a legtöbb helyen feloszlatták, helyüket az úgynevezett forradalmi bizottságok vették át, amelyek a legtöbb községben és járásban, de megyei szinten is hírhedt fasiszták, horthysta ellenforradalmi elemek, kulákok kezében voltak, és megalakulásuk első percétől kezdve az ellenforradalom céljait szolgálták. Helyenként, persze, a látszat megóvása kedvéért, megtévesztett dolgozókat, parasztokat, értelmiségieket is bevontak a bizottság tagjai közé. Az üzemekben hasonló összetételű munkástanácsokat hoztak létre, azzal a nem titkolt céllal, hogy átvegyék az üzem vezetését. Az intézményeknél, vállalatoknál, üzemekben, iskolákban megkezdték a kommunista vezetők eltávolítását, helyükbe megrögzött ellenforradalmárokat, vagy olyan bábokat állítottak, akik maradéktalanul kiszolgálták a nép ellenségeit. A párt és a kommunisták üldözése, az államhatalmi és közbiztonsági szervek fokozatos felszámolása pár napon belül Zala megyében is minden kétséget kizáróan megmutatta, mi az ellenforradalmárok végső célja: a munkáshatalom felszámolása, a földesúri, tőkés diktatúra restaurációja, az 1919-es ellenforradalom modern változatú megisméltése. Budapesten és több vidéki városban ekkor már megkezdődött a kommunisták és haladó személyiségek fizikai megsemmisítése, megkínzása és bebörtönzése. Az ellenforradalmár csőcselék, horthysta tisztek vezetésével, szabályosan megostromolta a Nagy-Budapesti Pártbizottság székházát, gyalázatos módon, orvul legyilkolták Mező Imre elvtársat, a pártbizottság első titkárát, felkoncolták az épületet védő államvédelmi sorakatonákat. Nem az ellenforradalmárokon, hanem a segítségükre siető baráti szovjet csapatok hősiességén, áldozatos harcán múlt, hogy a budapesti, miskolci stb. véres példát Zala megyében már nem tudták követni. Kisebb-nagyobb atrocitások megyénkben is történtek, számos zalai községben előfordult, hogy kommunistákat, tanácsi funkcionáriusokat fizikailag bántalmaztak, lakásukból kikergettek.

Mindezt a nyugati sajtó és rádió féktelen uszítása foglalta egy-egy keretbe. A belső ellenforradalmi erők Nyugattól kezdettől fogva a legmesszebbmenő erkölcsi és anyagi, fegyveres segítséget kapták. A nemzetközi imperializmus nem is csinált titkot abból, hogy támogatja a magyarországi ellenforradalmat és mindent

elkövet annak győzedelme érdekében. Az imperialisták ki szereték volna szakítani hazánkat a szocialista táborból. Sokakat még ma is megtéveszt az, hogy az ellenforradalom nem támadott nyílt sisakkal. Kezdetben még azt is megtűrte, hogy miniszterelnök és a kormány több tagja kommunista legyen. Nagy Imre és áruló csoportja vállalta azt a szégyenteljes szerepet, hogy az ellenforradalom trójai falova legyen, segítségével népünk ellenségeinek csaknem sikerült is bevenni népi demokráciánkat. Másrészt, főként vidéken, az is nehezíti az események helyes megítélését, hogy az ellenforradalomnak – szerencsére – nem volt ideje eléggé kibontakoznia, teljesen kimutatnia foga fehérét. Tárgyilagos szemlélő számára azonban nem lehet kétséges, hogy október 23-a után Zalában is ellenforradalmárok vették kezükbe az események irányítását, megénkben is ellenforradalom volt. Könyvünk lapja in ezt kívánjuk néhány ténnyel és adattal bizonyítani.

A Zala megyei Tanács VB.

Az MSZMP Megyei Intéző Bizottsága.

Az ellenforradalom (...) Nagykanizsán
Nagykanizsai szemtanuk elbeszéléseiből
Nagykanizsa városban

A lezajlott ellenforradalmi eseményekről B. F. nagykanizsai lakos a következő vallomást mondotta el rendőrségi kihallgatása alkalmával:

A dátumra pontosan nem emlékszem, pénteki nap volt, amikor a tüntetők közé sorakoztam és mentem velük a rendőrséghez, majd a határórlaktanyához. Mindkét helyen követeltük, hogy álljanak közénk. A honvédségtől kaptunk egy szakasz katonát, de Hodán László, Zalán József, Mendl Ferenc még több katonát követeltek. Ez idő alatt Sztankovics László és Csutorás József felvett engem és több személyt egy tehergépkocsira, és a Szekeres utcába mentünk, ahol arról tájékoztattak, hogy Budapesten folyik a harc és fegyvert, élelmet kell vinnünk. Úgy nyilatkoztak, hogy fegyverről majd ők gondoskodnak. Erre azonban nem került sor, mivel nem kaptunk gépkocsit. Vasárnap még nem vettem részt aktívan az ellenforradalomban, mivel nem tudtam tiszta képet

alkotni a helyzetről. Hétfőn motorkerékpárral elmentem Győrbe, ahol felkerestem a Forradalmi Bizottságot, abból a célból, hogy instrukciókat szerezzek be. Ennek alapján megalakítottuk itt helyben az Ifjúsági Tanácsot Elnökünk Mendl Ferenc lett, ő szervezte meg később a fegyveres őrseget. Szerdai napon megalakult a nemzetőrség, melynek parancsnoka Orbán, volt horthysta százados lett, én pedig a helyettese. A nemzetőrségbe önként jelentkeztem.

– Milyen tevékenységet fejtett ki a nemzetőrségben?

Parancsnokhelyettesi beosztásom alatt egy ízben eszközöltem előállítást, mivel egy volt államvédelmi hadnagy ellen feljelentés érkezett, hogy fegyverrel rendelkezik, valamint egy rendőrtörzs-örmestert is előállítottam. Részt vettem Csillag őrnagy felkutatásában is.

– Kik voltak az ellenforradalmi bizottság tagjai, azok milyen tevékenységet folytattak?

Az ellenforradalmi bizottság elnöke dr. Lékai Gyula, helybeli ügyvéd volt. Személyesen nem ismertem. Dr. Dallos György orvos, katonai tanácsstag volt. Ő utasította ki a volt szabadságharcos szövetség tagjait, akik a rend helyreállítása érdekében jelentkeztek. Tagok voltak: Pétervári MÁV nyugdíjas, Vass Ottó tanár, Békei István gépgyári technikus. A bizottság honvéd-, valamint államvédelmi tiszteket szereltetett le.

– Kinek az utasítására döntötték le a szovjet emlékművet, és abban kik vettek részt?

Arról tudomásom nincs, hogy kinek az utasítására vonultak a szovjet emlékműhöz, és ki adott utasítást a szobor ledöntésére. Én ezen akcióban nem vettem részt. A szobor ledöntésében résztvevők közül két személyt ismertem. Mindketten felmásztak a szoborra. Egyikük Baranyai, nagykanizsai, Magyar utcai lakos, valamint a nagyrecsei volt kocsmáros, akinek nevét megmondani nem tudom.

– Ismertesse Orbán Nándor, volt horthysta százados tevékenységét.

Orbán a felszabadulás előtt a nagykanizsai Gábor Áron lakatnyának volt a parancsnoka. Október 23-a előtt nem állottam vele kapcsolatban, közelebbi ismeretségünk azután kezdődött. Velem, mint parancsnokhelyettessel nem volt teljes mértékben bizalmi

viszonyban. A feladatokat minden esetben dr. Baj György, dr. Dallos és Horváth Lajos volt üvegnyakkereskedővel beszélte meg. Orbán adott olyan utasítást, hogyha a városba érkeznek az ÁVH-s tisztek, azokat tartóztassuk le. Elmondani kívánom, hogy a nemzetőrségen belül alakult egy csoport, amely „operatív” csoportnak nevezte magát, és 5–6 főből állott. A csoport vezetője Hedán László és Mantuánó József volt. A csoport célkitűzése volt, hogy az államvédelmi tiszteket és pártfunkcionáriusokat összeszedjék, lezárják. Erre azonban nem került sor, mivel bejöttek a szovjet csapatok.

– *Ismertesse, hogy kik vettek részt a pártház elfoglalásában?*

A pártház elfoglalására Mendl Ferenc villanyszerelő adott utasítást. Megállapításom szerint ő volt az ellenforradalom kimondott vezetője, ő intézte a nemzetőrség felállítását, valamint élelmezésüket. Az ő utasítására rendezte be Hules Béla a nemzetőrség szállását a pártépületben.

M. L. nagykanizsai dolgozó következőkben számol be a történetéről:

Október 25-én a Kefegyárba is eljutott a hír, hogy a Gépgyár dolgozói felvonulnak. Az igazgató, a párttitkár és az üb-elnök tiltakoztak a felvonulás ellen, azonban Meggyesi Ferenc, Mukár Gyula és Gerócs József kefégyári dolgozók megkezdték a szervezést és az ő vezetésük mellett hamarosan csatlakoztak a gépgyári tüntetőkhöz.

Az október 26-ára virradó éjszaka az általános nyugtalanság jegyében telt el. Az emberek hol a Kossuth rádiót, hol Amerika Hangját hallgatták. Politikai felfogásuknak megfelelően. A nagykanizsai vasúti gócponton volt „Gömbös-zupások” vették át a szót, és szervezték a vasutasokat. Nyíltan egyik sem beszélt a szocializmus megdöntéséről, hanem valamiféle „új magyar szocializmust” emlegettek. Ugyanezt tették a gépgyári ellenforradalmárok is. A felvonuló tömegnek már hiába beszélt Köves János párttitkár és a helyőrség parancsnoka, hogy értelmetlen rombolás a szovjet emlékmű ledöntése. A Szabadság téren összekeveredett tömeg nem hallgatott rájuk. Este 10 órára ledöntötték a szobrot.

Amíg az október 25-i eseményeket főleg a gépgyáriak szervezték, 26-án a vasutasok voltak a kezdeményezők. Reggel 8 órakor leváltották Lisinszky József fűtőház főnököt. A gyűlésen Tihanyi

nevezetű vonatkísérő volt a hangadó, aki javasolta a tüntetést, a vörös csillagok leverését. Tőle származott a jelszó: „Vasutasnak kenyeret, Lisinszkynek kötelet!” Ezen a napon a nagykanizsai diákság is az utcára vonult. A vasutasok és a kefégyáriak az Ady Endre utcán keresztül az Alsó templomig jutottak el, amikor egy kisebb vasutas-csoport felszólította a tüntetőket, hogy vonuljanak fel a Dózsa György laktanyához tüntetni. E javaslat nyomán vita alakult ki, a tüntetők egy része lemaradt, míg a többiek a hozzájuk csatlakozott diákokkal együtt megindultak a laktanyához. A laktanyánál követelték, hogy a honvédség csatlakozzon a tüntetők-höz, Üveges őrnagy ezt a követelést nem teljesítette. Egy szakasz katonát adott, akik elvegyültek a tüntetők között, és kivezényelte a helyőrségi honvédszenekart, amely a tüntetők élére állt.

A tömeg elvonult és kisebb csoportokra bomlott. Ekkor már kommunistaellenes hangok is hallatszottak..

Délután 2–3 óra között újabb vegyes csoport közeledett a Petőfi-szoborhoz. A szobor legfelső lépcsőjére felállt egy bozontos üstökű gépgyári fiatal, maga mellé állított egy idegen fiatalembert, akiről elmondotta a tömegnek, hogy az előbb szabadították ki a rendőrségről. Hangsúlyozta, hogy az illető szerinte becsületes fiatalember. Ezzel a rendőrség ellen uszították a dolgozókat. Az egybegyűlt, főleg lumpen proletárokból álló tömeg „fuj-fuj” kiáltásokkal és nyomdafestéket nem tűrő kifejezésekkel mocskolta a rendőrséget.

A fiatalok még beszéltek volna, de helyükre egy munkásruhás, overálos, középkorú férfi tolakodott, Sáfár Ferenc, volt nyilas, aki korábban két évet ült börtönben. Úgy nyilatkozott, hogy elég volt a szájtátiságból és tehetetlenségből. Felszólította a jelenlévőket, hogy fogjanak fegyvert és menjenek a pesti ifjúság megsegítésére. Közölték, hogy TEFU-kocsik szállítják őket, és este 8 órakor lesz a gyülekező a Szabadság téren.

B. J. visszaemlékezése az eseményekre:

26-án délután kb. 3 óra lehetett amikor 40-es csoport jött be a városi tanács épületébe, és a tanács elnökét keresték. Az nem volt bent, s így közölték velem, hogy azonnal bizottságot kell szervezni, melynek irányítása alatt este 8 órakor egy vonat indul Budapestre élelmiszerrel és felfegyverzett fiatalokkal. Közben egymás

között is beszélgettek, egy mozdonyvezető közölte, hogy ő már gondoskodott arról, hogy 424-es mozdonnyal kényelmesen, Pulmann-kocsikban utazhassanak Budapestre a fegyveres fiatalok.

A késő délutáni órákban az utcán ögyelgő tömeg ismét kivonult a laktanyához, hogy fegyvert szerezzen, Üveges őrnagytól ígéretet kaptak, hogy majd éjjél után kapnak fegyvert. 7 óra tájban egyes fiatalok gyülekezni kezdtek a Szabadság téren. Ekkor az Ady Endre utcából megjelent a bozontos üstökű legény, aki lerészegedve ordította: „Aki pofázni akar, az jöjjön a szoborhoz, ott mindenki pofázhat!” A csoportokban lévő fiatalok, megundorodva a részegtől, eltávoztak.

Ezzel egy időben kb. 200 főnyi tömeg a pártszékház elé vonult, és fegyvert követeltek. Mivel ezt a kérésüket megtagadták, kövekkel dobálták az ajtókat és ablakokat. Azt kiabálták, hogy a pártbizottsági tagokat a mozikertben lévő fákra aggatják föl. Mivel a pártbizottságon lévők erre a fenyegetőzésre sem nyitottak ablakot, arra akarták rábírní Szluka Györgyöt, hogy nyitassa ki a pártbizottság épületének nagykapuját. Nyilván azzal a szándékkal, hogy utána betóduljanak és elfoglalják az épületet. Mivel tervük nem sikerült, az idős elvtársat addig ütlegették, amíg az a földön el nem terült. Ekkor arra az elhatározásra jutottak, hogy a tűzoltóságtól fecskendőket hoznak, benzinnel lelocsolják a pártházat és felgyújtják. A tűzoltóktól azonban nem kaptak sem motort, sem fecskendőt. Ezután több személyből álló csoport késekkel felfegyverezve, behatolt a Pannónia szálló előcsarnokába és a háztetőn áthaladva a pártszékház tetejére akartak feljutni. Ez a tervük sem sikerült, mert a székház s a mellette lévő épület között kb. 4 méter széles kocsibejárat van. Többszörös sikertelen akciójukon feldühödve lövést adtak le a pártszékházra. Válaszul a pártszékházat védő katonák három kézigránátot dobtak a tömegtől kb. 40 méterre, és a levegőbe lőttek. Erre a legtöbb ember eltávozott. Az ott maradt 50-es csoport a mozikertből és a kultúrház felől tűz alá vette a pártházat. Erre a székházat védő sorkatonaság tüzet nyitott a támadókra. A kiprovokált lövöldözés során heten megsebesültek. A tűzharc fél éjjélíg tartott, amikor a marcali páncélosok megérkeztek, és visszaszorították az ellenforradalmárokat.

1956 nagykanizsai dokumentumai

Minden 1956-hoz fűződő megállapítás alapja a korabeli dokumentumok ismerete és értelmezése. Először a legnagyobb zalai forrásközlést kell megemlítenünk, az '56 Zalában című kötetet, melynek alcíme: a forradalom eseményeinek Zala megyei dokumentumai, 1956–1958. Ennek a kötetnek az anyagát is Csomor Erzsébet és Kapiller Imre válogatta és szerkesztette. Az 1996-ban, a forradalom 40 éves évfordulójára megjelent munka a szöveget időrendben közli. A következő fejezetben nagykanizsai vonatkozású dokumentumaiból válogattunk. A lábjegyzeteket most is elhagytuk, a forrásokra utalást átvettük, a mélyebb és további érdeklődés kielégítésére az eredeti kiadást javasoljuk.

56 Zalában – Nagykanizsa

1956. október 25.

Éjszakai jelentések Kanizsáról

A Dunántúli Kőolajipari Gépgyár dolgozói tegnap délután Kádár János és Nagy Imre elvtársak rádióbeszéde után fegyelmezett sorokban, nemzetiszínű zászlók alatt vonultak fel a kanizsai utcákon. Éltették a független magyar kormányt, a magyar függetlenséget. Felvonulásukkal kifejezték bizalmukat az új párt- és kormányvezetés iránt.

Bár a kanizsai felvonulás rendben lezajlott, azt követően az ifjúság egy csoportja a város útvonalain haladva leszedte a hivatalok és intézmények népköztársasági címeres tábláit, majd a Szabadság téri szovjet emlékművet döntötte le.

Ismételten felhívjuk a megye dolgozóinak figyelmét a rend és a fegyelem biztosítására, aminek egyik módja, hogy tartózkodnak a további felvonulások szervezésétől, mert ez alkalmat adhat esetleges rendbontásra. Ismételjük:

Rend és fegyelem – ez a további demokratizálódás alapja!

Forrás: Zala – Rendkívüli kiadás, 1956. október 26.

1956. október 26.

A legfrissebb jelentés Kanizsáról

Csütörtökön késő estig tartó tüntetés után pénteken reggel a gimnázium diákjai nyitották meg Nagykanizsa város dolgozóinak tüntető felvonulását. A diákokhoz csatlakoztak a MÁV, a posta, a MÁVAUT dolgozói, majd a gépgyáriak, akikkel együtt a Petőfi szoborhoz vonultak, ahol előadták követeléseiket, Altai József MÁV dolgozó elszavalta a Talpra magyar-t. A rögtönzött nagyszabású ünnepséget a Himnusz és a Szózat eléneklése zárta be. A több ezres, beláthatatlan nagyságú tömeg azután a Dózsa György laktanya elé vonult és követelte, hogy a néphadsereg alakulatai csatlakozzanak tüntetőkhöz. A készenlétkben lévő honvédségi alakulatok közül Öveges József katonai parancsnok, a katonai zenekar és egy szakasz honvéd csatlakozását engedélyezte. A tömeg óriási lelkesedéssel fogadta a körükbe lépő harcosokat, és Kossuth-nótát énekelve vonultak vissza a városba.

A hatalmas tömeg követelte a szovjet csapatok azonnali kivonását, éltette a budapesti ifjúságot, amnesztiát követelt a budapesti harcokban résztvevő fiataloknak. A tömeg gyűlöletét fejezte ki a régi pártvezetés ellen, és követelte Rákosi és Gerő felelősségre vonását. Visszafelé jövet a tömeg ugyancsak a 48-as szobornál gyűlt össze, majd a katonazenekar hangjaival ismét elénekelte a Himnuszt.

Délután 2 óra körül a város visszanyerte szokásos képét, bár egyre-másra vonultak még fiatalokkal megrakott teherautók, amelyek piros-fehér-zöld zászlót lengettek a szél.

Forrás: Zala – Rendkívüli kiadás, 1956. október 26.

1956. október 26.

Beszámoló az október 26-i zalaegerszegi és nagykanizsai véres eseményekről

Tragikus események a két városban – 3 halott, több sebesült
Nagykanizsai jelentés tegnap este 20 órakor:

Tegnap Nagykanizsán az esti órákban mintegy 30–36 asszony tartózkodott a Pannónia Szálló előtt. Lövés dördült és egy összeesett közülük. Meghalt. Kanizsa utcáját is vér öntözte be.

Forrás: Zala, 1956. október 27.

1956. október 26.

Véres esti órák pénteken Nagykanizsán

Tudósítónktól

Ismeretes, hogy Nagykanizsa dolgozóinak békés, nemzeti érzelmű tüntetése elszabadult indulatok következtében véres eseménybe torkolt pénteken este.

A nap délelőttjén még senki sem sejtette volna ezt. A város minden üzemének dolgozói impozáns tömegben és megnyerő fegyellemmel vonultak nemzetiszínű zászlók alatt az utcán.

Kiálltak követeléseik mellett, felszabadult érzelmekkel énekeltek a magyar nemzet dalait. Igaz, ebben a tömegben is fellelhetők voltak a gőzös fejűek, de ez a tömeg a Dózsa György laktanyától még fegyelmezetten vonult el miután keblére emelte katona fiait. A baj akkor kezdődött, amikor a délutáni órákban a dolgozók nagy részének hazaszállingózása után a megmaradottakon eluralkodott a meggondolatlan, hübelebalázs magatartás.

Budapestre akart menni az ifjúság egy része, hogy élelmiszert vigyen Budapest lakosságának és a harcolóknak. Ám valaki, vagy valakik feldobtak egy új jelszót: – Vigyünk fegyvert Budapestnek!

Ekkor elszabadultak a vad ösztönök.

A városi tanács, hogy levezesse az indulatokat, húst és élelmiszert utalt ki a követelődzőén fellépő tömegnek. A tömeg egy része a laktanyához vonult, ahol fegyvereket követelt. Benyomul-

tak a laktanyába. A karhatalom, Öveges József őrnaggyal végte-
len nyugalommal bánt a követelődzőkkel, de természetesen fegy-
vert nem adtak. Baráti, kemény fellépéssel sikerült eltávolítani a
laktanyából a csoportokat.

Körülbelül ebben az időpontban bent a városban egy lövéstől
Skerlággh Józsefné 52 éves nagykanizsai asszony a mozi bejáratá-
nál összeesett és pár percen belül meghalt. A tömeg a pártbizott-
ságon székelő katonai csoportot okolta az asszony haláláért. Fel-
lángoltak az indulatok. Fegyvert követeltek minden áron, hogy
támadást indítsanak a pártbizottság épülete ellen. Pár percen belül
páncélosok jelentek meg a pártbizottság előtt, illetve a város utcá-
in. Ekkor már egyre másra lehetett hallani a lövések zaját. Cso-
port rohanta meg a honvédségi lőszerraktárt, lőtték a harckocsi-
kat. A karhatalom természetesen mindenütt ellenállt. Az ered-
mény 14 sebesülés, ebből egy halálos, Skerlággh Józsefné, három
súlyos és életveszélyes: Kocsis József, Unger Károly 16 éves
nagykanizsai lakos haslövést kapott, Balázs László 15 éves szom-
bathelyi lakos tüdőlövést kapott. Súlyosan, de nem életveszélye-
sen sérült meg. Tóth Mária 19 éves és Marcs Ferenc 34 éves
nagykanizsai lakos, akiket a tömeg valószínűleg békéltető magatartásuk miatt súlyosan bántalmazott. Ugyancsak súlyosan, de nem életveszélyesen sérült Horváth Ferenc 57 éves nagykanizsai és Korotki István 28 éves sormási lakos

Könnyebb sérülést szenvedett: Ács István 21 éves galamboki lakos, akit a tömeg késelt meg. Ugyancsak könnyebben sérült Samu György 16 éves. Mocsári Ferenc 15 éves, Horváth János 24 éves, Godina László 29 éves nagykanizsai és Tóth Iván Ferenc 26 éves kútfeji lakos.

Az események zűrzavarából ma még a rendőri vizsgálat befeje-
zése és a halott kórbonctani vizsgálat előtt nehéz megállapítani az objektív tényezőt. A haláleset után közvetlenül ott voltam a Sugár úti vérfoltnál, ahol Éles Renée, és több általam ismeretlen szemtanú azt állította, hogy a lövés váratlanul jött, a kézigránát robbanásokkal egy időben.

Ebben a pillanatban még lehetetlen minden szempontból hiteles és eseményszerű tájékoztatást nyújtani a nagykanizsai véres péntekről. Egy biztos, sajnálatos, hogy féktelen indulatok, felelőtlenek, zavartkeltők hatalmasodtak el és ennek egy ártatlan békés

járókelő lett az áldozata. A rendőri vizsgálat lesz hivatott megállapítani a teljes tényeket. A felelősségre vonás nem maradhat el.

A városban egyébként helyre állt a rend. Ez a rend azonban egyelőre a szuronyokon nyugszik. Tankok, harckocsik, fegyveres alakulatok cirkálnak a városban. Szombat délután 5-től vasárnap reggel 6-ig tilos az utcán járni.

Nyugalommal és barátsággal közeledtünk és közeledünk most a város lakóihoz és rajta leszünk, hogy a lakosság élete és vagyona teljes biztonságban legyen. Fontos az, hogy mielőbb helyreálljon az igazi öntudatos, békés rend – mondotta Öveges József őrnagy, a helyőrség parancsnoka.

Forrás: Új Zala, 1956. október 28.

1956. október 27.

Tudósítás a nagykanizsai Nemzeti Bizottság megalakulásáról

Nagykanizsáról jelentjük

Nagykanizsán megalakult a Nemzeti Bizottság. A bizottság elnöke: Lékai Gyula ügyvéd. Társelnökök: Balogh Lajos vasúti dolgozó, Nagy Péter, gépgyári üzemvezető, Teleki százados. Az ifjúságot Beleznai József képviseli a Nemzeti Bizottságban.

A Nemzeti Bizottság a vasárnapi ülésen csatlakozott a Győri Szabad Rádió felhívásához, s egyhangúlag követelte, hogy a szovjet csapatok minél előbb hagyják el az országot.

A Nemzeti Bizottság válaszmánya a hétfő reggeli ülésen határozatot hozott. Leváltotta Domonkos Sándort, a városi tanács elnökét, és dr. Paizs Ferencet egyhangúlag megbízta a közigazgatás vezetésével.

A nagykanizsai üzemekben megalakultak a Munkástanácsok. A Gépgyárban 75 tagú Munkástanács alakult. Az Igazgatási Tanácsot később választják meg. Varga Béla igazgatót a dolgozók bizalma meghagyta a gyár élén.

A Finommechanikai Vállalat dolgozói Marschner Bélát bízták meg a vállalat igazgatásával.

Az olajbányászok Nagykanizsán a fűrési vállalat éléről eltávolították Sáros Gézát és Vajmi Józsefet. Lovásziban – ugyancsak a

fűrástól – Berze János üzemvezetőt, Nagylengyelből Kiss Lajos helyettes üzemvezetőt.

Forrás: Új Zala, 1956. október 30.

1956. október 28.

A nagykanizsai Rendfenntartó Közegek Parancsnokságának közleménye

Nagykanizsa Dolgozó Népe!

Az elmúlt éjszaka folyamán a város különböző pontjain felelőtlen rendbontó személyek ismételten fosztogattak és lövéseket adtak le a Rendfenntartó Közegek tagjaira, valamint a város egyes középületeire. A rendfenntartó közegek tagjainak a józanságán és lojális magatartásán mulott, hogy a városban emberéletben nem esett kár. A történetek arra kell figyelmeztessék a város becsületes lakosságát, hogy tegyen meg minden tőle telhetőt és akadályozza meg a felelőtlen elemek rendbontási és fosztogatási kísérleteit amelyek könnyen vérontáshoz vezethetnek, és ennek becsületes dolgozók is áldozatául eshetnek.

A Rendfenntartó Közegek mindent el fognak követni annak érdekében, hogy a város nyugalma és rendje tökéletesen helyreálljon. Azokkal szemben, akik megbontják a nyugalmat és a rendet, valamint fosztogatnak vagy arra kísérletet tesznek a törvényes rendelkezések értelmében a legszigorúbban fogunk eljárni.

Továbbá felhívjuk a lakosság figyelmét, hogy az e hó 27-i rendelkezés értelmében amely a közlekedési korlátozásra vonatkozik, délután 17, azaz 5 órától reggel 6 óráig a lakóházak, középületek és egyéb intézmények kapuit zárva kell tartani és bebocsátani csak a hozzátartozókat lehet.

Nagykanizsa, 1956. október 28.

A Rendfenntartó Közegek Parancsnoksága

Figyelem! Figyelem!

Felhívjuk a város becsületes lakosságának a figyelmét, hogy aki valahol rendbontást vagy fosztogatást tapasztal, azt azonnal jelentse a rendfenntartó közegeknek.

Forrás: Megyei Bíróság, B. 967/1957.

1956. október 29.

A nagykanizsai írók csatlakozása a Zala megyei írók Munkaközösségének követeléseire

A nagykanizsai írók hétfőn délelőtt ültek össze, hogy a forró napok után megbeszéljék az országot, a megyét és a város helyzetét. Az Új Zala első számából értesültek a Zala megyei írók Munkaközösségének követeléseiről, s bár ennek megfogalmazásában az akkori nehéz helyzetben nem vehettek részt, minden pontját magukévá tették és szívük mélyéből támogatják. Elhatározták, hogy a délután megalakuló Nemzeti Bizottságba Hules Bélát delegálják Alaksza Ambrus távollétéig.

Forrás: Új Zala, 1956. október 30.

1956. október 29.

A Zala Megyei és a Nagykanizsai Járási Nemzeti Bizottság felhívása

A Zala megyei és a Nagykanizsai Járási Nemzeti Bizottság Felhívása!

- 1./ A honvédség, rendőrség és polgári szervek azonnal szervezzenek közös járőröket a köz-, személyi és vagyoni biztonság érdekében. A járőrök tagjai katonákból, rendőrökből és polgári személyekből álljanak. A járőrök éjjel, nappal a helyi viszonyoknak megfelelő létszámmal teljesítsenek járőri szolgálatot.
- 2./ Felhívunk mindenkit, hogy a nehéz időben őrizze meg nyugalma és a múltban szenvedett egyéni sérelmeit önhatalmilag ne torolja meg, bízza ezt a független magyar bíróságra, aki ezt megszegi a törvény előtt felel.
- 3./ A megye, járás és község biztonsága és rendje érdekében elrendeljük, hogy polgári személyek kezébe fegyvert adni tilos. Azon polgári személyek, akiknél fegyver és lőszer van, jelen felhívás kibocsátása után 12 órával szolgáltatassák be.
- 4./ Felkérjük a járás minden községét, hogy községükben alakítsák meg a Nemzeti Bizottságot.

A Járási Nemzeti Bizottságba annyi személyt delegáljanak, ahány járási tanács tag van a községben, hogy azok községüket minden kérdéstről tájékoztathassák.

E községi tanács és V. B. a Járási Nemzeti Bizottság utasítása szerint köteles dolgozni.

A Községi Nemzeti Bizottságba megfelelő személyeket kell bevinni, a Hazafias Népfront bevonásával a község lakossága akaratának érvényesülése szerint. Kerülni kell a vitát.

A községi tanácsok vb elnökeit, titkárait eltávolítani nem kell azért, mert nevezettek felettes szerveik felé és a község felé anyagilag felelősek és elszámolással tartoznak, de helyettük más választhatnak. Az elszámolást, hogy a sikkasztást elkerüljük a felettes szerveknek kell végrehajtani. Ennek az intézkedésnek betartása azért szükséges, mert ha esetleg már sikkasztás van, az új elnököt vagy titkárt választottak, azokat vonhatják majd felelősségre.

A községben lévő tsz-ek ha szét akarnak menni, megakadályozni nem lehet, de fel kell hívni a figyelmét, hogy alakítsanak 5–10 tagú bizottságot, amelyek a tsz. vagyont számba veszi, annak érdekében, hogy igazságosan történjen a szétosztás. A Községi Nemzeti Bizottságok megalakítására hívják össze a Hazafias Népfront gyűlést.

A Községi Nemzeti Bizottságok gondoskodjanak arról, hogy a község lakossága a piaci árakat ne emelje, a felvásárlási láz megsűnjön.

Járásunk területén a hitoktatás fakultatív (tehát a hitoktatást mindenki igénybe veheti).

November 1-e, mindenszentek napja, ünnep, munkaszüneti nap.

5./ A megye és a járás területén este 9-től reggel 5-ig csak a megyei, illetőleg a járási, községi Nemzeti Bizottság engedélyével lehet az utcán közlekedni.

Ezen feltételek azonnali teljesítésére az alábbi végrehajtási szöveget terjesztette a Kormányhoz a Megyei Nemzeti Bizottság:

1./ A szovjet csapatokat azonnal rendeljék vissza állomáshelyükre és 1956. december 31-ig vonják ki az ország területéről.

2./ Adják vissza nemzetünk hagyományos Kossuth címerét.

- 3./ Március 15-e és október 6-a legyen nemzeti ünnep és munkaszüneti nap.
- 4./ Követjük a többpártrendszer azonnali megalakítását.
- 5./ Teljes amnesztiát a felkelőknek.
- 6./ Alakuljon Független. Nemzeti Magyar Kormány és hozza nyilvánosságra programját, amely tartalmazza a nép követeléseit.
- 7./ A sztálinisták által bezárt politikai foglyokat bocsássák azonnal szabadon.
- 8./ Teljes szólás-, sajtó- és vallásszabadságot követelünk.
- 9./ A magyar természeti kincsek felett a magyar nemzet rendelkezzen.
- 10./ A jelenlegi külföldi szerződéseket azonnal vizsgálják felül és a nem megfelelőket bontsák fel.
- 11./ A begyűjtési rendszert töröljék el és mindenki anyagi helyzete szerint viselje a közterheket.
- 12./ A Kossuth Rádió a Dunántúl helyzetével és követeléseivel is foglalkozzon.
- 13./ Az ÁVH-t azonnal oszlassák fel.
- 14./ A legrövidebb időn belül tartsanak titkos és szabad választásokat és szövegezzék meg az új Alkotmányt.
- 15./ A sztálinisták távozzanak a közéletből.

Ezen feltételek alapján támogatjuk a Független Magyar Kormányt és mindent megteszünk a rend helyreállítására és a termelő munka megindítására.

Követeléseink nem jelentik azt, hogy a Nemzeti Bizottság a múlt kapitalista, földesúri rendszerét kívánja visszaállítani.

Amennyiben a Zala megyei Nemzeti Bizottság követelése megegyeznek az ország és a győri Szabad Rádió követeléseivel, úgy azt támogatjuk.

Nagykanizsa, 1956. október 29.

Járási Nemzeti Bizottság

1956. október 29.

A Nagykanizsai Kőolajipari Gépgyár Munkástanácsának
megválasztása és első határozatai

Dunántúli Kőolajipari Gépgyár Munkástanácsa jegyzőkönyve
1956. X. 29.

- 1./ A műszaki dolgozók titkos szavazással megválasztják a tanács tagjait. Nagy Péter 46 szavazat, Kovács Károly 27 szavazat, Villányi József 25 szavazat, Riba Lajos 25 szavazat, Mészáros Kálmán 24 szavazat.
Ugyanekkor a dolgozók is megválasztották a munkástanács tagjait.
- 2./ A munkástanács elnökként Nagy Pétert választja.
Bizalmat szavaz Varga Béla igazgatónak, megválasztja az igazgatói tanácsstagokat. 1./ Nagy Péter, 2./ Villányi József, 3./ Gyergyói József, 4./ Friedrich Lambert, 5./ ifj. Fodor Ernő, 6./ Büki Béla, 7./ Szemerédi József, 8./ Kövesi József, 9./ Nagy László, 10./ Babits Károly, 11./ Jámbor Ferenc, 12./ Baj József, 13./ Kelemen István
- 3./ Megválasztja a városi munkástanács delegátusait: Czapári [Gyula] Szemerédi [József], Békéi [Gyula] Babits [Károly], Györc [Ferenc] Márkus [Andor], Kovács [István] Gerencsér [Lajos]
Útasítja a helyzet tisztázására.
- 4./ Lerögzíti a politikai állásfoglalását: csatlakozik a bizonytalan összeköttetés ellenére is a győri Forradalmi Nemzeti Tanácshoz.
- 5./ Kimondja a sztrájkot mindaddig, amíg a szovjet csapatok el nem hagyják hazánkat.
A sztrájk ideje alatt dolgozóink a gyár területén tartózkodnak.
- 6./ Elfogadja a kerettyei dolgozók szolidaritását.
Közli a VMT delegátusával /Békéinek Villányitól a kerettyei dolgozók feltételeit.
- 7./ Üzemi őrsképet megalakítja.
Vezető: Kéki []
- 8./ A felmerült személyi problémák és vádak tisztázására elfogadja az alábbi javaslatot.

- a./ Vizsgáló bizottságot alakít. Tagjai: Nagy Péter, Zadravetz [János], Varga Béla, Bánáti [Lajos], Fodor [Ernő ifj.], dr. Tarnai [Rezső] ügyész,
- b./ Elrendeli a vizsg. biz-nak:
- b.1./ gyűjtse össze a panaszokat,
 - b.2./ vizsgálja ki az ügyeket a vádlók és vádlottak kihallgatásával.
 - b.3./ tárgyilagos ítélet-javaslatokat dolgozzon ki és terjeszse a MT elé.
- c. A munkástanács arról, hogy a vádlottakat a vizsg. időtartama alatt felfüggeszti, kitiltja-e a gyártelep területéről.
Kitiltva: Udvari, Baloghné, Magyar, Maczka,
- d./ Rövid tárgyalás után felmenti Dravec szállításvezetőt, áthelyezi más munkakörbe és a szállítás vezetői teendőkkel megbízza Vilcsek Gézá.
- 9./ Megbízza az igazgatói tanácsot, hogy X. 30-án üljön össze, 7 órákor és készítse el a másnapi tárgyalás anyagát.
Munkástanács ülés 10 órákor kezdődik.
- 10./ Megjegyzés: SZOT határozat a munkástanácsra.
Dönt a termelés, igazgatás, gazdálkodás kérdésekben.
1./ Igazgató mellé igazgatói tanácsot, 2./ Termelési, műszaki fejlesztési terv, 3./ Bérrendszer kialakítása, 4./ Beruházási tervek, 5./ Munkarend, 6./ Rend, fegyelem.
- 11./ Elhangzott egyéb javaslatok:
1./Káderlapok elégetése, 2./ Személyzeti, munkaügyi osztályok 3./ Belső elintézte a nemzetőrségi toborzás, ill. jelentkezés ügyét.

Forrás: Megyei Bíróság, TB. 1/1958.

1956. október 29.

A Dunántúli Köolajipari Gépgyár
Munkástanácsának határozata

1956. október 29-én megtartott munkástanács értekezletén hozott határozat alapján Dravec István szállításvezetőt azonnali hatállyal leváltja és korábbi munkahelyére helyezi át (szerszámkészítő műhelybe).

Vilcsek Géza gépkocsivezetőt azonnali hatállyal szállítás vezetőnek nevezik ki.

Nagykanizsa, 1956. október 29.

Nagy Péter
munkástanács elnöke
Forrás: Megyei Bíróság, B. 695/1958.

1956. október 29.
A Dunántúli Kőolajipari Gépgyár
Munkástanácsának határozata

Dunántúli Kőolajipari Gépgyár Munkástanácsa
Határozat

A Városi Munkástanácsba a Dunántúli Kőolajipari Gépgyár munkástanácsa részéről küldöttként delegáltak: Czapári Gyula, Békei Gyula, Márkus Andor, Györe Ferenc, Gerencsér József, Bálics Károly, Baján György, Szemerédi József, Kovács Károly

Nagykanizsa, 1956. október 29.

Nagy Péter
Munkástanács elnöke
Forrás: Megyei Bíróság, TB. 1/1958.

1956. október 29.
Nagykanizsa Város Nemzeti Bizottsága alakuló ülésén
meghozott határozatok

Nagykanizsai Városi Nemzeti Bizottság
Határozat

Nagykanizsa Város Nemzeti Bizottsága 1956. október hó 29-én alakuló közgyűlést tartott. Az ülés megnyitása után a jelenlévők egy perces néma felállással tüntettek és emlékeztek meg a magyar

szabadságért és függetlenségért folytatott harcban elesett hőseink emlékének. Ezután az ülés a következő határozatokat hozta:

A Nagykanizsai Nemzeti Bizottság követeli, hogy a kormány haladéktalanul tegye meg a szükséges intézkedéseket a Magyarországon állomásozó szovjet haderőknek az ország területéről történő legrövidebb időn belüli kivonása iránt. Ezt a határidőt a kormány az ország lakosságával közölje.

Gondoskodják a kormány a magyar nép szabadságát és függetlenségét korlátozó hátrányos rendelkezések és törvények hatályon kívül helyezéséről, biztosítsa az általános emberi jogok érvényesülését, a teljes politikai szabadságot, a jogrend uralmát, adjon lehetőséget az országnak, hogy szabad és titkos választások útján megválasztott és több párt képviselőiből alakult országgyűlés döntsön az országos jelentőségű kérdésekben.

Követeljük, hogy a kormány az Egyesült Nemzetek Bizottságába delegált magyar küldötteket haladéktalanul hívja vissza és a magyar nép túlnyomó többségének bizalmát élvező kiküldöttek képviseljék a jövőben Magyarországot az Egyesült Nemzetek Szövetségénél.

Követeli a Nemzeti Bizottság, hogy a Magyar Rádió irányítását és műsorszolgálatát a Magyar írók és Újságírók Szövetsége lássa el.

Nagykanizsa város rendjének biztonsága és a nyugodt életkörülmények biztosítása érdekében, de a lakosság lelki megnyugtása érdekében is ez alábbi határozatokat hozta:

1. 1956. november hó 1. napja Mindenszentek napja ünnep, e napon a munka szünetel.

2. A város rendje és nyugalma biztosítása érdekében a Nemzeti Bizottság feddhetetlen múltú nagykanizsai lakos férfiakból nemzetőrséget alakít és ez a szervezet a karhatalmi szervekkel, rendőrséggel, honvédséggel karöltve öröködi a város rendje és békéje felett.

3. Nagykanizsa város közigazgatásának vezetésével a Nemzeti Bizottság városunk szülöttjét, a nagykanizsai közigazgatás régi szakemberét, Dr. Paizs Ferencet bízta meg. Az állásáról lemondott Horváth Balázs pénzügyi osztályvezető helyett a Nemzeti Bizottság a pénzügyi osztály vezetésével Lampert Imre számvevőt bízta meg.

4. Kiskanizsa városrész ügyeinek vitelével és a kiskanizsai polgárok érdekeinek képviselésére a Nemzeti Bizottság 5–10 tagú külön bizottságot alakít, akik munkájukat a Nemzeti Bizottsággal egyetértésben végzik.

5. A közlekedés rendjének biztosítására, személy- és teherforgalom lebonyolítására és a város lakosságának zavartalan élelmszerellátására, illetve ennek megszervezésére szakbizottságokat alakít.

6. Nagykanizsa város vallásos érületű lakosságának régi sérelmét orvosolta a Nemzeti Bizottság, amikor elhatározta és elrendelte, hogy a fakultatív hitoktatásra vonatkozó rendelkezések betartása mellett megnyitja a lehetőséget arra, hogy a szülők gyermekeiket még a folyó tanévben az iskolán belül hitoktatásban részesíthessék. A hittan oktatására vonatkozó beiratkozások határideje és az ezzel összefüggő teendők elvégzése a megalakított tanügyi szakbizottság feladata.

7. Nagykanizsa összes iskoláiban a tanítást 1956. november 5-én kell megkezdeni.

8. Dr. Fendler Károly SZTK szakorvos lemondása folytán a bizottság az SZTK nagykanizsai kirendeltség vezetésével Dr. Daka Mihály SZTK főorvost bízta meg.

9. Helyi sajtó megszervezését és helyi lap kiadását határozta el a Nemzeti Bizottság a lakosságnak az országos és helyi eseményekre vonatkozó pontos, megbízható és az igazságnak megfelelő tájékoztatása érdekében.

10. A Nemzeti Bizottság a karhatalmi szervekkel folytatott tanácskozás alapján a nemzetőrségi szervek bevonásával biztosítja a város rendjét és nyugalmaát. A mozgáskorlátozó rendelkezések, kilépési tilalom 1956. október 29-től kezdődőleg 19 órakor lép életbe. A munkába induló és a munkából visszatérő egyének a tilalmi időben is szabadon közlekedhetnek, a karhatalmi szervek felszólítására azonban személyazonosságukat igazolványukkal igazolni kötelesek.

11. A Nemzeti Bizottság utasította a város területen lévő hivatalokat, vállalatokat, üzleteket és egyéb intézményeket, hogy 1956. október 30-án a munkát kezdjék el. A vállalatok munkásbizottságainak javaslata és követelése alapján a gyártásszerű munka azonban az ipari üzemekben mindaddig szünetel, amíg az orosz

csapatok kivonulása az országból meg nem kezdődik. Ez természetesen nem vonatkozik a közlelmezést és közellátást szolgáló vállalatokra és üzemekre, akik a város közellátását minden körülmények között biztosítják.

12. A nehéz helyzetbe került Budapest lakosságának élelemmel való megsegítése érdekében a Nemzeti Bizottság elhatározta, hogy a nagykanizsai Földműves-szövetkezet útján 3 teherautó élelmiszert, a tejüzem útján pedig két teherautó tejterméket szállít. A szállítmányok elindultak.

A Nagykanizsai Nemzeti Bizottság kéri a város lakosságát, hogy a magyar nemzet függetlenségéért és szabadságáért vállalt nehéz munkájában támogassák, a fent közölt rendelkezések betartásával segítsék elő a rend, a béke és a nyugalom helyreállítását.

Nagykanizsa, 1956. október 29.

Nagykanizsai Városi Nemzeti Bizottság
Forrás: Megyei Bíróság, TB. 1/1958.

1956. október 30.

A Dunántúli Kőolajipari Gépgyár határozatai

1. sz. Határozat

Mely szerint a munkástanács a tanácskozásait parlamentális rendszer alapján végzi, ezzel kapcsolatban:

- 1./ A napirendi pontokat az igazgató tanács köteles az ülés előtt ismertetni.
- 2./ A tanács tagok az ülés megkezdése előtt bejelentéssel kiegészítik.
- 3./ A tanács adminisztrációs ügyeinek intézésére felkérjük Baj Józsefet.
- 4./ A hozzászólások sorrendjét az elnök határozza meg.
- 5./ Minden egyes napirendi pontnál a tagság megszavazza a határozat döntés módját (titkos, vagy kézfeltartással).
- 6./ Megszavaztatja, hogy az ügyek kihirdetésre kerülnek-e vagy sem.
- 7./ Minden ülés az előző napirendi pont végrehajtásának ellenőrzésével kezdődik.

Javasolom, hogy a határozatokat sorszámozzuk.

A 6./ pont helyesbítésére, minden elfogadott határozat kihirdetés-re kerül.

1956. X. 30.

Nagy Péter
munkástanács elnöke

2. sz. Határozat

A munkástanács megbízza Jámbor Ferenc munkástársat a sztrájk-bizottság megalakításával. A sztrájkbizottság műhelyként kiküldött egy-egy bizalmiból tevődik össze.

A sztrájkbizottság feladata:

Javaslatot terjeszt elő a munkástanács legközelebbi ülésén a sztrájk elvi és gazdasági kérdéseinek megoldására.

Nagykanizsa, 1956. október 30.

Villányi József
munkástanács elnöke

4. sz. Határozat

A munkástanács úgy döntött, hogy az ún. káderlapokat és személyi jellemzéseket elégeti. Megbízza az igazgatói tanácsot, hogy vizsgálja ki azokat a helyeket, ahol ilyen lapok fellelhetők és ezeknek a megsemmisítését végezze el.

M megbízza az igazgatói tanácsot, hogy ezzel kapcsolatban a személyzeti osztály vezetőjét és beosztottjait hallgassa ki és állításait jegyzőkönyvezzé.

Nagykanizsa, 1956. október 30.

Villányi József
munkástanács elnöke

6. sz. Határozat

A fűrési, lovászi, kerettyei, nagylengyeli termelő vállalatokkal kapcsolatos összeköttetés és szolidaritás vállalásra meghatalmazzuk az igazgató tanácsot.

Nagykanizsa, 1956. október 30.

Villányi József
munkástanács elnöke

Forrás: Megyei Bíróság, TB. 1/1958.

1956. október 31.

A Kőolajkutató és Feltárási Vállalat Dunántúli Kerülete
Összmunkástanácsa értekezletéről készült jegyzőkönyv

Felvétegetett 1956. október 31-én a Kőolajkutató és Feltárási Vállalat
Dunántúli Kerülete Munkástanácsa üléséről.

Jelen vannak: a munkástanács tagjai Nagykanizsáról, Budafa,
Lovászi Nagylengyel, Babócsa, Hídvég üzemekből.

A Tanács tagjai felkérlik a Győrbe küldött és visszaérkezett
munkástanács tagját, hogy számoljon be a győri eseményekről:

Beszámoló:

Először is a legfontosabbat mondom el. Az olajbányászat ré-
széről még a mai napon két főt kell azonnal útbaigazítani Győr
felé az ottani Nemzeti Bizottmányhoz. Az olajiparba beleértendő:
az összes külső üzemek, Nagykanizsa, Gépgyár, Zalaegerszeg is.

Azt hiszem arról már hallottak, hogy Nagy Ferenc Bécsbe ér-
kezett, de ott tudomására hozták, hogy utazzon vissza Párizsba.

Győrbe is megjelentek Nagy Ferenc megbízottai, de sikerült
őket lefegyverezni és ártalmatlanná tenni.

Az ottani ülésen 7 pont lett napirendre tűzve, amelyeket felol-
vasok. A pontokat elfogadták.

- 1./ Az összevont forradalmi tanács megalakítása.
- 2./ Katonai parancsnokság azonnali fölállítása.
- 3./ Az orosz hadsereg mai d. u. 2 óráig Budapestről és december
31-ig az országból való kivonása. (Ez idő talán hosszúnak tű-
nik, de nagyon sokan vannak és igen nehezen megy a kivoná-
suk.)
- 4./ A polgári fegyveres őrség megszervezése.
- 5./ Szervezett üléstrájk. Kivételt képez, a közellátás, TMK stb.
- 6./ 24 órán belül a Kormány teljhatalmú megbízottja meg kell,
hogy jelenjen Győrbe, ha nem. akkor új kormány alakítandó.
(Nagy Imre megjelenése.)
- 7./ Több pártrendszeren alapuló szabad választás. Addig azonban,
amíg az oroszok itt vannak nem lehet megvalósítani.

A budapesti fiatalok kérése, hogy ne ilyen rendszertelenül
küldjük az élelmekeket. Azonkívül csak az általuk megadott címek-
re irányítsuk. A kötszerrel igen rosszul állnak,

A tanács megállapodik abban, hogy mivel a legrendezettebb tanács Lovászipan működik az egyik kiküldött onnan megy Győrbe, másoknak pedig a Fúrási vállalatnál Zágon Ferencet javasolják. A két kiküldött délután 14 h-kor elindul Győrbe.

Katonai híreket szeretne hallani a Tanács.

Székesfehérvári székhellyel megalakult egy katonai tanács, amelynek az összdunántúli katonai parancsnokságok engedelmességgel tartoznak.

A Budapestről kivont orosz csapatok helyett magyar csapatok lesznek fölküldve.

A Tanács elnöke felteszi a kérdést, hogy személyi kérdésekkel foglalkozzon-e a Tanács pillanatnyilag.

A válasz egyhangú NEM.

A Tanács elnöke felolvassa az előző napon hozott határozatokat, amelyeket Budapestre fognak továbbítani. Elnézést kér, hogy az üzemek tanácstagjai nem lehettek jelen, de nem tudta őket értesíteni. Reméli, hogy a pontokat ők is elfogadják.

A Tanácstagok egyhangúlag kézfeltartással elfogadják a felolvasott határozatokat.

A Munkástanács azonkívül megállapodik még abban, hogy ahol még a fúrásnál további tevékenységre feltétlenül szükség van, azt befejezik, utána abbahagyják a munkát. Tehát ahol a lyuk veszélyeztetése nélkül abba lehet a munkát hagyni, ott nem kell továbbfolytatni a fúrást.

A városból érkezett legújabb hír szerint Orbán [Nándor] századost megválasztották a kanizsai Nemzetőrség parancsnokává. A nemzetőrséget felfegyverzik még a mai napon.

A Munkástanács elnöke bejelenti, hogy Pataki Mihály a Tanács előtt kíván lemondani párttitkári funkciójáról, elfogadják-e ezt az elvtársak?

A Tanács egyhangúlag elfogadja, hogy Pataki Mihály bejelentse lemondását.

A Tanács továbbá elhatározza, hogy személyi kérdésekkel nem foglalkozik, azzal majd a későbbiek során megválasztandó Igazgatói Tanácsot bízzák meg.

A tanácstagok részéről felmerül a bér kérdése is. A Tanács megállapodik abban, hogy a bérkérdést majd a későbbiek folya-

mán fogja megtárgyalni, mivel a Bank csak felsőbb utasításra adhat ki pénzt, tehát erre külön kormányutasítás kell.

Abban azonban megállapodnak, hogy október hó 24-től a dolgozók mindegyike a szimpla fizetést kapja, akár dolgozik, akár nem.

Az elnök kéri a Munkástanácsot, hogy válasszák meg a 15 tagú igazgatási tanácsot. Nagylengyelből 2 fő, Lovászból 2 fő, Budafáról 1, Babócsáról 1, a többi kisüzemek Nagykanizsához tartoznak, tehát 9 személyt pedig Nagykanizsáról jelöljön ki.

A vita során felmerült, mivel Nagylengyelben van a legnagyobb létszám, onnan 3 főt jelöljenek. A Tanács tehát megállapodik abban, hogy Nagylengyelből 3 fő választandó be az Igazgatási Tanácsba.

Az elnök még közli a megjelentekkel, hogy az Igazgatói Tanácsba nem lehet senki sovíniszta, egy célja kell, hogy legyen mindenkinek, a közös munkásérdek képviselése. Amint látjuk, hogy nem megfelelő, azonnal le lesz váltva.

A végső megállapodás tehát: Az Igazgatói Tanács 15 tagból áll. Nagylengyel 3 fő, Lovászi 2 fő, Budafa 1 fő, Babócsa 1 fő, Nagykanizsa 8 fő.

A Tanács behívja Pataki Mihályt, aki lemond párttitkári tisztességéről és kéri a Bugár-csoportba szerelői minőségbe való beosztását. A Tanács egyhangúlag elhatározza, hogy Pataki Mihály 1-jén foglalja el motorszerelői beosztását a Bugár-csoportba.

A Tanács megválasztotta az Igazgatósági tagokat. Névszerint a következők:

Nagylengyel: Komornoki László, Dezse, Lakatos [Rezső].
Budafa: Barabás Géza. Lovászi: Parragi, Vörös. Babócsa: Kálovics. Nagykanizsa: Bíró [Ernő], Bugár [József]. Csigó, Keményffi, Lasszy [József], Rácz, Réti [György], Tersánszky [László].

Az Igazgatósági Tanács első megbeszélése ma d. u. 2 órakor lesz.

A Tanács megjelöli a kiküldötteket, akik a laktanyából a nemzetőrség részére a Centrálba szállítják.

Felvetődik a kérdés az illetéktelen személyek lakásában lévő telefonkészülékek kikapcsolásáról.

Az elnök bejelenti, hogy ebben a kérdésben már megtörtént az intézkedés. Továbbá bejelenti, hogy a zalaegerszegi nemzeti bi-

zottság egy személyt kér az olajipar részéről, aki bennünket képvisel.

A Tanács egyhangúlag Komornoki Lászlót jelöli meg, aki Zalaegerszeghez egyébként is közel lakik. Komornoki László azonnal útnak is indul a zalaegerszegi nemzeti bizottsághoz.

A lovászi küldöttség vezetője bejelenti, hogy Lovászinak rádióadója van, amely állandóan működik.

Több kérdés nem merült fel, az ülést az elnök bezárja.

Forrás: Megyei Bíróság, TB. 1/1958.

1956. október 31.

A Dunántúli Kőolajipari Gépgyár Munkástanácsa
által kiállított megbízólevelek

1. sz. Megbízólevél

A Dunántúli Kőolajipari Vállalat Munkástanácsa megbízza Gallisz Gyula, dolgozót, hogy a mai nappal 1956. október 31-én vegye át az üzemi bizottság vezetését.

Az ügyintézés menetét józan belátására bízzák.

Nagykanizsa, 1956. október 31.

Nagy Péter s. k. a munkástanács elnöke

2. sz. Megbízólevél

A Dunántúli Kőolajipari Gépgyár Munkástanácsa az alább felsorolt tanácstagokat állandó jelleggel a nagykanizsai Városi Nemzeti Bizottságba delegálta 1956. október 31-től.

Érvényes visszavonásig.

Czapári Gyula, Gerencsér Lajos, Békei Gyula, Bálics Károly, Márkus Andor, Baján György, Györe Ferenc, Szemerédi József, Kovács Károly

Nagykanizsa, 1956. október 31.

Dunántúli Kőolajipari Gépgyár Nagy Péter
Nagykanizsa munkástanács elnöke

Forrás: Megyei Bíróság, TB. 1/1958.

1956. október 31.

A Dunántúli Kőolajipari Gépgyár Munkástanácsának átirata
a Városi Nemzeti Bizottsághoz

Nemzeti Bizottság
Nagykanizsa

A Dunántúli Kőolajipari Gépgyár Munkástanácsa kéri a Nemzeti Bizottságot, hogy az alant felsorolt személyek magántulajdonban lévő távbeszélőkészülékeit a további intézkedésig a nagykanizsai 1. sz. Postahivatal főnökével kapcsoltsa ki.

Juhász János Nagykanizsa, Zárda u., Udvari László Nagykanizsa, Magyar u., Nádas József Nagykanizsa, Fő út. 10.

Indok: a fent felsorolt személyek jelenleg felfüggesztés alatt állnak, így számukra a távbeszélőkészülék üzemben tartása nem kívánatos.

Nagykanizsa, 1956. október 31.

Nagy Péter
munkástanács elnöke

Forrás: Megyei Bíróság, B. 965/1957.

1956. október 31.

A Dunántúli Kőolajipari Gépgyár Munkástanácsának határozata a
Sztrájbizottság létrehozásáról

A Sztrájbizottság névsora: Traktorműhely: Takács Géza, Raktár:
Tilinger József, T. M. K.: Tóth István, I. üzem: Császár József, II.
üzem: Vida Lajos, III. üzem: Fábián István

Jámbor Ferenc
sztrájbizottság vezetője

Nagykanizsa, 1956. október 31.

Forrás: Megyei Bíróság, TB. 1/1958.

1956. október 31.

A Dunántúli Kőolajipari Gépgyár Munkástanácsának határozatai

7. sz. Határozat

A munkástanács döntése az igazgatóval való bizalmatlansági kérdés felvetésével kapcsolatban a munkástanács a dolgozók nevében bizalmatlanságot szavazott az igazgatónak, felfüggeszti, ügyét kivizsgálásra a létrehozott bizottság elé terjeszti.

A fegyelmi bizottságba Varga Béla igazgató helyett Kelemen Istvánt választotta az igazgatótanács.

Nagykanizsa, 1956. október 31.

Villányi József
munkástanács elnöke

8. sz. Határozat

A munkástanács tagjai titkos szavazással 38 szavazattal Nagy Pétert jelölték igazgatónak.

Nagykanizsa, 1956. október 31.

Villányi József
munkástanács elnöke

9. sz. Határozat

A munkástanács az üzemi bizottsági ügyek ideiglenes intézésére egyhangúlag Gallisz Gyula kartársat jelölte.

Köteles átvenni az üzemi bizottság épületét, ügyintézését.

Az ügyintézés menetét józan belátására bízuk.

Nagykanizsa, 1956. október 31.

Villányi József
munkástanács elnöke

10. sz. Határozat

Az Üzemi Bizottság eddigi beosztottjai a gyártelep területén tartózkodhatnak, ügyüket a fegyelmi bizottság vizsgálja.

Nagykanizsa, 1956. október 31.

Villányi József
munkástanács elnöke

Forrás: Megyei Bíróság, B. 695/1958.

1956. október 31.

A város Nemzeti Bizottságának felhívása a hősi halottakra emlékező felvonulásra

A Nemzeti Bizottság felkéri a város lakosságát, hogy a forradalom harcaiban hősi halált halt magyar véreink emlékére és a róluk való megemlékezésre november hó 1-jén és 2-án 18 és 20 óra között ablakaikat gyertyafénnyel világítsák ki.

A gyászlobogókat november hó 2-án is hagyják kint.

Értesítjük a város lakosságát, hogy az olajipari gépgyár dolgozói a szabadság-hősök tiszteletére a holnapi nap folyamán kegyeleti felvonulást rendeznek a temetőben.

A gépgyár munkástanácsa felhívja a gépgyár dolgozóit, hogy holnap reggel 9 órakor gyülekezzenek a gépgyár udvarán. A kegyeleti felvonulás a gépgyártól 1/2 10 órakor indul a Somogyi Béla úton a Fő utcán és a Csengeri úton át a temetőbe.

Felkérjük a város lakosságát, hogy aki a kegyeleti felvonuláson részt akar venni csatlakozzon a menethez.

Városi Nemzeti Bizottság, 1956. október 31.

Forrás: Megyei Bíróság, B. 967/1957.

1956. október 31.

A város Nemzeti Bizottságának felhívása

Felhívjuk a város összes középiskolai tanulóinak figyelmét, hogy ma du. 2 órakor az iskoláikban jelenjenek meg a Forradalmi Diáktanács küldötteinek megválasztására.

Nagykanizsa, 1956. október 31.

Forrás: Megyei Bíróság, B. 967/1957.

1956. november 1.

A Nagykanizsai Nemzeti Bizottság felhívása a város lakóihoz

Figyelem! Figyelem!

A Nemzeti Bizottság megnyugtatóan közli a város lakosságával, hogy a honvédelmi minisztériumtól most kapott értesülésünk szerint az országban észlelhető szovjet csapatmozdulatok a szovjet haderők kivonulását biztosító intézkedések következményei. A csapatmozdulatokkal szemben az ország népe a legszigorúbb semlegesség alapján viselkedik. Minden felesleges beavatkozás káros következményekkel járna.

A nemzeti bizottság további nyugalomra inti és kéri a lakosságot.

1956. nov. 1.

Nemzeti bizottság

Ezt a tájékoztatást a magyar honvédelmi minisztérium és a szovjet követség között folytatott tárgyalások alapján közöljük.

Forrás: Megyei Bíróság, B. 967/1957.

1956. november 3.

A Nagykanizsai Üvegyár munkásai megkezdték a munkát

Hírek

A Nagykanizsai Üvegyár munkásainak egy csoportja a Vöröske-reszt felkérésére megkezdte a munkát. A gyárban különleges vérpalackokat gyártanak.

Forrás: Új Zala, 1956. november 3.

1956. november 2.

Nagykanizsai Földgázüzemi Vállalat Munkástanácsának átírtára a Városi Nemzeti Bizottsághoz

Tárgy: Fegyverigénylés vállalati nemzetőrség részére

Üveges Lajos őrnagy bajtárs

Helyben

A Nagykanizsai Földgázüzemi Vállalat Munkástanácsa kéri a bajtársat, hogy a vállalati nemzetőrség részére 3 db. lőfegyvert

kiadni szíveskedjen. A fegyvereket Hajnal Bertalan bajtárs, vállalatunk alkalmazottja veszi át. A mai nap folyamán Hajnal Bertalan, Kálcsics János és Gerócs Ferenc bajtársak – mindhárman vállalatunk dolgozói – lögyakorlaton vettek már részt a többi, fegyveres szolgálatra tekintetbe jövő bajtársat f. hó 3-án lögyakorlatra elküldjük.

Nagykanizsai Földgázüzemi Vállalat Munkástanácsa
Nagykanizsa, 1956. november 2.

Szabó István s. k.
olvashatatlan aláírás

2 db. puska + 1 pisztoly kiadható és kiadása indokolt.

PH.

Honti György s. k.

3 db puska kiadható a 30 db lőszerrel

Cser örgy. s. k.
Forrás: Megyei Bíróság, B. 967/1957.

1956. november 2.

A Nagykanizsai Víz- és Csatornamű Vállalat átirata

A Városi Forradalmi Tanács Elnökének

Nagykanizsai Víz-és Csatornamű V[állalat]
Somogyi S u. 47. tel: 21–84.
28/12/1956.

Forradalmi Tanács Elnökének,
Helyben

Nagykanizsa város ivóvízellátása 7 db. mélyfúrású kútból történik. A kutak egy része lakott területtől távol 2–3 km-re fekszik.

A biztonságos üzemeltetés érdekében szükségesnek látjuk munkásország felállítását a vállalat megbízható katonaviselt dolgozóiból.

Fentiek miatt kérjük 10 fő részére a szükséges fegyverzet kiadásának kieszközlését.

Nagykanizsa, 1956. évi november hó 2-án.

A szükséges intézkedések megtétele végett lássa Orbán Nándor Nemzetőrség parancsnok és Üveges [Lajos] őrnagy bajtárs.

Nagykanizsa, 1956. nov. 2-án.

PH.

Nagykanizsa Víz- és Csatornamű Vállalat

PH.

olvashatatlan aláírás
Nemzeti Bizottság elnöke

A fegyverek kiadását kérem Üveges őrnagytól.

A fegyverzet kiadható és szükséges. 10 db fegyver + 1 pisztoly

Honti György s. k.

6 db. puska kiadható a 30 db lőszerrel.

Cser örgy.

Forrás: Megyei Bíróság, B. 967/1957.

1956. november 2.

A beleznai, gelseszigeti, nemespátrói és a MÁV nagykanizsai
XIII. PM. Szakasz Nemzetőrségek felfegyverzése

1.sz. Nagykanizsai Járási Ideiglenes Nemzeti Bizottságtól Hon-
védség Parancsnokságának

Dózsa-laktanya

Felkérem, hogy a Beleznai Nemzetőrség Parancsnokának, Kin-
cses Sándornak a Nemzetőrség felfegyverzésére 7 /hét/ drb. fegy-
vert adjanak ki.

Nagykanizsa, 1956. november 2.

Marton Sándor
Id[eiglenes] Nemz[eti] Biz[ottsági] eln[ök]
Honti György s. k.

2. sz. Nagykanizsai Járási Ideiglenes Nemzeti Bizottságtól
Katonai parancsnokságnak
Dózsa-laktanya

Felkérem, hogy a Gelsegszigeti Nemzetőrség parancsnokának,
Kéti Kálmánnak a nemzetőrség felfegyverzéséhez 9 /kilenc/ drb.
fegyvert adjanak ki.

Nagykanizsa, 1956. november 2.

Marton Sándor
Id[eiglenes] Nemz[eti] Biz[ottsági] eln[nök]
György s. k. dr.
Paizs [Ferenc] s. k.

A fegyverek kiadását javaslom.

Nagykanizsa, 1956. nov. 2.

Orbán Nándor s. k.
Nemzetőr parancsnok

3. sz. Nemespátrói Nemzeti Bizottság

Megbízólevél

A Nemespátrói Nemzeti Bizottság vezetősége megbízza Gyótár
Jenő pk. Nemespátró 141. sz. alatti lakost, hogy Orbán százados-
nál jelentkezzen a Nemespátrói Nemzetőrség tagjainak felfegy-
verzésére vonatkozólag.

Nemespátró, 1956. év november hó 2-án.

Bebők János
NB elnök

Hozzájárulunk

Nagykanizsa 1956. nov. 3.

PH.

dr. Lékai [Gyula]
biz. elnök s. k. ph.

Gyótár Jenő nevére, Nemespátró nemzetőrsége részére 4 gpi. + 20 db. pu. kiadható.

Honti [György] s. k.

15 db. puska kiadható a 30 db. lőszerrel.

Cser örgy.

4. sz. A MÁV Szombathelyi Pályafenntartási Főnökség XIII. PM. szakasza Nagykanizsa által kiadott igazolvány

Az Szh. Pft. p. 13. sz. pályamesteri szakasz forradalmi munkástanács elnökhelyettese, Pataki György jogosult a munkástanács részéről a fegyveres alakulattal a kapcsolatot felvenni és a nemzetőrség részére kapott utasítást továbbítani.

Nagykanizsa, 1956. XI. 2.

MÁV. Szombathelyi Pályafenntartási
Főnökség XIII. pm. Szakasza
Nagykanizsa

olvashatatlan aláírás
munkástanács elnöke

A városi nemzeti bizottság a nemzetőrség részére fegyver kiadását engedélyezi.

Nagykanizsa, 1956. nov. 2.

PH.

dr. Fekete Iván
Nemz. Biz. Tagja

1 db fegyver kiadható.

Honti [György] s. k.

1 db géppisztoly kiadható 14 db lőszerrel.

Cser őrnagy
Forrás: Megyei Bíróság, B. 967/1957.

1956. november 2.

A Dunántúli Kőolajipari Gépgyár Munkástanácsa átirata
a Rendőrség Karhatalmi Tanácsának

Rendőrségi Karhatalmi Tanács
Nagykanizsa

A Dunántúli Kőolajipari Gépgyár munkástanácsa igazolja, hogy Horváth Ferenc úr a DKG munkástanács megválasztott tagja.

Horváth Ferenc úr a gépgyári dolgozók bizalmát bírja s ennek fejében kérésünk, hogy a volt vadászfegyverét személyes tulajdonába a fenti Tanács visszaadja. Nevezett tanácstag személyét személyazonossági igazolvánnyal igazolja.

Kérjük fentiek szíves elintézését.

Nagykanizsa, 1956. november 2.

[Villányi József]

munkástanács elnöke

Forrás: Megyei Bíróság, TB. 1/1958.

1956. november 3.

A Dunántúli Kőolajipari Gépgyár határozata

Az egyes feleslegesnek vélt beosztásokkal kapcsolatban és szervezési kérdésekkel foglalkozva az alábbi határozatokat hoztuk:

1./ A munkaügyi, személyzeti, munkásellátási, bérelszámolási osztályokat összevonjuk.

2./ Németh Zsigmondot a gépkocsijavító műhelyhez áthelyezzük. Kövesdi Gáspárt, amennyiben elfogadja – műhelybe helyezzük.

Nádas Józsefet a traktorszerelő műhelybe helyezzük.

3./ Mihályi György főmérnököt szerkesztéshez áthelyezzük.

4./ Az újítási felelősi beosztást a műszaki fejlesztéshez csatoljuk.

Balogh Józsefné elbocsájtva, Maczka Sándor elbocsájtva, Magyar József szakmunkásnak áthelyezve, Udvari László esztergályosnak áthelyezve, Láng Emil esztergályosnak áthelyezve, Lázár László esztergályosnak áthelyezve, Bende Imre esztergályosnak áthelyezve, Juhász János lakatosnak áthelyezve, Csontos János más

munkakörbe áthelyezve, Kelemen László esztergályosnak áthelyezve, Bukovecz József fűrési géplakatosnak áthelyezve, Bedő Vilmos esztergályosnak áthelyezve, Németh Miklós segéd munkásnak áthelyezve, Sörlei Tibor alacsonyabb munkakörbe helyezve, Helfert Jenő meo-hoz áthelyezve, Gyulai Ernő gk. szerelőnek áthelyezve, Soós Gyula asztalosnak áthelyezve, Fridrich Ferenc asztalos m. vezetőnek áthelyezve, Mislai János meo. vezetőnek áthelyezve, Róber István gk. szerelőnek áthelyezve, Pálfi István gk. vill. szerelőnek áthelyezve, Turza Ferenc gk. vill. szerelőnek áthelyezve, Varga Sándorné áthelyezve

Nagykanizsa, 1956. november 3.

Dunántúli Kőolajipari Gépgyár Nagykanizsa

Nagy Péter

munkástanács elnöke

Forrás: Megyei Bíróság, B. 695/1958.

1956. november 3.

A Dunántúli Kőolajipari Gépgyár átírata a Karhatalmi Tanácshoz

Rendőrségi Karhatalmi Tanács

Nagykanizsa

A Dunántúli Kőolajipari Gépgyár munkástanácsa igazolja, hogy Zadravecz János munkatárs a DKG munkástanács megválasztott tagja.

Zadravecz János a gépgyári dolgozók bizalmát bírja, s ennek fejében kérésünk, hogy a volt vadászfegyverét – személyes tulajdonába – a fenti Tanács visszaadja.

Nevezett tanácstag személyét, személyazonosságát igazolvánnyal igazolja.

Kérjük fentiek szíves elintézését.

Dunántúli Kőolajipari Gépgyár Nagykanizsa

Nagy Péter

munkástanács elnöke

Forrás: Megyei Bíróság, TB. 1/1958.

1956. november 3.

A Nagykanizsai Városi Nemzeti Bizottság felhívásai

1. sz.: A Nemzeti Bizottság felhívja mindazon polgári személyek figyelmét, akik tegnap este folyamán bármilyen fegyvert kaptak, fegyverrel együtt jelentkezzenek vagy a gimnázium épületében, vagy a Nemzetőr palotában kiképzés céljából.

Nagykanizsa, 1956. november 2.

2. sz.: Felkérjük a város lakosságának mindazon tagjait, akik akár mint tényleges, akár mint tartalékosok a tüzéségnél kiképzésben részesültek, a nagykanizsai Gábor Áron laktanyában megbeszélés végett jelentkezzenek. Jelentkezni egész nap lehet.

3.sz.: Közli a Nemzeti Bizottság, hogy a Földgázszerelő Vállalatnál 3 fő szerelő és szerelő segédmunkás, az Ingatlankezelő Vállalatnál bádogos, tetőfedő, asztalos, tűzhelylakatos és kőműves munkahelyek vannak.

Az érdeklődők jelentkezzenek az érdekelt vállalatoknál.

Forrás: Megyei Bíróság, B. 967/1957.

1956. november 3.

A nagykanizsai I. sz. Téglagyár Nemzetőrségének felfegyverzése

Fegyverzet felvételezés

A Nagykanizsai I. sz. Téglagyár (Vorosilov útja 89. sz.) megbízza a gyár vezetősége, a munkástanácsa és a forradalmi ifjúsági bizottság nevében, hogy a téglagyár védelmére és kizárólagos őrszésére 4 db géppisztolyt, póttárral, esetleges ruházatot Domonkos Zoltán és Seregélyes György bajtársak volt katonaviseltek illetékes helyen felvételezzék és kizárólag a gyár védelmére beállított 8 fős, 8 óránkénti váltással az őrség rendelkezésére bocsássa.

Nagykanizsa 1956. nov. 3.

Balogh [...] Szabó Zsolt
gyárvezető h[elyettes] forradalmi munkás bizottság
h[elyettes] elnöke

Megbízólevél

A Nagykanizsai Katonai Bizottság megbízza Klekner Ferenc bajtársat, hogy a határvadász laktanyából 5, azaz öt darab pisztolyt átvegyen, hozzávaló lőszerrel együtt.

Nagykanizsa, 1956. november 3.

Orbán Nándor
Katonai Bizottság elnöke
Forrás: Megyei Bíróság, B. 967/1957.

1956. november 3.

A Nagykanizsai Tejüzem Munkástanácsának átirata
a Katonai Forradalmi Tanácshoz

Nagykanizsai Katonai Forradalmi Tanács
Nagykanizsa

A Nagykanizsai Tejüzem Munkás Tanácsa a mai napon a következő munkásait választotta meg az üzembiztonsági Nemzetőrség tagjainak. 1. Boros József, 2. Soós István, 3. Holczer Ferenc 4. Etelvári István, 5. Bujdosó Sándor

A fenti nemzetőrség tagjai közül Soós Istvánt választotta meg a Munkástanács parancsnoknak. A Munkástanács igazolja, hogy a fenti munkások mind katonai kiképzésen átesetek és fegyelmezett magatartásúak.

Kéri a Munkástanács, hogy a részükre fegyvert és lőszert adjanak ki.

Nagykanizsa, 1956. nov. 3-án.

PH.

Zalamegyei Tejipari Vállalat
Nagykanizsai üzeme
Nagykanizsa

olvashatatlan aláírás
Tejüzemi Munkástanács

Hozzájárulok:
Nagykanizsa 1956. nov. 3.

dr. Lékai [Gyula] biz. elnök s. k.

A tejjüzem szállítóeszközeinek biztosítására a 10 puska, 4 gpi., 4 pi. kiadható.

Honti [György] s. k.

10 db. puska kiadható a 30 db. lőszerrel.

[...] őrnagy s. k.

Forrás: Megyei Bíróság, B. 967/1957.

1956. november 4.

A Nagykanizsai Nemzeti Bizottság felhívása

A Nemzeti Bizottság értesíti a város lakosságát, hogy az éjszakai szovjet csapatmozgásokból következőleg Nagykanizsa város katonai megszállása is várható.

Zalaegerszeg és Kaposvár városokat szovjet csapatok megszállták, a lakosság és a honvédelakulatok ellenállást nem tanúsítottak, ezért a város elfoglalása zavartalanul és minden erőszakos cselekménytől függetlenül történt meg.

Mint hogy Nagykanizsa város ebben a helyzetben mást nem tehet, mint többi városunk, de mert Budapesten is, országunk fővárosában az az álláspont, hogy a túlnyomó túlerővel szemben harcolni nemcsak céltalan, de egyenesen káros, ezért arra kérjük fel Nagykanizsa város józan és megfontolt lakosságát, hogy gyermekeink, asszonyaink, családtagjaink életének biztosítása érdekében semmiféle ellenállást ne fejtsen ki.

Különös nyomatékkal kérjük fel mindazokat, akiknek az elmúlt napok során, mint nemzetőröknek, vagy egyéb módon fegyver került a birtokukba, fegyverüket ne használják a szovjet csapatokra, tüzet ne nyissanak, mert minden puska lövés alkalmas lehet arra, hogy ennek a városnak lakosságát súlyos szenvedéseknek és megtorló intézkedéseknek teszik ki.

Kérjük a város lakóit, hogy továbbra is őrizzék meg nyugalmu-
kat.

1956. nov. 4.

Forrás: Megyei Bíróság, B. 967/1957.

1956. november 7.

Nagykanizsa város katonai parancsnoka közleménye

A szovjet katonai alakulatok miután a rend helyreállításában se-
gédkezett nyújtottak a nagykanizsai katonai parancsnokságnak, s
miután itt tartózkodásuk alatt a város lakossága nyugodtan és
fegyelmezetten viselkedett, szerdán a délutáni órákban eltávoztak
Nagykanizsáról.

Forrás: Délzala, 1956. november 10.

1956. november 7.

Dr. Lékai Gyula és Paizs Ferenc nyilatkozata
szabadon bocsátásukról

Halló, halló, figyelem!

Dr. Lékai Gyula és dr. Paizs Ferenc a következő nyilatkozat köz-
zétételét kérik:

Alig egy héttel ezelőtt városunk lakossága a forradalom lázá-
ban égett. Ezt a megmozdulást azonban olyan jelenségek kísérték,
melyek a rendet, a város biztonságát veszélyeztették. Városunk
sorsáért és a forradalom vívmányainak megtartásáért aggódva
néhányan Nagykanizsa mérsékelt, megfontolt barátunk és a dol-
gozó nép széles rétegei bevonásával elhatároztuk, hogy közbelé-
pünk.

Életre hívtuk Nagykanizsán a Nemzeti Bizottságot, melynek
elsődleges feladatául a rend, a fegyelem helyreállítását, nemkü-
lönben a város élmezésének biztosítását és a forradalom vívmá-
nyainak megtartását tűztük ki. Ebben a nehéz és felelősségteljes
munkában a város tanácsának, üzemeinek, vállalatának, munkás-
tanácsainak bizalmából és velük karöltve, fáradságot nem ismerve
dolgoztunk. Munkánk nyomán a felzaklatott kedélyek némileg

megnyugodtak, a rend és fegyelem helyreállt, a túlzó elemek káros munkáját kikapcsoltuk.

Ilyen körülmények között vált lehetővé azután, hogy városunk lakossága és honvédségünk a szovjet csapatok megérkezésekor rendben és nyugodtan viselkedett és ezzel városunk egész lakossága megmenekült attól, hogy a város harci cselekmények színhelyévé váljék.

Eddigi tevékenységünket a honvédség illetékes szervei felülvizsgálták és ennek eredményeképpen megállapították, hogy közreműködésünk a város vitathatatlan érdekeit szolgálta és minden kilengéstől mentes volt. Hangsúlyozzuk, hogy tevékenységünk célja – amint azt már közbelépésünk alkalmával is több ízben hangsúlyoztuk – Nagykanizsa város összes lakóinak biztonsága, városunk rendjének helyreállítása volt és nem követtünk semmiféle olyan célt ebben a munkában, amely akár a földbirtokos, vagy tőkés rend hatalmának visszaállítását szolgálta, vagy szolgálhatta volna.

Amikor városunk lakosságával közöljük, hogy a személyünkkel kapcsolatos intézkedések ma fél egy órakor megszűntek és szabadlábba helyeztek bennünket, mélységes meghatottsággal és köszönettel adózunk Nagykanizsa város dolgozó népének, a városi tanács vezetőinek, a pártszerveknek, vállalatoknak, intézményeknek, összes barátainknak azért, hogy önzetlen és a város érdekeit szolgáló munkánkat támogatták és mellettünk hitet tettek.

1956. november 7-én.

Dr. Lékai Gyula

Dr. Paizs Ferenc

Forrás: Megyei Bíróság, B. 967/1957.

1957. március 15.

A Zalai Hírlap szerkesztőségi cikke a nagykanizsai
forradalom résztvevői ellen

Tanár úr kérem, ez mégsem járja!

Nem bizony. Nem lehet büntetlenül visszaélni még a nagykanizsai általános gimnáziumban sem az igazgatói tekintéllyel, a szülők, tanítványok bizalmával. Nem tűrjük, hogy a rájuk bízott diákokat aljas ellenforradalmi céljaik eszközeként használják fel. Mert Ön Gögös, Solty és Rimái kollégáival együtt az október, novemberi ellenforradalmi napokban pontosan ezt tette. Ne csodálkozzon hát azon, hogy most arra a sorsra jutott, mint a többi ellenforradalmár.

Jól tudom, hogy a városban egyesek most valamiféle ártatlanul meghurcolt „nemzeti hősokeket” szeretnének Önökből kreálni. Ismerve a nagykanizsaiak józan tárgyilagosságát, nem sok sikerre számíthatnak. Nem, a nagykanizsai munkásokat nem tévesztik meg a mézédés szavak, a külső látszatok. Az októberi nehéz napokban megtanulták ki a nép barátja és ki a nép ellensége. Önöket Gögös úr az utóbbiak közé sorolja a legtöbb becsületes ember Nagykanizsán. Azok számára pedig, akik esetleg még kételkednek ebben, hadd idézzük fel Gögös, Solty és Rimai urak ellenforradalmi tevékenységének néhány mozaikját.

1956. október 30. Az általános gimnázium igazgatói irodájában a régóta várt viszontlátás örömeivel ölelkezik két jóbarát. Gögös igazgató és Orbán exszázados úr, volt horthysta zászlóalj parancsnok. Örömük érthető. Amiről Keszthelyen oly sokat álmodtak, az most végre beteljesedett. Orbán újra felöltheti századosi egyenruháját. Újra parancsolhat, diktálhat, a „proliknak”. Gögös úr viszont Festetich hercegék neveltje végre levetheti a képmutatás demokratikus álarcát.

Nem késlekednek egy percig sem. Most, vagy soha – kiabálják a megtévesztett diákok az utcán. Most, vagy soha, kacsint össze a két cinkos. És munkához látnak. Munkájuk tárgya: terv készítése abból a célból, hogy a nagykanizsai diákokat az ellenforradalom aljas céljaira felhasználják.

1956. október 31. Tanári gyűlés, diák nemzetőrség (magyarán ágyútülteléknek szánt alakulat az ellenforradalmárok kezében)

megalakítása céljából. Gőgös vezeti be, majd Orbán beszél. Hangzatos frázisok, demagóg jelszavak – amint az akkoriban annyira divatban volt. A sok körmondatból csak nagy nehezen világosodik ki, mit is akarnak tulajdonképpen: A diáknemzetőrség célja – amint azt Orbán, többször is kihangsúlyozta – harcolni a szovjet csapatok ellen, fegyveresen támogatni a budapesti ellenforradalmat. A nemzetőrségbe fiúk, lányok beléphetnek. A fiúk rövid elméleti és gyakorlati lökiképzést kapnak. A lányokat sebessültápolásra oktatják ki. (Gőgös, Solty ma már persze kétsébeesetten tagadja, hogy a nemzetőrséget harcra, a felszabadítók elleni harcra szervezték.) A fiúkat rendfenntartásra kívántuk felhasználni – vallja Solty. Számos tanú bizonyítja ennek ellenkezőjét. Egyébként is az ápolónők kiképzése világosan mutatja igazi szándékaikat. Ápolónőre harc közben van szükség. Ki ellen akartak harcolni? Kiktől rettegték az ellenforradalmárok? A szovjet csapatoktól.

November 1–2. A tanári segédlettel Orbán százados kezére játszott diákcsapatot forgószínpadszerűen fegyverismeretre oktatják. Puska, géppisztoly, pisztoly, kézigránát kezelés alkotja a kiképzés anyagát. A gyerekeket honvédségi köpenybe öltöztetik, hogy, amint Gőgös mondta, „hózzászokjanak”. Az elméleti oktatást éleslövészet követi. Solty, Márkus, Pálos tanárok vezetik. Pálos tanár fiatalember. A népi demokrácia segítette a tanári diplomához. Nem is csinálja szívesen. Látszik rajta, nincs ínyére a dolog. Dehát Gőgös megfélemlítette őket, nem mertek nemet mondani. Solty, az egészen mást. Ő szívvel-lélekkel ügyködik. Sajátkezűen osztja ki a történeteket és mindig megtalálja a módját, hogy közben-közben ellenforradalmi jelszavakkal fokozza diákjai harci kedvét.

Hogy mennyire nem voltak ártatlanok ezek a kiképzések, azt többet között nagyon beszédesen bizonyítják a diákokonban lefoglalt ellenforradalmi röpiratok, gúnyversek. Lövei József tanuló bizonyára nem az ujjából szopta a Viszály című novella témáját, nem véletlenül dicsekedik azzal, hogy „Iván szobrát ledöntöttük”, meghogy „Gyűlölettel nézem a szovjet tankok vörös csillogását”. (Ilyen előkészítés után nem is csodálom.) Visszaemlékezés című verse még nyíltabban árulkodik a kiképzés céljáról. Idézem: „Az erdő hív, az erdő igaz barát. Ott osztogat hazafi halálos csa-

pást.” (Tizenöt–tizenhat éves fiúknak nem igen juthatott eszébe ilyesmi. Ezt a Szabad Európa emlőiből táplálkozó felnőttek, az olyan tanárok súghatták meg nekik, mint Solty, Gögös és társai.)

Gyűlnek az üvegek a gimnázium egyik szertárában. Orbánék benzinért, vattáért szaladgálnak. Ez is csak ártatlan szórakozás volt? Vagy esetleg a felszabadító hadsereg tankjai ellen szánták ezeket? Azt hiszem, igen. A szülők nem is tudják, mire használják fel gyermekeiket. Soltyék lelkére kötötték valamennyinek, hogy hallgassanak otthon. Nem is csodálom. A többségükben becsületes munkás, értelmiségi szülők nem igen engednék, hogy gyermekeiket Orbán-féle fasiszták halálba kergetssék. Amelyik szülő mégis megsejtett valamit, az tiltakozik, mint Bükiné is, vagy Bányi János tanuló édesanyja. Gögösék persze kimagyarázták a dolgot. Hazudni, kétértelműen beszélni jól megtanultak, annyi bizonyos.

Az olajmunkás kultúrház zsúfolásig tömve. Ülésznek az ellenforradalmi bizottságok küldöttei. Egyszer csak mozgolódás támad. Megérkeztek Győrből a város küldöttei. Köztük Rimai tanár úr is. (A Gögös, Solty, Rimai triumvirátus legaljasabbika.) Hogy jobban hallják, feláll egy székre. Csak úgy fröcskölnék gyűlölet-től átítatott szavai. Itt a cselekvés órája... Fegyvert az oroszok ellen... Nagyobb erélyt. Itt még szabadon járnak az ávósok... Kövessük a győri példát... Az ávósoknak nincs igazolványuk... Egyszerűen igazoltatni kell őket. ha nem tudják magukat igazolni, agyon kell lőni őket, ott ahol érzük... Kell ehhez kommentár?

Decemberben a rendőrség őrizetbe vett három, röpcédulát terjesztő diákot. (Nem múlt el nyomtalanul Soltyék és Gögösök «kiképzése».) Solty újabb érdemeket akar szerezni. Elmegy a rendőrségre és „kiszabadítja” őket. A szülők könnyekig hálásak, ő a nap hőse. Csakhogy... A rendőrtisztviselő előtt elszólta magát Solty úr. – Ha a fiúkat kiengedik, garantálom, hogy nem lesz többet röpcédulázás Kanizsán. Nem is volt, tehát... Nem kell ennél jobb bizonyíték.

Pedagógus szakszervezeti vezetőségválasztás, vagy még sem az? Az ember azt is hihetné, hogy az ellenforradalmi tanács tart ülést. Ugyanazok az arcok az elnökségben. Gögös nyitja meg a gyűlést, Harkány szónokol.

– Ne várjunk a kormányra! Át kell mentenünk a forradalmi tanácsot, stb... Majdnem sikerült nekik. (Mert, ha nem tévedek, Pál, Harkány, Kovács Dezső nevét az ellenforradalmi bizottság listáján is olvastam. Sőt, ha jól emlékszem Pál igazgató annak is elnöke volt???)

Végül még egy mozzanat 1956. március 15. A Hősök szobránál ünneplő fiatalok állnak. Valamelyik tanár beszél:

– Örök hála és dicsőség a felszabadító szovjet hadseregnek, aki lehetővé tette számunkra, hogy megvalósíthassuk a márciusi ifjúság célkitűzéseit... No nézd csak, hiszen Gögös igazgató úr, aki fél év múlva a szovjet csapatok elleni fegyveres támadást szervezi.

Ej, ej, tanár úr! Ez enyhén szólva is arcátlanság. Még pontosabban: ellenforradalmiság.

Az ellenforradalmároknak pedig a börtönben a helye.

Vasvári Ferenc

Forrás: Zalai Hírlap, 1957. március 15.

Csillaighullóis Nagykomizsón

Irtó:

Vadlyó Alajos pincér

"Ekkor a tömeg pöröcste az első pörös csillagot,
az Ody Eudora utca 2. számú háza, az ivognacsi
postafőnök felé... Felháborodtak, hogy itt is le azt on-
nan. Erre a postafőnök felé leíró a blog felnyitott és egy
sorány tennetű, pápaelt lépni jutó barmany kihajalt
az utclodon, és két kézzel próbálta azt onnan le-
dobni. De ekkor elég nagy nem lett. Erre eltűnt
az utclodból, majd ismét visszatért az utclodhoz,
egy kályhái mélyenő baidoglapittal. Erre a post-
főnök, ha nem is tudta onnan leírni, de annyit sa-
kenilt ekkor-e, hogy az első csillag beletört
ívég pörösit kivente, és a pörösöt ómszorgantotta.
Az tömeg hódos társaság jutalmata, az első nagy-
komizsón pörös csillag lehallgat, és az onnan
főnököt..."

Egy kívülálló benyomásai – ez a cím is állhatna a következő be- számoló élén, hiszen a forradalom időszakáról írva mindvégig a kívülállóságát hangsúlyozza az írója. A kötetünkben szereplő másik iskolai füzet íróit meghurcolták titokban papírra vetett gondolataikért. A mi pincér szerzőnk azonban 1957 nyarán önként fog ceruzát és írja le emlékeit. A szövegből részleteket közlünk csak, teljes terjedelmében elolvasható és a füzet oldalairól készült képek is megtekinthetők a www.nagykar.hu honlap digitális gyűjteményében az „1956-os anyagok – Nagykanizsa – Zala – Magyarország” című részben. Ez a dokumentum még nem került publikálásra, ezért a nagykanizsai közönség nem ismeri, pedig a kor hangulatának felidézése szempontjából ebből a kiadványból fontos részeket közölni igen tanulságos – ezzel érvelt a szerkesztő, amikor a Thúry György Múzeumtól a közzététel engedélyezését kérte. Köszönet az engedélyért és Kunics Zsuzsának azért, mert felhívta a dokumentumra a figyelmet.

Csillaghullás Nagykanizsán

(Vadlya Alajos pincér)

Tüntetés Nagykanizsán

1956. október hó 24-én reggel a rendes időben keltem fel. Reggelizés után feleségem elment a piacra bevásárolni. Én pedig tettemvettem a Nagykanizsa Szabadság tér 4. II. emeleti, csak egy szobából álló lakásunkban, amelynek ablaka az orosz emlékműre nézett, a város kellős közepén. Munkám végeztével lementem a lépcsőkön azzal a szándékkal, hogy felpótoljam a szenes és fás pincéből a fenti tüzelő készleteinket. Amint lefelé igyekeztem, éppen hozzám tartott felfelé egy régi barátom. Üdvözöltük egymást és azt kérdezte a barátom, hogy hallottam-e az újságot? Mondtam néki, hogy nem tudok semmi különöset. Egyszerűen nem akarta nekem elhinni. Amint mondotta, azért nem hiszi ezt el, mert tudja, hogy van rádiókészülékem. Ekkor, hogy megnyugtassam arról, hogy igazat mondtam, azt mondtam néki. „Ferikém,

ismersz engem, hogy mindig igazat szoktam beszélni és most is becsületszavamra kijelentem, hogy nem tudok semmi olyan hírt, amely Téged ilyen titokzatossá tesz”. Ekkor barátom fel sem jött a lakásomba, hanem ott a lépcsőházban elsorolta, hogy Budapesten kitört a forradalom, felkelt a pesti ifjúság és fegyveres harcok vannak a fővárosban, Hegedűs András volt miniszterelnököt és Gerő országos párttitkárt mentőautóval kimentették az ostromlott fővárosból. Budapesten életbe léptették a kijárási tilalmat és teljesen bizonytalan és ellentmondó hírek vannak forgalomban a pesti állapotokról. Amikor Feri ezeket elmondotta nékem, már megszólalt a Nagykanizsa város tulajdonát képező hangos hírmondókészülék is, amit a város lakói „bömböldének” neveznek gúnyosan. Nos, a „bömbölde” ettől kezdve üzemben volt, éjjel és nappal... Nagyjából megismételte a Feri által már elmondottakat. Elbúcsúztunk egymástól azzal, hogy kölcsönösen megfogadtuk egymásnak, hogy se jobbra, se balra nem avatkozunk bele semmibe sem. Kimaradunk a „buliból”....

Ezután nemsokára hazaérkezett a feleségem is a piacról, aki már szintén hallott már egyet mást a pesti zavargásokról. Nagyon nyomott lett a hangulat az emberek körében. Még senki nem tudott semmi biztosat és senki nem tudta, hogy a vége mi lesz... Nem mertek nyilatkozni egyelőre, egymás előtt...

Az ebédutáni órákban, már megváltozott a város képe és nyugalma. Bizonyos fokú és szinte tapintható idegesség ülte meg a várost... Kisebb és nagyobb csoportokba verődve tanácskoztak, beszélgettek és helyenként vitatkoztak is az emberek. Cél és ok nélkül tartózkodtak az emberek az utcákon, különösen a tankötelessék... Egyszerre csak híre érkezett annak, hogy a Maort üzemek munkássága tüntető felvonulásra készül... A felvonulás idejét, délután 4 órára tűzték ki. Azok részére, akik nem Nagykanizsaiak, el kell mondanom azt, hogy a nagykanizsai ipari üzemek között, úgy jelentőségében, mint nagyságában, és a foglalkoztatottság tekintetében a Maort Üzemek az elsők. Több ezren dolgoznak ezen vállalatnál. Nagykanizsa és környéke, amint azt sokat tudják az országban, híres olaj lelőhely. Ezen üzemek alapjait, az 1930-as években az amerikai olajtársaságok rakták le. Szóval a keletkezésétől napjainkig, mindig felfigyelt a város lakossága arra, ha a Maort valamit csinált, mert a Maort helyi viszonylatban mamut-

üzem. Így történt ez a tüntetéssel is. A város többsége kiment az utcára, hogy lássa a tüntetést. A város belső utcáit, ezrek és tízezrek lepték el. Én az ablakhoz álltam és a szép verőfényes őszi napsütésben, kikönyököltem az ablakon és vártam a tüntető menetet. Pontosan délután 4-kor ért, a szép 8-as sorokban vonuló munkások éle az elé a kétemeletes ház elé, amelyben akkor még én is laktam, Szabadság tér 4. szám elé, vagy ahogy Nagykanizsán mondják a „Ligaház” elé. Ugyanis e ház egész első emeleti részét már évtizedek óta a „Zöldkereszt” Anya és Csecsemővédő Intézet bírja. A földszinten üzlethelyiségek vannak, míg a második emeleti részen pedig több család lakik. E ház, amely helyi viszonylatban műemlékként él a város lakóinak szemében, egy több száz éves épület, helyenként 60–80 centiméteres falakkal. Amikor 1686-ban Nagykanizsa várát visszafoglalták a török hódítóktól, a várat lebontották és e sok vihart látott történelmi nevezetességű vár tégláiból építették többek között a „Ligaházat” is, amely eredetileg szállodának épült. A szálló neve „Hotel Oroszlán” volt és fennállása alatt, számtalan történelmi nevű hadvezér és államférfit fogadott be a szálló, ódon falai közé. Most „generál” tatarozást kapott és mint ilyen, a városka egyik legszebb épületévé lépett elő, de azért megőrizve patináját. Ezen épületből, különösen a második emeletről, szinte mindent látni lehet, ami a városban történik. Így a későbbi napok során, amikor az idő rossz volt, vagy a „bömböldéből” vett hírek szerint, beállott a kimenési tilalom, csak az ablakhoz kellett állni vagy ülni, és az ember, a város „ütőerén” tarthatta a kezét, vagyis mindent látott...

Na, de egy kicsit elkanyarodtam. Térjünk vissza a tüntető menethez.

Amint már írtam, a Maort Üzemek tüntető menete, 8-as sorokban vonultak az üzemből kiindulva végig a Somogyi Béla utcán, a régebben Király utcán, a Sztálin Útja felé, amit régen Főtérnek neveztek. A tüntető menethez nagyobb részét munkaruhában, olajosan, kormosan, feketén, ki-ki a beosztása szerinti munkakörben végzett munkájának látható nyomaival ellátva vett részt a felvonulásban. Az élen piros-fehér-zöld színű nemzeti zászlókkal felszerelt munkások jöttek. Sem túl lassan, sem gyorsan nem jöttek amúgy kényelmes, rendes menetben. Amint a tüntető menet kí-

gyózáva ömlött előre, ütemesen kiáltották, száz és ezer torokból, hogy „Am-nesz-ti-át”, „Am-nesz-ti-át”, „Am-nesz-ti-át”....

Amint a menet kiért a Szabadság tér 4. szám elé, a „Ligaház” elé, egy pár másodpercre megállt az éle és bevárta a menet felzárkózását, majd újra megindultak előre. Ekkor az él, egy vonalba került a Szabadság-téri parkkal, amelynek a közepén állott a Szovjet emlékmű, ahogy Nagykanizsán nevezték, az „Iván szobor”, vagy „Sztálin szobor”. Eddig a felvonulás, ha szabad ezt a kifejezést használni, szép volt... Ettől kezdve azonban mintha kicserélték volna az embereket... Amint az éle elérte a szoborral való egy vonalat, egyszerre olyan füttykoncert lett hallható, hogy majdnem a füleket kellett befogni és a menet résztvevői valamennyien a szoborra néztek és füttyültek, füttyültek és füttyültek....

Ekkor magamhoz vettem a kalapom és egy ellenállhatatlan erő sugallatára, lementem az utcára. Elkeveredtem a járdákon álló ezer és ezer ember között és mindent láttam, amely körülöttem történt.

A menet megállott a volt „Centrál” szállóval szemben lévő és az I. Világháború magyar hőseinek tiszteletére állított szoborral egyvonalban, arccal Kelet felé. Ekkor már az úgynevezett „Katonás” rend is felbomlott. A tízezrekre menő tömeg, a járdákról lement az útestre és így egybeolvadott a volt járdái tömeg, a katonás rendben megérkezett tüntető tömeggel... Ekkor a szobor talpazatára, annak a két szélső végére állott, egy-egy olajoskormos ruhájú fiatal munkás. A középső részén a szobornak pedig egy harmadik személy, egy szintén fiatal ember, elszavalta Petőfi „Nemzeti dalát”. A tömeg pedig a szavalóval együtt mondta a „Nemzeti dal” vissza-visszatérő refrénjét. Utána Vörösmarty „Szózatát” és a Kölcsey „Himnuszát” énekelte el, a rengeteg jelenlévő nagykanizsai ember. Ezután valaki felkérte a megjelentekeket arra, hogy oszoljanak szét... Erre pedig többen, még hangsúlyosabban arra kérték a tömeget, hogy vonuljon a főposta épülete elé... Erre voltak, akik szétmentek, de a nagyobb zöme a tömegnek, a főposta felé vette útja irányát. Amint a tömeg, már nem fegyelmezett sorokban, mint a Maortosok, befordult a Sztálin útról, az Ady Endre utcába, vagyis a régi Főtérről, a régi Horthy Miklós utcába, az utca kereszteződésnél a Centrállal szemben, megállott ismét. Ekkor a legkülönbözőbb jelszavakat kiáltották

kórusban. Ilyeneket; „Vesszen Rákosi”, „Vesszen Gerő”, „Rákosi-nak kötelet” „Vesszenek az oroszok” „Nem kell orosz segítség” „Amnesziát” „Sajtószabadságot” „Nem kell a párt” „Le a vörös csillagokkal” „Ruszkik, menjetek haza”.

Ekkor a tömeg észrevette az első vörös csillagot, az Ady Endre utca 2. számú házon, az üvegszaküzet portálja felett... Felkiabáltak, hogy üssék le azt onnan. Erre a portál felett lévő ablak felnyílt és egy sovány termetű, sápadt képű fiatalasszony kihajolt az ablakon és két kézzel próbálta azt onnan ledobni. De ehhez elég ereje nem volt. Erre eltűnt az ablakból, majd ismét visszatért az ablakhoz, egy kályhai szénmerő bádoglapáttal. Ennek a segítségével, ha nem is tudta onnan leütni, de annyit sikerült elérni-e, hogy a vörös csillag bekeretezett üveg szemeit kiverte és a vaskezet összehorpasztotta. A tömeg hálás tapssal jutalmazta, az első nagykanizsai vörös csillag lehullását, és az asszonyka fáradozásait...

A tüntető sokaság tovább vonult... A következő állomás, a régi Városháza épülete volt, a mai Tanácsháza. Itt is megállott a tömeg. Több fiatal fiú berohant a kapun, és irány a tanácsházi erkély. Itt, az ott lévő vörös csillagot leverték és a vörös zászlókat bevették a tartókból. A nemzeti lobogót pedig változatlanul a helyén hagyták. A tömeg ismét tapsolt... Pár perc után, ismét tovább vonultak, arccal a vasút felé. Így érkeztek el a főposta és a nagykanizsai helyőrség tiszti klubja elé. Itt legalább 20 percig „lehorgonyzott” a tüntető menet. Először is, a tüntetők közül, több fiatal levette a tiszti club régi címerrel ellátott nemzeti lobogóját. A lobogó közepéből zsebkéssel kimetszették a sarlós és kalapácsos címert, majd az így „megkasztrált” lobogót visszatették a helyére. Utána a vörös lobogót és a már kivágott sarlós-kalapácsos címerrészt, összetaposták és széttépték. Közben a tömeg éltette a pesti ifjúságot és „Vesszen Gerő” „Kötelet Rákosi-nak” stb. stb. jelszavakat kiabálta. Ekkor egy hosszú bőrkabátos és sárgacipős, jóvágású ifjú felállt a főposta épületének, földszinti ablakába, és onnan egy pár perces szónoklatot tartott, az állandóan zajongó és jelszavakat, jelmondatokat kiáltó ezrekhez. Közben már annyi üveg, főleg vörös csillagok ablaküvegeinek a törmelékei hevertek a járdákon, hogy hallani lehetett, amint akaratlanul, vagy készakarva a taposástól, recsegték és ropogtak... Helyenkint,

itt-ott, egy-egy ablaküveg is hiányzott már ekkor. A főposta ablakában szónokoló ifjú, a beszéde elhangzása után, egy „16” pontos követelést vagy határozati javaslatot olvasott fel, amit a tömeg örömujjongással és helyesléssel elfogadott. Már képtelen lennék a 16 pontot, pontról-pontra elsorolni, de egy párra még emlékszem. Így szó volt az orosz csoportok azonnali kivonásáról, a sajtószabadságról, a normarendszer eltörléséről, a munkaversenyek megszüntetéséről, a többpárt rendszerről, az új választások kiírásáról, a honvédség új ruhájáról és rangjelzéséről.

Ezután a szónok javaslatára elhatározta a tüntető tömeg, hogy nem oszlik széjjel, hanem együttesen kivonul a vasúti pályaudvarra. Ez idő alatt, mintha a földből szedték volna elő, majdnem minden harmadik ember kabáthajtókájára, vagy mellére, kikerült a nemzeti kokárda. Így aztán lassan, mint egy mindent elsőprő folyam, megindult a tüntető menet a vasútállomáshoz.

Útközben három középület esett még a felvonulók útjába. Így az Sz.T.K. nagykanizsai kirendeltségének épülete, a „Vörös Csillag Termelőszövetkezet” használatában lévő emeletes épület és a Vajgyár épülete. Amire a tömeg elérte ezen épületeket, azokon már ismeretlen kezek, elvégezték az „átállást”, vagyis a vörös csillagoktól és a vörös lobogóktól és sarlós-kalapácsos címerektől azokat megszabadították... Így ért a tömeg ki a pályaudvar előtti köröndre. Itt megálltak és többen „előkerítették” az állomásfőnököt. A vasút főbejárati részén, a vörös csillag és vörös lobogó, a megszokott helyén volt. A tömeg izgatottan viselkedett és szinte érezni lehetett, hogy az állomásfőnöknek és a tömegnek vitája van egymással... Amint tőlem, jobbra és balra állóktól, akkor és ott hallottam, a főnök nem akart a tömeg kívánságának eleget tenni és így a „vörös felségjeleket” amint ott egyesek nevezték a vörös csillagot és lobogót, levenni a helyéről... Közben a tömeg ide-oda hullámozott, és én amúgy is eléggé a hátsó szélén állottam és így nem láttam mást, mint egy jó félóráig tartó vitát, majd annak elmúltával a pályaudvarról is lekerültek a „vörös felségjelek”, amint ott a tömeg nevezte... Később azt hallottam, hogy az állomásfőnököt megverték egyes tüntetők, még később napok múlva a „Szabad Európa” azt mondta be, hogy agyonverték... Én nem jártam e hír után, sem akkor, sem ma, így ma sem tudom, hogy bántották-e, vagy nem? Él-e, vagy meghalt-e?

A tüntető tömeg ezután arról tanakodott, hogy visszamenjenek-e azon az útvonalon, amelyen a vasúti állomásra kijöttek, avagy, a vasúti alul és felüljárón keresztül Vorosilov úton, régebbi nevén Csengeri úton térjenek-e vissza a város közepébe? A végén úgy döntöttek, hogy Csengerin mennek vissza. Ennél fogva, a tüntető menet végétől lett a visszafelé menő tömeg eleje. Én tekintettel arra, hogy a legvégén voltam mindig, így visszafelé egészen előre kerültem. Tekintve, hogy idegbeteg ember vagyok és tömegiszonyom van, a betegségemből kifolyóan, odának is meg visszának is 20–30 méterrel leges-leghátrább, illetve ugyanennyivel legelőbb mentem, egyedül és társtalanul, azért, hogy kellő levegőt kaphassak. De azaz átkozott kíváncsiság, nem hagyott békén. Tekintve, hogy már több alkalommal is belekontárkodtam az irodalomba, mert eddig már 3 riportregényt is írtam, amelyek éppen most vannak elbírálás alatt a budapesti Szépirodalmi Könyvkiadónál, engem mint párton kívülit, inkább az új “riportanyag” iránti kíváncsiság hajtott, hogy a lehetőséghez képest, mindent lássak, amit a forradalmi tömeg produkál.... Az a tény, hogy 20–30 méterről követtem a tömeget, nem büntetendő dolog. Én az első percben elhatároztam, hogy kimaradok a „buliból” és ezt mindvégig sikerült is megtartanom... Így tehát amit ezen riportomban „hozok”, az a teljesen elfogulatlan, pártonkívüli ember meglátása, s ami külön méltánylást érdemel az az, hogy ellentétben az uralkodó divattól, igaz is.

Szóval ott hagytam el, hogy a tüntető tömeg megfordult és Vorosilov, illetve Csengeri utcán át kívánt visszamenni a város központjába. Ennek az elhatározásnak megfelelően a tömeg egy része az aluljárón, a más része pedig a felüljárón kezdett áthömpölyögni, vagy ahogy most 8 hónap után mondanák „áthöbörögni” a vasúti síneken, vagy azok alatt. Ezen a részen van 4 különálló emeletes ház. Ezért e házakat Nagykanizsán, „négyházaknak” nevezik. Amint a tömeg éle ideért, látták az elől jövők, hogy az emeleti rész magasságában egy címeres magyar lobogót lenget az őszi szél. Erre kiugrott a tömegből több fiatalember s közülük az egyik, a macska ügyességét megdöntő ügyességgel felkúszott a villámhárítón a lobogóhoz, nyílván azzal a nem rejtett célzattal, hogy azt onnan levegye. Amint elérte a lobogó csücskét egy kézzel, mert a másik kezével önmagát tartotta a dróthuzalon, a szél

által összekuszált lobogót, amennyire lehetett kisimította azért, hogy láthassa, hogy milyen címer díszíti a piros-fehér-zöld zászlót... Ekkor mindenki láthatta, hogy a zászlón még a Horthy korabeli magyar címer volt, a két anyállal... Erre a több ezer ember egyszerre kiáltott fel a fiatalemberhez, azt kiáltva, hogy „ne bántsd!” A fiatalember erre megsimogatta a lobogót, majd megcsókolta... Erre tapsorkán keretében csúszott vissza le a földre...

Ezután a tüntető tömeg, lassan befordult a Vorosilov-Csengeri útra. Új jelszót kiáltoztak már ekkor. Azt, hogy „Aki magyar, az velünk tart”... Erre sokan azok, akik a környező házakból előkerültek és főleg a kapukban állottak, úgy ahogy voltak, kötényesen, papucsban, házi ruhában, beállottak a tömeg közé. De olyanok is voltak, akik kikapcsolódtak a további felvonulásból, és a menet irányával ellentétes irányba eltávoztak. Amint a tömeg haladott vissza a város felé, a járdákon és az úttest közepére szórva, egyre több pléből, fából és papundekliből készített és kisebb méretű vörösre festett csillagok heverték az út porában... A menet élén ekkor már több, lépésben haladó motorkerékpáros fiatalember is haladott. Így ért a menet a Dél dunántúli Áramszolgáltató Vállalat Nagykanizsai Kirendeltségének épülete elé, a Budapest-Nagykanizsai vasúti vonal, Csengeri utcai vasúti sorompója elé. Itt ismét 10–15 percig állottak. Ennek a „várakozásnak” oka az volt, hogy az épületen lévő vörös csillag túl magasan állott, illetve függött. Tárgyalások indultak meg a tüntetők és a villanytelepiek között. A csillag egy sima falon, legalább 8 méter magasságban volt és oda felmenni csak létrán lehetett. Előkerült a nagy villanszerelőlétra, és 15 perc múlva taps orkán közepette, itt is csillaghullás lett.

Ekkor ez egyik motoros odaszólt a gyógyszerész tájékozott ajtóban álló gyógyszerésznőnek, hogy az ajtókat nagysád tegye be... A patikusnő szót fogadott, és be akarta a külső ajtókat zárni. Ezt észrevette a tömeg, és óriási kiabálás közben követelték, hogy „ne zárjon be”... Erre a patikusnő csak félig húzta be az ajtókat... Közben a tömeg éle át haladott a vasúti vágányokon. Ekkor a város közepe felől, több személyautó leállt a járda szélén, mert a tüntető tömeg, úgy mind a két járdát, mint a teljes úttestet, azok teljes szélességében elfogta. Ezeknek a járműveknek meg kellett várni a tömeg elvonulását, mert nem kaptak utat a tömegtől. Ezzel

szemben pár perc múlva feltűnt egy rendőrségi motorkerékpár, amelyen 2 fő rendőr, golyószórókkal vállukon ültek a motorkerékpáron. Amint a rendőrök elérték a tüntető menet élét, lelassítottak. Erre az egyik „főtüntetető” kiáltott, hogy adjunk utat a rendőröknek. Erre úgy megnyílt a tömeg, mintha késel vágták volna hosszában ketté... A rendőrök lépésben mentek a motorkerékpárjukon a megnyílt „emberhasadékban”, majd a menet eleje ismét összezárult, mint egy „emberóceán”. Innen tovább hömpölygött előre a tömeg. Jött egy vasutas szemben a tömeggel a járdán. A sapkáján fenn volt még a vörös csillag. A tömegből rákiáltottak, hogy „Dobja le azt a vacakot a sapkájáról”. A vasutas nem tudta, hogy miről van szó, s érthetetlen képet vágva, a sapkáját levéve a fejéről, tanácstalanul forgatta a kezében és nézegette, hogy mit kellene ledobni róla... Ekkor odalépett egy ifjú és megfogva sapka csillagát, le akarta azt tépni. Ám az erősen oda volt erősítve és így az nem esett le. Erre többen is szóltak a vasutasnak a tüntetők közül, hogy vágja le a csillagot. A vasutas erre azt felelte, hogy ő nem engedi levágni, mert néki most szolgálatba kell állnia. Éppen oda készül. Erre arcul ütötte valaki és ebből, egy olyan kavargás lett, hogy pár perc múlva a tömeg elsodorta a vasutast, de már a zubbonyát is leszedték és úgy ingben, nadrágban és sapka nélkül úgy nézett ki a tömeg közepén, mint egy sziget az óceánban... Ezt a jelenetet látta egy másik vasutas is, aki szintén a vasút irányában akart menni, tehát szemben a tömeggel. Ez az ember megállt a járdán, elővette a zsebkését és „nyissz”, egyből ledobta a földre a csillagot, majd rátaposott. Óriási tapssal jutalmazták és utat engedtek néki... Közben a tömeg, állandóan jelszavakat kiáltozva elérte a Csengeri utca 4-es számú házat. Itt volt az MDP. nagykanizsai I. sz. körzetének a párthelyisége. Itt megállott a tömeg, s több fiatalember felmászott a kapun, majd összetörték kalapáccsal a párthelyiséget hirdető üvegtáblát, vörös csillagot és letépték a vörös zászlót. Onnan a tömeg befordult a Sztálin útra, a régi névén Fő térre és egyesült a Fő téren lévő, és már több ezer emberrel... Ember, ember hátán volt, lehettek legalább 10–15 ezren...

Ekkor úgy 1/2 6–6 óra lehetett. Én otthagytva a látnivalókat, felkerestem az egyik orvost, mert nagyon rosszul éreztem magam és gyógyszereket írtam vele a részemre. Ugyanis, mint súlyos idegbetegnek, állandóan idegcsillapítókkal kell élnem. Ezekben a

napokban pedig majdnem minden embernek baj volt az idegeivel. Az orvos előszobájában is, jócskán várnom kellett. A gyógyszer-tárban szintén, és így közel 7 óra körül indultam hazafelé. Amint mentem hazafelé, láttam egy „külön” tüntető csoportot a Felsőtemplom felől jönni. Lehettek úgy pár százan. Mind középiskolás fiúk és leányok voltak. Megkérdeztem egy ismerősömet, aki éppen a Felsőtemplom előtti Fasorban őgyelgett, hogy honnan jön az ifjúság erről? Azt mondta a megkérdezett, hogy a városi kórházban voltak és az évek óta raktári célokra igénybevett, Kórházi Kápolnának ismét templomi célra való visszaadását követelték...

A Főtéren már kevesebb ember volt, mint késő délután, de 3-5-10-es csoportokban vitatkoztak, a helyzetről... Egy-egy csoport mellett megállva, nem is hitte volna az ember, hogy mennyi politikus él is a városban... Ekkor azt vettem észre, hogy mindenki az Orosz Emlékmű felé tekinget és többen igyekeznek is útjukat arra venni. Tekintve, hogy az emlékművel szembeni házban laktam, én is arra, illetve hazafelé igyekeztem.

Szobordöntés vontatóval...

Amint mentemben elhagytam a volt „Centrál” szálló épületét, annyi embert láttam a Szabadság téren, amennyit így egyben, még a 40 évi nagykanizsai tartózkodásom alatt sohasem. Mintha egy Szálasi és Rákosi nagygyűlés hallgatósága lett volna egyben. Voltak testvérek között 20 ezren. Az emlékművet több reflektor szokta estétől egészen reggelig állandóan megvilágítani. Így azon az őszi estén is. A tömegtől, csak kb. 100–150 méterre lehetett megközelíteni az emlékművet ezen este. A nagy tömegen kívül, az erősen kivilágított emlékművön ekkor azt láttam, hogy drótkötelek vannak a szobor katonalakjának a derekára, lábaira és nyakára kötve és a drótok, illetve a drótkötelek végei, hol meghúzódnak, hol elernyedten visszatágulnak... Közben „hajrá” kiáltások hangzottak, és fel-felzúgott egy-egy traktor dübörgése... Ez így ment legalább 2 teljes órán keresztül. Nem bírtak vele... Eközben megszólalt a „bömbölde” és a város katonai parancsnoka Üveges őrnagy két vagy három alkalommal is beszélt a teméntelen sokaságú tömeghez, kérve, hogy ne bántsák az emlékművet, valamint

azt kérve, hogy oszoljon szét a közönség... Ezen felhívásoknak két eredménye lett. Az első az, hogy a tömeg kb. 20 % a elment.... Közben felharsant egy újabb jelmondat. „Aki magyar, az itt marad”... A másik eredménye az lett, hogy azok, akik a szoborledöntési műveletben fizikailag részt vettek, azok még nagyobb lendülettel “dolgoztak” ezután. A közönség kb. egyötödének az eltávoztával, nagyobb „rálátási” lehetőség nyílt a szoborra. Ekkor úgy néztek ki, a szobor katonalakján tevékenykedő, szobrot mászó emberek messziről, mintha egy óriási fém, nagy hernyók mászkálnának keresztül-kasul... A szobor alapzatán is „dolgoztak.” Itt olyan 8-10-12 éves gyerekek, kinél véső, kinél kalapács, kinél kislejtő volt és azzal ütötte és verte a szoboralapzat „orosz katonáit”. Egy páran olyan idősebbek, festékkel kenték le, a szobortól jobbra és balra elhelyezett orosz katonasírok feliratait, de inkább az azokon látható és belevéselt vörös csillagokat.Közben leverték azt a márvány táblát is, amely a tízéves évfordulón lett pótlólag ráhelyezve és amely azt hirdette, hogy „Tíz éve szabad a magyar nép”.... Az egész térség, a kalapácsolástól, a hajrázástól és a traktorok zúgásától volt hangos. Eközben csípős északi szél támadt fel, majd annak elmúlásával lassú, de elég sűrű köd kezdett alászállni. Részint ezért, részint a „munka” eredménytelensége miatt, részint az idő múlása miatt, egyre fogyott a nézőközönség. Egyszerre csak annak a híre futott szét, hogy valami „Mackónak” becézett, nagyteljesítményű vontatót fognak beállítani, a szobor „lerántására”... Eközben az ott lévő 2–3 traktor „elvonult” mint alkalmatlan gép, és mindenki a „Mackót” várta. Ekkor hazamentem én is, illetve csak felmentem az utcáról a II. emeleti lakásomba, mert hisz a „háznak” elől néztem a dolgokat addig is, a járdáról. Amint felértem, már 9 óra körül járt az idő. A feleségem igen „megmosdatott” mert hisz, délután 4-től kezdve, nem tudta, hogy hol járok. Hiába, a „riportanyagért” áldozatot kellett hoznom. Már akkor délután elhatároztam, hogy ezen 5 óra „anyagát” meg fogom írni... Persze akkor még nem gondolhattam arra, hogy lesz egy magyar újság, amely ilyen témának a megírásáért és közreadásáért pályázatot is fog hirdetni, mint azt a jelen esetben, a „Népszabadság” tette... Akkor úgy gondoltam még, hogy írok egy újabb, egy negyedik regényt, és abba fogom „beleépíteni” ezt az anyagot...

Szóval ott hagytam abba, hogy este 9 óra körül hazaértem. Ekkor sem a vacsora járt az eszemben, hanem odaállottam az ablakhoz, és figyeltem, hogy mi lesz tovább. Ekkor azt látom, hogy újra 10-20-30 számra „tértek” vissza az emberek, részint újak, részint a korábban elmentekből. A nyitott ablakomon alulról felhallatszott a tömeg moraja. Mindenki ott lent, a „Mackóvárással” volt elfoglalva, illetve arról beszélt, hogy a „Mackó” így, a „Mackó” úgy fog csinálni...

Pontosan 9 óra volt, amikor nagy dübörgéssel Somogyi Béla, régebben Király utca felől feltűnt a „Mackó”. Olyan dübörgéssel jött, hogy beleremegtek az ablakok is. Egy fiatal férfi vezette a gépóriást. A „Mackós” sikkesen, majdnem 90 fokos szögben, élesen fordult be az ablakommal rézsút lévő parkfeljárón, s mint ha érezte volna, hogy őtöle várnak most ezrek valami rendkívülit, nagy sietséggel megállott a szobor homlokzatával szemben pár méterrel. A közönség tapsolt örömeiben... A „Mackós” minden mozdulatán látszott, hogy ő a nap hőse, ő az ünnepe... Egy pár perc alatt a géphez akasztották a drótkötelek végét, majd a várható zuhanás irányában megtették az ilyen alkalmakkor szokásos biztonsági intézkedést, amelyek abból állottak, hogy a szoborról és közvetlen mellőle elmentek az emberek, valamint a „hálás közönséget” odább irányították. 9 óra és 8 perc volt. Mindennel készen voltak. Intettek és a „Mackó” teljes gázzal felbőgött... Recsegés és ropogás, a „Mackó” nekirugaszkodott... 9 óra és 9 perc volt, amikor 11 évi fennállása után, az „Iván” lezuhant a helyéről... Külön gurult a feje, külön esett le a törzse és külön a lábész... Egy-két másodpercig dermedt csönd támadott... majd utána ezrek és ezrek éljeneztek és tapsoltak... Vissza leszerelték a drótköteleket a vontatóról és amilyen hirtelen jött a „Mackó”, olyan hirtelen a tagok között, mint egy primadonna, elviharzott. Utána percek alatt kiürült a tér. Vége volt a „műsornak”... Egyszer valahol olvastam, hogy Néró császártól ered az a mondás, hogy a „népnek kenyérre és cirkuszra van szüksége”. Ez így igaz. Éppen most, hogy írom ezen élményeket, keresett fel egy barátom és mesélte, hogy a napokban tárgyalta a zalaegerszegi Népbíróóság a „Mackós” ügyét. Barátom úgy hallotta, hogy 9 és 1/2 évi börtönt kapott... Az is igaz, hogy a három traktor nem bírta el az „Ivánnal”, és ha nem jön a „Mackó” nem is bírták volna az em-

lékművet ledönteni. A „Mackónak” csak egy nekirugaszkodás kellett...

Amint oszlott a tömeg hazafelé, az utcán egy ember hangosan kiabálta, hogy „én mindig azt mondtam, addig nem lesz itt jó világ, amíg az Iván ott lesz”. „Majd meglátjuk, felelték többen”. Még a szobor ledöntése után, valaki kitűzte a szobor helyére a piros-fehér-zöld lobogót... Ezzel elcsendesedett a város. Kipihente a tömeg a napi fáradsalmakat.

Most egy pár szót mesélek a szoborról. A szobor helyén, évtizedekig naponta, zöldség és gyümölcs piac volt. 1945 nyarán, a piacteret áthelyezték a „Ligaház” mögé. A régi piactér közepén állították fel, az Orosz Emlékművet. Az emlékműtől jobbra és balra egy-egy sorban nyugszanak, a nagykanizsai felszabadítási harcok során meghalt egyes orosz katonák. A többi a temetőnek egy külön részében nyugszik. Az emlékmű alapzata 4 méter mélyen van a föld alatt, míg a felső része, ha jól tudom 8 méter magas. Ezen a 8 méteres, és a föld felett lévő alaplapon állott egy oroszkatona alak, géppisztollyal kezében és Dél irányba, a messzeségbe nézve. A katonaalak szintén 4 méter magas volt. A nagykanizsaiak „Sztálinnak” is, meg „Ivánnak” is nevezték e szobrot. Az építése közel 2–3 hónapig tartott. Kikapcsolva minden politikai jelleget, mint képzőművészeti alkotás, nagyon szép volt. A szobor elé, szökőkutat állítottak fel, az egész volt piacteret mesés szépen parkosították, sárgaszínű murvával hintették be, festett szép padokkal látták el. A város népe, idejár hosszabb-rövidebb időre üdülni, pihenni. Ez év, májusára, a piros-fehér-zöld lobogót levették és helyette, az emberalak helyére, tettek egy nagyobb méretű vörös csillagot. Úgy hírlík, hogy készítés alatt van, az új katonaalak is.

Vásárlási láz Nagykanizsán

Másnap reggel felelesztettem az ablakomat borító rolettát és első tekintetem a megcsonkított emlékműre esett... Úgy nézett ki a környéke, mint egy csatatér... Láttam, hogy kisebb-nagyobb csoportokban álldogálnak a szoborroncs körül és mutogatnak, főleg öltözetükről ítélve, falusiak nagyobbára. Tettem-vettem a szobá-

ban és közben délelőtt 10 óra lett. Ekkor énekszó ütötte meg a fülemet. Felnyitottam az ablakom és láttam, hogy az egész tér és a teret környező utcák elöntik a példás 4-6-8 sorban nemzeti zászlók alatt felvonuló általános és középiskolások ezrei. Körüljárták a Szabadság teret, trapéz alakban. A gyerekseregek a következőket kiáltozták ütemesen, „Nem kell orosz segítség”. Éljen Nagy Imre. „Éljen a pesti ifjúság” „Ruszkik menjetek haza” „Független Magyarországot” „Vesszen Gerő” „Rákosinak kötelet” a másik része ráfelelte, hogy „Húzd meg jól”... Össze-vissza járták a tér környékét és a város főbb utcáit, úgy délig. Ekkor rendben hazamentek. Az utcákon annyi nemzeti lobogóval díszített jármű közlekedett, hogy ha egy feltűnt a nélkül, úgy azt nézték meg az emberek. A közszolgálatban állók és egyenruhában járni kötelesek, mind csillagnélküli sapkában voltak, és helyette, a volt csillag helyére, vékony nemzeti szalagocskát tettek fel. Nagyon sokakon, különösen a rendőrökön, semmi rangjelzés nem volt.

Ezekben a napokban a helybeli gyógyszertárakban annyira kifogytak az idegcsillapító gyógyszerek, hogy egyik másik helyen, csak „protekciónal” juthattak hozzá, a gyenge, vagy megromlott idegzetű emberek... Az emberek többségei ezekben a napokban a következőket csinálták Nagykanizsán. Vagy az utcán járkáltak céltalanul, s így a város utcái mindig zsúfoltak voltak, vagy a rádiókészülékek mellett ültek és hallgatták Budapestet, Londont és Münchent... A harmadik elfoglaltsága az embereknek a bevásárlás, helyesebben a „felvásárlás” volt...

Az esetleges nagykanizsai kritikusaiknak már most felhívom szíves figyelmét arra, hogy ezen írásművem nem napló, hanem riport. Így ha az események leírásával időrendi pontatlanságon érnek, ezt ne vegyék tőlem rossz néven... Egy kicsit ugrálhatok én is, e helyen...

Egy kis néprádióm volt és van. E kis gép 3 napi, éjjel-nappali szolgálat után, bementa az „unalmast”. Vittem a postai javítóba és kértem, hogy mivel már napok óta újságot nem kapok, nem szeretném itt hagyni, mert akkor lemaradok, hogy divatosan fejjezzem ki magam, az események „kiértékelésével”... Azt mondta az átvevő és „bajmegállapító” műszerész, hogy csak 15 nap múlva tudják megcsinálni, mert amióta ez a „zúr” van, Nagykanizsán naponta 50–60 gép „készül ki”... Addig beszéltem a lelkére, amíg

megnézte és megállapította, hogy két szál drót olvadt össze, és ezeket szétválasztotta, ami által még hangosabban és még tisztábban szólt a gépem. Akkor is megköszöntem e „protekción”, de ezúttal is köszönöm néki... Mi lett volna velem, ha se újság, se rádió, se idegcsillapító nem lett volna...

Egyik délután, keresztülmentem a szoborroncs előtti parkon. Nem állottam meg, csak lassabban mentem, hogy többet lássak... Hát azt láttam, hogy egy tagbaszakadt, de egy kissé ittas munkásember, a már napok óta ott heverő szobor, katonaalak fejrészét köpdösi és rugdalja. Mit csinál jó ember, kérdeztem tőle? Hogy mit? felelte és rám nézett, hát a „normarendszert” verem ki a fejéből... Látva a robosztus termetét, a „saját” fejemre vigyázva, gyorsan elhúztam...

Egy alkalommal a lispei, vagy lovászi-i munkásokkal megrakott teherautó haladott át a városon. Ebben a feltűnő az volt, amit kiáltoztak, meg az az óriási méretű nemzeti lobogó, amely a kocsin volt. Szembe a széllel haladtak és így mint egy papírsárkány a lobogó teljes nagyságában, úszott a levegőben... A rajta ülők azt kiabálták, hogy „Egy csepp olajat sem adunk a ruszkiknak”... Ezekben a napokban, már csak sorban állással lehetett bármilyen áruhoz jutni, kivéve a temetkezési vállalatot... Az egyik üzlet előtt is sokan álltak sorban. Beállott a végére egy vidéki parasztember is, többek között. Nem volt fegyelmezett, s állandóan „jogtalan előnyt” akart szerezni, a többiek rovására. Többen reászóltak, hogy ne tolakodjék, hisz nem régen jött csak ide. Erre az emberünk belenyúlt a zsebébe és elővett egy nagy köteg pénzt és kijelentette, hogy engedjék őt előremenni, mert önála 60 ezer forint van, és ő ezt el akarja most vásárolni....

Egy délelőtt járom az utcákat és figyelem a „látnivalókat”. Egyszer csak az egyik üzletből kilépnek ketten. Két falusi leány. Mindegyiknél toronymagasságban összekötözve rekamié díszvankoskák... Minek vettek ennyi vánkost? Kérdeztem tőlük. Hát minnek, minnek? – mondták nevetve, hátha elveszik a pénz...

Egy napon felkeresett, egy kanizsai asszony bennünket a feleségemmel és előadta, hogy már napok óta nem tud nyugodtan aludni, mert van 200 forintja és attól fél, hogy elveszik a pénze... Megnyugtattuk, hogy ilyen kevés pénz miatt igazán felesleges

aggódnia. Megnyugodott és elment. Másnap a „vásárlási láz” hatása alatt, több száz méter lámpabelet vásárolt...

Lassan-lassan érezhetővé vált a „zűr” hatására, hogy ebben is, abban is hiányok lettek... Ami legtöbb embert érintett, az a villanyáram hiánya volt. Sötétben ülni, és rádiószó nélkül, bizony nagyon szokatlan volt...

A hazánkban gombamódjára elszaporodott rádióállomások közül, én az én részemről, a győri rádióközvetítést hallgattam a legszívesebben. Ennek oka pedig az volt, hogy „szerelmes” lettem a bemondónő hangjába... Nem az érdekelt, hogy mit mondott, hanem „ahogy” mondta... Ha legény lettem volna, elmentem volna érte Győrbe... Nem tudom ki volt e „hang” tulajdonosa, nem tudom, hogy él-e vagy nem? nem tudom leány volt-e, vagy asszony? Nem tudom disszidált-e vagy nem? De szeretném megismerni... Még ma is változatlanul „vágyom e hang után”... Kikapcsolva minden politikát, a „hangjába” lettem én szerelmes... Kezdéstől-zárásig hallgattam, és gyönyörködtem a „hangjában”.

A kimenési tilalakkal is mindig baj volt. Majdnem minden nap módosították, s így nehezen lehetett igazodni. Volt reggel 7-től délután 5-ig szabad kijárási. De volt este 7-ig is, 10-ig is, és másnap újra 5-ig délután. Én az ablakból figyeltem, hogy mi történik az elkésettakkal... Ugyanis a „Ligaháztól” rézsút szembe talán 50 méterre áll a rendőrség épülete. Az épület dekorálása is, naponként változott, mint az időjárás... Először volt Lenin kép, ezután Petőfi és Táncsics kép. Először volt a „csillaghullás” előtt vörös csillag és vörös lobogó... Aztán lett Kossuth címer és nemzeti lobogó... Aztán semmi, aztán kezdődött előlről újra.... Amint kavarogtak az események... Most visszatérek az „elkésettékhez”. Az esti kimenési tilalom beállotta után, a „Ligaház” előtti 4-es útkereszteződést megszállta 4–6 rendőr, és ugyanannyi tiszt és katona vegyesen. Ha jött, vagy jöttek az elkésették, akkor a rendőrök közül legtöbbször egy – olyan 90–100 kilós „kiadó” rendőr elkiáltotta magát, hogy „fel a kezekkel”, „állj”, erre a szófogadó delikvenst tetőtől-talpig átkutatta ez a jó torkú rendőr. Utána kikérdezte, hogy honnan jön és hová megy? Ezután átnézte a papírjait. Ha azok rendben voltak, akkor rákiáltott az illetőre, hogy azonnal tűnjön el... Ilyenkor a megmotozott hátra sem nézett, úgy „elhúzott”... Ha valami nem „stimmelt”, akkor egy „alrendőr” a

„főrendőr” parancsára bekísérte a pár lépéssel odább lévő rendőrségi épületbe... Ez így ment, estéről estére, mint akár talán Csikágóban... Ezen motozások nézése nélkül, nem is tudtam lefeküdni...

Ezekben a „zűrös” napokban megkezdődtek a röplapragasztások, a házak falain és a meszelések, maszatolások a kerítéseken. Úgy el tudja venni a város utcáinak csinoságát, a sok mindenféle felirat, amely legtöbbször telve, a helyesírás hibákkal, szinte ordítanak...

Az október végi napokban, már egy sor „új” újság is megjelent. Végigolvastam őket. Az egyikben, többek között a „Rákosi villáról” volt riport. Ezen riport állítása szerint Rákosinak havi 40 ezer forint jövedelme volt, és a havi 160 forintos tagdíját a párttagsági díját mégsem fizette pontosan. Ezt nem akartam elhinni, mert ilyen óriási jövedelemből ki tudta volna azt a csekély 160 forintot fizetni... Én amíg a szakmámban dolgoztam, a havi 1000–1200-as keresetem után, mint pincér, havi 25–30 forint szakszervezeti díjat fizettem de azt pontosan...

Még az októberi napokban, magyar katonák járták éjjel és nappal a város utcáit, magyar tankkal. Szépek voltak ezek a fiúk. Ha jól visszaemlékszem, 3 vagy 4 tankjuk volt csak összesen, de úgy sűrűgtek és forogtak velük keresztül és kasul a városban, hogy egy paraszt bácsi, aki több mint egy órán keresztül figyelte őket, így szólt az utcasarkon hozzám. „Mondja elvtárs úr, hová készül ez a ménkü sok masina, hisz már 43-at megszámloltam belőlük”... „Átejtették” az öreget a tankosok, a sok sündörgéssel... Erről jut eszembe egy igen jó barátom, aki 1 db 5 forintost, ha kell harmincszor is, külön-külön és más és más zsebből tud elővenni... A barátom pincér, képzelheted kedves olvasóm, ha ő számol egy vendégnek, mi van akkor...

Egyik nap, a koraesti időben a város környékének valamelyik Tsz. tagsága felvonult, Somogyi Béla utcából jövet, a Sztálin úton végig a Pártház elé. Én az ablakból néztem Őket, és csak addig láttam őket, amíg a „Ligaház” előtt elvonultak. Egy jó 10 perc múlva, több lövést hallottam. Újabb 10 perc elteltével viszont azt láttam, hogy az előbb még rendezett sorokban felvonulók, egykettő-hármasával szétszórta „vonulnak” vissza előttünk. De inkább futottak, mint jöttek... Másnap azt hallottam a városban,

hogy a Tsz. tüntetők és más tüntetők a Pártház előtt egyesültek és bedobálták a ház ablakait és összetörték a pártház cégtábláját, amely üvegből volt. Eközben lövöldöztek, de hogy kik, illetve a barikád melyik oldalánál, azt nem tudom, mert ott nem voltam. De az egész városban futótűzként terjedett el az a hír, hogy életét vesztette egy véletlenül arra haladó, a járdán békésen arra menő szabómester felesége. Nagy részvét mellett temették el... Úgy került a tüntetők közé, mint légy a levesbe...

Orosz tankok Nagykanizsán...

November első napjaiban, mind több hír érkezett arról a városba, hogy jönnek az orosz tankok. Voltak, akik erre a hírré megijedtek... nyilván okuk volt erre... Voltak mások, akik erre örömmel reagáltak... nyilván ezeknek meg erre volt okuk... Voltak, és ezek voltak a legtöbben, és ezek közé tartoztam én is, akik egyszerűen tudomásul vettük... Ami a sors könyvében meg van írva, azt el nem kerülheti az ember... A „bömbölde” rikoltozta, hogy minden órában várható az orosz tankok megjelenése. Így múlt el a november hó 4-i vasárnap Nagykanizsán oroszvárassal... Másnap reggel, vagyis hétfőn, 5-én reggel 1/2 7 órakor arra ébredtem fel, hogy egy „T 52-es” kivitelű orosz tank gurult a „Ligaház” elé. Akkora volt, mint egy földszintes ház... A belőle kinyúló ágyúcső olyan hosszú volt, hogy amint „forgolászott” előttünk és „felvette” a tüzelőállást és emiatt a csövét merőlegesen állították fel, addig, amíg a végleges helyét e 4 utca kereszteződésénél végleg megtalálta, – majdnem az ablakommal egy vonalba került = vízszintes magasságba... Nem mondom, nem volt mindegy, ezt a „175”-ös számú, „halálkombinátot” éjjel és nappal, csöveivel az ablakomra szegezve látni... A legénység 7 főből állott és heteken át úgy megismertük egymást, a „175-ös” tank legénységével, hogy már köszöntöttük egymást.

Nagykanizsán az összes iskolákban ezen a napon megkezdték a tanítást, még a „forradalmi” hatóságok, november hó 4-e előtti utasításai alapján. A „Ligaháztól” úgy 300–400 méterre van egy általános iskola. Ötödikén reggel 1/2 8 tájban, amikor már a gyerekek kezdtek szállingózni az iskola felé, észrevették a „175”-öst.

(?) egynek sem az iskola járt az eszében ettől kezdve, hanem „gyűrűbe” vették a tankot és nézegették, de minden hátsó gondolat nélkül.... Megérték a tankisták legalább az 1 méteres távolságot megtartatni a diákokkal. Így ment ez egészen 9 óráig. Akkor valamelyik tanárnak sikerült őket az iskola falai közé beinvitálni. Ezután sem lett néptelen a tank környéke. Ekkor a diákokat felváltották a felnőttek. Asszonyok és férfiak vegyesen. Lassan tolmács segítségével beszélgetés kezdődött, a tankisták és a nézelődők között... Csak a szoborrombolás fájt az oroszoknak...

Délelőtt folyamán bejártam a város belterületét azért, hogy impressiókat szerezzek arról, hogy „fogadták” az új helyzetet... Az egyik népboltban járva, a következő jelenetnek voltam a tanúja. Bejön egy középkorú városi asszony az üzletbe, és azt kérdi az eladótól, mondja kérem, „mennyi a kifli és zsemlye készlete”. Az eladó azt felelte, „hogy talán 50–60 db. „Adja ide a kosaramba, mert most beszéltem az orosz tankosokkal és azt mondták, hogy még nem reggeliztek. Kedveskedni akarok nékik a süteményekkel”...

A „Centrállal” szemben megálltam később, mert ott meg a „131-es” tank állott. A főposta előtt meg a „375”-s óriástank állott. Mindenütt a tankokat „embergyűrű” vette körül. Én is odaálltam. Akaratlanul végig kellett hallgatnom két idegennek kinéző férfi beszélgetését. Az egyik: „Te haverom, még ma olajra kell lépnünk, mert ha megtudják a balhét, biztosan kinyírnak”... A másik így válaszolt: „Igazad van, itt már nincs mit keresnünk, itt csak a „sitt” várna reánk”... Többet nem szóltak egymáshoz, hanem összenéztek és mindketten elmentek a tank mellől... Többé nem láttam a városban őket...

A velünk, vagyis a „Ligaházzal” szemben parkírozó „175”-ös tank személyzete közül, volt egy fiatal orosz katona, akít már az első nap sokan megkedveltek, mert a gyerekekkel sokat mókázott. Ha a gyerekek túl közel mentek a tankhoz, akkor valamit „leszólt” a tankvezetőnek, aki erre csinált valamint. Ez a valami az volt, hogy ilyenkor a gép elkezdett hangosan püfögni és a kipufogó részén hosszú füsttömeget bocsájtott ki. Ettől a gyerekek eleinte nagyon megijedtek... Az oroszok ezen sokat nevettek... De később ezt már megszokták a gyerekek, és így „ez”, már hatástalanná vált. Akkor az „Iván”, mert a gyerekek Ivánnak nevezték el,

e játékos kedvű katonát, mást talált ki. Később a füsttömeg mellé, egyet-egyét meg is rándult a tank. Úgy körülbelül, mint amikor a hátsó, egy helyben nyugtalankodik – toporzékol... Ennek meglett a hatása. Bizalmatlanok lettek a gyerekek és betartották az előírt 1 méter tanktávolságot...

Ezt a mókáskedvű Ivánt, egy sajnálatos esemény, baleset érte, az ő hibájából. Ez pedig úgy történt, hogy én éppen az ablakból néztem, amint egy orosz tiszt odament hozzájuk és valami parancsot adott nekik. Ezután a tiszt elment onnan. A katonák nézték az órájukat és pár perc múlva elfoglalták helyeiket a tankon. Lát szott, hogy indulni akarnak. Már mind a hat a helyén volt, csak az Iván sündörgött még a gyerekek között és így a tank hátsó részére abban a pillanatban ugrott fel, amikor a tank már mozgásba lendült. Az ugrása olyan szerencsétlen volt, hogy abban a pillanatban, amikor a tank előreszökkent, a szerencsétlen Iván teljes súlyával hátrazuhan, a közel 1 méter magasból és a tarkójára esett... Azonnal orrán és száján megindult a vérzés... A tankvezető erről semmit sem tudott és így az ott lévő felnőttek integetésére állott meg újra. Az egyik katona azonnal a rendőrségre rohant és jelentette a tisztjének, hogy mi történt. Ugyanis a rendőrségi épületben volt az ideiglenes Nagykanizsai Orosz Állomásparancsnokság. Ott intézkedtek és 5 percen belül már a mentőautó robotott a szerencsétlen Ivánnal a városi közkórházba. Agyrázkódást és koponyaalapi törést szenvedett Iván, a kanizsai gyerekek barátja...Többé nem láttuk...

Ezekben a napokban volt eset, hogy órákon keresztül az ablaknál ülve néztem az ablakból a város közúti forgalmát. Persze a tank felénk fordított csöveinek árnyékában... Így még azt is meg tudtam figyelni, hogy melyik katona hány cigarettát szívott el... Ezen órák alatt, két dolgot nem értettem meg. Az egyik az, hogy mikor érkeztek ezek a harcosok, a másik meg az, hogy mikor vették a WC-t igénybe... Ugyanis egész nap néztem őket, mert az ablakomtól, csak az úttest választott el bennünket, és így, ha nem akartam volna rájuk pillantani, akkor is csak őket láthattam volna, de a fenti „műveletek” egyikét sem láttam elvégezni tőlük, egyetlen alkalommal sem... Nem tudom, hogy csinálták, illetve mikor...

Egy alkalommal, a megszokott „175”-ös tank helyett a „375”-öst rendelték ki a „Ligaház” elé, este 7-től reggel 5-ig. Ennek a tank-

nak a személyzete még érthetően nem ismert. Így adódott elő a következő nem éppen „idegnyugtató” eset. Én, mint szív- és ideg-beteg ember, sokszor szenvedtem levegőhiányban. Ezen úgy szoktam segíteni, hogy ha ezt az időjárás megengedte, mindig a szobámban, nyitott ablaknál tartózkodtam. Ha az idő hideg volt, akkor pedig többször szellőztettem. Ezen az estén is, úgy 9 óra körül, felnyitottam az alsó belső ablakot, majd kivettem a fehér huzatú ablakvánkost, utána feleresztettem a rolettát, majd az alsó külső ablakot is felnyitottam, hogy lecseréljem lefekvés előtt, a szoba levegőjét frissel. Amint az alsó és külső ablakot felnyitottam, a velem szemben, úgy 8–10 méterre lévő „375-ösök”, mind a három, a tankon lévő géppuska csövét reám irányították és még ráadásul, a tank ágyúcsöve is emelkedett, a szobaablakomra... A tankistáknak igazuk volt, mert már este 6 után leszállt az est a városra, s én egy ismeretlen ember a számukra, velük szemben ablakot nyitottam a második emeleten... Nem tudhatták, hogy én „csak” szellőztetni akarok és olyan beteg vagyok, aki annak is örült, különösen akkor, hogy még élt... Elkezdtem remegni a félelemtől és azon járt az eszem, hogy hány darabban fogok földet érni...Teltek és múltak a percek... Megőrizve a nyugalmam, kikönyököltem az ablakon hajadonfőtt, mintha ők ott sem lennének és elkezdtem a fogamat, egy fogvájóval vájkálni... A tankisták, a kezüket a gépfegyverek závarzatán tartva meg sem moccantak... Idegtépő percek voltak... Már vacogtak a fogaim, de nem mertem megmozdulni. Így ment ez, legalább 10 percen át... Ekkor az én szerencsémre, jött egy orosz tiszt, aki először a tankosokhoz szólt, utána az ablakom felé tekintve, intett, hogy tegyem be az ablakot... Örömmel betettem és megcsíptem magam, hogy élek-e még... Többé este sohasem szellőztettem...

Egy alacsony termetű, jó megjelenésű és amint hallottam másoktól, igen-igen igazságos és megértő tiszt volt a Nagykanizsán tartózkodó orosz csapatok parancsnoka, egy őrnagy. Az őrnagy napi programjába tartozott az is, aki egyébként a tőlünk balra, 50–60 méterre lévő rendőrségi épületben tartózkodott állandóan, hogy minden délután, 1/2 5 felé, hátratett kezekkel nagyon lassú tempóban, kísétált a rendőrségi épületből elénk, a „Ligaház” elé. Ott megállt és nagy gonddal figyelte, az életnek napról-napra való „normalizálódását”. Sokan köszöntötték őt, nyilván már valami

ügyből ismerhették. A sétája és nézelődése közben, a megcsonkított emlékművet is hosszan megnézte, a négy utca kereszteződéséről, és utána megcsóválva a fejét, vissza-vissza indult a főhadiszállására... Sokszor összeért a tekintetünk, mert én meg az ablakból néztem a város forgalmát.

Ezekben a hetekben, annyi hír és főleg rémhír terjedett el a városban, hogy azokat itt e helyen feleslegesnek tartanám újra felidézni. Úgy gondolom, más városokban is így volt.

Disszidálási láz Nagykanizsán

A november hó 4. utáni napokban, nem volt olyan nap, hogy ne hallottam volna arról, hogy ez, vagy az, disszidált... Szinte divattá lett, csapot, papot itt hagyva, beleugorni a bizonytalanságba, a semmibe...

De a sok disszidálási eset közül is érdekes a következő. Volt egy jó ismerősöm, egy jól kereső iparos. Olyan iparral rendelkezett, amellyel egyedül volt, a 30 ezer lakosú városunkban. Szépen berendezett kétszobás lakása, egy remekszép motorkerékpárja és szép családja volt. Mindenki azon csodálkozott, hogy ő, aki soha „semmiben” nem volt benne és remekül keresett, miért is ment el? Ennek igazán sem politikai, sem gazdasági oka nem volt... Ez volt a disszidálásának egyik érdekessége. A másik meg az, „ahogy” csinálta a disszidálást. Ugyanis 3 gyermeke volt. Az első fordulóba átvitte Jugoszláviába a gyerekeket. A második fordulóban a feleségét és a harmadik fordulóban ment el végleg ő maga is.

Egy novemberi reggelre teleraggatták a város házainak falait írógéppel írott kis röplapokkal. A röplapokon az állott, ez egy vasárnapi nap volt, hogy aznap délután 3 és 4 óra között csak az menjen ki az utcára, akinek tetszik a „Kádár rendszer”... Én az ablakból figyeltem, hogy milyen lesz a város „forgalma”. A „néma tüntetés” ideje alatt, ekkor még eléggé zavaros volt a hangulat, őszintén meg kell írnom, hogy nagyon kevés civil ruhás ember járt 3 és 4 között az utcán. De annál több volt az egyenruhás katoná és rendőr.

Sokan nem is tudják még ma sem azt Nagykanizsán, hogy helyes és okos magatartásával, hogy járult egy kereskedő barátom ahhoz, hogy Nagykanizsán nem került harcra sor, a városba bejövő orosz csapatok és a fegyverben álló nemzetőrök között. A történet előzményei a következők. Barátom, mint az egyik nagykanizsai vállalat kereskedelmi részlegének vezetője, a vállalata részéről azt a megbízatást kapta, hogy kísérje fel Budapestre azt a teherautót, amely autó tele élelmiszerral Budapestre lett irányítva azzal a céllal, hogy enyhítse Budapest lakosságának élelmiszer hiányait. A csoport szerencsésen megtette az utat Nagykanizsáról Budapestre. Ott átadták a szállítmányt és visszafelé jöttek Nagykanizsára. Balatonboglárnál a kanizsaiak elérték azt a tank hadosztályt, amely a Balaton mellett jött Nyugat irányába. A kanizsaiak, nem előzhették meg az orosz tank hadosztályt, és így állandóan utánuk jöttek. Az oroszok a balatonkeresztúri útelágazásnál, ráfordultak a Keszthelyre vezető útra, míg a kanizsaiak pedig a Nagykanizsa felé vezető útra fordultak be. Egy óra múlva már a kanizsaiak megérkeztek Nagykanizsára. Ezekben az órákban várták Nagykanizsán, az esetleges „támadást”. A nagykanizsai helyőrség több tisztje előrement a műúton, hogy tárgyalásokat kezdjen a „bevonulókkal”. Az oroszok helyett azonban a barátom rendelkezése alatt álló teherautó érkezett csak meg, a várt oroszcsapatok helyett. Ekkor a tiszti csoport a visszatérő autót, a benne ülőkkel együtt, pár órára kihallgatás végett, visszatartotta és kikérdezte őket a Budapest és Nagykanizsa közötti út úti élményeiről. Ekkor a barátom és beosztottjai elmondották, hogy egész úton Balatonboglártól Balatonkeresztúrig az orosz csapatok meg sem igen álltak és senkit, egy rossz szóval sem illettek és így aggodalomra, vagy félelemre semmi ok sincs... Erre, az arra illetékesek beszüntették a további fegyverek kiadását a nemzetőröknek, sőt, a már kiadott 200 darab fegyvert is visszavették. A tisztok megköszönték barátom és beosztottjainak a hozott megbízható és értékes felvilágosításait, és udvarias szavak közepette útnak engedték őket. Így vált lehetővé az, hogy Nagykanizsára egy lövés nélkül, és esetleges felesleges ellenállás nélkül, bejöhettek az oroszok. Ezen általam most leírt esetet úgy tudom, hogy azt hetekkel későbbi időben a barátom nekem elmesélte. Barátom és volt iskola-

társam, egy 100 % -ig megbízható, becsületes ember, akinek az igazmondásához semmi kétség sem férhet.

Az októberi zűrös napoktól kezdve a nagykanizsai „bömbölde” állandóan a fegyverek leadására szólította fel a hallgatóságot. Minden nap újabb és újabb terminusokat mondtak be. Minden adásában a hangosbemondó két dologra tért vissza. A fegyverek beadására és a kimenési tilalomra...

„Normalizálódás” ideje

Egy napon az a hír járta be a várost, hogy azért, mert a „Maort Üzemek” több vezetőjét őrizetbe vették és a rendőrségen tartották, a „maortosok” a lefogott vezetők érdekében „szimpátiatüntetésre” készülnek délután 3 órakor... Valami lehetett a hír mögött, mert az ablakomból azt láttam, hogy két orosz tank, egy páncélaútó és egy kiskaliberű ágyút, úgy állítottak fel a Somogyi Béla, régebben Király utca felé álló csövekkel, hogy az utcát, ha kell „seperni” lehessen velük... Ezekben az órákban, nagyon sokan a kis csomagjaikkal, az óvóhelyre menekültek, hogy a leendő „harc” órái alatt, biztonságban lehessenek... Rettegve vártuk mi is a „Ligaházban” a délután 2 órát...

Egyszer csak híre futott annak, hogy „valami” megegyezés féle jött létre, és a „Maort” nem vonul fel... Sokan mondták boldogan, hogy hiába, a „Maort” az csak „Maort”...

Március hó 15-re, nagyon sokan vártak valami „Muk-ot”... Március 15-én kevesebben jártak itt Nagykanizsán az utcákon, mint más napokon szoktak. E napon láttam újra városunkban vörös csillagokat és vörös lobogókat, október hó 23 óta először... Katonaszágban azonban, e napon, nem volt hiány a városban...

Vége.

A Pannon Tükör 1996. 5. számában a lap akkori főszerkesztője, Pék Pál 1956-os naplójából közölt részleteket az emlékszáma 38–41-ig tartó oldalain. Pék Pál egész költői pályáját átszötte 1956 emléke. Az összeállítás harmadik versét e kiadványban szerkesztettük az emlékezést keretező versek mellé. A napló dátumozása kicsit elcsúszott, ennek oka az a 40 esztendő lehet, mely az egykori eseményektől elválasztotta az emlékeit sajtó alá rendező országosan ismertté vált költőt. A szöveg értékét a friss reagálás, a korszak hangulata adja. A versek a Holtág és Havak tánca című kötetekből valók

Októberi napló

(Pék Pál)

Kezdetben volt a föld, az ég,
repkény mögött a tárt utak,
forrás, megbolydult sárárany
lombok alatt a vonalak
szabdalta lomha dombkaréj,
körül a rétek árvize,
a béklyózatlan zöld özön,
a „neki csak”, a meztelen
vadon aztán, a holt-üres
szobákba csüngő árva ág
neszében csak a hóesés
pázmái és az odaát,
a félig-értett kéz-ütem,
a pálcaként tört mozdulat,
mi visszahull az éj-sötét
vizekre majd, és megtagad,
(1987)

1956. október 23.

Elaludtunk. Öcsém a Lecuona-Cugat közvetítést hallgatta a Luxemburgon, aztán én a Sosztakovics tizediket, az öreg pedig (nagyapám) ki-be járt, boldogabb égtájra küldve az egész „bagázst”. (Ez a szava a bandánkra, amikor látja, hogy tanulás helyett a kissozóban kártyázunk, naphosszat. Arra persze meg se rezzenik, hogy Pepe1 – Perény Endre a televízió későbbi rendezője – Spinozából olvas, amiből egy mukkot se értünk, de végtelenül elegáns dolognak tűnik, csináljuk hát: verjük a blattot és Spinozát olvasunk.(Baromi banda vagyunk, az szentség.)

Na, szóval elaludtunk. Ugrok a rádióhoz, bekapcsolom, semmi. A szokott maszlag sehol. Negyed nyolc, már rég a Szabad Nép fejtágítójának kéne menni, most pedig Beethoven és Erkel. És mintha ajtókat csapkodnának. Mi az isten lehet ez? Mondom is Zolának (az öcsémnek), de csak annyit fog fel, hogy elmúlt negyed, és neki Rimaynál matekdolit kell írni, hogyan ér a gimibe? Rohanás. Én ráérek, mert testnevelés van először, és Rátkai apó minket, atlétákat, a csütörtöki verseny miatt pihentet, akár be se menjünk. Nem is megyek. De ez a csattogó?! Lőnek, vagy mi? Nem is bírom sokáig, összeszedem a kémia asznapra esedékes lapjait (könyvet már egy éve nem viszünk, kitépkedjük a lapokat, elég az, abból már lehet súgni), bevágom a válltáskába a törít meg a matekot, és futás.

A fiúk ott vannak, de valami nem stimmel. A padok félretolva, a kályha körül kuporog mind (mondom is, hogy „eszementek, kint verőfény, ti meg itt szorongtok?”), de Viola Laci rámnéz:

„Pesten forradalom van, lőnek!” Atyám! – kattanik. – Az nem ajtócsapkodás volt. Most aztán mi lesz?

Jön Harkány (Harkány László osztályfőnök) halljuk, hogy bekövetkezett, amit vártunk (Vártunk? Fenét! Reméltük, éreztük, mint kutya az esőt.) Egyszerre megvilágosodik mindaz, amit az Irodalmi Újság Kucsera-cikkeiből felfogtunk, meg a SZER Gallicuszától hallottunk. „Gyertek, megyünk az udvarra!” – indul el Harkány. – „Gögös Feri bácsi beszélni akar.” (Gögös Ferenc az Irányi Dániel Gimnázium igazgatója.)

Megyünk, de ahogy ezt írom, alig emlékszem valamire. Arra, hogy Feri bácsi nyugalomra int, hogy a diákságot nem érinti a

dolog (ezt nem értem; miért nem?), s délben haza mehetünk, és ne vegyünk részt semmiben. Azt tudom, hogy valamit ettem, aztán Violával, Mohácsi Ferivel, a kollégisták zömével két óra tájban már a Szabadság téren ácsorogtunk, a Vár út felől pedig jöttek a gépgyáriak; egyszerre hatalmas tömeg támadt, s mi átugrálva a járdaszegély lánckorlátját, mentünk velük a postához, a tisztiklubhoz, és ordítottuk, hogy „Ki az oroszokkal!”

Azt viszont el nem feledek, hogy – éppen a tisztiklub előtt – együtt skandált velünk S. Gy. egykori általános iskolai tanítónk, akiről utolsó emlékem az, hogy Sztálin-falat készített velünk, és ragyogva nézi a kész „művet”. Most ordított. Jópofa a világ, nem?

És milyen az ember? Stefi néni (dr. Bittera Zoltánné orosztanárunk) verseket adott fordítani, Puskind meg Bunyint, s én neki is veselkedtem, mert máig büszke vagyok az önképzőkörben tavaly felolvasott Lermontovomra (a Falu volt, és isten bizony, jó volt), de alig egy órája az egészet félre dobtam: „A francba! Ez is csak ruszki! Nem fordítok semmit.”

És micsoda meleg volt! Októberi nyár. Kiskabátban grasszálunk, nagyanyám jóslatával: „Úgy jártok, mint apátok, azt is a tüdeje vitte el” –, de ki törődött akkor azzal, ami jön, elég volt megemészteni, ami van. A SZER elfúló hangon tudósított, a Kosuth amnesztiáról beszélt, a fegyverek leadásáról, de a füle botját se billentette senki.

Anyám, persze, halálra izgulta magát, de megérkezett végre az öcsém. Tíz is elmúlt, mikor faképpel közölte, hogy egész délután huszonegyeztek, s őt az egész hidegen hagyja. Erre aztán nem tudtam mit mondani.

1956. október 24.

A reggel eltelt valahogy. Fél tizenegy körül a gimni elindult a határőr laktanyához. Végig a Csengery úton hömpölygött a tömeg, át a sorompókon, a temető mellett, a város szélére.

Ott a határőrség épülete. (Undorító, sötét kockaház, mindig futva mentünk el mellette, ha a Potyli-malomnál akartunk fürdeni.. Nem tudjuk, mi van a drótkerítés mögött, de ÁVÓ-sok őrzik, jobb iszkolni.) A nép nekiered, megtorpanik, tovább araszol. Vicceket sütünk el (főleg a velünk csoszogó általános iskolások rová-

sára; s tényleg, ki volt az a vadbarom, aki ide vezényelte őket?!), de csönd van, csak a feszültség nő. Rohadtul félek. Jön hátra a szöveg, hogy a lapostetőn golyószóró lapul. Ott is volt. Állunk, bambulunk. Aztán kijönnek a kopaszok, mi meg barátkozunk. Nem ló senki, mehetünk haza.

A félsz azért egész nap bennem reked. De minél jobban remeg a gyomrom, annál bátrabbat mutatok. Azért is részt veszek mindenben. Ott ácsorgok Majczen Mari (Majczen Mária, később Jászai díjas színésznő; mára halott) mellett, a Szózatot mondja, tiszta libabőr leszek tőle, úgy, mint amikor együtt játszottunk Illyés Dózsá-jában, és ő a III. felvonásban a monológot sivította, zokogta, jajongta, megcsináljuk a Forradalmi Diáktanácsot (titkár leszek), s aztán az este, azt volt csak kemény.

Fáklyákat szereztünk, körbefogtuk az ÁVÓ székházát a mozinál, és követeltük, hogy nyissák ki a pincebörtönt (bár, ha belegondolok, közülünk aztán nem volt egy se, aki tudta volna, hogy ott börtön van), helyette azonban csak az erkély franciaablaka nyílt meg, és kijött egy vakarcs, valamit kiáltott, bement (Baba néni (Nyári Rudolfné, följajztanárunk) mondta is, hogy „fiúk, ez készül valamire, menjetek haza”), újra kijött, előkapta a stukkert, és már lőtt is. Valahova el, a Fő út felé. Egyszer, kétszer. Nyilván, ijesztésnek szánta. Na, spuriztunk istenesen! Aztán a sarkon, az édességbolttal szemben, ott feküdt a Skerlák szabó felesége. Halott volt. Az a barom célzás nélkül eltalálta.

S akkor, ahogy néztem az asszonyt, kiállt belőlem a görcs. Nem féltém többé. Konok lettem és eltökélt. Megmutatjuk nekik!

1956. október 27.

Igencsak fenséges volt, amit tegnapelőtt írtam. Mintha a kis Karakas (Karakas Gábor, kémiantanárunk) mondta volna az asztal szélét markolva: „Feszesebben! Gerinccel születettek.” Ilyeneket mondott. Meg illet: „Tedd a helyedre magad!” De a legjobb az volt, hogy „édes fiam, te ilyen hülyén születted, vagy különórakra jársz?” És mindehhez vastagon kötött kék nyakkendő, habfehér köpenyt meg aranykeretes szemüveget viselt. A kis Karakas!! Ahogy reggel ott állt a zuhogó esőben, rendezte a sorokat, s köz-

ben látszott, hogy a zabszem nem megy a seggébe. Akkorra már hiányzott belőle minden, ami tanárrá avatta.

Tegnap amúgy nagy üvöltözés volt a családi tűzfészekben, hogy „nem mentek sehova, ezek úgylis visszajönnek”, de én csak azt láttam, hogy a szomszéd családotól nyomakodik a Pobedába, és uccu, ki jugóba. Pucoltak az elvtársak, hogy jobban se kellett.

Végszóra aztán csöngettek. Ott állt a Dezső Laci, és két katonaköpenyt ölelt a melléhez. „Holnap ezt vegyétek fel, most adták” – mondta, de látta, hogy az öreg szemüvege vészesen villog, anyám is ki-be rohangál, úgyhogy már kinn is volt. Mikor a köpenyt fölcipeltem a padlásra (azt hazudtam, hogy a szeméttárolóba viszem), megnyugodtak.

Reggel, mikor anya elment az üzembe, s az öreg – szokása szerint – a fürdőszoba ablakából nézte az esőt, a köpenyt előrángatva lódultunk a suliba. Kiképzést terveztek, fegyverismertetést, mit tudom én, mit. Na, akkor ázott velünk a Karakas.

Atyavilág, hogy milyen kevesen voltunk! Százan alig. De azért kimasíroztunk a lőtérre. Karabély, davaj gitár, kinek mi jutott. Oda is pörköltünk istenesen – a semmibe. Hogy én mit találhattam el, az abból is látszik, hogy a moziban már a tizedik sortól sem tudtam elolvasni az operafilmek szövegét, pedig imádtam az olasz operát. A karabély süketített, a géppisztoly felfelé hordott (hullott a tetőről a törek a nyakamba), s ezért – így utólag – értem már Orbán századost (Kanizsa 1956-os városparancsnoka), hogy üvöltözött a hátunk mögött: „Támasszon a jobb lábával! Nagyobb terpeszt! Nem a cirkuszban van!” Ilyeneket. Köcski Laci mondta is, hogy ebből elég, pucoljunk.

Így lett. Orbán el, mi nemkülönben.

De mi legyen a köpenyekkel? Már a Teleki utcában is füttyögtek utánunk, a Fő utcán pedig egyenesen röhögtek: „Kis hülye! Hova viszed a seggedet?” Szóval, ahogy kattant a lakás ajtaja, szinte letéptem magamról azt a göncöt. Angyalosi elvtárs pedig, miután nagyanyám sírt egy sort előtte, eltüntette.

Ennyi az én vitézi történetem. Bőrig áztam, kiröhögtek, boldogabb nem is lehettem volna.

1956. november 2.

Piszok hideg volt egész nap, de ragyogott a Nap, és kék volt az ég, mint egy Puskin-versben.

Tódult a tömeg a temetőbe, némán. Olyan csöndet még nem éreztem, mint a kishídon, ahogy nyomakodtunk a kapu felé. Nem voltak komorak az emberek, inkább befelé figyeltek, s valami tétova levertség ült az arcokon.

Apám öt éve halott, mégsem rá gondoltam akkor, valójában senkire és semmire. Ami öt napja történt, az idők ködébe foszlott. Szomorú voltam, fáradt. Sodródtam a tömeggel, s bár tudtam, hogy a temető sarkában ott az apám sírja, hogy oda tart az anyám, az öcsém, az egész szent család, én tök egyedül állok majd előtte, mert nem látom az arcát, pedig mindig tisztán láttam (megy a Szemere utcán föl, kezében két vödör, a négy ruszki meg ott üvölt körülötte, és akkor visszanez, mosolyog, de holtsápadt, istenem, de sápadt, s én, hatéves kölyök, úgy fogom a szememmel, mintha segíthetnék), de már nem látom, nem látom... Órák óta mentem a tömeggel, és éreztem, hogy vége. Temethetsz, világ! Ahogy az egyetlen tanár, akit szerettem, mondta: „elborítja a sírt új havával az ég” (Arany Toldi estéje: Nem jelölte a sírt drága érc, vagy márvány: Bence volt az emlék, lába felől állván: Egy ásót ütött le, arra támaszkodék, S elborítja a sírt új havával az ég.). Megyek az apámhoz újra, de tudom, hogy csak a hó, a fagy baltája igaz, meg a sír, amihez zarándoklunk együtt.

Verem volt,
hol futva futtunk,
holdas arcok, dög-kutak,
csonka mezők, elorozott
tisztá teste,
partokat
megemésztő kupec-idő,
sehol-haza,
hókarám,
fiúk, ahogy szökdösnek még
át az éjék városán,

Világ csöndje,
háromölnyi
mocsok, amit beragyog
aknazáron túl a Távól esélye,
a Nagy Titok

(1988)

Szél ugat

S visszahőköl út az úttól.
Volna pedig tiszta nyom!
Bevert szájjal fut a béke
próteusi hantokon.

Tudom én, hogy hajó alszik
künn a fában, s szív, az ész
együtt sajog, ha a férfi
útkeresztben visszanéz – –

Tudom, hogy a zsibbadt réten
szél ugat, és nincs tovább,
hogy a világ tenyerében
züllött szét az ifjúság,

hogy a jövő hazugság,
a dolgok mögött ott a köd,
s tébolyog, ki forradalma
erdejébe visszajött – –

Tízezer nap fakó arcát
szólongatva sincs szava – –
Háza áll, de nem tudja még,
hová lett a tág haza.

Az előző emlékezés írója, Pék Pál is gyanúsította annak a pernek, melyben fontos szerepet töltött be a következő „krónika” léte. A füzetben található írások szerzői ugyanannak a pernek a szereplői voltak. A füzet részletei, fekete-fehér másolata már elérhető volt pl. a Batthyány Gimnázium évkönyvében, teljes terjedelmében és színes másolatban azonban csak most kerül először az olvasók kezébe. A Zala Megyei Levéltár és az érintettek jóváhagyásával közölt füzet érdekes olvasmány, a szerzők életében pedig soha nem feledhető emlék, melyért hosszú-hosszú ideig váltak megbélyegzettek. Harkány László írása a „krónikáról” szintén olvasható kötetünkben. A kézírást igyekeztünk pontosan legépelni, de nem lehetünk biztosak minden átírásunkban, ezért érdemes a másolattal együtt olvasni. A kötet számára a diákok peréből rövid idézeteket is közlünk, mely a füzet egy-egy azonosítható oldalához kötődik.

Csitt

Részlet Fk. Horváth András II. r. vádlottnak az 1958 januárjában Nagykanizsán tartott tárgyaláson tett vallomásából:

1956. szeptember közepe táján Aggteleken voltunk tanulmányi kiránduláson. Az volt a tervünk, hogy diákélményeinket egy füzetbe fogjuk feljegyezni. Ennek bevezetésére sor nem került, valahogy elhanyagoltuk. Okt. 27-én részt vettem a nagykanizsai felvonuláson. A negyedikesek vezették a felvonulást, mi pedig mentünk utánuk. A tanárok próbálták megakadályozni, hogy ne vegyünk részt a felvonuláson, a negyedikesek azonban mégis elindultak. A pártbizottságról is hoztak valakit, hogy megakadályozzák. 25-én a szovjet emlékmű ledöntését is végignéztük, mert a kollégiumból is kivezényeltek bennünket idegenek. Október 23. és 27. között a diákélményeink leírására szolgáló füzetet felfektettük, Tóth László és én a Kossuth címert belerajzoltuk. Elhatároztuk, hogy a füzetnek „Csitt” nevet adunk Jókai És mégis mozog a föld című regénye alapján.

*Részlet Fk. Horváth András II. r. vádlottnak az 1958 januárjában
Nagykanizsán tartott tárgyaláson tett vallomásából:
Bemásoltam Petőfi egyik versrészletét, Békét, békét a világnak
stb.*

*

„Békét, békét a világnak,
De ne zsarnokkénytől,
Békét csupán a szabadság
Fölszentelt kezéből.

Majd ha így lesz a világon
Általános béke,
Vessük akkor fegyverünket
Tenger fenekére.

De míg így nincs: addig fegyvert,
Fegyvert mindhalálig!
Tartson bár a háború az
Ítélet napjáig!”

» Békét, békét a világra,
De ne zsarnokkegyedő,
Békét csupán a szabadság
Föltszenesté kezébe!

Majd ha így lesz a világos
Státalános béke,
Tessük akkor fegyverünket
Tenger fessekőre.

De hisz így hisz: addig fegyvert,
Fegyvert hissd kiaddig!
Tartsos bár a káború az
Ytélet napjáig! «

Részlet Fk. Horváth András II. r. vádlottnak az 1958 januárjában Nagykanizsán tartott tárgyaláson tett vallomásából:

A füzetet aztán az én fiókomban tartottuk. Hogy álnév alatt írunk a füzetbe, ezt szintén akkor határoztuk el és mindegyikünk választott magának egy álnevet. Én a Heine nevet választottam. Mindenki a saját maga által választott nevet a füzet negyedik lapján aláírta. Akik álnevet választottuk, 14-en csak mi írhattunk a füzetbe, és csak mi tekinthettük meg a füzetet. A többi társaink előtt titkos volt a füzet.

*

Szerkesztik

Tolnai,
Vajda,
Vörösmarthy,
Heine,
Hitler,
Balassi,
Bajza,
Dobó,
Katona,
Széchenyi,
Théba,
Bornemissza,
Hunyadi,
Kisfaludy

Szerkesztile

- Tolnai
- Vajda
- Vörösmathy
- Heine
- Stiller
- Balassi
- Bajza
- Dobó
- + Katona
- Széchenyi
- Thiba
- Bornemissa
- Hunyadi
- + Kisfaludy
- Tolnai
- Gajda
- Vörösmathy
- Mészáros
- Hinter
- Balkaj
- Bajza
- Zobó
- Katona
- Néchenyi
- Thiba
- Bornemissa
- Hunyadi
- + Kisfaludy

*Részlet Fk. Horváth András II. r. vádlottnak az 1958 januárjában
Nagykanizsán tartott tárgyaláson tett vallomásából:
Ugyancsak beírtam az aláírásokat követő lapra a Hazádnak ren-
dületlenül... idézetet.*

*

„Hazádnak rendületlenül
Légy híve, oh magyar;
Bölcsőd az s majdan sírod is,
Mely ápol s eltakar.
A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze
Itt élned, halnod kell.”

" Hazádnak rendületlenül
Le'gy híve, oh magyar;
Bölcsőd az s majdan sírod is,
Mely fölől s eltakar.
Anagy világon e kívül
Nincsen számodra hely;
Haldjon vagy verjen sors keze
Itt el'ned, halmod kell. "

Részlet Fk. Horváth András II. r. vádlottnak az 1958 januárjában Nagykanizsán tartott tárgyaláson tett vallomásából:

Én a füzetbe 1956. december első napjaiban írtam az első cikket, amely lényegében az Új Zalának a mindenszentek napján megjelent cikkén alapult. Majd a füzetet utána a fiókomba tettem, amelynek kulcsa nem volt, és aki akart a 14 társunk közül, megnézhette, elolvashatta és írhatott bele.

Így én írtam az Emléksziünk Budapest című cikket.

*

Emléksziünk Budapest!

Okt. 24-t írt a naptár, mikor az öreg kollégium falai közé is bejutott a hír, kitört a forradalom, Pesten folyik a vér. Pesten harcolnak a szabadságért. A Pesti Ifjúság megnyitotta azt a hős tiszta szabadságharcot, amelyet semmiféle agresszor nem tudott, s nem tud letörni. Fegyverek ropogtak mert elég volt a kényszerből, elég volt a hazugságból. Harcolnak, mert szabad hazában, szabadon magyarul akarnak élni. Hiába jöttek az ikertorkolatú tankok, a tatárok, kirgizek, tehetetlenek voltak a puszta kézzel harcoló néppel szemben. A keserűség az elszántság hősokeket csinált belőlük.

Pesten meggyújtották a szent szabadság lángját, mely az egész országot megmozgatta. Hiába volt a Kreml minden erőlködése, s magyar pribékjeinek minden gázsága okt. 29-én szabadok lettünk. Boldogok, de a szabadság csak 2 napig tartott. Olyasvalami következett, amelyre még a történelemben példa nem volt.

November negyedikén (4) hajnali négy órakor gyászba borult az ország. Nem tudok szavakkal játszani, de ezt ismerem hogy provokáció, igen az volt a legszennyesebb amelyet a vöröshatalom csinált. Hiába sírtak, bögtek az

Emlékszünk Szabadságra!

ZALA MEGYEI
LEVÉLTÁR

Okt. 24-t írt a napstar, mirot az
öreg kollégium falai röje is bejutott
a hír, ki tört a fova dalon Pesten
jolyir a vég" Pesten harcok az a
szabadságot. A Pesti Ifjuság meg -
nyitotta azt a hős tiszta szabadság -
harcot, amelyet semmiféle agresszort nem
tudot, s nem tud letörni. Tegye meg ropog-
tar mert elég volt a hely, jolyir a vég
volt a hazugságot, harcok az a szabadság
harcban, szabadság magam alamar tuis.
Hiába jolyir az vektor bolati tauror, a
tatáról ringizet, tchetellauer volt, a
jolyir a vég" harcok a vég" szemben, a
harcok az a szabadság harcok az a szabadság
belsőit.

Pesten meg a jolyir a szabadság
langját, mely a vég" ország meg mo-
gaur. Hiába volt a harcok az a szabadság
kődre, s magat jolyir a vég" minden
gaur a vég" az a szabadság harcok az a szabadság

Boldogor, be a szabadság harcok az a szabadság
harcok az a szabadság harcok az a szabadság
harcok az a szabadság harcok az a szabadság
harcok az a szabadság harcok az a szabadság

November meg ediker (4) harcok az a szabadság
harcok az a szabadság harcok az a szabadság
harcok az a szabadság harcok az a szabadság
harcok az a szabadság harcok az a szabadság
harcok az a szabadság harcok az a szabadság

éter hullámai, a magyar magára maradt, de nem tört meg. Élni akar, s élni fog. A vörös csillag fénye nem homályosítja el többé a szent szabadság ügyét. Nem! Elég volt! Nem kell többet a szovjet békepolitikából.

Nov. 4-e volt. A legszennesebb dátumok egyike. Pesten, Pécsen és sok más helyen szóltak a fegyverek. A Duna-Tisza közén ott dübörögtek az elnyomó hatalom tankjai. Anyák, lányok harcoltak, s estek el legszebb éveikben... Pesten vörös lett minden a vértől. Gyilkos bombák hulltak a házakra.

De az ifjúság ott volt. Harcolt. Önmagát multa felül. Örök időkre példaképe lesz a magyar ifjúságnak. Milliók és milliók nézték megrendülten és csodálkozva hősi harcát. Nem felejtik el soha, harcod nem lesz hiábavaló, mert lesz aki tovább folytatja azt.

Hetekig szóltak a fegyverek, s most a magyar nép olyan paszszív ellenállásba kezdett, mely ellen fegyver nincs, sztrájkol. Győzni fog az ügy mert igaz a szabadság szent ügye, élni fog, mert élni kell neki.

Ha újból erősebben ver 10 millió szív, ha újból virágoznak a fák, s ha újra szólnak fegyverek, akkor a végsőkig fog menni, az utolsó emberig. Megritkítják a magyart, de nem törik meg soha! Soha!

Heine – Horváth András

„A HAZA MINDENEK ELŐTT”

Mindhalálíg a szabadságért!

„Még jőni kell, még jőni fog
Egy jobb kor, mely után
Buzgó imádság epedez
Százerek ajakán.”

"A HAZA BENDEREK ABT"

Munkácsy
a szabadságért.

"Még jöni kell, még jöni fog
Egy jobb kor, mely után
Buzgó imádság esedez
Száz ezrek ajakán."

Részlet V. r. Fk. Tóth László vádlottnak az 1958 januárjában Nagykanizsán tartott tárgyaláson tett vallomásából:

December 9. után kezembe került a füzet valamelyik társunktól, már volt bele írva, és én is írtam bele: „1956. december 9. vasárnap” címmel egy dolgozatot. A néma tüntetés lefolyásáról szólt. Majd valamelyik társunk magával vitte a füzetet, amely akkor már közkézen forgott.

*

1956. december 9. vasárnap

Városunk hiába van orosz megszállás alatt mégis kimutatta szabadságszeretetét és a „felszabadító” orosz csapatok elleni gyűlöletét. Ma délután 3–4 ó-ig a város lakossága néma tüntetést rendezett a „kormány” és az orosz csapatok ellen. Szolidaritást vállalt a pesti nép mellett. A tüntetés alatt egyetlen becsületes magyar hazafi nem volt látható az utcán. A kint levők hiteles értesülések szerint spiclik voltak. A városi hangszórón keresztül különböző hazugságokkal rágalmazták a lakosságot. Fasisztának, ellenforradalmi és reakciós bandának nevezték a munkásokat. 4 óra után a város ismét forgalmas lett. ¼ 5 órakor a hangszórón keresztül bemondták, hogy a „karhatalmi szervek” kimenési tilalmat rendeltek el azonnali hatállyal. A nép nem mozdult. Oroszok jöttek páncélautókkal. Egy diákot elfogtak és a páncélautóba vitték. A nép körülfogta. A diák kihasználta a kedvező alkalmat és kiugrott a kocsiból. Eltűnt a tömeg között. A volt MASZOLAJ mozinál egy orosz tiszt olyan vadállati üvöltözést csapott, hogy akár egy vad bennszülöttnek is dicsőségére vált volna. A tömeg nem ment el az utcáról. Végül az oroszok engedtek.

Balassi – Tóth László

*„Az nem lehet, hogy ész, erő
És oly szent akarat
Hiába sorvadozzanak
Egy ÁTOKSÚLY alatt”*

1956. december. 9. Vasárnap.

Városunk hiába van orosz megszállás alatt mégis kimutatta szabadságszereket és »felszabadító« orosz csapatok elleni gyűlöletét. Ma délután 3-4 ó-ig a város lakossága néma tüntetést rendezett a »kormány« és az orosz csapatok ellen. Szolidaritást vállalt a pesti nép mellett. A tüntetés alatt egyetlen becsületes magyar hazafi nem volt látható az utcáin. A hint levők hiteles értesülések szerint spiclik voltak. A városi hangszórón keresztül különböző harugságokkal rágalmazták a lakosságot. Fasintánok, ellenforradalmi-és reakciós bandákok neverték a munkásokat. 4 óra után a város ismét forgalmas lett. 45 órakor a hangszórón keresztül bemondták, hogy a »kiszármazási névvel« kimenési tilalmat rendeltek el aronali hatállyal. A nép nem mozdult. Oroszok jöttek páncélautókkal. ~~és~~ Egy diákot elfogtak és a páncélautóba vitték. A nép körülfogta. A diák kihaszarnálta a kedvező alkalmat és kiugrott a kocsiból. Eltűnt a tömeg között. A volt MASZOLAJ mozinál egy orosz tiszt olyan vadállati üvöltözést csapott, hogy akár egy vad becsülnének is dicsőségeire vált volna. A tömeg nem ment el az utcáról. Végül az oroszok engedtek.

Balasi

„Az nem lehet, hogy esz, erő”,
És oly szent akarat
Hiába sorvadozzanak
Egy ATOKSÜLY alatt,,

ZALA MEGYEI
LEVÉLTÁR

Részlet V. r. Fk. Tóth László vádlottnak az 1958 januárjában Nagykanizsán tartott tárgyaláson tett vallomásából:

1957. jan. első napjaiban írtam a második dolgozatot: 1957. I. 6-7-20. A lovászi eseményeket Nagykanizsán hallottam, beszéltek az utcán.

*

1957. I. 6-7-20.

Lovászi munkások fogadalmat tettek, hogy ha az általuk választott Munkás Tanács tagok közül valamelyiknek baja lesz, akkor addig nem fognak dolgozni. A fogadalom nem volt üres frázis. A Munkás Tanács K. Gy. nevezetű tagját a Kádár féle huszárok lefogták és elvitték. A hír futótűzként terjedt. Az üzem, mint a megbolygatott hangyaboly olyan volt. A munkások elszánták magukat mindenre. Hétfőn nem vették fel a munkát. Kivonultak az üzem területéről. A sztrájkról a Kádár féle huszárság is hírt kapott. Lovászit pillanatok alatt megszállták. Jöttek „a felszabadító hős szovjet haderők is. Gumibottal simogatták a munkásokat. Itt nagyon aktuális Tompa verse: Gólyahír

„Testvért testvér, fiú apát eladna.

Honfi honfira vádaskodik”

A munkások nem engedtek. Egy „hős Kádár huszárt” akit Csinyi Baláznak hívnak úgy elverték, hogy majd megdöglött.

A munkások zendülését elnyomták, de a harc sikeres volt. K. Gy. hazaengedték.

Ezután egy általános házkutatást tartottak. Mindössze egy géppisztolyt és egy pár gránátot találtak. A géppisztolyokat nem tudták összeszedni. Csak így tovább lovászi munkások!

Balassi – Tóth László

1957. F. 6-7 — 20.

Lovász munkásságának fogadalmat keltet, hogy ha
az általában választott Munkás Tanács tagok
közül valamelyiknek baja lesz, akkor addig nem
fognak dolgozni. A fogadalom nem volt újsz
frón. A Munkás Tanács K. Gy. nevesíti tagját a
Kádár file huszárral lefogták és elvették.
A bír. ítéletüként terjedt. Az újság, mint a
megbolygatott könyvszoboly olyan volt. A munkások
elbántól megulat mindenre. Híjjon nem vették
fel a munkát. Kivétel az újság terjedtől.
A strájkról a Kádár file huszárral is hit
lepett. Lovászt pillanat alatt megváltól.
Jöttel a „fehérbeöltözött és szorított bakon” is.
Gumiból a simogatól a munkásokat. A meggy
aktív Tompa Verse: Golyólov.

„Tovább, tovább, hisz apát elad a.

...Hosszú hosszú vándorlás a.

A munkások nem engedtek. Egy „lós Kádár
huszárral” akit Csinyi Borissal híjjon egy elvették
hogy majd megdöglött.

A munkások rendszeresen elbántól, de a lovász
szerepe volt. K. Gy. barátságos.

Emléke egy általában körbekerülő terjedt.
Kádárre ígéretet és egy-pár gránátot
felvették. A géppisztolyokat nem tudták összerakni
Gal. egy tovább Lovász munkásság!

Balogh.

Részlet VI. r. Fk. Takács László vádlottnak az 1958 januárjában Nagykanizsán tartott tárgyaláson tett vallomásából:

December 10-én téli szünetre mentünk, január 7-én jöttünk vissza az iskolába. Valamilyik fiútól kaptam vissza a „Csitt” füzetet. Átnéztem, hogy mit írtak a füzetbe és elhatároztam, hogy a röpcédulázást megörökítem. Én írtam a füzetbe „1956. december 3.” című cikket Théba aláírással. Emlékszem, úgy történt, ahogy a cikkben leírtam.

*

1956. XII. 3.

1956. XII. hó 3-át írunk. A diákok nagy része már bejött a kollégiumba. A mi kis társaságunk ismét egybegyűlt. Az egység a régi. Nagykanizsai fiatalok és a város lakossága a tüntetésen kívül semmit nem csinált. Hát mi elhatároztuk, hogy csinálunk. Másnap nekiláttunk a munkának. 50 db vignyettát vettünk és röpcédulát csináltunk. Ilyen felírásokkal: le a Kádár kormánnyal, Ruszkik haza, és versidézeteket a Szózatból és a Himnuszából. Akkor délután csináltunk kb. 30-db-ot. Ennek egy részét még aznap este kiragasztottuk a másik részét pedig másnap. De tapasztaltuk, hogy mások is ragasztanak. Még ezen a napon a cédulák tízei jelentek meg a kirakatok üvegeablakain.

1956 XII. 3.

ZALA MEGYEI
LEVÉLTÁR

1956 XII. hó 3-át írunk. A diákok

nagy része már bejött a kollégiumba
és mi kis társaságunk ismét egybegyűlt.
Az egyeség a régi. Nagykanizsai fiatalok
és a város lakossága a tüntetésen
kívül semmit nem csinált. Háttér mi el-
határoztuk, hogy csinálunk. Másnap
reklámoztunk a munkánkat. 50 db
virgulyelést készítettünk és röpcédulát ci-
náltunk. Ezen felirásokkal: Le a
Kádár kommunizmussal, Ruzsik haza, és
versidézeteket a Szózatból és a Glimmerből
szokor délután csináltunk kb 30 db-ot.
Ezzel egy részét még annak este
kiszagasztottuk a másik részét pedig
másnap. De tapasztaltuk, hogy mások
is ragasztottak. Még ~~ebben~~ a este
a napon a p. cédulák listái jelentek
meg a hirdetések üvegablakain. 10

Persze ezt a rendőrkapók nem jó szemmel nézték és amikor a város lakossága nyugovóra tért, nagy buzgalommal kaparták le a cédulákat. Történt, hogy 6-án este 3 társunkat ragasztásért lefogtak. Mi elhatároztuk, hogy harcolunk három társunk kiszabadításáért. Két nap múlva ki is engedték őket. De ezideig sem szűnt meg a ragasztás. Másik hétfőn a Zala-megyei karhatalom jónak látta, hogy a tanítást beszüntesse. Így történt, hogy 10-én ismét haza kellett mennünk.

Théba – Takács László

*„És annyi balszerencse közt,
Oly sok vizály után,
Mégfogyva bár, de törve nem,
Él nemzet e hazán.”*

Persze ezt a rendőrségek nem jó
szemmel nézték és mikor a város
lakossága nyugovóra tért, nagy bur-
galommal lekaparták le a cédulákat
Törteint hogy 6-án este 3 társunkat
ragasztásért lefogták. Mi elhatároztuk,
hogy hasonlóképpen mi is ki-
szabadításra mentünk. Két nap múlva ki is
engedték őket. De erideig sem szünt
meg a ragasztás. Másik hétfőn
a Zala - megyei karkabálom jönnek
látta, hogy a bűntörést becsüntsse.
Tegy törtéint hogy 10-én ismét haza
kellert mennünk.

Théba

"ÉS annyi balszerencse közt,
Oly sok vizsály után,

Megfogóra bar, de törve nem,
Élnemzet e hazán."

ZALA MEGYEI
LEVÉLTÁR

Részlet III. r. Fk. Tikk László vádlottak az 1958 januárjában Nagykanizsán tartott tárgyaláson tett vallomásából:

1957 februárjában láttam a füzetet és elolvastam, amit beleírtak. A mi társaságunk az ebédlőben külön tanult és ott láttam a füzetet, ott olvastam el. Én 1957. febr. 1-én írtam bele a „Magyar nép nem tört meg” című dolgozatot. Ez a következőképp született: hallgattam a Szabad Európa rádiót is és innen vettem ezeket a gondolatokat, amelyeket leírtam.

*

A magyar nép nem tört meg! 1957. II. 1.

A laikus szemlélő azt látja, hogy a nép megtagadta a forradalmat, belenyugodott sorsába. Hiszen a tüntetések, összetűzések megszűntek. Nyugalom van. Mindenki dolgozik. Ezt azonban csak a laikus látja.

Nem így van ez a valóságban. Igaz, hogy nyugalom van, de csak látszólag. Valójában egészen más. A nép nem nyugszik bele sorsába. Nem tagadja meg a forradalmat.

A nép passzivitásba vonult. Nincs nyugalom. Mindenki a tavaszt várja, az éltető tavaszt. Hogy mit akarnak tavasszal, megtudható a népszerű jelszóból. MUK. Márciusban Újra Kezdjük.

A nép bízik Maléter Pálban és a mellette lévő partizánokban. Őrájuk vár az a feladat, hogy kellő időpontban megindítsák a fegyveres harcot. Az egész magyar nép támogatja őket utolsó csepp véréig.

Nagyon sok gúnydal, vers, vicc stb. bizonyítja a Kádár-csoport és a ruszkik ellen érzett gyűlöletet.

Mindenki ismeri a magyar nép új Miatyánkját.

Mi atyánk Hruscsov, ki vagy a Kremlben, Átkoztassék meg a te neved úgy Moszkvában, mint Pesten. Ne vidd el a kenyereinket, ereszd haza a mi foglyainkat, miképpen mi is hazaküldjük a megszálló csapatokat.

Tiéd az ország, tiéd a hatalom, de nem mindörökké.

Ámen.

Bízunk a boldogabb jövőben és valljuk a jelszót. MUK.

Tolnai – Tikk László

2. A magyar nép nem tört meg! 1957. I. 1.

A lakás nem létező volt látja hogy a nép meg-
tagadta a fennadalmat, belevágódott szor-
sába. Hiszen a tüntetés, ösvényezés meg-
szüntet. Nyugalom van. Mindenki dolgoz-
zik. Ezt azonban csak a lakás látja

sem így van ez a valószínűség. Így,
hogyan nyugalom van, de csak látja-
lag. Valójában egészen más. A nép nem
nyugodt bele szor-sába, hanem tagadja
még a fennadalmat.

A nép passzivitásba vonult. Kincs nyug-
alom. Mindenki a tavaszt várja, az él-
tétő tavaszt. Fog mit aranyat, tavaszi
megújulást a népszerű jelzőkkel. MUK.
Munkásban Újra Berzsi.

A nép kívül halálra állban és a mellette
lévő partizánokban. Öröjül vár az a fel-
dat hogy kelő időpontban megindul
szó a fejevesharcot. A fr. egész magyar
nép támasz, a feje öket utolsó chepp végig.

Magyarok, a nyugalom, vers, vicc, stb. stb.
nyitja a Kádár-csoport és a másik ellen-
erővel győzelmet.

Mindenki ismeri a magyar népi ija-
tyánkját.

Mi az a nagy Hruscsov, ki vagy a Kremlben,
Athlontsnel meg a Te neved nagy Korszak-
ban, mint Pester. Ne vidd el a kenezési-
ket, esszed haza a mi fejedelmeket,
miképpen mi is harakibóljuk a meg-
szóló csapatokat.
Tied az ország, tied a hatalom, de nem
mindörökké.

Amen.

Bizony a boldogabb jövőben és valljuk a
jelzők. MUK.

ZALA MEGYEI
LEVÉLTÁR

Tolnai

*Részlet IX. r. Salamon József vádlottnak az 1958 januárjában Nagykanizsán tartott tárgyaláson tett vallomásából:
Januárban, amikor visszajöttünk, társaim írtak a Csitt-könyvbe,
az közkézen forgott és én is írtam bele cikket, „Január 30-at írunk” címen. Ez az akkori hangulatnak megfelelő volt.*

*

1957. január 30-at írunk. Két III-as diák ki próbált jutni a szabad világba. Sajnos nem sikerült nekik. Letenyén lefoglák őket. Ott a börtönben írták a köv. verseket:

*„Kádár vitézek a határra,
A Jugó határ oltalmára,
Mennydörög az ágyú, csattog a kard,
Ez sem menti meg szökéstől a magyart.”*

A másik versüket egy slágerre írták. (Istanbul dallamára.)

*„Letenyében van ám jó sok galiba,
Mert Letenyében lakik sok katona,
Letenye egy nyugati spicli-város
Letenye oly csodás.”*

A fiúkat hazaengedték 1957. febr. 1-én.

Egy ismeretlen szerző „Csárdás királynője”

*„Maléter Péter, Maléter Pál,
A Kádár-kormány bukásra áll,
Ne búsulj rózsám lesz még töltény, s lágym kenyér,
Maléter Péter, Maléter Pál,
A Kádár-kormány bukásra áll,
Lövet minket agyba-főbe,
Beugrom a nagy erdőbe,
Maléter Pitske, Péter Pál”*

Széchenyi – Salamon József

1957. január 30-át írunk. Két III.-as
diák ki próbált jutni a szabad világra.
Sajnos nem sikerült nekik. Letenyein
lefojták őket. Ott a történeben írták
a köv. verseket:

"Kádár vitékek a határon,
"A Nagy határ oldalára,
Mennydörög az ég, csattog a kard,
És sem ~~hár~~ ^{hár} marta meg közelebbről a magyarot."

A másik versüket egy slágerre írták,
Istanbul dollamóra!

"Letenyeiben van ⁷⁰am (tök) galiba,
Mert Letenyeiben lakik sok kotona,
Letenye egy nyugati spicli-város
Letenye oly csodás."

A finkat harcaengedték 1957. febr. 1-én
egy ismertlen szerző "Csordás királyno"ji"

"Maléter Péter, Maléter Pál,
"A Kádár-kormány bukására áll
Ne büszkéljünk, hiszen lesz még töltény, s lap, kezér,
Maléter Péter, Maléter Pál,
A Kádár-kormány bukására áll
Lövet minkert agyba-főbe,
Bengrom a nagy erdőbe,
Maléter Pitske, Péter Pál"

ZALA MEGYEI
LEVÉLTÁR

13
Gékény

A sötét ellenforradalmárokról. (1957. II. 11.)

Ugye milyen szép hangzású név, ellenforradalmár. Talán azért fogta rá Kádár János a magyar népre ezt a szót, talán ezért szór-
nak annyi rágalmat az ellenforradalmárookra. A mélyen tisztelt
(akár a pokolig) forradalmáraink (Kádár, Dögei, Marosány) meg a
többi az igazi forradalmárok azt gondolták, hogy Magyarországot
(még most is gondolják) visszavezetik a Rákosi terrorba. Az el-
lenforradalmárok gáztetteiről beszélnek, holott ők végzik a legal-
jasabb munkát. Ártatlanokat tartóztatnak le, restaurálnak (csak
ecset kellene a kezükbe), s utána mint kik jól végezték munkájuk-
at dicsőítik önmagukat. Nagy Imrét gyalázzák, mert tehetetlen
volt, s ők pedig meg négy elemivel a parlamentben dirigálnak.
Tudniillik így ítélik meg a népi hatalmat, 4 elemivel, analfabéták-
kal. Szegény magyar nép mi vár rád. Újból a vörös csillag világít,
vörös zászlók lengnek a pártépületeken. Szabadságról beszélnek,
egyenlőségről. (De hol van a szab. választójog stb.)

Napjainkban történt. Egy sötét ellenforradalmártól szabadított-
ták meg Magyarországot. (Sötét ruhában járt.) Letartóztatták
Solto Jenő tornatanárunkat. Eddig nincs vele semmi, illetve mi
nem tudunk róla mást, mint (egyések szerint) átvitték Egerszegre.
Nagy ellensége volt a hazának. Ellopta fél Dunántúlt. A magyar
nép a legnehezebb időkben is megtartotta jókedvét. De lesz idő
mikor a legszebb napokban is elveszítheti azokat, s akkor jaj a mi
forradalmárainknak.

„Óh irgalom atyja ne hagyj el.”

Heine – Horváth András

A sötét ellenforradalmárokról. /1957. I. 91./

Illeg milyen szép hangzóval ne, ellenforradal-
mas. Talán azért fogta rá Kádár János
a magyar népre ezt a sötét, talán ezért szóruak
annyi rágalmat az ellenforradalmárokra. A milyen
tisztelt (akár a pokolig) forradalmárokat (Kádár,
Bögi, Marosán) meg a többi az igaz forradalmi
akt gondoltak, hogy Magyarországot /meg most is
akt gondolják / vissza veszik a lakói terrore. Az
ellenforradalmárok gartetteiről beszélnek, holon
ők végzik a legaljabb munkát, a titlanokat
tartóztatnak le, restaurálják /csak eszt kellene a
kezükbe), s utána mint kék jólvégstik munká-
ikat dícsövik önmagukat. Nagy Imreét galdxent
mert tehetetlen volt, s ő k pedig meg elemivel a
parlamentben dirigálnak. Tudnillik ig, i telik
meg a népi hatalmat, Helemivel analfabétárral.
Szegény magyar nép mi var rad. Uj bol a vörö-
csillag o'lágyt, vöröszabzlók légnék a háj pat-
epü letiken. Szabadságot beszélnek, egyenlőség-
re, /de hol van a szab. választójog jte./

1) Napjainkban történt. Ez sötét ellenforradalmá-
ról szabadítottak meg Magyarországot. /Sötét
szubában jart / letartóztaták Solty jend toma-
tandruukat. Eddig nincs vele semmi, /illetve mi
nem tudunk róla mást, mint /egyesek szerint /
atvitték égerszegr. Nagy ellensége volt a haránt
ellipta fél kunántit. A magyar nép a legneheze
időkben is megtartotta jököbét. Be hoz bold-
mikor a legrossz napokban is eljött zheri asokat,
s aképot jój a mi forradalmároaink az.

„Oh, János, atyja me magyar el.”

LEVÉLTÁR

Atyja

14

*Részlet IX. r. Salamon József vádlottnak az 1958 januárjában Nagykanizsán tartott tárgyaláson tett vallomásából:
Február 25-én ismét hozzám került a füzet, akkor pedig „Kiss Gyula elvtárs beszéde” címen írtam cikket.*

*

*„Az nem lehet, hogy annyi szív
HIÁBA onta vért,
S keservben annyi hű kebel
Szakadt meg a honért.”*

Kiss Gyula „elvtárs” beszéde

1957. II. 25-én este „a megye első pedagógusa” (a forr. idején a futásban) előadást tartott az okt. 23-i eseményekről. Beszédében ki akarta fejteni, és be akarta bizonyítani, hogy a szabadságharc a gyárosok, a földbirtokosok, s a horthysta csendőrök ellenforradalma volt. Beszédét a társaság unatkozva, köhögve, s lábdobogva hallgatta végig. Már amikor bejött az ebédlőbe, akkor kezdődött a moraj. A beszédében sok megcáfolni valót találtunk. PI:

Személyesen részt vett az „ellenforradalmi” eseményekben. Holott örült, hogy megmenthette bőrét a Zegerszegi forradalmi tömegtől.

Az ellenforradalmárok halomra lötték a tömegeket – mondja.

Azokat a tömegeket, amelyet ők bízattak a tüntetésre?

Igen. Halomra lötték a fegyvertelen, békés szándékú tüntetőket az ÁVH emberei.

Igyekezett bizonygatni, hogy mi ennek a rendszernek a jóvoltából tanulunk. Adott ugyan ez a rendszer valamit, de elvonta előlünk a fejlődést, a szépet, a jót, s csak a mesés kelet volt az általunk ismerhető földrés. A nyugat, a „bankárok hazája”, ahol minden munkásember jól él, s azért sztrájkol, mert neki

"Az nem lehet, hogy annyi szu
HIBA outa ve'it,
S Keserveben annyi hu' kebet
Szakadt meg a honert!!"

"Hisz Gyula "elvtárs" beszéde"

1957. I. 25 -én este "a megye első pedagógusa" (a forr.
idején a putásban) előadást tartott az okt. 23.-i
eseményekről. Beszédében ki akarta fejteni, a be-
bizonyítani, hogy a boldogság csak a gyűlölet, föld-
birtokosok, s a korrumpált rendőrök ellenforradalma
volt. Beszédet a társaság unottan, köhögve,
s lábdobogásra hallgatta végig. Már amikor
bejött az ebédlőbe, akkor kezdődött a munka.
A beszédében sok megröptetési válogatást találtunk.
Pl.:

Szendvycsen résztvevő az "ellenforradalmi események-
nyelében. Holott önrít, hogy megmentette bő-
rét F. cserépfaradalmi tömegtől.

Az ellenforradalmi tömeg holonnaalótték a
tömeget - mondja.

Azokat a tömeget, melyet ők "biztosnak
a tüntetésre?

Tömeg. Holonna lötték a fegyvertelen, békes
nándóknak tüntetőket az AVH emberéi.

Tömegesítő bizonygatói, hogy mi csak a rend-
nemek a jövőből tanulunk. Adott egyen az
a rendszer voltamit, de elvonta előlünk a fejlődés,
a képet, a jót, s csak a merés belet volt az
általunk ismeretlen földre. A nyugat, a
"bankok haza'ja" ahol minden munkásunk
jól él, s azért strájkol, mert neki 15

„csak” egy autója van, s a másik gyárban dolgozónak kettő van, el volt zárva.

Végül kimutatta a rendszer igazi arculatát. Ha szép szóval nem megy, hát majd megy terrorral. Aki nem mondja rá az okt. 23-i eseményekre, hogy ellenforradalom, az repül az iskolából.

Beszéde végén halálos csend, s úgy vonult ki az ebédlőből.

Széchenyi – Salamon József

"csak" egy autója van, sa tudná igazán
"dolgozni" hétéven, el volt törve.

Végül kimutatta a rendőzet igazsá-
gát. Ha szépsége nem meg, hát
maga meg, terrorral. Ahí nem mondja
sá az ott 25. i. lemondásokról, ellenforra-
dolom, az repül az izlelőből.

De ide végül hallos esend, s úgy
monnet ki az ebőlől.

Széchenyi

Részlet VIII. r. Kosztricz Tamás vádlottnak az 1958 januárjában Nagykanizsán tartott tárgyaláson tett vallomásából:

Osztálytársaimmal 14-en a diákotthon kisebédlőjében tanultunk közösen. Egyszer ott láttam egy füzetet, „Csitt” felírás volt benne. Társaim ekkor elmondták, hogy ez egy titkos füzet, csak a szerkesztőbizottság tagjai láthatják és olvashatják, álnév alatt írhatnak cikket bele. Először arra tervezték, hogy diákélményeket írnak le. Én is mondtam, hogy szeretnék a szerkesztőbizottság tagja lenni. Ekkor választottam a „Hunyadi” nevet. 1957. március elején a rendőrség kutatást tartott az iskolában, ekkor én a füzetet elrejtettem a bástya falában. Ezután „Alig virradt, már újra alkonyul” című cikket írtam.

*

„Alig virradt, már újra alkonyul.”

1957. március 26-án délben kollégiumunkban razzia volt. Azt keresték, ki a „megtévesztett diák”, kinél van röpcédula. Találtak egy-két fiúnál „fasiszta iratokat”. De komoly bajuk nem lett.

Szegény kis krónikánk (e) rémes órákat rejtekhelyen úszta meg. A moszkovita csöcselék tőlük várható módon viselkedett, káromkodtak és fenyegetőztek, lesírt róluk a műveletlenség, és hogy a népet bármikor készek elárulni, ütni saját magyar testvéreiket akár az ÁVH karhatalom vagy R csoport keretén belül.

Az ilyen emberekre ráköpni sem érdemes. Illik rájuk Petőfi szava.

*„Köztünk van a legnagyobb ellenség,
A cudar, az áruló testvérek!
S egy közülök százakat ront el, mint
A pohár bort az egy cseppnyi méreg”*

Hunyadi – Kosztricz Tamás

"Alig vészt, már újra alkonyt."

1957. március 27.⁶ én ebben kollégiumunkban
vált. Azt kerülik ki a „megtisztelt diák” hírel van
rövidula. Találok egyhét fiunál „fővita irókat”
De komoly bajuk van lett.

Szép, his krónikánk a német irókat rejteke-
helyen írta meg. A munkavita nővelik töltik
vörsöt módos viszulhet, hórunkotok is
fegyverőstök list vörsök a mi reletleny,
és hogy a német hórunkok hírel elvölük, útni
vörsöt magyar testvéreiket shör az AVH kórunka-
tan vörsöt vörsöt vörsöt lelik.

Az ilyen emberekre vörsökünek nem iróknak
illik vörsökü Petöfi neve.

ZALA MEGYEI
LEVÉLTÁR

"Körünk van a legnagyobb elleny,
A vörsök, az iró-testvérek!

É egy körünkön vörsököt vörsök, mint
A vörsök hór az egy vörsökü mörög" 17

Fluss

Részlet IV. r. Kovács Sándor vádlottnak az 1958 januárjában Nagykanizsán tartott tárgyaláson tett vallomásából:

Mindig másik kezelte a füzetet és annál volt, aki éppen írt bele. Hozzám március 15. után került a füzet és leírtam én is bele a március 15. ünnep lefolyását.

Elnök vádlott elé tárja a füzetbe Kisfaludy aláírással írt „1957. március 15.” című cikkét. IV r. vádlott: Így van. Így írtam. A városban még akkor ez volt a hangulat. Mindenhol ilyeneket beszéltek. A diáktársaimtól hallottam és ezeket írtam le. Befolyásolt Márkus Ferenc márc. 15-én tanúsított magatartása is, ahogy lejegyeztem.

*

1957. március 15.

1848. március 15. a magyar történelem legdicsőbb napja. Ezt a napot kellene megünnepelni úgy, ahogy azt illenék. De nem lehet mert a kormány nem engedi ezt méltóképpen megünnepelni.

A diákoknak szünnapot rendeltek el, de a munkásoknak munkával kellett megünnepelni ezt a dicső napot. Mindenkinek haza kellett menni a kollégiumból március 14-én és hétfőn kellett visszajönni.

Ez mind azért volt, mert ugye egyre szélesebb körökben terjedt el a „MUK” jelszó. Félt a Kádár-kormány a „MUK”-tól.

Március 14-én ½ 12-kor tartotta a mi osztályunk az ünnepélyt az iskolában. Már előre megszabott keretek közepette folyt le a félórás ünnepély. A szózat első versszakát elénekeltük közösen majd a többit egyik gyerek elszavalta. Utána következett az ünnepi beszéd, amit az osztályfőnök tartott. Egy papírról olvasta fel – mint ahogy ő mondta „elolvasom, amit el kell olvasnom” az ünnepi beszédet, amely mindenről szólt csak 1848. márc. 15-éről nem. Végigvezette a történelmet 1848-tól napjainkig. Benne volt, hogy az 1956-os ellenforradalom azt a piros zászlót akarta megdönteni amely a munkásság jelképe és amellyel a kezében Petőfi is elesett a magyar szabadságharcban. A felolvasás után az „Egy gondolat bánt engem” című verset szavalta egyik tanuló és végül a „Himnuszt” énekeltük. Ezzel bezárult az ünnepély. A Nemzeti dal és a Feltámadott a tenger című Petőfi verseket nem lehetett szavalni. Mehetünk haza. Csakhogy a gimni kapu zárva volt és csak 2 percenként mehetett el egy-egy osztály nehogy csoportosulás legyen. A város előző este is és akkor is tele volt karhatalmistákkal és katonákkal. Délután minden tanuló

1957. március 15.

ZALA MEGYEI
LEVÉLTÁR

1848 március 15 a magyar történelmi legdicsőbb napja. Ezt a napot kellene megünnepelni úgy, ahogy azt illend. De nem lehet mert a kormány nem engedte ezt méltóképpen megünnepelni. A diákholnaki szünetnapot rendezték el, de a munkásokholnaki munkával kellett megünnepelni ezt a dicső napot. Minderkétnek háza kellett menni a kollégiumból március 14.-én is hitfőnökkel résztvevőnk. Ez mind azért volt mert egyre szélesebb körökben terjedt el a "MUK" jelző. Felt a Szabadkötöny a "MUK"-tól.

Március 14.-én 1/2 12-kor tartotta a mi osztályunk az ünnepséget az iskolában. Mielőtt előre megcsabott keretük köszöntője folyt le a filozófus ünnepség. A szöveget első versszakát elmondta a közönség maga a többieket egyike gyerekek elszavalta. Utána következett az ünnepi beszéd, amit az osztályfőnök tartott. Egy papirról olvasta fel - mint ahogy ő mondta "elmondam", amit el kell olvasnom az ünnepi beszédet, amely minderről szól csak 1848. márc. 15.-éről nem. Végigvitt a történelmet 1848-tól napjainkig. Bízom volt, hogy az 1956-os elfordulásról az a provokációt akarta megadóni amely a munkásság jelleme is amellyel a kezében Petőfi is élelt a magyar szabadságharcban. A felolvasás után az "Egy gondolat bánt engem" című verset szavalta egyike tanuló is végül a "Himnuszot" énekelte. Ezután megkezdte az ünnepséget. A Huszti dalt is a Föltámadott a tenger című Petőfi verset nem lehetett szavalni. Mellette nekünk háza csak hogy a Gumi barni Zsófia volt is csak 2-percenként megkezdte el egy-egy osztály nehezebb csoportosulása legyen. A város előző este is is akkor is kell volt karhatalmizással is lehetnével. Elután minden tanulónk

elment haza. Előtte napokban a „Diri” bácsi azt mondta, aki nem megy haza azt év végéig nem engedi haza és bezárja az ajtót nem mehet ki senki.

Már elmúlt 15-e visszajöttünk az iskolába és tovább folyik a tanulás. A „MUK”-ból nem lett semmi. Hiszen nem estek a fejükre a szabadságot akaró magyar hazafiak sem. Akkor kezdjék amikor annyira megerősítették a karhatalmat, hogy mindenféle lázadásra tudtak volna reagálni. De reméljük nem sokáig fog tartani ez a „szabadság” sem.

Kisfaludy – Kovács Sándor

*

Részlet V. r. Fk. Tóth László vádlottnak az 1958 januárjában Nagykanizsán tartott tárgyaláson tett vallomásából:

1957. június 13-án írtam ismét egy dolgozatot a füzetbe „KISz” címmel. Ennek előzménye az volt, hogy Horváth István nevű társunk megrágalmazta az osztályt, hogy fel akarta egy társunkat akasztani, bár az a társunk, akit állítólag fel akartunk akasztani tiltakozott ez ellen a vád ellen. Ennek hatására írtam ekkor a Kisz-ről.

*

1957. 06. 13. KISz

A forradalom szó értelme lassan teljesen elveszti értelmét. Mert ma azt nevezik forradalomnak hol egy igazságos harcot nyomnak el katonailag!!! Az ünnepi szónokok beszéde pedig ki sem áll az ellenforradalmár és piszkos fasiszta szóból. Ezt méltán követi az úgynevezett KISZ. A KISZ-nek nagyon szép elvei vannak, sajnos ezek csak elvek és nem valóság. Tagjainak példát kellene mutatni a többi tanulónak. Példát is mutatnak a lógásban és a becstelen rágalmazásban. A KISZ vezetősége körül nagy harc folyik. A sok karrierista most akarja érvénybe léptetni tudását. Nem riadnak vissza semmiféle cselektől sem. Egymást lógással vádolják. Egyes KISZ-be jelentkezőket pedig a legalaptalanabb ügyek miatt utasítanak vissza, hogy maguk pozícióját biztosítsák. Az egyik karrierista (H. I.) a napokban adott bizonyosságot arról, hogy a legbarbárabb módszertől sem riad vissza, hogy titkár lehessen. Az osztályt azzal vádolta, hogy egyik fiút föl akartuk akasztani. A felakasztandó egyén semmit nem tudott a dologról. Érdekes, hogy

elment háza. Előtte napolebon a „Dini” bűni
art mondta, ahi nem meg, háza art év-
végig nem engedti háza is bészája az aj-
tót is nem méhet hi kuli.

Kiár elmúlt 15.-c visszajöttünk az isko-
lába is tovább folyik a tanulás. A „MUK”-
nem lett semmi. Tízzen nem esék fejükre
a szabadságot akaró magyar hársapák sem.
Akkor kezdjék amikor annyira megerőltették
a karhatalmat, hogy mindenképpen lassadóna
tudtak volna reagálni. De reméljük nem
rohánig fog tartani ez a „szabadság” sem.

Kisfaludy

1957. 06. 13. ZALA MEGYEI
LEVÉLTÁR KISZ.

A forradalom nő cítlme lassan teljesen elvienti
cítelmét. Mert ma art nevére forradalommal ez
egy igerséges hercot idegen csapatok nyomára
el katonáik?? De sünnepi örömlök a bencide
pedig ki sem olt az ellenforradalmis és
piszok fessioita oróól. Est méltón követi az
» ugynevezett a KISZ. A KISZ-nel nagyon szép
dveit vannak, nagyon erék erék elvek is
nem valósig. Töggjével példóit kellené mutatni
a többi kemelőnél. Példóit is mutatni a
lögősbő is a beestelen végelmerésben
A Kisz veretősége hönél vagy erre folyik.
A ool kemierista most azerja érvénybe léptetni
tudóit. Nem riadnál vissza oemmitéle
eslertől sem. Eyyest lögőssel védetőlél. Eyyes
KISZ-be jentflerőlet pedig a legalapoknálabb
cöppel micett utasítáral vissza, hogy meggy
porcióit biteritsé. A eyyel kemierista (H.T.)
a napalban astartt biteritséget oróól, hogy
a legbeletőnébb módreutól sem riad vissza
hogy titlis leessen. Az astartlyt orol
védetle, hogy eyyel firt föl astartub
ahartani. A felelőntani eyyen semmit
nem tudott a dologról. Entebes, hogy 10

ilyen piszkos fantáziájuk van az ország legbátrabb és legharcosabb fiataljainak, mert ők annak nevezik magukat.

Sajnos a fiú a mi osztályunkba járt. Nem is gondoltam, hogy ilyen piszkos karrieristák is legyenek az osztályban.

Balassi – Tóth László

ilyen piros funkcionális van az ország
legbiztosabb és legbiztosabb fiatalember, mert
ők annál kevésbé maguk.

Sajnos a fű a mi országunkban, így
nem is gondoltam, hogy ilyen piros
karakteristika is legyen, az országban.

Bécs

ZALA MEGYEI
LEVÉLTÁR

Sorszám:	Név:	Álnév:
1.	Horváth András	„Heine”
2.	Takács László	„Théba”
3.	Salamon József	„Széchenyi”
4.	Kovács Sándor	„Kisfaludi”
5.	Kosztricz Tamás	„Hunyadi”
6.	Tikk László	„Tolnai”
7.	Kovács István	„Katona”
8.	Dávid Lajos	„Dobó”
9.	Wüncz Lajos	„Vörösmarthy”
10.	Tóth László	„Balassi”
11.	Belső László	„Bajza”
12.	Horváth Ferenc	„Hitler”
13.	Varga Zoltán	„Vajda”

A nagykanizsai gimnázium III/a osztályának kollégistái 1957 tavaszán. A Batthyány Lajos Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola évkönyve a 2008–2009-es tanévről, 56. oldaláról való a fénykép. A képen láthatók azonosításában Kosztricz Tamás volt a segítségünkre. A Csitt-esek az álló sorban láthatók, balról a második: Takács László, a harmadik: Tikk László, a negyedik: Horváth András, az ötödik: Tóth László, a hatodik: Salamon József, a kilencedik: Kovács Sándor, a tizedik: Kosztricz Tamás

Sor. szám.	Név:	általév:
✓ 1. x	Florvóth Anthonis ✓	" Fleine "
✓ 2. x	Tótvári Lóránt ✓	" Thiebra "
✓ 3. x	Solomon Főzsef ✓	" Széchenyi "
✓ 4. x	Thovári Sándor ✓	" Kisfaludi "
✓ 5. x	Thovári Tomás ✓	" Hingvoti "
✓ 6. x	Tóth Lóránt ✓	" Tolnai "
7.	Thovári István ✓	" Kötöny "
⑧	+ Dóvid Lajos ✓	" Dobó "
⑨	+ Wink Lajos ✓	" Vörösmarty "
10. x	Tóth Lóránt ✓	" Bodoni "
⑪	+ Belső Lóránt ✓	" Bajza "
⑫	+ Florvóth Ferenc ✓	" Hitler "
⑬	+ Toruga Lóránt ✓	" Vajda "
14.		
15.		ZALA MEGYEI LEVÉLTÁR
16.		

Feldolgozások, emlékezések 1989 után

Az 1956-os diákper Nagykanizsán

(Harkány László)

A forradalom leverése után Nagykanizsán is megkezdődött a megtorlás időszaka. A reménykedés napjait a félelem váltotta föl. Noha városunkban talán egy pofon sem csattant el, a számonkérés eszelős méreteket öltött. Két nagy per már megszédte áldozatait: dr. Lékai Gyulának, a városi forradalmi bizottság elnökének és társainak elítélése után következett Orbán Nándornak, a városi nemzetőrség parancsnokának vesszőfutása. Ebben a perben már közletről érintett a város gimnáziuma is, mert Orbán Nándor mellett Gögös Ferenc igazgató, Rimay Béla és Solty Jenő tanárok is súlyos börtönbüntetést kaptak. (Jellemző a bíróság „körültekintő” mérlegelésére: az 5 évre ítélt Gögös Ferenc büntetését a fellebbviteli bíróság egy évre mérsékelte, de az elítélt akkorra már ennél több időt töltött rabságban.)

1957 szeptemberében újabb döbbenet következett. 13-án váratlanul letartóztatták a fiúkollégium 9 tanulóját, akik valamennyien a gimnázium IV. A osztályának diákjai voltak. Horváth András, Kosztricz Tamás, Kovács István, Kovács Sándor, Salamon József, Takács László, Tikk László, Tóth László. Néhány nappal később hasonló sors várt az ugyancsak IV. A osztályos Bittera Zoltánra és Pék Pálra és a IV. D osztályos Riechel Máriára. Szeptember 18-án pedig lefogták Hulesch Béla tanárt is.

A kollégista fiúk letartóztatásának okát a Jókai regényből közismert „Csittvári Krónika” mintájára készült titkos naplóban jelölték meg. A házkutatás alkalmával néhány perc után megtalálták a „bűnjelet”, egy közönséges, 40 lapos, négyzetrácsos kis füzetet, amelybe a fiúk „titkaikat” jegyezték. A kis napló „emlékkönyv”-terve az 1956 szeptemberében történt aggteleki kiránduláson született.

Kis történetek, diákcsínyek, tanár-csúfolók számára indították, de 1956 októberére más témát kínált, így őrizte meg a füzet azokat a gondolatokat, amelyek a forradalom lázas napjaiban foglalkoz-

tatták a gyerekeket, majd a bukás utáni „konszolidáció” megfélemlítő akcióit minősítették.

Az írásokat álnéven jegyezték. Széchenyi, Katona József, Ballasi, Dobó, Hunyadi, Vörösmarty, Kisfaludy stb. Egyetlen megdöbbentő válaszítás is előfordult. Az egyik fiú a Hitler álnevet jelölte meg. Három cikket is írt a füzetben, de ezeket valaki kitépte onnan, így a szerzőt ugyan bevitték a rendőrségre, de elengedték.

Néhány címet emlékeztetőül: Emlékszünk Budapest! 1956. december 9-e, vasárnap... (Az írás a városban lezajlott néma tüntetésről ad tudósítást), A magyar nép nem tört meg!, Sötét „ellenforradalmárok”. (1957. II. 11.) Kiss Gyula „elvtárs” beszéde.

Idézet ebből az írásból: „1957. II. 25-én „a megye első pedagógusa” (A forradalom idején a futásban első...) előadást tartott a kollégiumban. Beszédében ki akarta fejteni, hogy a szabadságharc a gyárosok, a földbirtokosok és a csendőrök ellenforradalma volt. Beszédét köhögve, lábdobogással kísérve hallgatta a kollégium ifjúsága. Bemutatta a rendszer igazi arculatát, kijelentvén: Ha szépszóval nem sikerül meggyőzni bennünket arról, hogy október 23-a ellenforradalom volt, akkor repülünk az iskolából.”

A letartóztatás másik oka a „röpcédulázás” volt. Íme egy részlet a „Csitt” lapjairól. „Elhatároztuk, hogy röpcédulákat készítünk. 50 db vignettát (címkét) vettünk, s ilyen szövegeket írtunk rájuk: Ruszvik haza! Aztán részleteket idéztünk a Szózatból és a Himnuszából. Három társunkat, akik ugyan nem voltak kollégisták, de a gimnáziumban osztálytársaink, letartóztatták, tetten érték őket »ragasztás« közben (Dezső László, Balogh György, Kisdéri Antal). Mi elhatároztuk, hogy harcolunk kiszabadításukért. Két nap múlva ki is engedték őket.”

A letartóztatott diákok másik csoportját a forradalom idején megalakult diákönkormányzat (Diákszövetség) tisztségviselői és a tanárvezető alkották. Sem a rendőrségi kihallgatás, sem a tárgyalás nem szolgált olyan tényekkel, amelyek alapján bűnösségük megállapítható lett volna. Mégis hónapokig fogdában, majd börtönben tartották őket!

A rendőrségi kihallgatások általában éjszaka történtek. Egy-egy „gyanúsítottat” többször és többen vallattak. A gyerekek a rabság körülményei között pillanatok alatt felnőtté váltak, s a

jegyzőkönyvek tanúsága szerint „derekasan” szerepeltek. Magatartástaktikájuk: nincs mit mondani, mert néhány röpcédula írásán kívül nem követtek el semmit.

A jegyzőkönyvek kérdéseiből jól kirajzolódik a kihallgatók előre kigondolt taktikája. Mindenekelőtt büntudatot kelteni a gyerekekben, hogy írásaikkal a „nép államát” ócsárolták, amely őket tanította. Végül odajutnak a jegyzőkönyvek, hogy az igazi bűnösök a tanárok, akik nem tudták a diákságot felvilágosítani, aztán nagy szerepe volt a SZER adásainak is a fiatalok félrevezetésében. Végül „beláttatták” a „bűnösökkel”, hogy helytelenül cselekedtek.

A „Csitt” íróinak ügye igazában nem kapcsolódott a diákszövetség tisztségviselőinek tevékenységéhez. Bár tény, hogy mindnyájan egy osztályba jártak, az akkori IV. A tanulói voltak. (Egyetlen vádlott, Riechel Mária nem volt osztálytárs.)

A diákszövetség vezetőtanárát, Hulesch Bélát az intézet diákjainak küldöttei választották meg, akárcsak Bittera Zoltán elnöki, Pék Pál titkári és Riechel Mária gazdasági felelősi megbízatása is így született. (Osztályonként 2–2 tanuló titkos szavazatából alakult ki a választási eredmény.)

A tisztségviselő tanulók közül Bittera Zoltánt dicséretes emberi tulajdonságai mellett kiváló tanulmányi eredményei is jogossá tették a megbízatás teljesítésére. A számonkérés időszakában azonban a vád igyekezett őt olyan helyzetbe hozni, amely mindenkinen súlyos aggodalmat keltett. A városban „ismert titok” volt, hogy Dr. Bittera Zoltán orvos 1950 nyarán, egy vasárnap reggel vonatra ült, hogy a családjához utazzék a Balatonra. A főlészállás alkalmával még látták, aztán nyomtalanul eltűnt. Az 50-es években előfordultak hasonló „rejtélyes” esetek, de a hatóságok igyekeztek leállítani a hozzátartozók érdeklődését. Most azt igyekeztek bizonygatni, hogy ifj. Bittera Zoltán a vezetői tisztség vállalásával bosszúra készül. Természetesen ez a vád – akár a többi – nem „állt meg”...

Végül hosszú hónapok után megkapták a sorsuk jobbra fordulásában reménykedő börtönlakók a vádiratot, amely „a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedéssel és egyéb büntettekkel” vádolta őket.

1958. január 28–31-ig tartott zárt tárgyaláson hozta meg a megyei bíróság az ítéletet, amely megállapította, hogy „a terheltek elkövették a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban tevékeny részvétellel elkövetett büntettet, ezért őket a megyei bíróság bírói megrovásra ítéli”. Hulesch Béla tanárt a vád alól felmentette.

A tárgyalás befejeztével ismét szabadok lettek a vádlottak. Mindnyájukat azzal bocsájtották el, hogy folytathatják tanulmányaikat. Fél éves kiesés után is szerettek volna érettségizni a tanév végén. Az iskolába történő jelentkezésnél azonban megalázó meglepetés várta őket: valamennyi tanulót kicsapták az intézetből. A városból távoznunk kellett, de az ország különböző helyein lehetővé vált, hogy befejezzék tanulmányaikat.

A 60-as évek derekától enyhülő diktatúra idején csaknem valamennyien egyetemet végeztek, de akik nem jutottak el idáig – mára bizonyították –, azok is méltó polgárai hazájuknak. Tudták és tudják, hogy nem a haza volt mostoha hozzájuk, hanem egy veszterhes kor időleges áldozatai lettek.

E sorok írója sok-sok szállal kapcsolódik a történethez. Ez a megtépzott osztály volt a pályakezdő tanár első közössége, amelyre igyekezett minden birtokában lévő tudást, a benne szunnyadó szeretetet mind-mind átörökíteni. Először eltávolították a tanárt az iskolából, aztán megritkították az osztályt, s sokan úgy éreztük, minden elveszett. Aztán rádöbentünk, hogy itt kell élnünk! (Az eredeti osztályból egyetlen tanuló sem cserélt hazát...) Fölemeltük a fejünket, a fény felé fordítottuk a tekintetünket. Igaz, sokáig „másodrendű” polgárok voltunk, de aztán enyhült a lég, az élet zakatolt vagy száguldott kinek-kinek a sorsa szerint.

Csodálatos érettségi találkozóinkon ma már a másutt végzetek is újra idetartozónak érzik magukat, s mindig az elsők között jelzik jövetelüket. „Azok az idők” azonban mindig első számú témát jelentenek, s a szemek ilyenkor kicsit fényesebben ragyognak...

A cikk a Kanizsa újság 1997. szeptember 12-i számában jelent meg a 16. oldalon

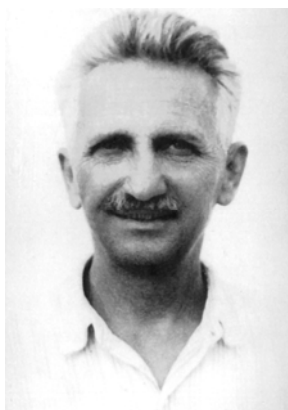
Nem tudunk más szereplőjéről a nagykanizsai 1956-nak, aki tudományosan olyan pontos és mégis emberien személyes életpálya bemutatást, ismertetést kapott volna a forradalom irodalmában, mint Orbán Nándor. Ez nemcsak az életút értékének köszönhető, hanem annak a kutatói alapállásnak is, melyet Csomor Erzsébet képviselt tanulmánya megírásakor. Mi, nagykanizsaiak általa olyan alakját kaptuk vissza történetünknek, akire mértékadóként gondolhatunk minden időben. A tanulmányt a Zalai Gyűjtemény 42. számából, a 341–359. oldalig tartó részből vettük át. A sorozat 1997-ben megjelent kötetének Zalai történeti tanulmányok a címe. A tanulmány lábjegyzeteit itt is elhagytuk. Orbán Nándor két fényképének közlési lehetőségét köszönjük a Thúry György Múzeumnak.

Ludovikás tisztből nemzetőr-parancsnok

(Csomor Erzsébet)

Portrészlet Orbán Nándorról,
Nagykanizsa 1956-os nemzetőr-parancsnokáról

„A szabadságszerető ember ... szüntelenül szem előtt tartja, hogy az emberi szabadság és az emberi méltóság egy és oszthatatlan, és az egyik ember ellen, akár társadalmi helyzete, akár származása, akár neme, vagy kora címén elkövetett sérelem mindenki más szabadságát, méltóságát is veszélyezteti: ezért az emberi szabadság minden korlátozása, önkényes letartóztatás, fogva tartás, egyéni, vagy hatósági hatalmaskodás s az emberi méltóság mindenféle megalázása ellen azonnal együttesen, de ha az rögtön nem lehetséges, magában is fellép.” 1956-ban az ország együttesen cselekedett egy bűnös hatalom törvénysértései ellen. Az október 23-án kitört forradalom fővárosi megmozdulásai jórészt ismertek.

Orbán Nándor

A vidéki városokban is hasonlóan zajlottak az események, néhány nap alatt összeomlottak azok az erők, amelyek a legfőbb támaszai voltak a diktatúrának. A hivatalokban, intézményekben, vállalatoknál spontán megalakultak az új közhatalmi szervek és azonnal átvették a helyi közigazgatás vezetését. A lakosság – a munkások, a parasztság az értelmiség, és azok is akik 1945-ben vesztették el közéleti szerepüket – szociális és egzisztenciális helyzetük megváltozását remélték. Ez a remény foszlott szerte, amikor a november 4-e után idegen fegyverek segítségével visszaállított hatalom – osztályszempontok elsődlegessége alapján – hajszát indított a forradalomban résztvevők ellen.

A Nagykanizsán megalakult forradalmi szervek vezetőit sem kerülte el a kádári „igazságszolgáltatás”. A bíróság 1957 júliusa és 1958 júniusa között négy hónapban 27 vádlottra összesen 91 év börtönt szabott ki. Az ítéletek megfeleltek annak az elvárásnak, amit a hatalom a megtorlás folyamatában a bíróságoktól elvárt. A vádlottakat az ellenséges osztályokhoz tartozó ellenforradalmárokként kezelték, akik szemben álltak a népi demokráciával, tehát velük szemben az akkori törvények teljes szigorával kellett fellépni.

Orbán Nándort Nagykanizsa város nemzetőr-parancsnokát is politikai szempontok alapján ítélték el. Ludovikás tiszti múltjával beleillett az 1956 után újra felélesztett szovjet típusú rendszer „osztályellenség” kategóriájába. Az elmúlt rendszer képviselőjeként tökéletes alany volt arra, hogy egy konstruált perben eljárást indítsanak vele szemben annak ellenére, hogy a bűnüldözés és ítélkezés akkori fogalmai szerint nem követett el olyan cselekedetet, ami arányban állt volna az ítélet súlyosságával. Ezt látszik igazolni az a kihallgatásakor feltett kérdés ami így hangzik: „Bekapcsolódott-e Ön egyáltalán az ellenforradalmi eseményekbe, fejtette-e ki valamilyen tevékenységet az ellenforradalom érdekében?”

A nemzetőrségekről – ellentétben a forradalom során megalakult többi szervezettel – viszonylag kevés információ áll rendelkezésünkre. Míg a nemzeti bizottságok, forradalmi tanácsok, munkástanácsok nyomtatott felhívásokban tették közzé követeléseiket, hasonló dokumentumokkal a nemzetőrségek vonatkozásában nem rendelkezünk. Többnyire a fent említett szervezetek

röplapokon közzétett pontjai adtak utasítást a különböző rendfenntartó egységek, nemzetőrségek megalakítására, akik szervezeti rendjüket már a helyi viszonyok alapján alakították ki.

Ki volt Orbán Nándor, akinek személye biztosítékot jelentett a városban élők számára, akire a város védelmének megszervezését rá lehetett bízni?

Kecskeméten született 1910. február 10-én. Édesapja a helyi Polgári Leányiskola köztisztviselőként álló igazgatója volt, édesanyja ugyanitt tanárnő. Az elemi iskola elvégzése után a kecskeméti Piarista Gimnáziumba került, ahol 1928-ban érettségizett. A katonai pálya vonzotta, ezért a 18 éves fiatalember jelentkezett a Ludovika Akadémiára, azonban nem vették fel. A sikertelen felvételi nem keserítette el, egy évet szolgált a kecskeméti tüzérszolgálat iskolájában. Kitért kiváló szellemi képességével, műszaki érzékével. *„Abszolút megbízható, átlagon felüli. Önérzetes [és] szerény, pregnáns hazafias gondolkodással. Úgy szolgálatban, mint szolgálaton kívül kimagaslóan példás. Igen edzett, rendkívüli munkabírással. Összegyéniségénél fogva mintaszerű és fanatikus katoná”* – olvasható jellemzésében. Egy éves karpaszományos szolgálat után 1929-ben felvételt nyert a Ludovika Akadémia I. évfolyamába teljesen díjmentes, államköltséges helyre. Itt kell megjegyezni, hogy 1929-ben a Ludovika 143 hallgatójából 76-ot vettek fel állami képzésre, ami a szülői ház számára sem lehetett közömbös. Édesapja meglepődéssel vette tudomásul fiának a katonai pálya iránt érzett elkötelezettségét. Ezt az örömet tükrözik – az udvariasságon túl – a parancsnoksághoz írt köszönő sorai is:

Tisztelt Parancsnokság!

Alázatos tisztelettel jelentem, hogy vitéz Orbán Nándor fiannak behívóját az 1929/30 tanévre a m. kir. honvéd Ludovika Akadémia I. évfolyamába való felvételre teljesen díjmentes állami költséges helyre I. sorban hálára kötelezetten megkaptam.

Kecskemét, 1929. szeptember 2-án

alázatos szolgája

vitéz Orbán Nándor

állami polgári leányiskolai igazgató.

Első évfolyamos akadémikusként az 5. tüzérosztályhoz osztották be. Az akadémia rangsorozati jegyzékeiből kitűnik, úgy a közismereti, mind pedig a harcászati tárgyakból a négy évfolyamot igen jó eredménnyel végezte el. Kiemelkedett nagyszerű

sportteljesítményeivel is. A házibajnokságok rendszeres résztvevője volt lovaglásban, hajtásban, úszásban, s az 1927-ben hazánkban is megalakult új sportág, az öttusa – „modern pentatlon” – nagy reményései közé tartozott. 1933-ban az akadémia által rendezett Hadsereg Sporthét versenyén – ez hivatalosan hadseregbajnokság volt – teljesítményével a legjobb eredményt érte el.

*Orbán Nándor,
a sportoló*

Hadnagyá avatása után 1933 augusztusától 1934 októberéig a kecskeméti 5. tábori tüzérosztályhoz került mint szakaszparancsnok, ahol a katonai teendők ellátása mellett tovább folytatódott sportbéli felkészülése az 1934 augusztusában megrendezésre került stockholmi nemzetközi versenyre, melyet a 25 éves svéd szövetség jubileumára rendeztek. Összesen 18 versenyző indult, Orbán Nándor az előkelő 4. helyet szerezte meg, csapatban a magyarok a harmadikak lettek. Katonai pályája 1934 októberétől 1936 augusztusáig Budapesten az

I. tábori tüzérosztálynál folytatódott, ahol segédtisztként szolgált. Elvégezte a tiszti lovagló tanfolyamot s itt készült fel a stockholmi verseny visszavágójára, amelyre 1935-ben Budapesten került sor. Az Európa-bajnokságnak meghirdetett versenyen alapos felkészülés után Orbán Nándor a 3. helyen végzett, a magyar csapat ezüstérmes lett. Ekkor már versenyszámában, a modern pentatlonban a legjobb magyar sportolónak számított, s kétségtelenné vált az 1936-os berlini olimpián való indulása. Orbán Nándorról az volt a vélemény, „ha jó időben találja az olimpia, azon elsőrendű szerepet is játszhat”. Valóban, elérte élete legnagyobb eredményét, hiszen 5. helyezett lett, ezért H[onvédelmi] M[iniszteri] Okirat kitüntetésben részesült. Az olimpia után 2 évig Örökényben a Vitéz Lovagló és Hajtótanárképző Iskolában tanult. 1938-ban ismét Budapest adott találkozót a nemzetközi mezőnynek, ezen a versenyen Orbán Nándor nagy fölényrel nyert, telje-

sítményéért Toldi Miklós Sport Érdeméremmel jutalmazták. A második világháború kitörése ugyan lezárta életének azt a szakaszát, melyet aktív sportolással töltött, de a háború alatt amíg lehetett rendeztek versenyeket, így Orbán Nándor még 1940-ben magyar bajnokságot nyert nagyöbű sportpisztollyal.

1938-ban a Felvidék visszacsatolása idején Tardosban, majd Komáromban, 1939-ben Győrben, ezt követően pedig 1941 végéig Székesfehérváron volt ütegparancsnok. 1940-ben részt vett az észak-erdélyi bevonulásban. Nagykanizsára 1941 novemberében került, itt szolgált századosi rangban a 9. tüzérosztály egyik ütegparancsnokaként egészen a háború végéig, kivéve egy rövid időszakot, amikor osztályparancsnokát helyettesítette.

Az 1942 februárjától szerveződő 2. magyar hadsereg három hadtestje közül a szombathelyi harmadik hadtestet szinte teljes egészében dunántúli alakulatok alkották. Ide tartozott a nagykanizsai 9. könnyű hadosztály is. A hadosztály tüzérsége a 9. tábori tüzérezredből állt, ezen belül az egyik tüzérosztály ütegének parancsnoka volt Orbán Nándor. A 9. könnyű hadosztálynál már márciusban megkezdődtek a mozgósítások, mivel az elsőként kiszállítandó egységek közé tartozott. Az első szerelvények Kanizsáról 1942. április 18-án gördültek ki. Ekkor indult a Gábor Áron tüzérségi laktanyából Orbán Nándor is katonáival a frontra. Az orosz harctéren Kurszk, Voronyezs és Tim környékén, valamint a Don-kanyarban harcolt. A fronton a zalai alakulatok nagy veszteségeket szenvedtek, a nagykanizsai gyalogezred állományának csak kb. 10%-a tért vissza. 1943. február 2-án Orbán Nándor is megsebesült ezért hazakerült a frontról.

Talán nem túlzás, ha azt állítjuk, hogy ez a fiatal ember, – akiről már 19 évesen a legnagyobb elismerés hangján nyilatkoztak felettesei, – predesztinált volt a katonai pályára. A keleti frontot megjárta, harcedzett, fegyelmezett, megbízható katonáról – aki harctéri magatartásáért több kitüntetést kapott – parancsnoka a következőképpen fogalmazta meg véleményét:

„Vitéz Orbán Nándor százados, mint az ezrednek volt visszamaradó különítmény parancsnoka önként jelentkezett az ezrednek mozgósításakor 1942. március 27-én az orosz harctérre. Mint a 9/7. üteg parancsnoka a nyári hadművelet alatt az orosz vonal áttörésénél és a timi csatában kiváló teljesítményéért és vitéz

magatartásáért a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjét hadiszalagon és kardokkal érdemelt[e] ki.

A doni védelem alatt ütege működésével kimagaslóan kitűnt. Osztályparancsnoka távollétében [a] 9/1. osztályt egy hónapon át kiválóan vezette.

A téli nagy orosz támadás alatt ütegének nagy része volt abban, hogy a 9. hadosztály előtti sávban az oroszok minden átkelési kísérlete kudarcba fulladt.

Vitéz [Orbán Nándor] személyes bátorságával, különösen a legnehezebb hadműveleti időszak alatt a parancsra történt visszavonulás idején példaképe volt mindenkor alárendeltjeinek.

Utóbbi teljesítményéért és vitéz magatartásáért, amikor az ellenséges harcokcsíra felugrott és kézigránáttal azt harcképtelenné tette, miközben több helyen szilánkoktól megsebesült, Magyar Érdemrend Tisztikeresztje hadiszalagon és kardokkal kitüntetésre hozta ezredparancsnoksága javaslatba és összteljesítményéért, mint a harcos csapattiszt mintaképe – jutalomképpen kivételezett elbánásban való részesítésre érdemes[ítette].”

1944 májusában a Hunyadi-vonal szemrevételezésére vonult a Kárpátokba mint tüzér-szakértő. Öt hónappal később a nagykanizsai 8. hadosztállyal Arad mellett, az új-aradi hídfőben vívtak kemény csatát, ezért felettesei „Signum Laudis hadi szalagon” kitüntetésben részesítették. Battonya, Mezőhegyes Csongrád, Gátér, Kecskemét vonalon harcolt és került Bogdányba, ahol a több hadosztály roncsaiból alakult, 8. póttüzérosztály parancsnoksága alatt a Balaton északi partján, majd a Muraközön át a Dráva völgyébe visszavonulva a háború befejezéséig harcolt. 1945. május 7-től szeptember 15-ig volt bolgár, majd orosz fogságban Jánosházán és a celldömölki fogolykórházban.

1945. december 4-én az I. sz. Honvéd Igazoló Bizottság Budapesten feltétel nélkül igazolta. Vajon mire számíthatott az új, kialakulatlan viszonyok között egy második világháborút megjárt katonatiszt? Úgy tűnt, az új hadseregben egyelőre megtalálta a helyét, hiszen 1946 őszéig a Veszprém megyei Dabronyban még ellátta az I. honvéd tüzérezred parancsnokságát. A hatalom azonban egyre inkább kiszorította a hadsereg 1945 előtti képviselőit. 1947-ben tartalékos állományba, 1948-ban pedig nyugállományba helyezték.

Az új rendszer nem sok lehetőséget kínált az Orbán Nándorhoz hasonlóan iskolázott „horthysta” tiszteknek. Mivel a hatalom nem kívánta őket alkalmazni, szakképzettségük ellenére pályafutásuk megszakadt, egzisztenciájuk bizonytalanná vált.

A honvédségtől való megválása után 1951-ig – a bérkocsi ipar államosításáig – Kanizsán volt önálló fuvarozó, szódáskocsis. Ezt követően néhány hónapig a MÉH-nél és a Téglagyárnál vállalt segédmunkákból tartotta el családját, majd 1951 végén a kitelepítés elől Balatonfenyvesre költöztek, ahol folytatódott hányattatása. Volt cikóriaszerződöttető ügynök, kubikus, vasútépítő munkás. A létfenntartási nehézségek ellenére a sporttal való kapcsolatát nem veszítette el, amely egyben túlélési lehetőséget is jelentett számára. 1954/55-ben alapfokú vízimentő tanfolyamot végzett, majd Budapesten úszómesteri, valamint öttusa edzői vizsgát tett. 1955 júniusában fordult a sorsa. Sportszervezői állást kapott a bábolnai Törzsszállattenyésztő Állami Gazdaságban, majd ugyan ezen év augusztusában Somogysárdra került, az Állami Verseny Tenyésztelep ügető ménéséhez idomárnak. Talán eddigi eredményei is segítettek abban, hogy viszonylag politikamentes területen sikerült munkát találnia. Családjával ekkor költöztek Somogyfajsra, ahol szolgálati lakást kaptak. Innen járt naponta – főleg lóval – a 10 km-re lévő Somogysárdra. Úgy tűnik a küzdelmes évek nem törték meg, kemény, fegyelmezett munkával fellendítette a gazdaság sportéletét. A korábban kiselejtezett lovakat versenyekre készítette fel, javaslaival, újszerű elgondolásaival hozzájárult ahhoz, hogy az általa idomított lovak közül több lóval nemzetközi versenyeken kitűnő eredményeket értek el. 1956 tavaszán Dezsőke nevű lovával megnyerte a Csehszlovákiában megrendezett pardubicei verseny nagydíját. A lovászok és az idomárok is nagyon szerették a magas szakmai felkészültségű határozott embert.

A gazdaság dolgozói a budapesti forradalmi eseményekről a rádió adásaiból értesülhettek. Egy helybéli gazda szervezte meg az október 27-i tüntetést. A felvonulókhoz a versenyló-telep dolgozói is csatlakoztak. A viszonylag higgadt tömeg végigvonult a falun, szabad választásokat, az oroszok kivonulását követelték. A község párttitkárának házához érve a tüntetők közül többen bántalmazni akarták a funkcionáriust, Orbán Nándornak és néhány

társának azonban sikerült megakadályozni, hogy tettelegességre kerüljön sor. Ezután eseménytelen napok következtek, de a rádió hírei és a megyében közzétett felhívások hatására október 31-én hét taggal megalakult a Községi Forradalmi Bizottság.

Orbán Nándor ezen a napon kapcsolódott be Nagykanizsán a forradalmi eseményekbe. A városban október 25-én kezdődtek a megmozdulások. A tüntető tömeg ledöntötte szovjet emlékművet, az épületek homlokzatáról levették a vörös csillagot, jószerevével mindent megfosztottak a diktatúra jelképeitől. A megmozduláshoz a diákok is csatlakoztak, a forradalmi eszmék az ő körükben is nagy lelkesedésre találtak. Kossuth-indulókat énekelve éltették a budapesti ifjúságot, „oroszt nem tanulunk” jelszóval, magyar címeres lobogóval vonultak az állomáshoz majd vissza az iskolába. A gimnáziumban Gógös Ferenc igazgató – félve a tanulók meggondolatlan cselekedetétől – hazaküldte őket és nyomatékosan felhívta figyelmüket, hogy az esti órákban ne tartózkodjanak az utcán. A város kollégiumából a nevelőtanárok is hasonló tanáccsal küldték otthonaikba tanítványaikat. Másnap a reggeli órákban újabb tüntetés kezdődött. A gimnáziumban is izgatott volt a hangulat. Az igazgató végigjárta a termeket, megpróbálta csitítani a tanulókat, de a Közgazdasági Technikumból már néhány diák megjelent, akik közölték, miszerint a pártbizottság engedélyezi a tüntetést. Ekkor Gógös Ferenc az iskolába hívta Németh Lászlót, a pártbizottság másodtitkárát, és együtt kérték a diákokat, hogy felvonulásukkal ne fokozzák a városban az izgalmakat. A gimnázium diákjait azonban nem lehetett megakadályozni a tüntetésen való részvételben. Rimay Béla és Solti Jenő tanár urak kíséretében a kőolajipari gépgyár elé mentek, majd az ottani dolgozókkal együtt a laktanya elé vonultak, ahol a katonák támogatását kérték a budapesti fiatalság megsegítésére. Ezt követően a diákok visszamentek az iskolába, ahol az igazgató kihirdette, a tanítás bizonytalan ideig szünetelni fog.

A tüntetők másik csoportja az MDP székháza elé vonult, és fegyvereket követelt. A karhatalom a tömeg közé lőtt, aminek következtében egy halálos és több súlyos kimenetelű sebesülés történt. Üveges Lajos őrnagy a helyőrség parancsnoka harcokcsik bevetésével állította helyre a rendet, kijárási és gyülekezési tilalmat rendelt el. Október 27-én viszonylag nyugalom volt a város-

ban, azonban a gyülekezési tilalom ellenére az emberek kisebb csoportosulásokban tárgyalták az országos politikában bekövetkezett kedvező fordulatot, a rádióból érkezett friss hírt, miszerint hivatalba lépett a Nagy Imre vezette új kormány. Számos üzemben – köztük a Dunántúli Kőolajipari Gépgyárban, a vasúti fűtőházban – megalakultak a munkástanácsok. Másnap a városi Ügyvédi Munkaközösség irodájában spontán összejövetelen szóba került, hogy egy bizottságot kellene létrehozni, amiről az egyes rádióállomások már beszéltek. Gyors szervezőmunka eredményeként délután 2 órakor a városi tanács kultúrtermében találkoztak az egyes üzemek, intézmények, hivatalok vezetői és a fegyveres testületek képviselői – kb. 100–120 ember – és megalakították a Nagykanizsai Nemzeti Bizottságot, melynek elnökévé egyhangúlag dr. Lékay Gyula ügyvédet választották. A bizottság választmányára leváltotta Domonkos Sándort, a városi tanács elnökét és a közigazgatás vezetésével megbízta a város szülöttjét, a nagykanizsai közigazgatásban egykor jelentős szerepet játszó szakembert, dr. Paizs Ferencet. Az elnök a lakosságot a városi hangos híradón keresztül értesítette a bizottság megalakulásáról, és nyomatékosan kérte a polgárokat a város rendjének és nyugalmanak megőrzésére.

Hétfőn, október 29-én a városi Nemzeti Bizottság tovább folytatta előző nap megkezdett munkáját. A meghívott üzemi munkástanácsok delegáltjai, a pedagógusok küldöttei, a rendőrség, a határőrség képviselői hosszasan vita eredményeként egy 12 pontból álló határozatot fogalmaztak meg, melyet az elnök, Lékay Gyula elküldött a nyomdába és 3000 példányban nemzetiszínű szegélylappal kinyomatta. A rendőrség részéről jelenlévő Szálai József rendőr százados kijelentette, ilyen rendkívüli helyzetben, alacsony létszámú állományával nem tud a közbiztonságért és a közrendért felelősséget vállalni. Ezért az ülésen úgy határoztak, hogy *„a város rendje és nyugalma biztosítása érdekében, a nemzeti bizottság feddhetetlen múltú nagykanizsai lakos férfiakból nemzetőrséget alakít és ez a szervezet a karhatalmi szervekkel, rendőrséggel, honvédséggel karöltve örökösök a város rendje felett.”*

A másnapi ülésen is több kérdésben kellett határozatot hozni. Megalakították az oktatási, népművelési, egészségügyi, közellátási és rendfenntartási bizottságokat. Döntés született a Győrben

megalakult Dunántúli Nemzeti Tanácshoz való csatlakozásról is. A nemzetőrség megalakításával kapcsolatban Lékay Gyula, a bizottság elnöke Steinhardt László miklósfai igazgató tanítót javasolta parancsnoknak, de személyét párttagsága miatt többen kifogásolták.

Az október 31-i ülésen dr. Daka Mihály, az SZTK munkástanácsának tagja vetette fel, hívják Kanizsára Orbán Nándort, akihez régi barátság fűzte, hiszen vele – mint a kanizsai ezred orvosa – együtt volt a fronton. A nemzeti bizottság megbízásából még ezen a napon Boros Ferenc bizottsági tag gépkocsival Orbán Nándor lakóhelyére, Somogyfajszra ment, és telefonon hazahívta munkahelyéről, a Somogysárdi Állami Gazdaságból. Röviden tájékoztatta a városban történekről és kérte a kanizsaiak nevében, fogadja el a megalakítandó nemzetőrség vezetését, mert „amennyiben Náci bácsi nem vállalja, akkor forradalmi erőszakhoz folyamodnak.” Visszafelé – Kanizsára menet – megálltak Balatonkeresztúron, ahol Orbán Nándor megkérte jó barátját, Vajai József esperest, ő is jöjjön velük, segítsen rendet teremteni. Mivel a plébánosnak nem volt püspöki engedélye, nem hagyhatta el a plébániát. Ekkor Orbán Nándor az esperes áldását kérte „nehogy helytelen dolgot kövessék el” – mondta. Nagykanizsára érve, először Daka Mihály lakására mentek, majd együtt keresték fel Paizs Ferencet, Lékay Gyulát, akik tájékoztatták Orbán Nándort az előző napok eseményeiről. Megállapodtak abban, hogy lehetőség szerint kerülni kell a letartóztatásokat, tartózkodni kell az esetleges provokációktól, atrocitásoktól. A törvényesség szigorú betartásával „úgy kell cselekednünk, hogy azért a későbbi időpontban tudjuk vállalni a felelősséget.” Nagykanizsa város nemzetőrsége a másnapi – november 1-jei – nemzeti bizottsági ülésen alakult meg, ahol Orbán Nándort bemutatták, ő pedig megköszönve a bizalmat bejelentette, miszerint a nemzetőrség parancsnokságát átveszi. Ezen elhatározását a jelenlévők megerősítették, támogatósuokról biztosították.

Miért jelentett biztosítékot, miért volt olyan fontos Orbán Nándor, „Náci bácsi” – ahogy barátai hívták – személye a kanizsaiaknak a forradalom további kimenetele szempontjából?

A nemzetőrség parancsnokává távollétében választották meg, hiszen a „százados úr” ismert ember volt a városban, katonai ta-

pasztalatokkal rendelkezett, tudták mit várhatnak tőle, válsághelyzetben mire képes. Valószínűleg több katonatársával – akik vele együtt szolgáltak, közösen járták meg a frontot – tartott fenn szorosabb, lazább kapcsolatot, minden bizonnyal tudtak egymásról. Ezen emberek számára, akik kisebb-nagyobb sérelmekkel viselték az 1945 előtti múltjukat, „horthysta” bélyegüket, a forradalom új korszak kezdetét jelentette. „Nagykanizsán azért vállaltam a nemzetőri szolgálatot illetve a tisztséget, mert meleg szálak fűznek nagykanizsai ismerőseimhez...” – olvashatjuk az ellene indított per tárgyalási jegyzőkönyvében.

A nemzetőrség vidéki szervezetei a rádió és a sajtó útján tájékoztak a megalakítás módjáról. Október 29-én a Kossuth Rádió több felhívásában is elhangzott, hogy a katonaviselt, tapasztalt munkások a rendőrséggel és a honvédséggel együtt arra az átmeneti időre, amíg a rend helyreáll alakítsák meg a nemzetőrséget. A kanizsai szervezetnek egy Győrből hozott röpcédula adott némi támpontot a szervezéshez.

Mivel a diákok a megmozdulások aktív résztvevői voltak, Orbán Nándor fontosnak találta a nemzetőrségbe való bevonásukat. Úgy vélte, megfelelő felügyelet és irányítás mellett a későbbiekben elkerülhető lesz minden elhamarkodott cselekedet. Ehhez Gögös Ferenc gimnáziumi igazgató támogatását kérte. Teleki István százados, a helyőrség parancsnoka – aki szintén jelen volt a nemzeti bizottság ülésén – felajánlotta segítségét, vállalta a diákok nemzetőri kiképzéséhez szükséges fegyverek, lőszerbiztosítását, valamint ígéretet tett arra, hogy a kiképző tiszteket a helyőrségi laktanyából rendelkezésükre bocsátja. Az összejövetelel felmerült az ávosok és pártfunkcionáriusok letartóztatása, de Orbán álláspontja szerint ebben a helyzetben a legfontosabb feladat a rend helyreállítása. Ezért a letartóztatásokat lehetőleg mellőzni kell, helyette a megbízhatatlan elemekkel szemben rendőri felügyeletet kell alkalmazni, ami gyakorlatilag háziőrizetet jelentett. Egyébként is Kanizsán csak nyolc ávos tartózkodott, s „közülük csak egy van aki korábban durván bánt az eljárás során az emberekkel”. Az ülésről Orbán Nándor Gögös Ferencsel a pedagógusok tantestületi értekezletére ment, ahol kb. 15–20 tanár jelenlétében Orbán elmondta a diákok kiképzésével kapcsolatos tervét. Ezt követően nagy szakértelemmel látott hozzá a szervezéshez.

Négy feladatkört határozott meg: 1. Közrendvédelmi egység megalkotása a városban a közbiztonság fenntartására, 2. Operatív csoportok létrehozása felderítésre, 3. A honvédség ellenőrzése a katonai ellenőrző tanács bevonásával, 4. Katonai karhatalmi egység a diákok bevonásával a város védelmére.

A nemzetőrség az atrocitások megelőzésére, a rendőrség megerősítésére, a város védelmére és a rend fenntartására volt hivatott. Nemzetiszínű karszalaggal rendszerint egy katona, egy rendőr és egy nemzetőr teljesített járőrszolgálatot. Mellettük fegyvertelen diákok is részt vehettek a járőrözésben.

Kanizsán a nemzeti bizottság az egykori párházat biztosította a nemzetőrség számára. Fegyvert, lőszert, felszerelést a honvédségtől igényeltek, amit a székházban helyeztek biztonságba és azt csak szolgálatban vehették magukhoz. A nemzetőrségbe kb. 80–100 önkéntes jelentkezett, többségük fegyverrel, amit saját bevalásuk szerint „forradalmi módon” a kanizsai honvédelakulatoktól szereztek. Komoly szervezőmunkát igényelt ezeknek az embereknek az összetartása, higgadtság és szakértelem kellett az együttműködéshez. Orbán azonnal kijelölt 4–5 embert szakaszparancsnoknak, kb. 50 embert a honvédezredhez irányított kiképzésre, a megmaradt 30-at pedig ellátta nemzetőr igazolvánnyal. A nemzetőrség önkéntes szervezetként működött, ahová komoly, katonaviselt, lelkiismeretes férfiak jelentkezését várták. Orbán Nándor az önkéntesek számára megbízólevelet fogalmazott, mely szerint a megbízólevélben feltüntetett személy, mint a nemzetőrség tagja, a város és a járás területén mozoghat, igazoltathat, letartóztathat és előállíthat különböző személyeket, mert a karhatalmi parancsnok megbízásából és nevében tevékenykedik. Egyben utasította a felnőtt nemzetőröket, ha gyerekeknél fegyvert látnak, szedjék össze tőlük. A vállalatok, gyárak külön nemzetőri egységeket alakítottak, ők is a nemzetőrség épületében tárolt fegyverekből igényeltek. A fegyveres csoportok járási és városi ellenőrzését Honti György a katonai tanács vezetője végezte. A katonai tanács összekötő szerv volt a polgári és a katonai alakulatok – így a nemzetőrség – között. Ez a novemberi nap fontos esemény volt a város és Orbán Nándor életében is, s ha volt ideje az esti órákban hallgatni a rádiót, akkor hallhatta Kádár Jánosnak – a Nagy Imre kormány tagjának – elhíresült rádióbeszédét népünk dicső-

séges felkeléséről melynek, során „lerázta a nép és az ország nyakáról a Rákosi-uralmat, kivívta a nép szabadságát és az ország függetlenségét.” A parancsnok éjjeli nyugalomát a nemzetőrök jelentése zavarta meg, mely szerint három személy jelentkezett a nemzetőrségnél, akik nyugatra akartak szökni, de az autójukból elfogyott az üzemanyag, s tőlük kértek segítséget. Orbán Nándor azt a parancsot adta, hogy adjanak megfelelő mennyiségű benzint és engedjék őket tovább. A nemzetőröknek azonban gyanúsak voltak ezek a fiatal emberek, mert nem a megszokott személyi igazolvánnyal jelentkeztek, hanem egy névjegy nagyságú igazoló lappal, amin Belügyminisztérium felirat volt olvasható. Mivel a nemzetőrök nem tudtak megfelelő mennyiségű üzemanyagot adni, a látogatók távoztak, de Orbán Nándor emberei követték, és a vasútállomáson le is tartóztatták őket. A rendőrségre kísérték, ahol másnap kiderült róluk, valójában Kaposvárról szökött ávosok, akik az ottani pártbizottság elsikkasztott pénzével – kb. 45 ezer forinttal – próbáltak távozni az országból.

Pénteken, november 2-án a város rendjének biztosítására a gimnáziumban megkezdődött a diákok kiképzése, ami nem fegyveres csapattá szervezést jelentett, hanem a gyerekek figyelmének lekötését célozta, az adott helyzetben „öntevékeny” cselekedetektől való megóvásukat. A tanárok közül Solti Jenő és Rimay Béla vállalták a felügyeletet. Csoportokra osztva a tantermekben „forgószínpad szerűen” a honvédség katonái elméleti oktatásban részesítették őket. Az elméleti képzést követően délután lövészetre – gyakorlatozásra – került sor, aminek célja nem az volt, hogy majd szükség esetén az orosz csapatok ellen bedobható harcosokat képezzenek ki, hanem a forradalmi hevület napjaiban a gimnazistákat gyakorlatilag ilyen módon lehetett ellenőrzés alá vonni, nehogy másokra, vagy saját magukra veszélyt hozzanak. Közben megeredt az eső, ezért Orbán Nándor a honvédségtől köpenyeket, sapkákat igényelt a gyerekek számára, majd a katonai lőtérre mentek, ahol a katonatisztek elmagyarázták a fegyverek használatát. Ezen a napon a kanizsai helyőrségtől a nemzetőrség azt a tájékoztatást kapta, hogy az orosz csapatok elfoglalták a sármelközi repülőteret, s mivel a rádióban is újabb hírek hangzottak el az orosz csapatmozgásokról, a nemzeti bizottság felhívta a város lakosságának figyelmét, akinél fegyver van, az a gimnáziumba,

illetve a nemzetőrség székházába menjen kiképzésre. Ekkor a kanizsai alakulatoknál már teljes volt a zűrzavar. Tóth István főhadnagy Keszthelyről nagy mennyiségű robbanóanyagot szállított a Gépgyár és az Üvegyár részére, akik ezekből az orosz páncélosok ellen robbanó-palackokat, páncélöklöket gyártottak. Orbán Nándor a vasút, és az ott lévő üzemanyagtartályok védelmére komoly, megbízható nemzetőrökből őrséget szervezett. November 3-án a lőtéren megjelent kb. 80–100 diák számára folytatódott az előző nap megkezdett gyakorlati képzés, amit továbbra is honvédtisztek végeztek. A gyerekek a gyakorlaton használt fegyvereket a kiképzés végén visszaadták a tiszteknek. A városban nyugalom volt, azonban a rádió egyre aggasztóbb híreket közölt a szovjet csapatok magyarországi jelenlétéről, ezért a nemzeti bizottság felszólította a polgári lakosokat, aki katonának akar menni, jelentkezzen a Gábor Áron laktanyában.

Orbán Nándor november 4-én hajnalban telefonon felhívta a Honvédelmi Minisztériumot, mert Király Bélától szeretett volna tájékoztatást kérni az orosz csapatmozgásokról. Király Bélával nem tudott beszélni, helyette egy alezredes azt a választ adta, hogy szigorúan ragaszkodni kell a semlegességhez, céltalan lenne az orosz csapatok megtámadása. Ennek ellenére a helyőrség katonái a szovjetek elleni harc tervét fontolgatták. Orbán Nándor újra telefonált a minisztériumba, ahol megint azt a határozott választ kapta, a harcot nem lehet felvenni, mérvadónak kell tekinteni Nagy Imre nyilatkozatát a semlegességről. Ezután felhívta Marcali, Keszthely, és Zalaegerszeg nemzetőrségét, de ezeket a városokat már megszállták a szovjet csapatok.

A nemzeti bizottság értesülve a helyzetről hangos híradón keresztül figyelmeztette a lakosságot, mert Nagykanizsa város katonai megszállása is várható volt, s kérte azokat *„akiknek az elmúlt napok során, mint nemzetőröknek, vagy egyéb módon fegyver került a birtokukba, fegyverüket ne használják a szovjet csapatokra, tüzet ne nyissanak, mert minden puskalövés alkalmas lehet arra, hogy ennek a városnak lakosságát súlyos szenvedéseknek és megtorló intézkedéseknek tesz ki.”* Szálai József rendőr százados miután tájékozódott a megyei eseményekről, telefonon utasítást adott a nemzetőrség feloszlására és a székház bezárására.

Nagykanizsát november 5-én szállták meg a szovjetek. A város ellenállás nélkül adta meg magát. A megszállók a kanizsai alakulatok és a nemzetőrség fegyvereit a Dózsa laktanyába szállíttatták. A nemzetőrség teljes felfegyverzésére tehát nem kerülhetett sor, a szovjet túlerővel szemben egyébként sem képeztek volna katonai ellensúlyt.

„Én nem gondoltam egy percre sem arra, hogy a régi rend áll vissza Magyarországon, tudtam, a szovjet csapatok nem fogják hagyni ezt a helyzetet, így csupán az a cél vezérelt, hogy a rendet biztosítsam Nagykanizsán, ahol engem szerettek” – olvashatjuk Orbán Nándor vallomását a tárgyalási jegyzőkönyvben.

Orbán Nándort 1957. január 31-én vették őrizetbe. Az ítélethozatalig ötször hallgatták ki. A vád kérdésére, bűnösnek érzi-e magát a következő választ adta: *„A vádat megértettem, bűnösnek nem érzem magam. Úgy gondolom, sőt abban a hiszemben vagyok, hogy én csak jót tettem... rosszat annál kevésbé, sőt semmit.”*

Orbán Nándor és társainak perében a megyei bíróság Farkas József megyei tanácsvezető bíró elnökletével az 1957. július 16-án Nagykanizsán megtartott nyilvános tárgyaláson hozott ítéletet. A vádlottak jól képzett, munkájukat lelkiismeretesen ellátó emberek voltak: I. rendű vádlott Orbán Nándor, Ludovika Akadémiát végzett tiszt, letartóztatásakor lóidomár, II. rendű vádlott Rimay Béla, egyetemi végzettségű, letartóztatásakor fizika-matematika szakos gimnáziumi tanár, III. rendű vádlott Gögös Ferenc, egyetemi végzettségű, letartóztatásakor gimnáziumi igazgató, és Solty Jenő testnevelési főiskolát végzett, gimnáziumi testnevelő tanár IV. rendű vádlott.

A tárgyalás július 8–16 között zajlott, melyen Orbán Nándort a bíróság a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésében találta bűnösnek. A minősítésnél súlyosbító körülménynek számított a „horthysta” múlt, illetve a gimnazisták nemzetőrségbe való bevonása, kiképzése, amivel az „igazságszolgáltatás” a bizonyítékát látta a nemzetőr-parancsnok ellen felhozott vádnak, mely szerint a gyerekeket az oroszok elleni fegyveres harcban való részvételre akarta felhasználni. Orbán Nándor tapasztalt katona volt, tudta *„a diákoknak két év kellett volna ahhoz, hogy bevezethető személyek lettek volna... a karabélyt*

el tudták sütni, és három löszert talán el is tudtak lőni, annyi volt a tudásuk.” A bírói testület a nemzetőri szervezet felállításának szükségességét is megkérdőjelezte, szerintük a helyőrség csapatai is el tudták volna látni ezt a feladatot. Ezért főbüntetésként 15 év börtönre, mellékbüntetésként 10 évre egyes jogainak eltiltására, valamint 1000 Ft vagyonekobjzásra ítélte. A család szinte örült ennek az ítéletnek, „hisz nem akasztották fel a nép ellen támadó horthysta katonatisztet.” A másik három vádlott „csak” a szervezkedésben való tevékeny részvételben volt bűnös, ezért Rimay Béla 8 év börtönt, Gögös Ferenc 5 év börtönt, Solty Jenő 3 év 6 hónap börtönt kapott. Mivel „*Orbán Nándor és Rimay Béla vádlottak Zala megyében való tartózkodása veszélyt jelenthet a közrendre, őket a megye területéről a BHÖ.* [Hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása] 11. Pont 5. Bek[ezdés], illetőleg a Btá. [Büntető-törvénykönyv általános részéről] 45. §. kiutasította azzal, hogy itt még ideiglenesen sem tartózkodhatnak.” – olvashatjuk az első fokon hozott ítélet indoklásában. A vaskos peranyag tárgyalási jegyzőkönyve 184 oldalt tesz ki, az ítélet 21 oldal. A perben 74 tanút – közöttük 13 diákot – hallgattak ki.

Az ítélet a „független” bírói munka szellemét, azt a tipikus bírói szemléletet tükrözi amit a Zala Megyei Ügyészség jelentésében így fogalmazott meg: „*Osztályharcos bűnüldözéssel oda kell hatni, hogy valamennyi bűncselekményt elkövető ellenforradalmárt, vagy ellenforradalmi uszítót bíróságaink megfelelő marasztaló ítélettel megbélyegezzenek.*”

A Legfelsőbb Bíróság, a dr. Egyed Lajos elnökletével, 1958. január 24-én tartott fellebbezési tárgyaláson Orbán Nándor börtönbüntetését 10 évre csökkentette és mellőzte a kiutasításból álló mellékbüntetést. A II. és III. rendű vádlott esetében is mérsékelte az első fokon meghozott ítéletet, illetve a II. rendű vádlott Rimay Bélának is elengedte a mellékbüntetést. A IV. rendű vádlott első fokon hozott ítéletét helyben hagyta.

A fellebbeviteli tárgyalással egy időben a honvédelmi miniszter Orbán Nándort az 1958. február 25-én kelt parancsával lefokozta tartalékos honvéddé.

Az ítélet kihirdetése a következő szavakkal zárult: „*Mindezek a büntetések intő figyelmeztetésül kell, hogy szolgáljanak a Nagy-*

kanizsán még meglévő és államrendünket burkoltan vagy nyíltan támadó elemeknek, kihangsúlyozva azt, hogy ellenforradalmi bűncselekmények elkövetőivel szemben a bíróságok a törvény szigorát fogják alkalmazni.”

Az erőszak és az elnyomás eszköze mindig az elszigetelés, elhallgattatás volt. Orbán Nándor büntetését jórészt a márianosztrai börtönben töltötte. Ez a fogház az ún. osztályidegenek – katonatisztek, csendőrök, földbirtokosok – fogháza volt. Márianosztrán a börtönőrök részéről a gyűlölködők létszáma lényegesen több volt, mint másutt. Egyes elbeszélések szerint a fogházban valaha ki volt írva, „Ne csak őrizd, gyűlöld is őket.”

A családdal a kapcsolatot évi két 30 perces látogatás és nyílt levelezőlapon engedélyezett levélírás jelentette. „Osztályidegen” rabtársaival dolgozott a börtön kötélfonó üzemében, ahol teljesítménye a 100%-t is elérte, azt esetenként túl is haladta. Ezért kedvezményben részesült, ami egy kettős beszélőt, egy soron kívüli beszélőt és egy levélírást jelentett. Dolgozott a cipészetben, és a rabkonyhán mint mosogató. Mint sokan mások a börtönök alatt – a német és olasz mellé – megtanult angolul. Papírzacskóra, WC-papír csíkokra német – angol-olasz-magyar szótárt írt.

Kegyelmi kérvényt először 1960-ban – 3 és fél évi fogva tartás után – nyújtott be az Elnöki Tanácshoz, melyet elutasítottak. 1961-ben újabb kérvényt írt, ezúttal az Igazságügy-minisztériumba, azonban a márianosztrai börtöntanács véleménye alapján, mely szerint a megbánás jelei az elítéltnél nem tapasztalhatók, személye a társadalomra nézve veszélyes, s az eddig letöltött börtönbüntetés sem érte el célját, a miniszter elvtárs nem kívánt kegyelmi előterjesztést tenni.

Hat év raboskodás után 1963 áprilisában közkegyelemmel szabadult. A somogysárdi gazdaság befogadta, – hiszen jól ismerték – ahol újra kedvenc állataival a lovakkal foglalkozhatott, majd egy év múlva, 1964-ben megbízták a siófoki lovasiskola vezetésével. A Balaton-parti iskolát elsősorban német turisták látogatták, akik nagyon kedvelték a lovakhoz értő, nyelveket beszélő „Náci bácsit”. Szerelmét, az öttusát sem hagyta, 55. születésnapját ismét sportközelben ünnepelhette. Indult az „öregfiúk” öttusaversenyén, ahol együtt versenyzett régi barátaival és a közel húsz évvel fiatalabb olimpiai bajnokokkal, s a sors mintha újra kegyébe fogadta

volna, ő vezette a Tokióba induló magyar öttusa csapat utolsó edzését.

Régi kapcsolatait is igyekezett óvatosan feleleveníteni. Katonátsai közül Hegedűs Frigyessel, Szondi Istvánnal és Degré Alajossal sikerült levélváltás útján és személyesen is találkoznia. Az új rezsim hű katonái azonban nem tévesztették szem elől, hiszen szabadulása óta állandó megfigyelés alatt tartotta a BM. Somogy Megyei Rendőrfőkapitányság III/III alosztálya, ami a hálózat részéről folyamatos ellenőrzést jelentett. 1965-ben a BM. jelentésében további megfigyelést javasolt, *„figyelembe véve a csatolt dokumentumok által bizonyított kompromittáltságát, a fenti számú utasítás értelmében javaslom alap és külön nyilvántartásban meghagyni [...] az F-6989 sz. figyelő dossziéban.”* Megkísérelték beszervezni, de ő nem volt hajlandó „együtműködni,” ezért a hatalom képviselői más módszerhez folyamodtak, lehetetlenné tették a gazdaságban, mennie kellett. Györbe került, ahol edzősködött, vívást, lövészetet oktatott. Itt sem hagyták nyugodtan, visszakerült Somogyfajszra, majd szőlőmunkásként a Balatonboglári Állami Gazdaságban dolgozott, innen ment nyugdíjba.

1970-ben Budapestre került a család, ahol még rövid ideig edzősködött a Külkereskedelmi Minisztérium lövészcsapatánál, de a rásütött bélyeg miatt itt is „alkalmatlannak” bizonyult.

A Nemzeti Galériában nyugdíjas teremorként talán már nem „ártott” a népi demokráciának. Szívesen volt itt, emberekkel találkozott, kapcsolatokat épített, s könyvet kezdett írni a lovakról. A sors nem adta meg neki, hogy ez a vágya teljesüljön. A küzdelmes évek felőrölték erejét, 1981. február 10-én, 71-ik születésnapján halt meg. A Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra.

A Honvédelmi Minisztérium Rehabilitációs Bizottsága előtt a honvédelmi miniszter 1994. május 4-i dátummal a lefokozási parancsot mint törvénysértő intézkedést hatályon kívül helyezte, Orbán Nándor századosi rendfokozatát helyreállította, egyben előléptette posztumusz ezredessé.

Orbán Nándor emlékére

(Harkány László)

1957. Hideg, zord februári hajnal. A rendőrségi fogda folyosóján egy magányos égő pislog. A zárkában sötétség, de a foglyok virrasztanak. Mozgalmas éjszaka van, a gimnázium tantestületének jelentős hányadát az éjszaka „begyűjtötték.”

Csikordul az egyik cella ajtaja, az őr mutatja új „szállásomat”. Bezárul mögöttem az ajtó, s ott állok a zsúfolt helyiségben porig alázva, a derekamon a kezem, tartom a nadrágomat, remeg a lábam. A házkutatás, az első kihallgatás izgalmi kimerítettek.

A négyszemélyes cellában nyolcan szorongunk. Az első pillanatok ismerkedéssel telnek. A társak rezignáltan veszik tudomásul az új fiú érkezését, csak egy középkorú férfi csendes, bársonyos hangja vigasztal.

– Segíthetek? Nincs nagyobb bajod? – Összehúzódnak, itt lesz a helyed! – mondja.

Megismerem a hangját, néhány napja személyesen találkoztunk. Akkor is ilyen bölcs, megfontolt volt. Somogyországból jött Kanizsára, barátai unszolására vállalta a városi nemzetőrparancsnokságot. Rendet, törvényességet, nyugalmat ígért, amelyet be is tartott.

S most itt vagyunk. Csend van. Új „lakó” már nem érkezik. Nem jön álom a szememre. Gondolataim a múltba visznek, 1945-ben járok, kis gimnazista vagyok. Gyakran látok a városban egy titokzatos embert, amint fuvaros kocsijának bakján ülve hajtja lovait, s az utca emberei már mondják is:

– Nézzétek, a berlini olimpia magyar öttusázója, a háborút megjárt katona így keresi a kenyerét népes családjának!

Fuvaros volt, amíg engedték. Azután már azt sem lehetett, távoznia kellett a határszéli városból. Nekünk, kisdíákoknak legenda volt: olimpikon, híres katona...

Most itt virrasztunk a priccsen, „egymás hátán, mint odvas farakás...” Sokan vagyunk, néhányan nagyon megviselt állapotban... Egyik társunk, V. L. Felsőrajkról a fejétől a lábujjáig kékül. Sem ülni, sem feküdni, sem állni nem tud. De a cella „rangidőse” borogatja sebeit, nyugtatja háborgó lelkét, mellette áll.

Reggel van. Gyámolítónk, az egykori élsportoló, az olimpikon – ámulatunkra – a parányi helyen is lehetőséget talál, hogy tornával frissítse elgémberedett végtagjait, majd a fogda folyosóján rendelkezésre álló egyetlen hideg csap alatt tetőtől talpig lemosakszik.

Indul a nap. A kihallgatások majd este és éjszaka kezdődnek. Az esélyeket latolgatjuk. Néhányan bizakodva ismételtetik, hogy előbb-utóbb szabadulnunk kell, hiszen nem terheli lelkünket büntetendő cselekmény. A parancsnok maga elé néz, arca gondterhelt. Ő már tudja, hogy itt és most sajátos törvények uralkodnak: a diktatúra bosszúja félelmetes. Pestről riasztó hírek jönnek, a bakó már teszi dolgát.

Hirtelen nyílik a cella ajtaja. A közutálatnak örvendő őr néhány szál cigarettát hajít közénk a priccsre. A dohányosok szájában összefut a nyál. A nikotinéhség talán nagyobb, mint az éhezés. Ekkor váratlanul megszólal az ismerős bariton.

– Csak nem fogadjátok el ezt a megalázó kedvezményt? Különben sincs levegőnk.

Senki nem gyújt rá...

Váratlanul dörömbölnek a cella udvar felőli ablakán. Az orosz őr, gyermekorban lévő kiskatona, tréfálkozva szól:

Kukurikú jó, bunker nem jó? – kérdezi mosolyogva.

Csirketolvajnak gondol bennünket, de a cellában kuporgó orosz szakos kollégám felvilágosítja. Valaki észreveszi a „lövészárók barátkozást”. Durva szitkok kíséretében elzavarják a katonát.

Hamarosan kivágódik a cella ajtaja. – Ki beszélgetett az őrrrel? – ordít az ügyeletes pufajkás.

Mi voltunk! – mondja a „rangidős” rab. – A beszélgetést nem mi kezdtük, de tény, hogy válaszoltunk.

A beígért következmények elmaradnak, de az orosz kiskatonát többé nem láttuk.

Új letartóztatott érkezik. Igyekszik gyorsan tájékozódni, ismerkedik a zárka lakóival. Meglepően jól értesült, bátornak tűnik. Teli szájjal szidja a Kádár-huszárokat. Tudni akar mindenkiről mindent. A lassan meginduló diskurzust Nándi bácsi rosszalló tekintete megakasztja. Ő már tudta, amit én csak néhány hónap múlva tapasztaltam, már szabadlábbon: A magabiztos cellatárs munkásőr egyenruhában feszített a városban.

Egy hónap rabság után szabadultam. Az örömöm nem lehetett maradéktalan. Társaim közül többen maradtak, s készült a nagy kirakatper. Náci bácsit és néhány társát a Magyar Népköztársaság megdöntésére irányuló fegyveres összeesküvés vezetésével vádolják. A félelem és a rettegés időszakát jelentette a tárgyalás. Az ítélet szörnyűségként hangzott: 15 évi fegyház. De vigasztaló is egyben. Orbán Nándor, mindannyiunk Náci bácsija életben maradt.

Ma már tudom, hogy halála után is él.

Megjelent Kanizsa 1998. október 22-i számában a 17. oldalon és a Szülőföldem, Kanizsa. antológiában 2000-ben a kötet 63–65. oldalán.

A Kanizsai almanach 1996-ról szóló kötetében közölt 1956-os vers (e kiadványban a 200. oldalon olvasható) „hozadéka” a következő írás. A vers szerzője megkereste e kötet szerkesztőjét és mesélt a vers születéséről, a rettenésről, mely benne élt, hiszen félt, hogy később kitudódik a szerzősége. Bizony kitudódhatott volna, hiszen – bár meg nem jelent az újságnak postázott vers – valahol mégis megőrződött az utókor számára. Kértem, írja le emlékeit. Vállalkozott rá, ezért közölhette a gimnázium évkönyve, és most közölhetjük mi is, nevét azonban nem engedte az írás alá írni, ezt mi is tiszteletben tartjuk.

A korszak hangulatának, különösen a forradalmi időszak néhány felhőtlen és boldog napjának megidézésében tűnik ki ez az írás kötetünk szövegei közül.

Kamaszok a történelem sodrában

Nagy várakozás előzte meg ezen a nyáron is az új tanévet. Mindig hozott változásokat. Előfordult, hogy új osztálytárs jött, a régiék közül lemorzsolódott valaki, tanáraink cserélődtek, tantárgyaink, tankönyveink többször módosultak, csak a rendszer tűnt eddig nagyon stabilnak.

Országunkra vigyáztak „drága vezéreink”, az apparátus, a párt ökle, az ÁVO, majd ÁVH és annak mindenre kiterjedő hálózata. Ez átfogta a politikai, gazdasági, állami, kulturális élet minden területének irányítását.

Nem volt ajánlatos politikával foglalkoznunk. Szűk körben azért megbeszéltük pártunk és kormányunk legfelsőbb vezetésében a nyáron történt változásokat. Egy ideje már érezkelni lehetett, hogy a korábban oly rendíthetetlennek látszó Rákosi-rendszer alapjaiban recseg-ropog. Eddig is cserélődtek odafönt, likvidálták, majd rehabilitálták egymást, itt lent pedig minden maradt a régi-ben. Miközben tombolt a diktatúra, beletörődünk sorsunkba. Örültünk, hogy tanulhattunk, annak ellenére, hogy szüleink nem építették eléggé a szocializmust és legtöbbjük megbízhatatlan elem, osztályidegen volt.

Egyelőre komolyabb céljaink nem lehettek, ehhez sem anyagi, sem társadalmi feltételek nem látszóttak. Fontos volt, hogy képességeink szerint jól tanuljunk, legyen meg a másnapi lecke és a betevő falat, jusson néha 50 fillér egy gombóc fagyira és 1 forint mozijegyre, a csúzli-páholyba. Más szórakozásunk ritkán adódott. A napi sajtófélórákat nem sorolom ebbe a kategóriába. A nagyvilág híreit a Szabad Nép sugalmazása szerint ismerhettük meg. Így a budapesti eseményekről is csak késve és eltorzítva értesültünk.

Különös dolog történt velem október 24-én reggel. Korábban keltem a szokottnál, némi tanulási lemaradásom miatt. A mosdó hajnali csendjébe nevelőnők szobájából beszűrődött a rádió hangja. Beleremegtem az ott hallottakba. Fasiszta banditák gáztetteiről, ellenforradalmárok lövöldözéséről, népi demokráciánk elleni támadásról, fosztogatásokról beszélt.

Félni kezdtem. A csöpp gyerekként megélt háborús élmények jelentek meg előttem. Arra is gondoltam, talán félreértettem valamit, ez az egész nem is itthon történik! Az ország totális megszállása alatt ki merne a rendszer ellen lázadni?

Nem mondtam el senkinek, nehogy pánikot keltsek. Az agyam egész nap e körül forgott. Általános feszültség, titkolózás, suttogás, vihar előtti csend lopódzott a levegőbe. Ez az állapot másnap délutánig tartott. Városunkat csak ekkor, 25-én érte el a forradalom szele. A Budapestről érkezett hírek ellenére villámcsapásként ért bennünket a mai tüntetés.

Tanrendünk szerint éppen szilencium volt, amikor az utcáról hangos, ütemes kiáltásokat hallottunk; „Lányok, gyertek ki! Lányok, gyertek ki!” Felismertük diáktársaink, a fiúkollégisták hangját. Mégis igaz! Változik nálunk is valami! Talán mi is tehetünk érte? Furcsa, eddig soha nem tapasztalt érzés támadt bennünk. A 15 évesek bátorsága, elszántsága, a lázadás lehetősége minden ellen, ami eddig nyomorított, dac, szabadságvágy, öröm és ijedség futott át rajtunk pillanatok alatt. Elég sokan összegyűltünk és indultunk a kijáráshoz. A kapu zárva, csak vezetőnők „testén keresztül” juthattunk volna ki. Így engedély nélkül, illegális úton, a földszinti ablakon át távoztunk. Mi, a mindig szófogadó kislányok, akiket szigorúan engedelmességre neveltek – a sokszor vaskalapos szabályok és a vakfegyelem ellen soha nem lázadtunk – most kiszöktünk az utcára.

Rendezett sorokban, fegyelmezetten, katonadalokat énekelve sétáltunk a Szabadság térre, ahol már peregtek az események. A gyűlölt szovjet emlékmű ledöntésével próbálkoztak a vállalati dolgozók közül a lelelkesebbek. Teherautóval, majd más erősebb járművel, géppel, fűrészsel dolgoztak az örökkévalóságnak alkotott kötömenen. Már besötétedett, mire „Iván” megadta magát és alászállt. Még néhány intézménynél megnéztük a „csillaghullást”, közben egyre duzzadt a tömeg. A lehető legtöbb helyre szerettünk volna elmenni, hogy szemtanúi legyünk, hogyan esnek szét a zsarnok rendszer megutált jelképei. A kórház kápolnától mi már nem vonultunk tovább Kiskanizsára. Nagyon késő lett közben, kislányoknak ilyenkor már otthon a helyük, még ily „lélekcsereelő” időkben is. Este megjelent néhány forradalmár, begyűjteni a csillagokat, címereket. Érdeklődtek, nem történt-e bántódásunk a tüntetés miatt? Szerencsére semmi következménye nem lett.

Elégedetten hajtottuk párnánkra fejünket. Természetesen alvásról szó sem volt, hisz nem jött álom a szemünkre. A túlsorduló boldogságtól, a megízlelt szabadság mámorától még villanyoltás után is órákig beszélgettünk. Megállapítottuk, hogy ez egy szépséges forradalom; most minden rossznak vége lesz, a hatalmasok meghátrálnak, a ruszlik hazamennek és még egy egész sereg gyönyörű ábrándot szőttünk.

Pénteken, 26-án reggel az osztályteremben még az előző nap csodálatos eseményeiről beszéltünk azoknak, akik nem voltak ott. Tanulásról, házi feladatról említés sem történt. Az udvaron már csoportokba verődve, nemzeti színű zászlókat lobogtató fiukat láttunk. Futár érkezett, hogy igazgatói engedéllyel tüntetni megyünk. Rendezett sorokat képezve – elöl néhány tanár, a felsőbb osztályos fiúk, majd osztályonként, fegyelmezetten – az egész iskola kivonult. Csatlakozott hozzánk szinte az összes vállalat és intézmény; MÁV, posta, MÁVAUT, gépgyár, stb. Még vidékről is érkeztek jó néhányan. Sok ezer emberrel együtt boldogan, lelkesen tüntettünk. Vonultunk a város több utcáján át, aktuális jelzavakat harsogva: Vesszen Geró! Aki magyar, velünk tart! Szabad hazát! Független Magyarországot! Kossuth-címert vissza! Vesszen az ÁVH! Sajtó-szabadságot! Éljen a pesti ifjúság! Amnesziát a politikai foglyoknak! Hazafias dalokat, a Himnuszt, a

Szózatot énekeltük több helyen, visszafelé már a katonazenekarral kísérvé. Úgy éreztük, valami nagy, világra szóló eseményben veszünk részt. Hittünk az új Magyarország és a szabadság születésében. Egy emberként ítéltünk a zsarnokság felett. Kiüvöltöttük magunkból az évek alatt elfojtott indulatokat. Jajkiáltás volt ez a sok szenvedés miatt; szüleink megnyomorítása, a belénk oltott hamis ideológia, a kettős nevelés, a padlás-söprések, a kitelepítések, a vörös csillag, a tervkölcson, békekölcson, a kuláküldözés, a koholt vádakkal bebörtönzöttek, az éljen Rákosi, Sztálin apánk ünneplése karácsony helyett, a kenyérért sorban állás, a meg nem evett finom falatok, a békeharc, a Sztahanov-mozgalom, a láncos kutya, a szovjet himnusz, az éjszakai zörgetések, zaklatások miatti rettegések, a fekete autó, az osztályidegenné bélyegzés, a rémálmok, a fel vörösök, proletárok, a létminimum alatti bérek, a megfigyelések, az éhesen zakatolás, ellopott kamaszkorunk és még annyi szörnyőség miatt, amiket családtagjainkkal együtt átéltünk. Ezeket a borzalmakat Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról c. verse érzékelteti igazán. A mi – akkori – kis életünkre legjellemzőbb sorok: „... hol zsarnokság van / ... az van az éjben halkán / sikló gépkocsizajban / meg abban , / megállt a kapualjban; / mert zsarnokság van / nem csak a talpra álltan / harsogott éljenekben / hurrákban, énekekben, / az ernyedten / tapsoló tenyerekben / ...mert zsarnokság van / az óvodákban, / ... mert álmaidban / sem vagy magadban, / ... képzeletedben / se vagy független, / ... ott van a holnapodban / gondolatodban, / minden mozdulatodban; / s nem érzed már, mi élni / hús és kenyér mi.” A vers megszületése – 1950 – után még hat év telt el a forradalomig, egyre nagyobb nyomorban. A legsötétebb Rákosi-korszakot éltük át, miközben a mű rejtekhelyén pihent. Megjelenésére csak a csodálatos napok alatt, november 2-án kerülhetett sor. Faltuk minden sorát a forradalom versének, salátává nyúzva az Irodalmi Újságot. Később is féltett kincsként rejtegettük és kézírással terjesztettük titokban.

A tüntetésen tanúsított fegyelmezett magatartásunkért dicséretet kaptunk. Milyen más volt ez a boldog menet, mint az eddigi kötelező kivonulások! Testvérekként ölelgettük egymást. Természetes volt elhinni, hogy győztünk. A legszomorúbb kétségbeesésből a legnagyobb lelkesedésbe lendültünk át, szinte repül-

tünk. Ezeket az érzéseket leírni nem is lehet. Ezt a csodát csak ott és csak akkor, abban a környezetben élhettük át. Jócskán elmúlt dél, amikor visszaértünk az iskolába. Ott már csak annyi történt, hogy közölték velünk: további intézkedésig szünet lesz, a sajtóból majd megtudjuk a továbbiakat. Délután részletesen megvitattuk az eseményeket. A pártszékház előtti sajnálatos lövöldözés miatt már nem mehettünk ki az utcára. Pedig nagyon fontos elintézni valónk lett volna Szent Antallal. Templomba akartunk menni, hogy némi perselypénz adakozás fejében egy kis mennyei segítséget kérjünk a forradalom ügyéhez. Ez nem sikerült, így otthon imádkoztunk, hogy minél előbb megszabadulhassunk a gonosztól. Sajnos ez sem teljesült.

Ezen az éjszakán is szövögettük álmainkat egy szabad életről. Elképzeltük, milyen lesz, ha gondolatainkat, cselekedeteinket, viselkedésünket majd mi magunk irányítjuk, nem a párt irányelvei határozzák meg. Szabadon beszélhetünk majd, véleményt mondhatunk anélkül, hogy körülnéznénk, ki hallja? Vállalhatjuk majd meggyőződésünket, hitünket. Nem vigyáz ránk majd a sok nagyvezér, „jó apa”, akiket éltetnünk kellett, köszönve, hogy egy szabad ország boldog gyermekeiként tanulhatunk, művelődhetünk. Annyi mindenkinek hálálkodnunk kellett, csak a jó Istennek nem volt szabad, legföljebb otthon. Most ennek is vége lesz, meg a kettős nevelésnek is. Még tíz évesek sem voltunk, amikor már tudnunk kellett, milyen környezetben mit szabad mondanunk. 1948 karácsonyán, az iskolai ünnepségen a hófehér angyalkák seregében vigyáztam a kis Jézusra a jászol mellett, a Mennyből az angyalt énekelve. 1950-ben a fenyőünnepnek álcázott, Sztálint köszöntő műsorban sztahanovista rabotnyicát kellett alakítanom. Úgy kezdődött a darab, hogy „Bíborpiros az ég alja, Sztálin elvtárs lakik arra, Sztálin elvtárs lakik arra, mindnyájunknak édesapja”. „Eszmei” mondanivalója az, hogy ki kell közösiíteni sorainkból azokat a szabotáló, ellenséges elemeket, akik csak 800%-ra teljesítették felajánlásukat a nagy Sztálin 71. születésnapjára. Karácsonyi énekünk refrénje: „... mert szívünk kitarul nagy Sztálin szavára és Sztálin nevével lesz jobb a világ.” Szocialista ünnepeinken – ápr. 4., máj. 1., nov.7., márc. 9.: Rákosi elvtárs születésnapján, dec. 21.: Sztálin elvtárs születésnapján – a vörös zászló mellé nagyjaink arcképeit is ki kellett tenni a házak ablakaiba.

Úgy oldottuk meg otthon a helyzetet, hogy egy-egy szentkép hátlapjára helyeztük azokat. Nagy tanítóink kifelé néztek, a szentek pedig befelé. Így lakásainkban nem kellett velük farkasszemet nézni. Reggeltől estig amerre jártunk, utcán, boltban, tejszarnokban, postán, az összes hivatalban, az iskolákban úgyszemint minden falról ők tekintettek le ránk. Ábrándoztunk a boldog, távolabbi jövőről is: utódaink már szabad országban nőnek föl. Unokáinknak majd mesélni fogjuk, hogy a nagymama is részt vett a forradalomban! Miért az unokáinkra gondoltunk ott akkor? Talán eleve kódolva volt agyunk titkos bugyrában, hogy évtizedekig tabu téma lesz ez és gyermekeinknek még nem merünk róla beszélni?

Ez is olyan éjszaka volt, hogy nem lehetett elaludni a boldogságtól. Villanyt nem mertünk gyújtani, így a kályha gázlángjánál vettem papírra rímekbe szedett gondolataimat. Több zsenigém is született ezekben a csodálatos napokban. Valamennyi lelkesedésről, örömről, a forradalom dicsőítéséről szólt. Ebben a hangulatban szenderültünk álomba. Ekkor már szombat, 27-e volt.

Bezárták az iskolát és a kolest. Mindenki elutazott az otthonába. Így biztos volt, hogy nem gyülekezünk, nem tüntetünk, mivel nem vagyunk együtt. Talán már nem is lesz rá szükség? Minden jel arra mutatott, hogy győzött a nép akarata, a megszállók kifelé indulnak, új vezetőink tudják a dolgukat, megszervezik a normalizált életet, megindul az országban a munka. A Szabad Európa rádió csüngtünk, pedig úgy zavarták az adást, hogy sokszor csak szófoszlányokat hallottunk. Bízunk abban, amit mond, hogy az amerikaiak és a nyugat nem hagy bennünket cserben, s az ENSZ is segít. A nagy boldogságot kisebb csalódások zavarták csak meg. Egy jellemző ezek közül: egyik volt tanárom mindenszentek napján az előttem lévő sorban állt a templomban. Fennhangon imádkozott, rózsafüzért morzsolva. Örültem volna, hogy megtért, ha nem jut eszembe egy apróság 1951-ből. Akkor kisiskolásként – a tiltások ellenére – szüleink beírtak bennünket hittanra, hogy legalább az első áldozásig és a bérmálkozásig eljuthassunk. Ez a tanár minden hittanóra előtt feltűnően hangosan kiáltotta, hogy „klerikális reakció, sorakozó”. Pironkodva álltunk sorba és vonultunk át a templomba. Azért szégyenkeztünk, mert a reakcióról már tudtuk, hogy nagyon csúnyát jelent, hisz már hét évesen elletett harcolnunk. A klerikálisról csak gondoltuk, hogy rossz

lehet, mert olyan undorral mondta. 1957 után könnyű volt eldönteni, melyik az igazi arca. Kaméleonsága egyértelmű volt, mint annyi más emberé. Csalódásaim ellenére egy hétig úsztunk az öröm mámorában. Otthon is sok költeményem született. Egy – a biztos győzelem reményében írt – versemet elküldtem az Új Zala szerkesztőségéhez, hogy másokat is buzdítsak. Ekkor már november 2., péntek, halottak napja volt. Írásom már a szomorú napokban érkezett a szerkesztőséghez. Évtizedekig nem tudtam, mi történt vele?

November 4-én a sokkolóan ránk szakadt csapást nem akartuk elhinni. Nagy Imre hajnali beszéde, majd az írószövetség segítségkérése kétségbe ejtett bennünket. Nem igaz, hogy így ért véget! Nem lehet, hogy csak ennyi jutott nekünk a szabadságból! „Még egy éj, s Budapest köré / vashernyók gyűrűje szorult, / Aztán jajdult a hajnal és / reggelre ránk virradt az est. / A Tízezer-talpú tiport / s tótágast táncolt a Groteszk.” Szabó Lőrinc írta ezeket a sorokat a leggyászosabb napokban.

Kénytelenek voltunk megtapasztalni, hogy a legcsodálatosabb forradalomnak ilyen keserű vége lett. Hosszú időre megállt az élet, sztrájkhullám, halottak, letartóztatások híre jött naponta. Az igazi forradalmárok még nem adták föl. Nem hittek semmilyen ígéretésnek. Mi már elcsendesedtünk.

Amikor december elején újra elkezdődött a tanítás, egészen más emberek lettünk. Bizonytalanokká váltunk, riadtak voltunk és újra féltünk. Én különösen szorongtam, hisz fogalmam sem volt, mi történt a versemmel? Meg fognak hurcolni miatta? A röpcédula terjesztést is megtorolták. December 9-én csendes tiltakozás volt a városban a Kádár-rendszer ellen. Nem mentünk ki az utcára. Hallottuk, hogy idegenek kutakodnak az iskolában, bizonyítékokat keresnek. Éppen időben kaptuk a fülest, mégis kétségbeestem, hova tüntessem a verses füzetemet? Drága kis barátnőm azt javasolta, hogy a kritikus lapokat tépjük ki, mindenki lenyel egyet, mire ideérnek. Erre már nem volt idő, gyorsan kellett cselekedni. Kikapta kezemből az irkát és a falitábla mögé csúsztatta. Na, ezt találjátok meg, Kádár huszárok! – mondta. Megkönnyebbülttem, amikor eltávoztak. Hónapok múlva úgy tűnt, már nem lesz házkutatás, próbálkoztunk a füzet előhalászásával, de nem sikerült. Akkor okozott újabb izgalmat az ügy, amikor az iskola

átépítése, felújítása folyt, a '80-as évek elején. Vajon hova lett? Ki találta meg? Mit csinált vele? Még olvasható-e az írás? Tudat alatt az izgalom és aggodás megmaradt bennem egészen a rendszerváltozásig. Félelmem nem volt alaptalan, hisz az Új Zalához küldött versem sorsát sem ismertem. Most már tudom, hogy valaki – az Isten áldja meg – „nem közölhető” jelzéssel irattározta. Akkoriban hasonló írásokért a tarifa Kistarcsa volt. Évtizedekig időzített bombaként ketyegett tudatalattimban, hogy bármikor előkerülhet valahonnan. Óriási szerencsémre csak 40 év múlva leltek „bűnös” versemre a kutatók.

A téli szünet után nem csak a hideg miatt vacogtunk. Híre jött, hogy diákokat vettek őrizetbe. Nem lehet igaz! Tizenéves srácoakat? Sorban tűntek el tanáraink is, rövidebb-hosszabb időre, a rendőrségre. Erről persze akkor nem tudhattunk, de nagyon rossz érzésünk volt. Kérdezősködni nem mertünk. Suttogtak ezt-azt, félelem lakott mindenütt. Amikor bizonyossá vált, hogy letartóztatták tanárainkat és az igazgatót, elhatároztuk, hogy tiltakozásul sztrájkolunk. Az órákon nem figyeltünk, nem feleltünk, mereven, póker arccal bámultunk előre. Az egyik órán nagyon melléfogtunk. Bejelentettük a sztrájkot. Tanárunk azt mondta, hogy így is jó. Teleírta a táblát, majd letörölte. Minden teleírás után megkérdezte, értjük-e? Merev tekintetünk volt a válasz. Nagyon ellenségesen viselkedtünk vele, haragudtunk rá. Következő órán a röpdolink csupa 1-es lett. Napok múlva tudtuk meg, hogy akkor engedték ki a rendőrségi fogdából. Nagyon szégyelltük magunkat. Hamarosan bocsánatot kértünk. Egy későbbi versemben ezt így örökítettem meg: „Amikor sztrájkoltunk, emlékeztek? / Ez eseményt el ne felejtsetek! / A négyzetgyökvonás volt a lecke, sztrájk alatt ezt senki sem értette. / Beláttuk, hogy rosszul cselekedtünk, / Így tanár úr megbocsátott nekünk, A leckét újra elmagyarázta, / S a gyökvonást most mindenki tudja.”

Már nem reménykedhattunk semmiben, úgy megfélemlítettek bennünket. A MUK titokban terjedt, de tudtuk, hogy lehetetlen, amikor többszázazres idegen erő van az országban. Mégis nehéz volt felfogni, hogy nem folytatható a forradalom ilyen tömegű fegyver és brutalitás közepette. Túl sok volt már az áldozat. Az ember csak a saját bőrét viheti a vásárra, a családtagokét, barátokét nem! Minden gyanús egyén hozzátartozóit is felelőssé tették.

A kormány részéről jóindulatot, vagy engedményt nem várhatunk. Megszüntették a rövid időre bevezetett hittanórát. „Ugye kisleányaim, senkit nem fognak a szülők hittanra járatni? Ez mindnyájatok jól felfogott érdeke.” Kénytelen volt ezt sugalmazni az egyébként mélyen vallásos osztályfőnökünk. Minden alkalmat megragadtak, hogy belénk sulykolják, ez ellenforradalom volt. Csöndbe, megfélemlítésbe szorítva sem jött ki a számonk ez a gyalázatos szó. Észrevettük, hogy március 15-e előtt ők is félték. A megye „első pedagógusa” személyesen ereszkedett le hozzánk. Nevelési előadást tartott a kollégiumokban. Ezen is többször elhangzott: „jól felfogott érdekünk”, hogy mértéktartóan viselkedjünk és ítéljük el az „ellenforradalmat”. Szinte habzott a szája az indulattól, amikor bizonyos kijelentései után sziszegünk, dobogunk, köhécseltünk. Utólag megkaptuk érte a magunkét: kimenő megvonás, hazameneteltől eltiltás, hosszabb szilencium, stb. Pár órára azért sikerült felidegesítenünk a „nagyembert”, aki kirúgással is megfenyegetett bennünket. „Értékes” előadásáért vezetőnőnk hálás köszönettel és virággal kedveskedett az elvtársnak. A nagy vendég feldúltságában a vázával és kedves nevelőnőnk gyönyörű csipketerítőjével együtt akarta elvinni azt. Ravasz módszereikkel megpuhítottak bennünket annyira, hogy a március 15-i ünnepség szolid, csendes volt. Ugyanígy fegyelmezetten zajlott le az április 4-i, majd a nevezetes május elsejei felvonulás is, amire birkaként kitereltek bennünket.

„Hát szabad ezt / Lehet / Lehet mondani, hogy / Éljen / Az áru-ló éljen / A hóhér / A hóhér éljen? / Hát szabad ezt / Lehet / Kik vagytok ti / Kik / Emberek /.” Az '57-es „Nagy Május Elseje” / az áru-ló / hírére írta ezeket a sorokat Obersovszky Gyula a Markó fogházból.

A munkás-paraszt hatalom megszilárdítása érdekében a kormánynak mindent szabad volt. Fondorlatos eszközöket vetettek be, így megtanultunk csendben maradni. Megalakult a KISZ, de közülünk nem lépett be senki. Tanév végére egészen megtörtünk. A nyári szünetben nem sok minden történt. Városon, falun egyaránt dermedt csend honolt. Alattomosan működtek a feljelentők, éledeztek a kaméleonok, erősödtek a félelmek.

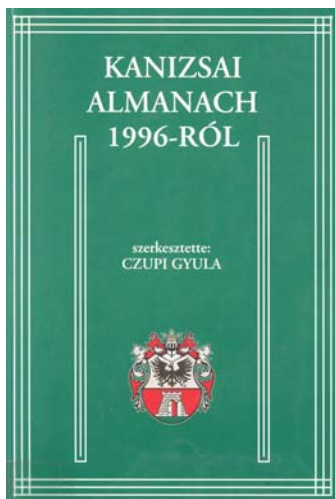
Az új tanévben is a rettegés időszaka következett. Folytatódott az elszámoltatás. A negyedikeseik közül a „zendülőket” letartózt-

tatták. Legbátrabb fiaink végleg eltűntek az iskolából. További sorsukról akkor nem tudhattunk semmit. Csendben kényszeralkut kötöttünk a kegyetlen hatalommal, hogy életünket valamennyire elfogadhatóan élhessük. Így nekünk az érettségiig legalább egyes ut vezetett. Sokaknak még ezt sem engedték. Kisebb atrocitásokkal sikerült megúsznunk a még hátralévő tan éveket. Egy epizód 1958-ból. A ballagó negyedikesek tarisznyájának elkészítése részben a mi feladatunk volt. Javasoltam, hogy kék színű fonallal hímezzük, hisz évek óta piros volt. Ötletem híre villámgyorsan eljutott a legfelsőbb vezetéshez. Mily véletlen!/? Direktorunk első felindulásában, a tanórát megszakítva beviharzott az osztályterembe. Mindenki leülhetett, csak nekem kellett megszegyenülve végighallgatnom az ítéletét. Cékla színű fejjel, magából kikelve harsogva kérdezte, hogy az én ereimben kék vér folyik-e? Vegyem tudomásul, hogy kommunista mártírjaink, a dicsőséges szovjet hadsereg hőseinek és még sokaknak értünk hullajtott drága vére bizony piros volt. Ezért vörös a csillag és a zászló is. A hímzőfonal is piros lesz idén is és mindenkor! Szégyellje magát, aki másképp gondolja és hálátlan! Némán álltam, védekezésre esélyem sem volt. Örülhettem, hogy nem kaptam súlyosabb büntetést. A felsőoktatás eléréséhez szerencse is kellett. Szinte mind egyikünkénél, vagy család-tagjainknál találhattak, ha akartak egy kis fekete pettyet. Ebből „ellenforradalmár”, a népi demokrácia ellensége, annak megdöntésére irányuló szervezkedés, vagy az „ilyen szülők gyermekéből népi demokráciánkhoz hű értelmiségi nem nevelhető” vádakot kreálhattak. Sokan nem lehettünk azzá, amire vágytunk. Évekig másodrendű állampolgárai voltunk a népi demokráciának. Sok-sok kompromisszum közepette legtöbbünk becsülettel, tisztességgel élte át a megtorlás alatti, utáni, majd az enyhülő diktatúra, a gulyáskommunizmus éveit.

Nem voltunk hősök, szerencsére mártírok sem. A kor áldozatává váltunk, mint mindenki, aki tenni szeretett volna azért, hogy kicsit jobban élhessünk, megközelítőleg úgy, ahogy a tankönyvekből tanították velünk. Hittünk, amíg hihettünk a józan emberi ész győzelmében, az összefogás erejében, az ígéretekben és még sok mindenben, amit nagy szavaknak szoktunk nevezni. Átmenetileg bele kellett törődnünk a rémuralomba, csak azt nem sejtettük, hogy erre az átmenetre szinte az egész életünk rámegegy. Más

körülmények között, egy jobb világban mennyivel szebb lehetett volna! Csakhogy mi pont akkor voltunk éppen annyi évesek, naivan lelkesek és olyan nagyon fiatalok. Dutka Ákos szavaival: „...egy szálíg elszánt emberek, / Kiket tiporni tovább nem lehet...” Sokáig mi is azt hittük. Talán akkor lettünk mi is „felnőtté tiporva”?

Egy öregdiák emlékeiből

A Zala Megyei Levéltár 1996-ban megjelent 56 Zalában című kötetét már forgathattam, amikor a következő összeállítást készítettem. Az eredetileg 1993-ban közzétett szöveg bővített és sokfajta emlékezéssel kiegészített megjelentetést az 1996-os 50 éves évforduló tette aktuálissá, hiszen nem volt elérhető másik nagykanizsai „népszerű” összefoglaló 1956-ról. A szöveget átolvasva célszerűnek látszik újraközlése, mert szándéka, hogy a kor a hangulatát korabeli dokumentumok alapján olvasmányos formában tegye elérhetővé, máig használhatóvá teszi. Így van ez akkor is, ha ismereteink azóta bővültek, mert az újabb ismeretek a leírtak érvényességét nem érintik. Az eredeti változat a Kanizsai almanach 1996-ról című kötet 20-44. oldalain olvasható.

Köszönöm a Thúry György Múzeumnak, hogy a korabeli felvételek újraközlésének biztosításával az egyébként másolatban közölt oldalak illusztrációi eredeti minőségben láthatók a kötetben.

Ez az összeállítás már 3 éves (egy rész megjelent a Dél-Nyugat 1993. októberi számában), de nem veszített aktualitásából. Még nem jelent meg ugyanis összefoglaló írás a nagykanizsai eseményekről. A Nagykanizsa 1956 című írásunk ezt a hiányt szeretné pótolni, szerény módon, hiszen a forrása főként a megyei napilap. Mivel a Zalában és az Új Zalában a kanizsai híradás nem nagy számú, ezért közlünk néhány olyan írást is, mely az itteni hangulatot is jól visszaadja (a Halottak napján című rész ilyen indokkal került ide).

A megjelent forráskiadásokat természetesen igyekeztünk teljeskörűen felhasználni. Tehát más, nem újságból vett szöveget is tartalmaz az összeállítás. Az egyik a Felsőtemplom könyvből vett idézet, mely a korabeli eseményekről emlékezik meg igen szűkszavúan, a másik a helyi nemzeti bizottság határozata. Felhasználtuk az '56 ZALÁBAN című kötet néhány dokumentumát is. Köztük egy verset is, melyet nem irodalmi értéke, hanem természetes lelkesültsége és emberi tisztasága miatt érdemes közölni.

Akkor lesz csak valamennyire is érdekes olvasmány ez az összeállítás, ha párhuzamosan legalább a budapesti és a zalai eseményeket is szemmel kíséjük. Erre ez a közlés nem vállalkozhat, de szerencsére már megjelentek olyan könyvek, melyek segítségével ez is lehetővé válhat.

Bár csonka és hiányos az a kép, mely kirajzolódhat ezekből a dokumentumokból, mégis vissza tud talán valamit adni a kanizsai eseményekből, főként azok hangulatából. (A Városi Könyvtárban az idézett számok fénymásolata megtalálható, a teljes vidéki sajtó, köztük a zalai is, kötetben megjelent *1956 vidéki sajtója* címmel.)

Nagykanizsa 1956

(Néhány emlékkép és dokumentum a forradalom napjaiból)

A budapesti 1956. október 23-i események Nagykanizsán is népmozgalmat eredményeztek. A város akkor is – mint előtte és később is – végletek és megfontolatlanságok nélkül élte át ezt az időszakot. Nagykanizsán is előkészítetlenül, spontán módon, de rendezetten és méltósággal vette kezébe a kezdeményezést a város népe.

Az az értelmetlen halál, mely mégis bekövetkezett, akkor is és most is intő példa. Jelzi, milyen kicsiny szikra kellett volna ahhoz, hogy az események véres fordulatot vegyenek városunkban is. A lakosság idegenkedése mindenfajta törvényen kívüli, nemtelen bosszúállástól, és a városban létrejött forradalmi testületek – nemzeti bizottság, munkástanácsok –, a város polgári és katonai vezetése higgadsága miatt Kanizsán 1956 októberének utolsó hete, az azt követő néhány nap, a szabadság megtapasztalásának nagyszerű időszaka volt. A forradalom alatt, néhány napon belül itt is kialakultak az új viszonyok, volt gazdája, vezetője, őre a közigazgatási, a katonai, a gazdasági élet minden területének.

Nem az eltiport, hanem a – bár csak néhány napot megért – győzedelmes magyar forradalom emlékére készült ez az összeállítás, ezért csak november első napjain történi az események töredékes felidézése.

Az emelkedettség és a szép pillanatok nem hiányoztak ezekből a napokból. Az időszak hangulatáról így fogalmazta meg emlékeit – több mint 30 év után – az egyik kanizsai polgár: „Nagykanizsa a régi világ falusi életét idézte ekkor, egymás segítése, barátkozás, derű, felszabadultság volt a jellemző. Sok ember került hirtelen kapcsolatba másokkal, közösen hallgatták a rádiót, a templomba járás gyorsan növekedett.”

Az első mozgalmas, forradalmi napról, október 25-ről pedig a következőket mondta: „A szabadságot szemmel láthatóan s kézzel foghatóan életemben ekkor érzékeltém először és utoljára.”

A benyomásokon kívül nincs bátorságom a korabeli emlékezők szavait idézni, mert azok ellentmondásosak. Marad az újság és a dokumentumok, ezek sem ellentmondásmentesek, de az események idején íródtak és érződik bennük a kor „szelleme”.

A Zalának (a Magyar Dolgozók Pártja Zala megyei Bizottsága és a Megyei Tanács lapja) 1956. október 24-én és 25-én rendkívüli kiadása is megjelent, de egyik napon sem tudósít zalai forradalmi eseményekről, csak az országos, ill. budapesti történésekről, beszédekről ír, központi és helyi hivatalos nyilatkozatokat közöl.

Egyetlen – október 25-én megjelent – igen rövid hírből sejthető csak, hogy a megyében is készülődhet valami: „Petőfi kör nyílik a közeljövőben Nagykanizsán és Zalaegerszegen. A Petőfi körben a napirenden lévő vitás kérdéseket beszélhetik meg a fiatalok.”

A 25-i rendkívüli kiadás egyetlen oldalán olvasható a Központi Vezetőség Gerő Ernőt felmentő, Kádár Jánost kinevező aznapi közleménye. Megjelent még Kádár János és Nagy Imre rádióbeszéde. Két zalai felhívás is ekkor látott napvilágot, ezek ugyan még nem helyi eseményre reagálnak, de jelzik, hogy a megye is forradalmasodhat. Az első felhívás igen rövid: „Magyarok! Lobogózzátok fel a házatokat, tüzzétek ki a nemzeti zászlót!”

A második terjedelmesebb:

„A Zala megyei Párt Végrehajtó Bizottság felhívása a megye dolgozóihoz

Felhívjuk a megye dolgozó népét, elsősorban Nagykanizsa és Zalaegerszeg város munkásságát, értelmiségét és az ifjúságot, őrizzék meg a nyugalmaikat, bízzanak a pártban és a kormányban, bízzanak az új vezetésben, bízzanak Nagy Imre és Kádár János elvtársakban, akik a magyar nép, a magyar munkásosztály kipróbált vezetői.

A Párt Végrehajtó Bizottsága felhívja a figyelmet arra, hogy az új kormány számára a legnagyobb és a legfontosabb támogatás: hogyha mindenki végrehajtja Nagy Imre miniszterelnök első intézkedését: azt, hogy a közrend, a nyugalom, a fegyelem légkörének megteremtése érdekében mindenütt tartózkodjanak a nyilvános tüntetésektől, a meggondolatlanságtól, amelyet ellenforradalmi provokátorok és

bűnöző elemek felhasználhatnak népünk hatalma, a közrendje, élet- és vagyonbiztonsága ellen.

A Párt Megyei Végrehajtó Bizottsága élére áll a párt és a kormány programja végrehajtásának, a megye dolgozói minden jogos követeléseinek és kívánságának.

Megyénk dolgozói! A rend és a nyugalom biztosításával segítsétek az új párt- és kormányvezetés céljainak megvalósítását.”

Amikor a fenti sorok 25-én este a rendkívüli kiadásban megjelentek, Kanizsán már nagyszabású események folytak.

1956. október 25. (csütörtök)

A 25-én, csütörtökön Nagykanizsán történt eseményekről így számol be a Zala 26-i rendkívüli kiadása:

„Éjszakai jelentések Kanizsáról

A Dunántúli Kőolajipari Gépgyár dolgozói tegnap délután Kádár János és Nagy Imre elvtársak rádióbeszéde után fegyelmezett sorokban, nemzetiszínű zászlók alatt vonultak fel a kanizsai utcákon. Éltették a független magyar kormányt, a magyar függetlenséget. Felvonulásukkal kifejezték bizalmukat az új párt- és kormányvezetés iránt.

Bár a kanizsai felvonulás rendben lezajlott, azt követően az ifjúság egy csoportja a város útvonalain haladva leszedte a hivatalok és intézmények népköztársasági címeres tábláit, majd a Szabadság téri szovjet emlékművet döntötte le.(...)”

Az esemény másnapján mutatják a felvételek a megcsonkított emlékművet, mely a városban a szovjet elnyomás szimbóluma volt

(Az előző és következő felvételek kalandos úton maradtak fenn, ahogy ezt a Zalai Hírlap 1993. október 22-i számában olvashatjuk. Köszönet érte Dr. Kerecsényi Editnek. Neki és a Thúry György Múzeumnak köszönöm, hogy lehetővé tették a képek közlését.)

Az emlékezők szerint ezen a napon szerezte vissza a város az addig gyógyszerraktárként használt kórházi kápolnát.

A Felsőtemplom könyvébe az események és a kápolna visszaszerzése kapcsán a következő bejegyzés került:

A gimnázium diákjai

Dr. Bendi István esperes úr úgy rendelkezett, hogy ezután minden vásár- és ünnepnapon de. 7.30 órakor lesz szentmise a kórházi kápolnában, míg a püspök úr nem rendelkezik, 14.30 órakor pedig litánia. A mise a pápai és a magyar himnusz eléneklésével ért véget.”

1956. október 26. (péntek)

A 26-i rendkívüli kiadás már az aznapi, kora délutánig történt eseményekről is beszámolt:

„A legfrissebb jelentés Kanizsáról

Csütörtökön késő estig tartó tüntetés után pénteken reggel a gimnázium diákjai nyitották meg Nagykanizsa város dolgozóinak tüntető felvonulását. A diákokhoz csatlakoztak a MÁV, a posta, a MÁVAUT dolgozói, majd a gépgyáriak, akikkel együtt a Petőfi-szoborhoz vonultak, ahol előadták követeléseiket, Altai József MÁV dolgozó elszavalta a Talpra magyar-t. A rögtönzött nagyszabású ünnepséget a Himnusz és a Szózat eléneklése zárta be. A több ezres, beláthatatlan nagyságú tömeg azután a Dózsa György laktanya elé vonult és követelte, hogy a néphadsereg

alakulatai csatlakozzanak tüntetőkhez. A készenlétben lévő honvédségi alakulatok közül Üveges József (*helyesen Üveges Lajos*) katonai parancsnok, a katonai zenekar és egy szakasz honvéd csatlakozását engedélyezte. A tömeg óriási lelkesedéssel fogadta a körükbe lépő harcosokat, és a Kossuth-nótát énekelve vonultak vissza a városba.

A hatalmas tömeg követelte a szovjet csapatok azonnali kivonását, éltette a budapesti ifjúságot, amnesztiát követelt a budapesti harcokban résztvevő fiataloknak. A tömeg gyűlöletét fejezte ki a régi pártvezetés ellen, és követelte Rákosi és Gerő felelősségrevonását. Visszafelé jövet a tömeg ugyancsak a 48-as szobornál gyűlt össze, majd a katonazenekar hangjaival ismét elénekelte a Himnuszt.

Délután 2 óra körül a város visszanyerte szokásos képét, bár egymásra vonultak még fiatalokkal megrakott teherautók, amelyeken piros-fehér-zöld zászlót lenget a szél.”

A Zala 27-i számának rendkívül rövid tudósítása a még 26-án történt tragikus eseményről:

„Tragikus események a két városban – 3 halott, több sebesült

(...) Nagykanizsai jelentés tegnap este 20 órakor:

Tegnap Nagykanizsán az esti órákban mintegy 30-36 asszony tartózkodott a Pannónia Szálló előtt. Lövés dördült és egy összeesett közülük. Meghalt. Kanizsa utcáját is vér öntözte be.”

ÚJ ZALA A HÍR

A ZALA MEGYEI MUNKÁSTANÁCS LAPJA

k. evf. 1. máj. Ár: 50 FILLER 1896. okt. 28. vasárnap

Megalakult a

Kanizsai tudósításkunk (2. oldal) Hogyai Szombat délutáni jelenté

Október 28-án a Zala Megyei Munkástanács lapjaként Új Zala címmel jelent meg az újság. A 26-ik kanizsai eseményekről – összefoglalóan – így számolt be a lap tudósítója:

**„Véres esti órák pénteken
Nagykanizsán**

(Tudósítónktól)

Ismeretes, hogy Nagykanizsa dolgozóinak békés, nemzeti érzelmű

tüntetése elszabadult indulatok következtében véres eseménybe torkollt pénteken este. A nap délelőttjén még senki sem sejtette volna ezt. A város minden üzemének dolgozóit impozáns tömegben és megnyerő fegyelemmel vonultak nemzetiszínű zászlók alatt az utcán.

Kiálltak követeléseik mellett, felszabadult érzelmekkel énekelték a magyar nemzet dalait. Igaz, ebben a tömegben is fellelhetők voltak a gőzösfejúek, de ez a tömeg a Dózsa György laktanyától még fegyelmezetten vonult el, miután keblére ölelte katonái fiait. A baj akkor kezdődött, amikor a délutáni órákban a dolgozók nagy részének hazaszállingózása után a megmaradottakon eluralkodott a meggondolatlan, hübeleba-lázs magatartás.

Budapestre akart menni az ifjúság egy része, hogy élelmiszert vigyen Budapest lakosságának és a harcolóknak. Ám valaki, vagy valakik feldobtak egy új jelszót:

– Vigyünk fegyvert Budapestnek!

Ekkor elszabadultak a vad ösztönök.

A városi tanács, hogy levezesse az indulatokat húst és élelmiszert utalt ki a követelődzően fellépő tömegnek. A tömeg egy része a laktanyához vonult, ahol fegyvert követelt. Benyomultak a laktanyába. A karhatalom, Öveges József (*helyesen Öveges Lajos*)őrnaggyal végtelen nyugalommal bánt a követelődzőkkel, de természetesen fegyvert nem adtak. Baráti, kemény fellépéssel sikerült eltávolítani a laktanyából a csoportokat.

Körülbelül ebben az időpontban bent a városban egy lövéstől Skerlágth Józsefné 52 éves nagykanizsai asszony a mozi bejáratánál összeesett és pár percen belül meghalt. A tömeg a pártbizottságon székelő katonai csoportot okolta az asszony haláláért. Fellángoltak az indulatok. Fegyvert követeltek minden áron, hogy támadást indítsanak a pártbizottság épülete ellen. Pár percen belül pánccélosok jelentek meg a pártbizottság előtt, illetve a város utcáin. Ekkor már egyre másra lehetett hallani a lövések zaját. Csoport rohanta meg a honvédségi lőszerraktárt, lötték a harckocsikat. A karhatalom természetesen mindenütt ellenállt. Az eredmény 14 sebesülés, ebből egy halál: Skerlágth Józsefné, három súlyos és életveszélyes: Kocsis József, Unger Károly 16 éves nagykanizsai lakos haslővést kapott, Balázs László 15 éves szombathelyi lakos tüdőlővést kapott. Súlyosan, de nem életveszélyesen sérült meg Tóth Mária 19

és és Marcs Ferenc 34 éves nagykanizsai lakos, akiket a tömeg valószínűleg békéltető magatartásuk miatt súlyosan bántalmazott. Ugyancsak súlyosan, de nem életveszélyesen sérült Horváth Ferenc 57 éves nagykanizsai és Krotki István 28 éves sormási lakos.

Könnyebb sérülést szenvedett: Ács István 21 éves galamboki lakos, akit a tömeg késett meg. Ugyancsak könnyebben sérült Samu György 16 éves, Mocsári Ferenc 15 éves, Horváth János 24 éves, Godina László 29 éves nagykanizsai és Tóth Iván Ferenc 26 éves kútfeji lakos.

Az események zűrzavarából ma még a rendőri vizsgálat befejezése és a halott kórbonctani vizsgálat előtt nehéz megállapítani az objektív tényezőket. A haláleset után közvetlenül ott voltam a Sugár úti vérfoltnál, ahol Éles Renée, és több általam ismeretlen szemtanú azt állította, hogy a lövés váratlanul jött, a kézigránát robbanásokkal egyidőben.

Ebben a pillanatban még lehetetlen minden szempontból hiteles és eseményszerű tájékoztatást nyújtani a nagykanizsai véres péntekről. Egy biztos, sajnálatos, hogy féktelen indulatok, felelőtlenek, zavartkeltők hatalmasodtak el és ennek egy ártatlan békés járókelő lett az áldozata. A rendőri vizsgálat lesz hivatott megállapítani a teljes tényeket. A felelősségrevonás nem maradhat el.

A városban egyébként helyre állt a rend. Ez a rend azonban egyelőre a szuronyokon nyugszik. Tankok, harckocsik, fegyveres alakulatok cirkálnak a városban.

Szombat délután 5-től vasárnap reggel 6-ig tilos az utcán járni.

– Nyugalommal és barátsággal közeledtünk és közeledünk most a város lakóihoz és rajta leszünk, hogy a lakosság élete és vagyona teljes biztonságban legyen.

Fontos az, hogy mielőbb helyreálljon az igazi öntudatos, békés rend – mondotta Öveges József (Úveges Lajos) őrnagy, a helyőrség parancsnoka. (h)”

(Egyedül ennek az írásnak a közlését éreztük problémásnak. Bár a szöveg írója bevallja, hogy információi bizonytalanok. A tudósító viszonyulása az eseményekhez felemás. A városban történt eseményeket úgy csoportosítja, hogy az olvasónak az a benyomása, a haláleset a „felelőtlen” emberek tetteinek következménye, holott az indulatok talán éppen a haláleset miatt korbácsolódtak fel. A lövöldözések is úgy jelennek meg a híradásban, mintha mindkét oldalon lettek volna fegyverek, holott maga ír arról, hogy nem sikerült a civileknek fegyverhez jutniuk.

A szöveg félreérthető, pontos kiigazításához nem rendelkezünk adattal.)

1956. október 28-29. (vasárnap-hétfő)

Az Új Zala a későbbiekben nem tudósít már Nagykanizsáról utcai eseményekről. Városunkban is megalakultak az új időszak forradalmi szervei.

A nagykanizsai Rendfenntartó Közegek Parancsnoksága – melynek közleményét a Megyei Bíróság anyagaiból közli 40. sorszám alatt az '56 ZALÁBAN c. dokumentumkötet – egyike a létrejött forradalmi testületeknek. Közleményük fontos híradás a korszakból:

„Nagykanizsa Dolgozó Népe!

Az elmúlt éjszaka folyamán a város különböző pontjain felelőtlen rendbontó személyek ismételten fosztogattak és lövéseket adtak le a Rendfenntartó Közégek tagjaira, valamint a város egyes középületeire. A rendfenntartó közégek tagjainak a józanságán és lojális magatartásán múltott, hogy a városban emberéletben nem esett kár. A történetek arra kell figyelmeztessék a város becsületes lakosságát, hogy tegyen meg minden tőle telhetőt és akadályozza meg a felelőtlen elemek rendbontási és fosztogatási kísérleteit amelyek könnyen vérontáshoz vezethetnek, és ennek becsületes dolgozók is áldozatul eshetnek.

A Rendfenntartó Közégek mindent el fognak követni annak érdekében, hogy a város nyugalma és rendje tökéletesen helyreálljon. Azokkal szemben, akik megbontják a nyugalmat és a rendet, valamint fosztogatnak vagy arra kísérletet tesznek a törvényes rendelkezések értelmében a legszigorúbban fogunk eljárni.

Továbbá felhívjuk a lakosság figyelmét, hogy az e hó 27-i rendelkezés értelmében amely a közlekedési korlátozásra vonatkozik, délután 17, azaz 5 órától reggel 6 óráig a lakóházak, középületek és egyéb intézmények kapuit zárva kell tartani és bebocsátani csak a hozzátartozókat lehet.

Nagykanizsa, 1956. október 28.

A Rendfenntartó Közégek Parancsnoksága

Figyelem ! Figyelem !

Felhívjuk a város becsületes lakosságának a figyelmét, hogy aki valahol rendbontást vagy fosztogatást tapasztal, azt azonnal jelentse a rendfenntartó közegeknek.”

Az Új Zala október 30-án először a kanizsai írók állásfoglalásáról tudósít:

„A nagykanizsai írók

hétfőn délelőtt ültek össze, hogy a forró napok után megbeszéljék az ország, a megye és a város helyzetét. Az Új Zala első számából értesültek a Zala megyei írók Munkaközösségének követeléseiről, s bár ennek megfogalmazásában az akkori nehéz helyzetben nem vehettek részt, minden pontját magukévá tették és szívük mélyéből támogatják. Elhatározták, hogy a délután megalakuló Nemzeti Bizottságba Hules Bélát delegálják Alaksza Ambrus távollétéig.”

(Az október 28-i számban megjelent követelések, melyekhez a kanizsai írók is csatlakoztak:

„A zalai írók követelése

Az ország súlyos helyzetére való tekintettel a Zala megyei írók Munkaközössége, az általános helyzetet figyelembe véve, az alábbiakat követeli:

1. A szovjet csapatok azonnali kivonását!
2. Szabad, demokratikus választásokat!
3. Teljes szólás- és sajtószabadságot!
4. Megfelelő szakembereket a vezető helyekre!

5. Rákosi, Farkas, Gerő és társai nyilvános tárgyaláson való felelősségrevonását!

A megye helyzetének tisztázása érdekében követeljük:

1. A megye bűnös vezetőinek, elsősorban Dénes István, volt első titkárnak törvényes keretek között történő felelősségrevonását!

2. A helyi sajtót a Munkástanács kezébe és irányítása alá, megfelelő szerkesztő bizottsággal!

3. A párt és az államvédelmi hatóságok által elhagyott lakóépületeknek az arra legjobban rászoruló munkáscsaládok részére történő átadását!

4. A megyei, járási, városi vezető tisztségekbe megfelelő személyeknek demokratikus módon történő megválasztását!”)

A kanizsai írók elküldték tehát delegáltjukat a hétfőn délután (október 29-én) megalakuló Nemzeti Bizottságba. A Nemzeti Bizottság meg is alakul, erről is tudósít a lap október 30-i száma:

„Nagykanizsáról jelentjük

Nagykanizsán megalakult a Nemzeti Bizottság. A bizottság elnöke: Lékai Gyula ügyvéd. Társelnökök: Balogh Lajos vasúti dolgozó, Nagy Péter, gépgyári üzemvezető, Teleki százados. Az ifjúságot Beleznai József képviseli a Nemzeti Bizottságban.

A Nemzeti Bizottság a vasárnapi ülésen csatlakozott a Győri Szabad Rádió felhívásához, s egyhangúlag követelte, hogy a szovjet csapatok minél előbb hagyják el az országot.

A Nemzeti Bizottság választmánya a hétfő reggeli ülésen határozatot hozott.

Leváltotta Domonkos Sándort, a városi tanács elnökét, és dr. Paizs Ferencet egyhangúlag megbízta a közigazgatás vezetésével.

A nagykanizsai üzemekben megalakultak a Munkástanácsok.

A Gépgyárban 75 tagú Munkástanács alakult. Az Igazgatási Tanácsot később választják meg. Varga Béla igazgatót a dolgozók bizalma meghagyta a gyár élén. A Finommechanikai Vállalat dolgozói Marschner Bélát bízták meg a vállalat igazgatásával.

Az olajbányászok Nagykanizsán a fűrészi vállalat éléről eltávolították Sáros Gézát és Vajmi Józsefet.(...)”

(Október 28-án, vasárnap még nem ülésezhetett a Nemzeti Bizottság, hiszen csak 29-én tartotta alakuló közgyűlését, ez az alábbi Határozat szövegéből következik. 28-án viszont lehetett valamilyen előzetes tanácskozás, ahol talán ideiglenes Nemzeti Bizottságot választottak, sőt ennek a bizottságnak még választmánya is lehetett, akik a tudósítás szerint hétfőn reggel tanácskoztak és döntést is hoztak.

A kanizsai írók is csak egy ilyen előzetes egyeztetésről tudva választhatták meg előre delegáltjukat a hétfő délutáni alakuló gyűlésre.)

A Nemzeti Bizottság határozata kétoldalas röplapon jelent meg, nemzeti színű keretben. Egyik példánya a Nagykanizsai Múzeumban megtalálható. A határozat szövege:

Nagykanizsai Városi Nemzeti Bizottság

H A T Á R O Z A T

Nagykanizsa Város Nemzeti Bizottsága 1956 október hó 29-én alakuló közgyűlést tartott. Az ülés megnyitása után a jelenlévők egy perces néma felállással tüntettek és emlékeztek meg a magyar szabadságért és függetlenségért folytatott harcban elesett hőseink emlékének.

Ezután az ülés a következő határozatokat hozta:

A Nagykanizsai Nemzeti Bizottság követeli, hogy a kormány haladéktalanul tegye meg a szükséges intézkedéseket a Magyarországon állomásozó szovjet haderőknek az ország területéről történő legrövidebb időn belül kivonása iránt. Ezt a határidőt a kormány az ország lakosságával közölje.

Gondoskodják a kormány a magyar nép szabadságát és függetlenségét korlátozó hátrányos rendelkezések és törvények hatályon kívül helyezéséről, biztosítsa az általános emberi jogok érvényesülését, a teljes politikai szabadságot, a jogrend uralmát, adjon lehetőséget az országnak, hogy szabad és titkos választások útján megválasztott és több párt képviselőiből alakult országgyűlést döntsön az országos jelentőségű kérdésekben.

Követeljük, hogy a kormány az Egyesült Nemzetek Bizottságába delegált magyar küldötteket haladéktalanul hívja vissza és a magyar nép túlnyomó többségének bizalmát élvező kiküldöttek képviseljék a jövőben Magyarországot az Egyesült Nemzetek Szövetségénél.

Követeli a Nemzeti Bizottság, hogy a Magyar Rádió irányítását és műsor-szolgáltatását a Magyar Írók és Ujságírók Szövetsége lássa el.

Nagykanizsa város rendjének biztonsága és a nyugodt életkörülmények biztosítása érdekében, de a lakosság lelki megnyugtatása érdekében is ez alábbi határozatokat hozta:

1. 1956 november hó 1. napja, Mindenszentek napja ünnep, e napon a munka szünetel.
2. A város rendje és nyugalma biztosítása érdekében a Nemzeti Bizottság feddhetlen múltú nagykanizsai lakos férfiakból nemzetőrséget alakít és ez a szervezet a karhatalmi szervekkel, rendőrséggel, honvédséggel karöltve örökdió a város rendje és békéje felett.
3. Nagykanizsa város közigazgatásának vezetésével a Nemzeti Bizottság városunk szülöttjét, a nagykanizsai közigazgatás régi szakemberét, **Dr. Paizs Ferencet** bízta meg. Az állásáról lemondott Horváth Balázs pénzügyi osztályvezető helyet a Nemzeti Bizottság a pénzügyi osztály vezetésével **Lampert Imre** számvevőt bízta meg.
4. Kiskanizsa városrész ügyeinek vitelével és a kiskanizsai polgárok érdekeinek képviseletére a Nemzeti Bizottság 5–10 tagú külön bizottságot alakít, akik munkájukat a Nemzeti Bizottsággal egyetértésben végzik.
5. A közlekedés rendjének biztosítására, személy-, teherforgalom lebonyolítására és a város lakosságának zavartalan élelmiszerellátására, illetve ennek megszervezésére szakbizottságokat alakít.

6. Nagykanizsa város vallásos érületi lakosságának régi sérelmét orvosolta a Nemzeti Bizottság, amikor elhatározta és elrendelte, hogy a fakultatív hitoktatásra vonatkozó rendelkezések betartása mellett megnyitja a lehetőséget arra, hogy a szülők gyermekeiket még a folyó tanévben az iskolán belül hitoktatásban részesíthessék. A hittan oktatására vonatkozó beiratkozások határideje és az ezzel összefüggő teendők elvégzése a megalakított tanügyi szakbizottság feladata.
7. Nagykanizsa összes iskoláiban a tanítást 1956 november 5-én kell megkezdeni.
8. Dr. Fendler Károly SZTK szakorvos lemondása folytán a bizottság az SZTK nagykanizsai kirendeltség vezetésével **Dr. Daka Mihály** SZTK főorvost bízta meg.
9. Helyi sajtó megszervezését és helyi lap kiadását határozta el a Nemzeti Bizottság a lakosságnak az országos és helyieseményekre vonatkozó pontos, megbízható és az igazságnak megfelelő tájékoztatása érdekében.
10. A Nemzeti Bizottság a karhatalmi szervekkel folytatott tanácskozás alapján a nemzetőrségi szervek bevonásával biztosítja a város rendjét és nyugalmát. A mozgáskorlátozó rendelkezések, kilépési tilalom 1956 október 29-től kezdődőleg 19 órakor lép életbe. A munkába induló és a munkából visszatérő egyének a tilalmi időben is szabadon közlekedhetnek, a karhatalmi szervek felszólítására azonban személyazonosságukat igazolványukkal igazolni kötelesek.
11. A Nemzeti Bizottság utasította a város területén lévő hivatalokat, vállalatokat, üzleteket és egyéb intézményeket, hogy 1956 október 30-án a munkát kezdjék el. A vállalatok munkásbizottságainak javaslata és követelése alapján a gyártásszerű munka azonban az ipari üzemekben mindaddig szünetel, amíg az orosz csapatok kivonulása az országból meg nem kezdődik. Ez természetesen nem vonatkozik a közéleti és közellátást szolgáló vállalatokra és üzemekre, akik a város közellátását minden körülmények között biztosítják.
12. A nehéz helyzetbe került Budapest lakosságának élelemmel való segítése érdekében a Nemzeti Bizottság elhatározta, hogy a nagykanizsai Földművelésügyi teherautó útján 3 teherautó élelmiszert, a tejüzem útján pedig két teherautó tejterméket szállít. A szállítmányok elindultak.

A Nagykanizsai Nemzeti Bizottság kéri a város lakosságát, hogy a magyar nemzet függetlenségéért és szabadságáért vállalt nehéz munkájában támogassák, a fent közölt rendelkezések betartásával segítsék elő a rend, a béke és a nyugalom helyreállítását.

Nagykanizsa, 1956 október 29.

Nagykanizsai Városi Nemzeti Bizottság.

TD 1/1957

A határozatnak a helyi sajtó megteremtését célzó 9. pontja megvalósult. A mellékelten látható felhívás az 1956 plakátjai és röplapjai című kötet 569. oldalán található. A lap meg is jelent, de már csak a forradalom leverése után, 1956 november 10-én az MSZMP ideiglenes városi intézőbizottsága és a Városi Tanács orgánumaként.

Nagykanizsa dolgozó népe!

A város Nemzeti Bizottsága egyhangu jelkese-
déssel határozta el, hogy elegendet tesz a nép kö-
vetelésének és

DÉLZALA

címen beindítja Nagykanizsa és környékének
új lapját. Annyi évszázad keserű
elnyomása után végre fel-
ragyogott a nemzeti szabadság hajnala! Elérke-
zett az idő, hogy a szabadsággal együtt Nagy-
kanizsa dolgozó népe is birtokába vegye

a szabad magyar sajtót

és régi tradíciókhoz híven újra megjelenjen Nagy-
kanizsa és környékének

önálló, független sajtóorgánuma

Az új lap zászlaján a nemzeti **igazság**
függetlenség, a szabadság és az
jelszava. A Nemzeti Bizottság és a Szerkesztőség
bizalommal fordul Nagykanizsa és környékének
minden lakójához, hogy hazafias odaadással se-
gitse és támogassa az új lap a

DÉLZALA

célkitűzéseit, munkáját, közös ügyünk: a nemzet
felvirágzásáért.

Nagykanizsai Városi Nemzeti Bizottság
a DÉLZALA szerkesztősége.

Előfizetni a postal kézbesítőknél lehet!

Fk. Lóránt Gyula.

5431 Zala. Nyomda T., Nagykanizsa Feltöltés vezető: Szendrői Géza

DÉLZALA

Az MSZMP ideiglenes városi
Intézőbizottsága
és a Városi Tanács lapja

Ára 50 fillér.

Nagykanizsa, 1956. november 10.

1. szám

A határozat 7. pontja értelmében 1956. november 5-én, hétfőn az összes kanizsai iskolában elkezdődött volna a forradalom vívmányait érvényesítő oktatás. Valamikor akkor, mikor ezeket a határozati pontokat megfogalmazták, egy Kanizsára járó második gimnazista lány, Csesztregi Júlia verset írt, és november 2-án az Új Zala Szerkesztőségébe küldte Muraszemenyéről. Mivel jól érzékelteti az ifjúság hangulatát, örömmel közöljük a sorokat az '56 ZALÁBAN című kötet 223. oldaláról.

Miénk a győzelem!

Budapest utcáin
Véres harcok dúltak,
Magyar hazafiak
Ezrei pusztultak.

Magyar szabadságért
Küzdő hős harcosok
Itt szüntek meg élni
De emléküik ragyog.

Nem folyt hiába a
Mártírjaink vére!
Hős haláluk bére
Szabadság és béke.

Az ő emlékükre
Magyarok esküszünk,
Hogy idegen szolgák
Mi többé nem leszünk!

Igazán? Győztünk?
A győzelem miénk?
Igen! S ez meghozta
Szabadságunk, békénk.

Első győzelmünk után
Most tegyünk fogadást,
Testvérként segítsük
Tűzön, vizen egymást!

Hőseinknek vére
Átkot kiált rátok!
Takarodjatok ki
Ti gonosz zsarnokok!

Miként testvéreink
A szabadságharcban,
Egyek legyünk mi is
A jóban, a rosszban!

Testvér! Kéz a kézben,
Vállvetve küzdeni!
Rajtunk áll a nagy szó;
Hazát építeni !

Mutassuk meg bátran
Félést nem ismerve,
Van az ifjúságnak
Alkotóereje.

Szabadságunkat harc,
S vér árán szereztük
Kezünkben kivenni
Többé nem engedjük!

Kik testvéreinket
Eddig pusztították
Azonnal hagyják el
Magyarok hazáját!

Takarodjatok ki
Zsarnokivadékok!
Szörnyű szégyen pirja
Fussa át arcotok!

Az 1956. október 29-i határozat 1. pontja Mindenszentek napját ünneppé nyilvánította. A kortársak a napra úgy emlékeznek Kanizsán is, mint a győztes forradalom napjainak talán legszebbikére. Az Új Zala szerzője 1956. november 3-án így emlékezett:

„Halottak napján

Még frissek a sebek, amelyeket a férj, a gyermek, a kedves elvesztése ütött a szíveken. Tegnap, tegnapelőtt, egy héttel ezelőtt szabadságharcosok kezéből esett ki a fegyver, kicsorduló vérük hullott a magyar földre. Meghaltak hősként, bátran váltak meg az élettől a szebb, boldogabb, igaz magyar jövőért, a független, semleges Magyarországért. Meghaltak, de emléküik a 48-as hősökével együtt örökké él a nép szívében, a magyar történelem legszebb lapjai jegyzik fel eltörölhetetlenül nevüket.

Hősök ők, magyar hazánk drága fiai. Tegnap, november elsején, a rég elhunytak, egykori hozzátartozók emlékezetére gyúltak parányi gyertyafények a temetőekben – és jeltelen sírok halottainak emlékére, mécsesként égtek a parányi lángok a lakásokban.

Értetek – legdrágábbjainkért – nemcsak a feleség, a gyermek, a szülő szíve dobbant ma kétszeresen fájón, nemcsak az ő kezük nyomán gyúltak a fények.

Az ország valamennyi városában, a falvak ablakaiban – örök szimbólumként – a soha nem felejtő emlékezés lángjai gyúltak ki. Az egész nemzet halottaiért, a dicső októberi szabadságharc hőseiért égtek a város bérházainak, emeletes lakásainak, a falvak apró kunyhóinak kicsi ablakában ragyogó fények. A hála, az emlékezés, a soha el nem múló szeretet megannyi apró fénye egyesült elfojthatalan, hatalmas, örök emlékeztetőül lobogó fáklává. A nemzet egységének, akaratának, közös törekvéseinek lángjai nemcsak a szívekben, hanem az emlékezetekre gyújtott gyertyácskákban is egyesültek s ezzel tett fogadalmat minden magyar, hogy hősi emléketeket – drága budapesti fiatalok – kiomló véretek, az általatok kiharcolt szabadságjogokat, ha kell, életünk árán is megvédjük, azon foltot ejteni soha, senkinek nem engedünk.

Nem hagyjuk, hogy az önkény, a jogtiprás, a kiszolgáltatottság úrrá legyen nemzetünkön. Nem hullott hiába véretek. Hősiességtek örök példaként szolgál. Ifjú szívetek utolsó dobbanása, a harc, amelyet nem hiába vívtatok, örök emlékeztető egész népünknek. Mindannyiunké vagytok. Hősi halálotok fájdalommal tölti el mindannyiunk szívét, de egyek vagyunk a büszke felemelő érzésben is, amelyet hősiességtek csodálata méltán vívott ki nektek. Egyek vagyunk az akaratban, hogy soha többé ne legyen szolgaság e hazában, hogy meg ne ismétlődhessék nemzetünk tragédiája. Egyek vagyunk a nép ellenségeinek, s a szabadság lábball-tipróinak gyűlöletében. Egységes az akaratunk, hogy megvédjük, ha kell fegyverrel is 1956 dicső októberének minden vívmányát.

Nem leszünk méltatlanok a nagyszerű hősök tetteihez. Védjük, erősítjük, továbbfejlesztjük szabadságharcunk eredményeit, egy szívvel, egy akaratall, szilárdan állunk a hősök által elhagyott helyeken.”

A korabeli események, az időszak hangulatának felidézését itt megszakítjuk, hiszen a célunk a győztes forradalom megidézése volt.

A korszak zalai irodalmáról és az események kanizsai megünnepléséről fontos még megemlékeznünk.

Megnyugvással és persze meglepetéssel olvashattuk az '56 ZALÁBAN c. kiadványban, hogy az ott megjelent, zalaegerszegi eseményeket feldolgozó írás is az eseménytörténetet illetően főként a korabeli helyi sajtóra épít, pedig levéltári kiadványról van szó, így egyéb források is a szerző rendelkezésére álltak. Ez azt jelentheti, hogy a helyi sajtó híradásai alkalmasak lehetnek a kanizsai eseménytörténet visszaadására is.

A kötet egyik dolgozata, Csomor Erzsébet Forradalmi események a megyeszékhelyen (Zalaegerszeg 1956) című munkája hézagpótló írás. Fontos, mert van egy átfogó képet adó összefoglaló az eseményekről. A történések értékelése a feldolgozásban mértéktartó, a kötet dokumentumainak értelmezését segíti. Természetes módon keveredik benne a megyei és a városi események sora, hiszen mindkettő egyazon településen zajlott.

A nagykanizsai események – melyek tömeghatásukban és méretükben, jellegükben önállóak, és az ottanihoz hasonlóak voltak – nem kaptak ilyen összefoglalást.

Sőt a megyében az első utcai megmozdulás Nagykanizsán volt – ahogy az az '56 ZALÁBAN lábjegyzete megjegyzi az első híradással kapcsolatban az 56. oldalon. E hiány még természetesen pótolható. Mégis sajnálatos, mert hosszú ideig megismételhetetlen egy ilyen megyei szintű összefoglaló kiadvány.

A zalaegerszegi összefoglalóban a Hadtörténelmi Levéltár és a Megyei Bíróság dokumentumait (együtt 13 lábjegyzet) használták még fel. Ilyenekkel a kanizsai összefoglaló nem szolgálhat, hiszen csak publikált forrásokra (az '56 ZALÁBAN című forráskiadvány is ide tartozik) támaszkodhattunk. Csomor Erzsébet összefoglalója – mint már említettük – több forrást felhasznál, idéz is, sajnos ezek azonban nem kerülnek közlésre a kötet szép számú dokumentumai között. 35 lábjegyzete közül összesen 24 utal forrásra (11 valamilyen magyarázatot, vagy forrás megjelölése nélküli magyarázó szöveg), 3 hivatkozik az '56 ZALÁBAN című kötetben közölt dokumentumra, azok közül is 2 a helyi sajtóból átvett közlés. Összesen a 24 forrás-megjelölés közül 9 a helyi napilapra hivatkozik. Gyakorlatilag az eseménytörténet vázát ebben a tanulmányban is a Zala ill. Új Zala híradásai adják. Ami azt jelzi, hogy a források szélesebb körét ismerve is hagyatkozhatnánk Nagykanizsa esetében is az ott közöltekre mint eseményvázra.

Meglepő, hogy nem közöl a kötet falragaszokat, felhívásokat faximilében, sajnos ilyet a Zala megye történelmi olvasókönyve című szép összefoglalóban sem találtunk. Ma tehát az 1956 plakátjai és röplapjai című 1991-ben kiadott munka Zala megyét képviselő része – mely 11 dokumentum másolatát közli 10 oldalon – áll csupán rendelkezésünkre, ezért fontos minden kép, dokumentum, melyet most közzéteszünk.

*

Nagykanizsán 1989. október 23-án emlékeztek meg először – a helyi MDF-esek szervezésében – az 1956-os forradalomról és szabadságharcról. Erre az alkalomra egy kiadvánnyal is készültek, ennek címdala látható a következő oldalon.

MF**1956 - 1989****A Magyar Demokrata Fórum Nagykanizsa Szervezetének kiadványa
október 23. tiszteletére****Tisztelt Olvasó!**

Krisztusi kort ért meg az a rendszer, mely megváltást ígért, helyette azonban végtelenül leromlott gazdaságot, hatalmas adóssághalmományt, teljes erkölcsi válságot hozott az országra. Hazugságra épült mindvégig. Hazugsággal közül az egyik leginkább pusztító 1956 példájának elhalgatása, meghamisítása volt. Szeretnénk, ha örökre lefoszlana minden igaztalan ítélet az akkor történekről. Szeretnénk, ha a forradalom és szabadságharc élő résztvevői emelt fővel járhatnának köztünk, mert érezhetik, hogy a mai változások igenlői az ő példájukon lelkesülve vívják a rendszerváltozás mai harcát. Szeretnénk, ha az ifjú nemzedék valóságos példákra lelhetne 1956 hőseiben - áldozataiban és túléelőiben - megismerve azok szándékait és tetteit. Szeretnénk, ha mindenki előtt teljes nagyságában mutatkozhatna meg forradalmunk.

Fontos, hogy átérizzük, milyen környezetben jött létre ez az egyedül péld. A megértést és az átértést megkönnyíti, hogy egyre világosabban látjuk az

előzményeket is. Sorra lepleződik le az 1940-es évek végén hatalomra jutó rendszer minden bűne.

Napvilágot látnak a megszálló csapatok közvetlenül a belpolitikai eseményekbe beleszóló Intézkedéssel. Közismertté válik a kommunisták ellenfeleiket alapítványul és törvénytelenül félreállító praktikája. Dokumentumok jelennek meg az ötvenes évek embertelen kitelepítéseiről, a büntető ill. megsemmisítő táborokról, a Szovjetunióba hurcolt hadifoglyok és még a hadifoglyok "kivételezett" helyzeténél is rosszabb helyzetű magyar GULAG-lakók gyötrelmeiről (a magyarság fizikai pusztulásáról). A korszakot a megfélemlítettség örökös jelenléte, a házaspárok bensőséges viszonyába is beletűrő politikai rettegés jellemezte.

Mind Ezek után, a működő totallitárius (a lét minden területét ellenőrző) hatalom megtapasztalása után páratlan fényvel ragyog fel rendkívüli tisztasága és egyetemessége az 1956. október 23-án kezdődő magyar forradalomnak. Nem volt egyetlen területe sem a társadalomnak, mely az addigi totális rendszer ellenhatásaként ne forradalmasodott volna.

Szinte magától esett szét a nép érdekelt sohasem képviselő, minden humánitástól mentes, népiunktól idegen ideológián felépülő és idegen érdekeket szolgáló hatalom. Néhány nap alatt a társadalom valamennyi rétegét magával ragadó, nemzeti és demokratikus alapon szerveződő új hatalom alapjai teremtődtek meg. Olyan fajta egyetemes - szinte minden magyart magával ragadó - esemény történt, mely példátlan történelmünkben. Az ellenállás legcsekélyebb jelét mutatni sem képes hatalommal szemben egy - a több éves ideológiailag masztigolt teljesen érintetlen - egységes magyar nemzet állt. Ez a nemzet rövid forradalma alatt képes volt a független és szabad Magyarország céljait - teljes törvényességgel - megvalósítani. Mely - belső tagadója nem találhatván - csak idegen tankok erejével volt elpusztítható.

Olyan lütdöklő példája ez nemzeti történetünknek, mely erőt adhat a mai - már sokkal összekuszáltabb, eredményesen eiszemélytelenített, gondolkodásában súlyosan lehatárolt (mert az európában és a világban végbemenő változások lényegét nem érte meg) - generációknak is, melyek igenis Európába, a modern Európába kívánják juttatni országunkat.

A történelmi példa tehát adott, nekünk most az a feladatunk, hogy méltóképpen emlékezzünk rá.

Ezt az emlékezést kívánja segíteni kiadványunk is.
Czupri Gyula

Akkor került felállításra és felavatásra a Károlyi kertben az 1956–1989 feliratú kopjafa is, mely Németh Ferenc fafaragó munkája (a címdoldalba utólag beleszerkesztett fényképen, mely az egyik ünnepség alkalmával készült, látható a kopjafa).

A hely kiválasztásával egyben az események kanizsai áldozatának is emléket állítottak. 1989 óta a nemzeti ünnepé vált október huszonharmadikán Nagykanizsán az 1956-os helyi események néhány helyszínét végigjáró ünnepi sétával emlékezik a város.

(A Czupi Kiadó is szeretne hozzájárulni a városi ünnepséghez azzal, hogy akkorra időzíti újabb köteteinek bemutatóját: 1995. október 23-án Rózsás János Duszja nővér című munkájának, 1996. október 23-án pedig a Kanizsai almanach 1995-ről című kötetnek a bemutatójára került sor a város ünnepi műsorának részeként.)

Összeállította: Czupi Gyula

Dr. Paizs Ferenc 1956-ban

(Egy interjú 1992-ből és egy dokumentum 1956-ból)

Dr. Paizs Ferenc 1992-ben így emlékezik. (Részlet. Az interjút Klapper Lászlóné és Kunics Zsuzsanna készítette. Szerkesztett szöveg):

Itthon voltam vasárnap, hétfőn nem tudtam visszamenni Egerszegre (1956. október 29. A szerk), mert nem ment a vonat.

Előzőleg tárgyalás volt köztem, a város és a minisztertanács között, mert a városnak egyetlen jogi képzettségű alkalmazottja nem volt. Ezt kifogásolták a minisztertanácsnál. Én mondtam, hogy szívesen visszajövök Kanizsára, igazgatási osztályvezetőnek, másnak nem. A kanizsaiak: azért nem jó, mert nem párttag. Erre a minisztertanács: hol élnek az elvtársak, ez ma már nem számít. Megegyeztek, hogy visszajövök.

Tehát hétfőn nem tudtam visszamenni. Kerestem valami autót, de nem volt, találkozom a Bánfalvi vagy Bánhegyi tanárral, azt mondja, menjek, éppen gyűlés van és úgyis visszajövök Kanizsára, hallgassam meg a gyűlést.

A Nemzeti Bizottság ülésezett, a Domonkost és a Horváth Balázst leváltották. Nincs tanácselnök senki. Nem működik a város. Intézkedni kell. Úgyis jövök vissza, politikai kérdésekkel foglalkozzon más, az apparátust én beindítom.

A Horváth Balázs ismert Egerszegről. Jön hozzám, hogy mi lesz velem, neki három gyereke van. Még a Hemmert Kari bácsinak szóltam, ő akkor a nyomdában volt főkönyvelő, megkértem, hogy vegye fel a Horváth Balázst.

Aznap nagygyűlés volt.

Azt tanácsoltam, hogy vigyük be a tömeget zárt területre, mert a tömeggel nagyon nehéz. Egy ügyes szónok a tömeggel azt csinál, amit akar. Az egyéni felelősség felbontódik, amit soha el nem tudnék követni, a tömegben megcsinálom. Gyerünk gyűlésbe, terembe, ott kiabálhat mindenki, amit akar, nem történik semmi. Na, így szereltem le a társaságot a Legényegylet helyiségében.

Engem már valaki felhívott Csapról – máig sem tudom, ki lehetett, talán egy vasutas – és közölte, hogy ennyi és ennyi orosz már elhagyta az állomást és mennek az országba. Vigyázzanak, mert az oroszok már jönnek. Mindenesetre leállítottam a hangosbeszélőt, hogy hangosbeszélőn közlést csak az én aláírással lehet tenni, nem engedtem mindenféle szöveget beordítani. A közellátás, a környékbeli téveszkekből adjanak, amit lehet. Pestre kell szállítani, mert Pest körül van zárva stb. Aláírásokat nem kaptam és nem is kértem, nem volt erre szükségem.

Elég az hozzá, hogy összesen működtem három napig. Iszonyú idegfeszültséggel, mert sokan jöttek, hogy ez, meg az kell.

A felvonulásokat beszüntettem, jöttek, hogy szövetséget alakítunk, válaszom az volt, hogy erre ráérünk, várjanak türelemmel.

A gyűléseken én egy árva szót nem szóltam. A Lékai elég ügyesen játszott a tömeggel, mert már zsidóztak is. Elég ügyesen szerelte le a dolgokat, de az embereknek feltűnt, hogy a Paizs nem szól egy szót se, engem elég sokan ismertek. Szándékosan nem szóltam. Mit mondjak, hogy jönnek az oroszok?

Megyek haza késő este a Sugár út és a Rozgonyi utca kereszteződésénél ott, ahol a párház volt, egy nagy teherautó és egy főhadnagy osztogatja a fegyvereket. Kérdem, mi ez itt? Jönnek az oroszok, fegyverrel várjuk őket. Azonnal összehívtam a társaságot, nem azért, mert nekem akkora hatalmam volt, de az utolsó szálig visszaadták a fegyvereket. Minden darabot. Senki, még egy pisztolyt sem tartott meg. Közzétettem egy hirdetőt, amelyet én szövegeztem, hogy várható, hogy az orosz csapatok érkeznek, ezért felhívtam a város közönségét, ellenállást ne tanúsítsanak, atrocitás ne történjen a városban.

A hirdetőt közzétettem és bemondattam a hangos beszélőbe. Az én szerepem végetért, mert már jöttek. Megszűnt a bizottság. Ez volt az én egész tevékenységem.

Persze éjszaka bevittek az oroszok a Károly laktanyába (Dózsa). Szemét, piszok is kosz volt minden. Hajnal körül már egybe engedtek bennünket a Lékaival, mert azt is behozták, és reggel az a százados, aki még előző nap verte a mellét, hogy ide orosz – amíg én itt vagyok – nem jön, már egészen másképp beszélt. Mikor engem elvittek, a nejemnek megtiltották, hogy bárkit értesítsen, de ő azért telefonon rögtön aktivizálta a Benkő Jánost, az volt akkor a titkár, meg néhány ismerőst, főleg MAORT-osokat. A MAORT-osok rögtön akcióba léptek, mert engem el akartak szállítani Kaposvárra, s ki a Szovjetunióba. Ezt nem is titkolták. A MAORT-osok azt mondták, hogy ha ezt az embert elviszik, akkor 5000 ember rögtön akcióba lép. Volt is sztrájk, de én az olajosokkal elintéztem, hogy fenntartó fűrást végezzenek, nehogy a kutak eliszaposodjanak. S ezt meg is csinálták. A gépgyár leállt, minden leállt.

Kiengedtek. Egy darabig fungáltam, aztán megint lecsuktak márciusban, amikor vége volt a MUK-nak. Augusztus 18-án megint lefogtak, már harmadszor. Házkutatást tartottak, padlástól a pincéig. Fegyvert kerestek. Még katonakoromban sem hordtam pisztolyt.

No, jön a tárgyalás. Első tanú a Horváth Balázs, aki azt vallja, hogy őt kirúgtam. Pedig akkor már ki lett rúgva, a Szabó Gyurka közölte vele, hogy a Nemzeti Bizottság

leváltotta. Hozzám már könyörögni jött, és én kidobtam, mikor ő a három gyerekének kenyeret kért – mondta. A Hemmert azt mondta, hogy a Paizs nála intézte el, hogy felvegyék a nyomdába. A Horváth Balázs az ellenkezőjét vallotta. A bíróság a Horváth Balázs vallomását fogadta el.

A börtön, a Márianosztra, az egy külön téma. Amnesztiával kiengedtek két év után. Az enyhülési évek alatt a megyei bíróság megküldte a megsemmisítő határozatot, a miniszterelnök bocsánatot kért

Az 1956-ból való dokumentum a DÉLZALA 1. számában jelent meg november 10-én. A bevezető szakaszt követő részt az '56 ZALÁBAN című kötet is közli a 308-309. oldalakon, a közléshez fűzött lábjegyzet szerint a nyilatkozatot röplapon is terjesztették a városban (az '56 ZALÁBAN című kötetben található változat tartalmaz olyan sajtóhibákat, melyek nehezítik a szöveg megértését, ezért is fontos a DÉLZALÁBAN megjelentek újbóli közzététele):

„Dr. Lékai Gyula és dr. Paizs Ferenc

nyilatkozata:

A város lakosságának érdekeit szolgáltuk

Szerdán délelőtt Nagykanizsán futótűzként terjedt el a hír, hogy dr. Lékai Gyula ügyvédet, a Városi Nemzeti Bizottság elnökét, valamint dr. Paizs Ferencet, a Nemzeti Bizottság által megbízott volt tanácselnököt a katonai hatóságok őrizetbe vették.

Az MSzMT (nyilván MSzMP, a szerk.) ideiglenes intézőbizottsága, valamint a városi szervek szintén megdöbbenéssel fogadták a hírt és azonnal működésbe léptek dr. Lékai Gyula és dr. Paizs Ferenc szabadonbocsájtásának érdekében. Közbelépésük eredményes volt és mindkét dolgozó 12 órai fogvatartás után szabadlábra került. Megállapítást nyert, hogy a katonai szerveket helytelenül tájékoztatták. Dr. Lékai Gyula és dr. Paizs Ferenc szabadlábrahelyezésük után a következő nyilatkozatot tették:

Alig egy héttel ezelőtt városunk lakossága a forradalom lázában égett. Ezt a megmozdulást azonban olyan jelenségek kísérték, melyek a rendet, a város biztonságát veszélyeztették. Városunk sorsáért és a forradalom vívmányainak megtartásáért aggódva, néhány nagykanizsai mérsékelt, megfontolt barátunkkal és a dolgozó nép széles rétegei bevonásával elhatároztuk, hogy közbelépünk. Életrehívtuk Nagykanizsán a Nemzeti Bizottságot, melynek elsődleges feladatául a rend, a fegyelem helyreállítását, nemkülönben a város éllelmezésének biztosítását és a forradalom vívmányainak megtartását tűztük ki. Ebben a nehéz és felelősségteljes munkában a város tanácsának, üzeminek, vállalatának, munkatanácsainak bizalmából és velük karöltve, fáradtságot nem ismerve dolgoztunk. Munkánk nyomán a felzaklatott kedélyek némileg megnyugodtak, a rend és fegyelem helyreállt, a túlzó elemek káros munkáját kikapcsoltuk.

Ilyen körülmények között vált lehetővé azután, hogy városunk lakossága és honvédségünk a szovjet csapatok megérkezésekor rendben és nyugodtan viselkedett, és ezzel városunk egész lakossága megmenekült attól, hogy a város harci cselekmények színhelyévé váljék. Eddigi tevékenységünket a honvédség illetékes szervei felül-

vizsgálták, és ennek eredményeképpen megállapították, hogy közreműködésünk a város vitathatatlan érdekeit szolgálta és minden kilengéstől mentes volt. Hangsúlyozzuk, hogy tevékenységünk célja – amint azt már közbelépésünk alkalmával is több ízben hangsúlyoztuk – Nagykanizsa város összes lakóinak biztonsága, városunk rendjének helyreállítása volt, és nem követtünk semmiféle olyan célt ebben a munkában, amely akár a földbirtokos, vagy tőkés rend hatalmának visszaállítását szolgálta, vagy szolgálhatta volna.

Amikor városunk lakosságával közöljük, hogy a személyünkkel kapcsolatos intézkedések szerdán fél egy óraker megszűntek és szabadlábba helyeztek bennünket, mélységes meghatottsággal és köszönettel adózunk Nagykanizsa város dolgozó népének, a város tanácsi vezetőinek, a pártszerveknek, vállalatoknak, intézményeknek, összes barátainknak azért, hogy önzetlen és a város érdekeit szolgáló munkánkat támogatják és mellettünk hitet tettek.

1956. november 7-én.

Dr. Lékai Gyula Dr. Paizs Ferenc”

Az '56 ZALÁBAN kötet a már idézett lábjegyzetében leírja, hogy már november 5-én letartóztatták a két vezetőt. Ez tűnik logikusnak hiszen 12 óra alatt nem alakulhatott ki a dr. Paizs Ferenc 1992-es interjújában jelzett tömegmozgalom a kiszabadításuk érdekében.

A DÉLZALA november 10-i számában a felvezető szöveg erősen tompítani próbálja a letartóztatás tényét. Először azzal, hogy a letartóztatás idejét 12 órának írja. Másodszor azzal, hogy a letartóztatás elítélői között elsőként említi a lap egyik kiadójának, az MSzMP ideiglenes intézőbizottságnak a nevét (de még nem szokta meg az újságíró vagy a szedő az új nevet, ezért MSzMT-nek szedik a lapgazda nevét), a Paizs Ferenc említette tömegmozgalomról, sztrájkfenyegetésről, a MAORT-osokról viszont egyáltalán nincs szó.

Holott – alaposan elolvasva és a körülményeket számbavéve – éppen ez a dokumentum bizonyítja, hogy széles összefogás volt kialakulóban a város két forradalom alatti vezetője mellett az orosz megszállás ellenére. Ennek az összefogásnak a hatására engedték ki őket. Sőt akkora lehetett a félelem a hatalom oldalán, hogy egy nyilatkozat kiadására is szükségük volt a kedélyek csillapítására. Valószínűleg – felmérve a helyi erőviszonyokat – a szovjet katonai alakulatok is csak akkor merték elhagyni a várost, amikor már nem kellett tartani helyi bonyodalmaktól. A DÉLZALA ugyanezen számában ugyanis megjelent az alábbi rövid hír is:

„A szovjet katonai alakulatok miután a rend helyreállításában segédkezet nyújtottak a nagykanizsai katonai parancsnokságnak, s miután ittartózkodásuk alatt a város lakossága nyugodtan és fegyelmezetten viselkedett, szerdán a délutáni órákban eltávoztak Nagykanizsáról.”

A szovjet alakulatok kivonása, a két vezető szabadonbocsátása és a nyilatkozat kiadása tehát azonos időpontban történt.

A mai olvasó számára is magával ragadó a nyilatkozat megfogalmazóinak bá-

torsága, emberi tartása, hiszen több napi fogvatartás után írták le ezeket a higgadt és mértéktartó szavakat, mellyel a forradalmi időszakot jellemezték. Példaadó az a nyilatkozatukból is jól kiolvasható aggodalom, amely vezette őket a forradalom alatti működésükben. Nem véletlenül tett hitet mellettük a város a szovjet alakulatok Nagykanizsán tartózkodása idején is.

Dr. Paizs Ferenc egykori működésének méltó elismerése akkor történt meg, amikor 1994-ben díszpolgárává avatta Nagykanizsa városa.

Rózsás János visszaemlékezése

(Személyes visszaemlékezés a nagykanizsai 1956-os eseményekre)

1956 dicsó és tragikus tizenkét napjának története a budapesti eseményeket illetően viszonylag közismert az érdeklődők előtt.

Talán érdekes elmondani azt, hogy messze Budapesttől, itt a délszláv határ mentén emlékezetem szerint hogyan zajlottak le azok a történelmi napok.

A méltóságteljes, klasszikus zeneszámok sugárzása közben meg-megszólaló Kossuth rádióból, az alkalmi rádióadók közvetítéseiből s a Szabad Európa Rádió szünet nélkül sugárzott riportjaiból értesültünk a budapesti eseményekről. A hírforrások nem voltak teljesen hitelesek, hiszen az egyidejű történések szövevényét azokban a felforrósodott napokban senki át nem láthatta.

Nagykanizsán 1956. október 23-án, kedden a vihar előtti csend izgalmában telt el a nap. A déli hírek hallgatói hozták a munkahelyekre az újabb fejlemények híret: a belügyminisztérium betiltotta a budapesti egyetemisták tervezett tüntetését. Aztán délután hirtelen mégis engedélyezték. Hallottuk, hogy megmozdult egész Budapest, mindenki az utcán van, visszhangozzák a magyar nép követeléseit.

Este nyolc órakor körbeültük a rádiót, és lélegzetvisszafojtva hallgattuk Gerő Ernőnek, a párt első titkárának előre beharangozott beszédét: fenyegetett, kommunista szölamokat hangoztatott. Szavai csak olajat öntöttek a tűzre. A beszéd hirtelen meg is szakadt. A rádióból különböző zörejek hallatszottak, fejvesztett kapkodást éreztünk, majd nemsokára lövöldözés zaja törte meg a sercegő csendet. Rögtön tudtuk, hogy most valami nagy baj van.

Október 24-én, szerdán Nagykanizsán még folyt a munka a gyárakban és egyéb munkahelyeken. Mindenki a rádiót leste, várta a híreket a fővárosból. A művészlemezokről áradt a zene, és a rendszertelen, szűkszavú hírek, közlemények, az ellentmondásos állásfoglalások, felhívások nem adtak eligazítást. Tudtuk, hogy lőnek a fővárosban, ezt telefonhívások is megerősítették, de hogy kik a felkelők, és a hatalom milyen erőket vetett be velük szemben, nem tudhattuk.

Október 25-én, csütörtökön kora délután a Dunántúli Kőolajipari Gépgyár munkásainak szervezésében nemzetiszínű zászlók alatt vonultak a város utcáin a különböző munkahelyekről az emberek, a Szabadság térre. Az első világháborús

emlékmű környékén gyülekezett az egyre sokasodó tömeg. A magasra emelt zászlókat tartó munkások után, rendezett sorokban elindult a tüntető menet, és bekanyarodott az Ady Endre utcába. A városháza előtt megtorpant az eleje, és kiabáltak: Kitűzni a nemzeti zászlót!

A hivatalsegéd sebtében megjelent az erkélyen, de a lobogó közepén ott volt a vörös csillagos címer. Fújolni kezdtek az emberek, és a hivatalsegéd zavartan tévovázott. Kilépett utána a felesége, ollóval a kezében. Egyszerre felzúgott a tapsvihár. Egy perc alatt az erkély rácsához erősítették a lyukas zászlót, és a menet megindult tovább, de rögtön újra megállt. A tisztiklubon sem volt zászló! A tömeg előzőnlötte a posta és a klub közötti kiszélesedett utcát, és kórusban kiabált zászlóért. Csak amikor a zászló végre megjelent az épület homlokzatán, akkor hömpölygött tovább az emberáradat. A Kossuth-nótát, a Klapka-indulót énekelték végig az Ady utcán. Itt ott jelszavak is elhangzottak, főként: ruszvik haza!

A vasutas házaknál, az aluljáró mellett felnyitották a sorompókat, és a tömeg a dombtetőn lévő határőr laktanyához vonult.

A laktanya parancsnoka és a tisztek a kapuőrség épületének lapos tetejéről biztosították a tüntetőket együttérzésükről, és a tömeg a katonákat éltetve vonult le a Csengery utcára, és a Fő utcán lekanyarova visszatért az Erzsébet térre. A Himnusz eléneklése után a tömeg békésen feloszlott.

Ezután fiatal gyári munkások végigjárták a várost, és mindenütt leszedték, leverték a vörös csillagokat, a kommunista címeres táblákat.

Este, a korai sötétedés után újabb tömeg verődött össze az Erzsébet téren, és lelkes közbekiabálásokkal, fel-felcsattanó tapsal buzdították a munkásokat, akik a szovjet háborús győzelmi emlékmű tetejéről próbálták acél sodronykötelekkel, munkagépekkel lehúztatni a szovjet katona betonszobrát. A betonvas ellenállt a kötélhúzásnak. Valaki közbekiáltotta: Mutasd meg neki az órátat, majd akkor lejön!

Egy idősebb ember a betonkút kávján egyensúlyozva szónokolt: Azt mondták, hogy majd az unokáinknak jobb lesz, én azt akarom, hogy már nekem is jobb legyen! Magtapsolták.

Végre sikerült a magasból lerántani a betonszobrot. Ujjongó kiabálás, tapsvihár követte a sikeres akciót.

Mivel minden megmozdulásban nem vettem részt, ezért a Zala rendkívüli kiadásának a kortársak által hitelesnek tartott beszámolóját és az Új Zala október 28-i, első számát ajánlom azoknak, akiket az utcai események további részletei érdekelnek. (Ezek a híradások kötetünk *Nagykanizsa 1956* című összeállításában olvashatók. A szerk.)

Az egyetlen, péntek esti véres esemény után, melyre mindenki másképpen emlékszik vissza, már nem történt sem tüntetés, sem zavargás a városban. Megalakultak a vállalatoknál, intézményeknél a nemzeti bizottságok, a forradalmi tanácsok, az élet normalizálása és az új jövő megalapozása érdekében. A környező falvakban is ez történt. Csupán annyi megtorlásról tudok, hogy az egyik községben a körzeti rendőrt bekényszerítették a templomba, letérdeltették és el kellett neki mondani a Miatyánkot...

A falvak lakossága gyűjtötte az élelmiszert a fővárosiak számára. Teherautókon szállították Budapestre, és friss, első kézből származó hírekkel tértek haza.

A városban egymás után szüntették be a vállalatok és intézmények a munkát, amikor híre jött, hogy a szovjet csapatok kivonulása vontatottan történik, vagy egyes hírek szerint még el sem kezdődött, csak vonulgattak egyik vidékről a másikra.

November elseje, Mindenszentek napja abban az évben ünnepnapnak számított. Csendes, ködös nap volt, amikor mindenki igyekezett leróni kegyeletét elhát hozzátartozóival szemben. Egy általános felhívásra este az egész országban mindenütt égő gyertyát tettek ki az ablakokba, az elmúlt napok hősi halottairól való megemlékezésül. Nem gondolta senki, hogy az áldozatok, a hősi halottak száma rövidesen megsokszorozódik.

November 3-án, szombaton Nagykanizsán, miként szerte az országban, mindenütt üléseztek a forradalmi bizottságok, a nemzeti tanácsok. A hétfői munkakezdésről tárgyaltak, a gyakorlati tennivalókról, ami a leállás utáni munkakezdéshez szükséges. Az akadálymentes közellátás megszervezése, a gyárakban a nyersanyag-utánpótlás biztosítása, a mezőgazdaságban a még elvégzendő őszi betakarítások szerepeltek napirenden.

Aztán mindenki azzal a tudattal tért nyugovóra, hogy egy csendes vasárnap után hétfőtől helyreáll az élet megszokott rendje. Aztán az ország vezetésének gondja már a politikusokra tartozik.

November 4-én, vasárnap hajnalban, amikor kinyitottuk a rádiót, és hallottuk Nagy Imre segélykiáltását a beözönlő, a Parlament felé tartó szovjet tankok dübörgése mellett, tudtuk, hogy elveszett minden, vége a magyar szabadságharcnak!

Nagykanizsai Járási Ideiglenes Nemzeti Bizottságtól.

M e g b i z ó l e v é l .

A Nagykanizsai Járási Ideiglenes Nemzeti Bizottság megbízza.....

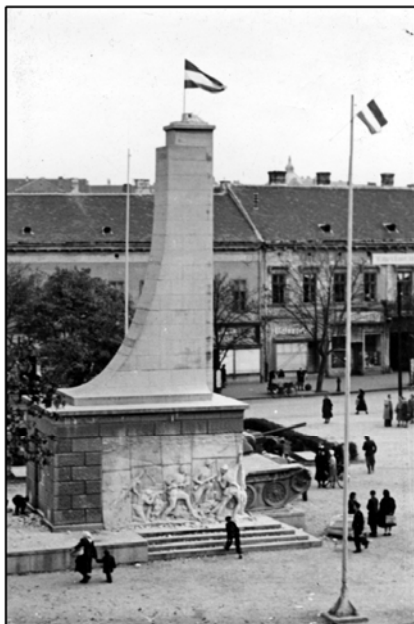
Rózsás János.....-t a Nagykanizsai Járási Ideiglenes Nemzeti Bizottság tagjává, hogy járásának állami zártási ügyeit képviselje.

Felkérjük a Pártösszeget, Intézményeket, hogy munkájában legmesszebbmenőkig támogassák.

Ezen igazolás a nagykanizsai járás területén való utazásra és kiharadásra időn túli közlekedésre is érvényes.

Ezen megbízólevele visszavonásig érvényes.
Nagykanizsa, 1956. október 29.

Nemzeti Tanács VB
Márton Sándor
az Ideiglenes Járási
Nemzeti Bizottság elnöke.

fegyelmezetten zajlottak le. Akik a lelkesedés, a szabadságvágy napjaiban a tömeg élére álltak, azok a béke és nyugalom minden áron való megőrzésén fáradoztak. Október vezetőinek éppen népszerűségük miatt kellett megbűnhődniük, mert a mindenható párt nem tűrt vetélytársat, önállóan gondolkodó embereket a mindennapi élet megszervezésében, irányításában.

Rózsás János

Rózsás János – a Gulagon töltött évek tapasztalatával a háta mögött – egy irattartóban őrizte az elmúlt évtizedeken át 1956-os emlékeit. Itt őrizte a megsárgult, gépeléssel terjedő lapok, újságok mellett a megbízó levelét, egy házilag színezett nemzeti színű szalagocskát, jelvényeket és egy fényképet is. A kép a Szabadság téri szobor ledöntése utáni napon készülhetett a járési tanács ablakából akkor, amikor Dr. Kerecsényi Edit is fényképezett. A monstrum csúcsáról ledöntött katonaszobor helyén piros-fehér-zöld zászló leng. A fénykép, hátoldalán „Nagykanizsa, 1956. október 25. – szobordöntés – este 1/2 10 órákor.” felirattal, eddig még publikálatlan szép emléke városunknak.

Már többször járta végig 1956 nagykanizsai helyszíneit emlékező sétával a város ünneplő közönsége, mire kialakult az itt közölt rendje ennek az azóta meg nem szakadt emlékezési formának. A helyszínek egymásutánja változott csak az idők folyamán. A kezdeményezőket a rendszerváltás idején az a szándék vezette, hogy ne csupán hallgatósága, hanem részese lehessen az emelkedett hangulatnak a „sétáló”. A helyszínek kiválasztásával pedig a korabeli eseményekre való hivatkozást, a hangulat átélését tudták kanizsaivá tenni. Megőriztük a szöveg forgatókönyv jellegét.

Emlékező séta Nagykanizsán

Első helyszín: Kossuth tér Kórházi kápolna
17,45-től gyülekező és térzene
18,00 *Moderátor:*
Tisztelt Ünneplő Kanizsaiak!

Nagykanizsán 1989. október 23-án emlékeztek meg először nyilvánosan a Magyar Demokrata Fórum helyi csoportjának szervezésében az 1956-os forradalomról és szabadságharcról.

Azóta az 1956-os kanizsai események néhány helyszínét végigjáró ünnepi sétával is emlékezik a város.

Tisztelt Ünneplők!

1956-ban az ország és Kanizsa népe is kinyilvánította akaratát a szabadságra és a függetlenségre.

Rövid időn belül elérték céljukat.

Az emlékezők szerint az első kanizsai forradalmi napon, 1956. október 25-én szerezte vissza a város az addig gyógyszerraktárként használt kórházi kápolnát. Ezért indul innen az ünneplő emlékező séta. A felső templom könyvébe az események és a kápolna visszaszerzése kapcsán a következő bejegyzés került:

„1956. október 23-án nagy nemzeti felkelés volt. Nagykanizsán is felvonult az ifjúság, de nagy és véres zavargások nem voltak, ennek eredménye volt a kórházi kápolna visszaadása.

1956. november 18-án ünnepélyes szentelés és nagymise volt szentbeszéddel rengeteg nép jelenlétében.”

A kápolna visszaszerzése sikerült tehát véglegesen.

Ma erre a győzelemre, az ország lakosságának teljességét magával ragadó forradalomra emlékezünk. És emlékezünk azokra is, akik életükkel vagy életük kockáztatásával harcoltak a forradalom céljaiért. Emlékezünk arra a nagyszerű lelkületre, amely akkor az egész országot áthatotta, mindenkit magával ragadott. Ünnepeljük mai szabadságunkat és függetlenségünket is, azt a szabadságot és függetlenséget, amelyet végső soron az 1956-os forradalom és szabadságharc hozott el.

Kérem Önöket, hogy sétáljunk át a Deák térre, a kanizsai események másik helyszínére.

Kérem kövessék az elől haladó zászlót.

Második helyszín: Deák tér 48-as szobor

Moderátor:

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Emlékező sétánk második állomásáról a korabeli híradások a következőket írják:

„A csütörtökön késő estig tartó tüntetés után pénteken reggel a Gimnázium diákjai nyitották meg Nagykanizsa város dolgozóinak tüntető felvonulását. A diákokhoz csatlakoztak a MÁV, a Posta, a MÁVAUT dolgozói, majd a gépgyáriak, akikkel együtt a Petőfi szoborhoz vonultak, ahol előadták követeléseiket.

Altai József MÁV dolgozó elszavalta a Talpra magyar-t.

A rögtönzött nagyszabású ünnepséget a Himnusz és a Szózat eléneklése zárta be. A többezres, beláthatatlan nagyságú tömeg ezután a Dózsa György laktanya elé vonult. Visszafelé jövet a tömeg ugyancsak a 48-as szobornál gyűlt össze, majd a katonazenekar hangjaival ismét elénekelte a Himnuszt.”

Kedves Ünneplők! Kérem, hogy a korabeli ünneplésre emlékezve mi is énekeljük el a Himnuszt.

Moderátor: Kérem Önöket, hogy sétáljunk át az Erzsébet térre, a kanizsai események másik helyszínére.

Kérem most is kövessék az elől haladó zászlót.

Moderátor: Tisztelt Ünneplők!

Az 1956. október 25-i kanizsai eseményeknek talán az egyik legemlékezetesebb helyszíne volt az Erzsébet tér.

A tudósítás igen szűkszavú az itt történekről. Idézem:

„A Dunántúl Kőolajipari Gépgyár dolgozói fegyelmezett sorokban, nemzeti színű zászlók alatt vonultak fel a kanizsai utcákon. Éltették a független magyar Kormányt, a magyar függetlenséget.

A kanizsai felvonulás rendben lezajlott, azt követően az ifjúság egy csoportja a város útvonalain haladva leszedte a hivatalok és intézmények népköztársaság címeres tábláit, majd a szabadság téri szovjet emlékművet döntötte le.”

Mára a tér végleg megszabadult a szovjet emlékműtől, beteljesítve azt, amit akkor a forradalmi tömeg kívánt. A 20-as honvéd gyalogezred emlékműve pedig a város lakóinak kérésére és képviselőtestület döntése alapján méltó körülmények között ismét a téren áll. Ez történelmi és szimbolikus igazságtétel után talán a Békesség tere lesz az Erzsébet tér.

Virág Benedek, aki városunkban volt diák, Békesség-óhajtás című versében így fogalmaz:

Szállj le felséges palotád egéből,
Béke! mennyeknek koronás leánya!
Szállj le, s Európánk mezején jelenj meg
Már valahára!
Szállj le! s vigasztald meg az árvaságot,
Béke, mennyeknek koronás leánya!
Haj, sok országok szava kér , jelenj meg
Már valahára!

Kérem, hogy a korabeli ünneplésre emlékezve énekeljük el a Szózatot.

A Szózat szavai után kérem Önöket, hogy sétáljunk át a Károlyi kertbe, a kopjafához.

Kérem, kövessék az elől haladó zászló!

Negyedik helyszín: Károlyi kert, kopjafa

Himnusz

Moderátor: Tisztelt Ünneplők!

1989. október 23-án az első nyilvános ünneplésen a forradalom és szabadságharcnak állították azt a kopjafát, amelynél állunk. A kopjafa Németh Ferenc fafaragó munkája. A hely kiválasztásával egyben az események kanizsai áldozatainak is emléket állítottunk. Fontosnak tartjuk ezt újra elmondani, hiszen az ő halála jelképezi mindazok halálát is, akik így vagy úgy életükkel áldoztak a szabadságért. A korabeli híradás így szól:

„A városban egy lövéstől Skerlách Józsefné 52 éves nagykanizsai lakos a mozi bejáratánál összeesett és pár percen belül meghalt. A tömeg a pártbizottságon székelő katonai csoportot okolta az asszony haláláért. Egy ismeretlen szemtanú azt állította, hogy a lövés váratlanul jött, a kézigránát-robbanásokkal egyidőben.”

A helyi események felidézése után kérem hallgassák meg Márai Sándor Mennyből az angyal című versét.

Moderátor: Tisztelt Ünneplők!

A kialakult hagyományoknak megfelelően e helyszínen helyezik el a város politikai és társadalmi szervezetei és a város közönsége az emlékezés koszorúit és virágait.

Mielőtt azonban erre sor kerülne, hallgassák meg ünnepi szavait.

Az ünnepi szavak után koszorúzás következik:

A koszorúzás alatt zene szól!!!

Moderátor: Kérem, hogy ünnepi emlékező sétánk zárásaként énekeljük el együtt a Szózatot.

(Általános javaslat: A zászlóról és a zászlóvivőről érdemes előre gondoskodni, később nagy segítségünkre lehet az útvonal megtartásában. Minden helyszínen érdemes egy verset vagy más szöveget elmondani. Minden helyszínen hangosítás szükséges. Csak a kopjafánál hangozzon el ünnepi beszéd. Érdemes fáklyákat és/vagy gyertyát osztani a résztvevők között.)

A Batthyány Lajos Gimnázium évkönyveiből

E kötet kezdeményezője, a Batthyány Lajos Gimnázium sokat tett és tesz 1956 emlékének megőrzéséért. Az iskola akkori diákjai és tanárai szerepvállalásukkal a mindenkori kanizsai diákok és tanárok számára személyesen megélhető 1956-os példát adtak.

Az iskola évkönyvei rendszeresen tudósítanak az újabb ismeretekről, a megemlékezésekről. Ezekből a példa értékű közlésekből válogatunk kötetünk befejező részében.

Emlékezzünk '56-ra!

A Batthyány Lajos Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola tisztelettel hívta és várta jelenlegi és volt diákjait, tanárait és az érdeklődőket az 1956-os magyar forradalomról és szabadságharcról szóló emlékező műsorára és ünnepélyére.

Időpont: 2001. október 20., szombat 11.00

Helyszín: a gimnázium udvara

A műsort rendezte: Lehota János tanár

Az ünnepség keretében adta át az országos 56-os Szövetség zászlóját Bodnár Attila a nagykanizsai szervezet elnöke és Háncs Lajos az elnökség tagja.

Az 56-os zászló ajándékozásával ismerték el a gimnázium volt diákjainak és tanárainak fontos szerepét a nagykanizsai 56-os eseményekben. A szereplők és a hősök még ma is köztünk vannak!

Az ünnepélyen a régi diákok nevében megszólalt Bittera Zoltán és Pék Pál. A nagykanizsai 56-os események részesei voltak a gimnáziumból, letartóztatták őket és büntetést is kaptak többek között diákok: Horváth András, Kosztricz Tamás, Kovács István, Kovács Sándor, Salamon József, Takács László, Tikk László, Bittera Zoltán, Pék Pál, Riechel Mária, tanárok: Gögös Ferenc igazgató, Rimay Béla, Solty Jenő, Hulesch Béla, Harkány László, Boros Antal, Biskopics Márton, dr. Gulyás Mihály.

Kiállásuk a jó ügy mellett ma is élő példa! Emlékezzünk rá tisztelettel mai diákok, mai magyarok!

A Batthyány Lajos Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola évkönyve a 2001–2002-es tanévről, 53. oldal

Ünnepi beszéd az 1956-os forradalomról és szabadságharcról való megemlékezésen

A múlt és a jelen ünnepi találkozását a természet is köszönti: az idei ősz is hasonlóan meleg napfényes, miképpen a 45 évvel ezelőtti október is volt. Ilyen kellemes estén lőtt valaki Budapesten a békés tüntetők közé, amely forradalommá teljesítette ki a demokratikus demonstrációt, és amely fegyveres harccá növelte ezen erőket a személyi kultusz hatalmával szemben. A budapesti forradalom híre néhány nap után a vidék minden településére is eljutott. Nagykanizsa is megmozdult, a városi forradalmi bizottság elnöke dr. Lékai Gyula, a városi nemzetőrség parancsnoka Orbán Nándor lett. Városunkban fegyveres harc nem volt, a régi hatalom azonnal megadta magát. Egy ismeretlen tettes itt is elszította fegyverét a Sugár úti pártházból, és egy arra sétáló ártatlan asszonyt ölt meg. Az áldozat emlékét kopjafa őrzi a Mozikertben.

A nagykanizsai Irányi Dániel Gimnázium élete is a megszokott rendben kezdődött azon az őszön. Gögös Ferenc igazgató elindította az 1956/57-es tanévet, a tanárok: Biskopics Márton, Boros Antal, dr. Gulyás Mihály, Harkány László, Hulesch Béla, Pálos László, Rimay Béla, Solty Jenő megkezdték oktató és nevelő munkájukat, a diákok pedig a nagyhírű elődökhöz méltóan tanulni és sportolni kezdtek. A forradalom hívó szava természetesen eljutott a gimnázium falai közé is. Megalakult a Diákszövetség, megszülettek a jelszavak. A demokrácia szellemében szervezeten és fegyelmезetten demonstráltak. Rövid idő alatt érett felnőtté váltak a gimnazista fiatalok.

A gyönyörű késő őszi októbert zord hideg november követte. Megjelentek a szovjet tankok és az önfeláldozó véráldozatok kevésnek bizonyultak ellenük. Nagykanizsára is bedübörgött néhány tank, és ez minden ellenállást értelmetlenné tett. Ezidőtájt már sokan elhagyták az országot, féltek a megtorlástól. Jogosan. Nagyobb megtorlás következett, mint 1849-ben Világos után. Sortűzek által százak haltak meg, sok embert akasztott fel „törvényesen” az új hatalom, a börtönök megteltek a demokrácia híveivel. Kínzások, vallatások által törték meg őket. A félelem ideje következett...

Az 1956/57-es tanév is visszaállt a megszokott rendbe. A pedellus ismét csengetett vagy néha kolomppal jelzett, a diákok visszaültek a padokba, a tanárok tanítottak. A tanév azonban másként folytatódott; a megtorló hatalom a tanárokat és a diákokat is keményen sújtotta: Gógös Ferenc igazgató 5 évi börtönbüntetést kapott első fokon, Rimay Béla matematika tanárt 8 évre ítélték, Solty Jenő testnevelő tanárt 2 évi fogsággal büntették. A többi tanárt is bezárták és vallatták, mondván, ők az igazi bűnösök, mert nem tudták felvilágosítani a diákokat, félrevezették őket. Harkány László évekig általános iskolában tanított büntetesképpen.

1957 szeptemberében újabb döbbenet következett. 13-án váratlanul letartóztattak 9 tanulót, akik valamennyien végzős negyedik osztályosok voltak. A letartóztatott tanulók: Horváth András, Kosztricz Tamás, Kovács István, Kovács Sándor, Salamon József, Takács László, Tikk László, Bittera Zoltán a diákszövetség elnöke, Pék Pál a diákszövetség titkára. Néhány nappal később letartóztatták még Riechel Mária negyedik osztályos tanulót és Hulesch Béla tanárt. A fiúk letartóztatásának okát a Jókai regényből ismert Csittvári Krónika mintájára készült titkos naplóban jelölték meg. A füzet, amelyet házkutatás útján megtaláltak, azokat a gondolatokat tartalmazta, amelyek a forradalom lázas napjaiban a diákokat foglalkoztatták: függetlenséget, demokráciát. Röpcédulázás okán még letartóztatták Dezső László, Balogh György, Kisdéri Antal tanulókat. Valamennyi letartóztatott diákot hónapokig tartották fogdában majd börtönben. A kihallgatásokat általában éjszaka folytatták. Ezeket az úgynevezett „gyanúsítottakat” többször és többen is vallatták. A jegyzőkönyvek szerint a diákok „derekasan” álltak helyt.

Végül hosszú hónapok után megkapták a sorsuk jobbrafordulásában reménykedő börtönlakók a vádiratot: a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedéssel és egyéb bűntettekkel vádolták őket.

1958. január 28–30-áig tartott zárt tárgyaláson hozta meg a megyei bíróság az ítéletet: a terheltek elkövették a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban tevékeny részvétellel elkövetett bűntettet, ezért őket a megyei bíróság bírói megrovásra ítéli.

A tárgyalás után ismét szabadok lettek a vádlott diákok. Fél éves kiesés után is szerettek volna visszaállni az iskolai rendbe és leérettségizni a tanév végén. Az iskolába történő jelentkezésnél azonban megalázó meglepetés várta őket: valamennyiüket kicsapták az intézetből. A városból távozniuk kellett.

Végül is az ország különböző helyein fejezték be középiskolai tanulmányaikat. A 60-as évek derekától pedig csaknem valamennyien egyetemet végeztek.

45 év telt el – Harkány László ismét visszakerült a gimnáziumba, Biskopics Márton, Boros Antal, dr. Gulyás Mihály is folytatta pályáját 1957-ben. Valamennyien a Landler, majd a Batthyány Gimnázium kiváló tanárai voltak hosszú évtizedekig, nyugdíjba vonulásukig. A kicsapott diákok: Horváth András, Kosztricz Tamás, Kovács István, Kovács Sándor, Salamon József, Takács László, Tikk László, Richel Mária, Bittera Zoltán és Pék Pál is méltó polgárai lettek hazájuknak. Rehabilitálást ugyan még nem kaptak, mégis tudták és tudják, nem a haza volt mostoha hozzájuk, hanem egy vészterhes kor áldozatai lettek.

Szép októberi őszi van, tanulunk, tanítunk, tervezünk, élünk. Ünnepi emlékezésre hívtuk a nagy történelmi kor tanúságtevőit, és ők el is jöttek hozzánk. Ünnepi emlékezésre hívtuk őket, hogy átkarolhassunk közel egy fél évszázadot, és kezet foghasson két korszak, az 56-os fiatalság és a XXI. századba tekintő fiatalok nemzedéke.

*A Batthyány Lajos Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola
évkönyve a 2001–2002-es tanévről, 54–55. oldal*

Így ünnepeltük október 23-át...

Az 1956-os forradalom és szabadságharc méltó megünneplésére készül a város. A sokszínű programsorozat keretében remélhetőleg mindenki részesülhet az ünneplő lelkületben.

Nagykanizsán is népmozgalmat váltott ki az 1956. október 23-i budapesti események híre. Október 25-én kora délután a DKG dolgozói számára szervezett felvonulással kezdődtek az utcai események. Este ismét a Szabadság-téren gyűlt össze a tömeg, és ledöntötték a szovjet hősi emlékművet. Október 26-án, pénteken az Irányi Dániel Gimnázium (a mai Batthyány Lajos Gimnázium) diákjai Rimay Béla és Solti Jenő tanár urak kíséretében a DKG épülete előtt gyülekeztek, és az ottani dolgozókkal a laktanyához vonultak, ahol a katonaság támogatását kérték a budapesti fiatalok megsegítésére. A városban a diákok a megmozdulások aktív résztvevői voltak; így őket is bevonták a Nagykanizsai Nemzeti Bizottság által létrehozott nemzetőrség munkájába. Megalakult a Diákszövetség. A demokrácia szellemében szervezeten és fegyelmезetten demonstráltak. Rövid idő alatt felnőtté váltak a gimnazista fiatalok.

Az 56-os Szövetség egy 56-os, lyukas zászló ajándékozásával már elismerte a gimnázium volt diákjainak és tanárainak fontos szerepét a nagykanizsai 56-os eseményekben. Hiszen többüket letartóztatták, és büntetést is kaptak. Köztük 12 diák letartóztatásának okát a Jókai-regényből ismert Csittvári Krónika mintájára készült titkos naplóban jelölték meg. A füzet, amelyet házkutatás útján megtaláltak, azokat a gondolatokat tartalmazta, amelyek a forradalom lázas napjaiban a diákokat foglalkoztatták: függetlenséget, demokráciát. A megyei bíróság elítélte őket „a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés büntette” miatt.

A volt diákok és tanárok kiállása a jó ügy mellett ma is élő példa kell, hogy legyen! Ezért kell emlékeznünk rájuk tisztelettel – mai diákoknak, mai magyaroknak. Ennek méltó formája a gimnázium falán 2006. október 23-ára elhelyezendő emléktábla. „Cáfolhatatlanul csak a hősöknek és a mártíroknak van igazuk!” (Nagy Gáspár) Példát kívánunk állítani 1956 tiszta eszméinek.

Őrizze emléktábla az „emelkedő nemzet” néhány felejthetetlen napját. Mert közbátorságra ma is szükség van, erre figyelmeztethet 1956 kitörölhetetlen emléke. Az emléktábla szövege ez:

Ezen iskola diákjai és tanárai 1956. október 23. után bátrak voltak tüntetni és tetterre késznek lenni. Elsők között vonultak Nagykanizsán az utcára, s itt született a „Csittvári Krónika” is. Így a megtorlás sem maradt el.

Tiszta szándékuk a mai ifjúság számára is példaértékű!

2006. október 23. „Polgári Magyarországért” Alapítvány

„Polgári Kanizsáért” Alapítvány

Ez a két alapítvány állt elő az ötlettel, az emléktábla-állítás költségeit is vállalták, és az engedélyezési eljárással is törődtek. Köszönet érte.

Látható, hogy a Batthyány Lajos Gimnáziumban milyen komplex módon foglalkozunk az ünneppel. Ezzel mintegy példát szeretnénk adni a városlakóknak. Jó lenne, ha több iskola megnézné a most moziba került vagy kerülő 56-os filmeket!: Mansfeld; A szabadság vihara; Szabadság, szerelem; ...

Büszkék lehetünk új, monumentális 56-os forradalmi emlékművünkre a mozikertben. Az alkotás jobb megértése végett felhívom a figyelmet a Taubert László szobrászművész által adott műleírásra. Így és végleges állapotában talán közelebb kerül sokakhoz ez a monumentum.

Fontos lenne, hogy minél többen foglalkozzanak az 1956-os forradalom kronológiájával, hogy tudjunk nevet adni a hősöknek!

Ha néven tudunk nevezni, igazából akkor válik átélhetővé a forradalom. Ebben segítenek a korabeli dokumentumok is. Ezért adjuk közre például a Nagykanizsai Városi Nemzeti Bizottság 1956. október 29-i határozatát (Tüskés Tibor ajándékát).

Büszkék vagyunk arra, hogy a Batthyány Lajos Gimnáziumban van mit ünnepelni.

Talán az sem véletlen, hogy az idei ünnepi műsort a Batthyány-gimnázium diákjai adják elő néhány tanár jóvoltából (rendezte: Németh Ferenc).

A Batthyány Lajos Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola évkönyve a 2006–2007-es tanévről, 56–57. oldal

Kik hatalmasok bűneiért megszenvedtek!

Sok embernek ül lelkén az 50 évvel ezelőtti álom képe, melyet eltapostak a tankok lánctalpai. Fájó dolog emlékezni szomorú napokra, főleg ha szeretteink is szereplői. Az emlékezés felszakítja a sebeket, elindítja a könnyecskéket, de emlékezni kell! Hisz nem múlhat el annyi ártatlan ember és család szenvedése, hogy még emlékezet se maradjon az akkori dicső napokról, mikor – Márai Sándor szavaival –: „egy nép azt mondta: Elég volt!”

1956. október – Forradalom – VIII. osztályos tanuló voltam, orosz tanárnőnk kíséretével vonultunk mi is a határőr laktanyához. Ott voltam a szobordöntésnél, amit egy traktorra erősített drótkötéllel éjszakába nyúlóan, nehezen tudtak ledönteni.

Nappal sorba álltam a Szabadság téri háztartási boltban petróleumért, a világítási tilalomra felkészülve. A Deák téri gyűlés emelvényén dr. Lékai Gyula ügyvéd, a Nemzeti Bizottság elnöke kérte fegyelemre a város lakosságát. Az ő okos szavai közrejátszottak, hogy a városban még egy pofon sem csattant el... Ezen pár napos „királyságba” úgy rángatták bele és nem ő tolakodott érte. Sajnos, mind a mai napig nem kapta meg Nagykanizsa várostól az őt megillető köszönetet, elismerést, pedig 10 év börtönre ítélték, melyből 6 évet le is töltött. További életét Budapestre ingázva, mint villanyszerelő élte, Budapesten halt meg, hamvai a Szent Gellért kápolnában nyugszanak.

Később beindult a disszidálási láz a fiatalok között: ezért otthon elzárták cipőimet és kaptam egy papucsot otthonra.

Szüleim aggódva ültek a rádió mellett: várva hogy egyetemista bátyám üzen-e, hogy jól van.

1956. Halottak Napja nagyon él emlékezetemben: ablakokban gyertyák égtek a hősi halottakért, a Deák téri 1848-as emlékmű mutató karján is gyertyák égtek sorban.

A szomszéd házban ismerőseink pincéjét a felnőttek rendbe tették, hátizsákokba készítették a legszükségesebb dolgokat, élelmszert – felkészülve komolyabb harcokra, amikor le kell vonulnunk. Ők már átéltek két világháborút!

1956. november 4. Vasárnap hajnalban kopogtak ablakunkon: az akkori nagykanizsai polgári repülőtér parancsnoka volt, ki teherautóval ment Budapestre és apám megkérte, hogy egyete-

mista bátyámat hozza haza. Tőle tudtuk meg, hogy vége az álomnak! Orosz tankok már Bicskénél voltak, körbezárták Budapestet, elfoglalták a gellérthegyi Citadellát, ahonnan egész Pest belőhető volt. Ezt követő napokban csodájára jártunk a mai Gelka-ház sarkán és még pár csomópontban „parkoló” orosz lánctalpas tanknak, amiből időnként riadtarcú, kirgizképű kiskatona kikukcskált. Nem tudom, ki félt jobban? Ő, vagy a kintiek? Lett is félelem, hisz ezeknek a lánctalpaknak már a csörgése is félelmetes volt, és fitogtatva erejét motort felbőgetve: időnként a csövét is körbeforgatta megcélozva a környéket.

1957. március 15. A visszatért hatalom itt is félt a MUK-mozgalomtól, ezért március 15-ét megelőzően az elrettentés szándékával – egy éjszaka apámmal együtt több embert letartóztattak és a bíróság mögött akkor még létező börtönbe zárták, majd három nap múlva kiengedték őket. Emlékszem a bíróság folyosójának ablakából váltottunk jelbeszéddel üzeneteket.

Volt is hatása, hisz senki sem akart hasonló sorsra jutni!

Ahogy emlékezem volt köztük mindenféle foglalkozású: iparos, munkás, értelmiségi, kik a városban köztisztviselőnek örvendtek és véleményük ismert volt a történelekről.

1957. június. A Szabadság téri iskolában befejeztem általános iskolai tanulmányaimat és nagy reményekkel készültem a gimnáziumba, mivel bizonyítványom 4-es jó eredményű volt. De a hatalom másképpen gondolta: „Az ország összes középiskolájából elutasítva, fellebbezésnek helye nincs!”

Hagy tudja meg idejében az a gyerek, hogy ő csak másodrendű állampolgár!

Apám akkor még ügyvédként működött, és gondolták, tanuljak gép- és gyorsírást, ami egy fizetős (80 Ft/hó) kétéves iskola volt a Közgazdasági Technikum emeletén. Áldott emlékű Iváncsits János bácsira és testvérére, Csöpi néniére szeretettel gondolok: emberségükkel és szeretetükkel példát mutattak, csitították háborgó lelkemet.

Ma is él bennem a fájdalom, hogy elvették tőlem diákéveimet, és irigykedtem az akkori egyensapkákban korzózó, nálam gyengébben tanuló iskolatársaimra. Barátnőmtől kölcsönkértem sapkáját, és reggel aktatászámmal – mert akkor még nem sporttászával

jártak az iskolások – a gimnázium felé mentem: higgyék, én is gimnazista vagyok!

A második tanévben szüleim tudta nélkül jelentkeztem a kórházba 4 órás fiatalkorú takarítónőnek, és elkezdtem takarítónői karrieremet a rendelőintézet fekete-fehér kockakövein. Még nem voltam 15 éves!

Nyugdíjba vonulásomig az egészségügyben dolgoztam, munka mellett leérettségiztem, diplomát szereztem, de azokat az igazi diákéveket elvették az életemből.

1958. január 29-én délután korcsolyázni indultam a Gépgyár mögötti jegekre, mikor zalaegerszegi civil és egyenruhás rendőrök keresték apámat, kit felhívtak telefonon a bíróságon, hogy jöjjön haza. Persze nem mentem korcsolyázni! Felmutatták házkutatási-letartóztatási parancsukat és elkezdték a kutatást.

Lefoglalt tárgyak nagyon komoly „bűnjelek” voltak: előfizetett Élet és Tudomány c. újság 1956. decemberi száma, mivel címlapján a koronás címer volt, Hírszerzés és Kémkedés története című könyv. Apám 1944-es határidő naplója, egy csomag levél, halálfejes ezüst gyűrű és természetesen az öreg írógép. Hiába mutatták a fényképet Nagyapámról, kinek ujján még az előző évszázadban ott volt ezen halálfejes gyűrű, amikor még a nyilasok sehol nem voltak – mivel valami ilyen jelvényfélének vélték. Később az írógépet kivéve semmi nem került vissza családunkhoz. Apámat a ház előtt lévő rendőrautóba tették és a zalaegerszegi börtönbe szállították, majd Kistarcsára internálták, ahova 6 hónapra indok és ítélet nélkül lehetett transzportálni az embereket. Volt is tumultus! Kiszabadulása után rendőri felügyelet (ref.) alá helyezték sok kanizsai sorstársával együtt, ami azt jelentette, hogy éjszaka rendőrök jöttek a lakásba ellenőrizni, hogy otthon tartózkodik-e, mivel este 7-től már nem volt szabad az utcán tartózkodnia. A rendezőbb megelégedett, ha földszinti ablakunkon kiadta igazolványát. Nyilvános helyekre, moziba, kávéházba nem járhatott, az utcán két embernél többel nem beszélgethetett, mert ez csoportosulásnak számított. Vasárnap délelőtt 10 órakor (református istentisztelet ideje!) jelentkeznie kellett a rendőrségen, telefonvonalunkat elvették, a várost nem hagyhatta el.

Aztán jött a legnagyobb pofon, ami egy 52 éves családfőt, jogi elhivatottságú embert érheti!

1958. augusztus 16. Az ügyvédek felülvizsgáló bizottság egyhangú állásfoglalása „az ügyvédi hivatás további gyakorlására alkalmatlannak” minősítette. Ezen bizottság tagjai közül többen szép karriert értek el a vendéglátás, ipar és igazságszolgáltatás területén: megkapva jutalmukat e piszkos munkáért! Nagyon sok ügyvédet fosztottak meg ekkor az országban hivatásának gyakorlásától, nem kérdezve miből élnek ezután? Nem értettek máshoz, csak ehhez – de ehhez nagyon! Persze a kijelölt ügyvéd „kollégák” örültek a kapott ügyfélkörnek, amit nagy tudású, sok ügyféllel rendelkező ügyvédtársaiktól szállt rájuk. Reakciósnak lettek bélyegezve, ellenforradalmároknak, szellemi munkát sehol nem kaptak.

Így került törekeny, gyenge fizikumú Apám a palini Állami Gazdaság darálójába rakodó segédmunkásnak. Akkor is voltak jó barátok, rendes emberek, és ki így, ki úgy segített. Családunk barátja, dr. Buzássy Sándor nagykanizsai gyermekorvos „felkérte” németül tudó apámat egy könyv fordítására, mondván, hogy arra nagy szükség van. Dehogyan volt arra szükség! Csak ezzel munkát és keresetet adott, hisz pénzt nem fogadott volna el. Anyám elővette Singer varrógépét és próbált varrónőként pénzt keresni, mivel még az akkori Babválogatóba sem vették fel. Apámat később a kiskafosi termelőszövetkezet alkalmazta könyvelőnek, ahonnan – a mérlegképes könyvelői tanfolyamot elvégezve – mint főkönyvelő vonult nyugdíjba. A tsz elnöke, Dominkó József becsületes, jó ember volt, akit csak az érdekelt, hogy a tsz dolgai eredményesen, jól működjenek és elégedett volt apám munkájával, megvédte a támadások ellen.

1967. márciusban – sokadik kérelemre – az igazságügy miniszter elvtárs méltányosságából hatályon kívül helyezte az ügyvédi hivatástól eltiltást, és vállalati jogtanácsosi munkakör betöltésére feljogosította. Ezt követő nyugdíjas napjait bearanyozta, hogy a kiskanizsai húszüzemben, kedves munkatársak között jogtanácsosként, az általa oly nagyra tartott „joggal” foglalkozhatott, még 6 évig ügyeket nyert, korai haláláig.

Hosszan emlékeztem ezen nehéz napokra, melyekben én még szinte gyerek voltam, de a mai napig háborgok, hogy erről az „ügyvédszűrészről” nem hallani, nem emlékeznek meg arról a több száz nagy tudású, jogi diplomás szakemberről, akiknek karrierjét

derékba törték. Nem hősöknek szeretném őket, csak az emlékezet maradna legalább róluk!

Őszintén mondom, otthon nem volt szitkozódás a rendszerrel és annak kiszolgálóival szemben. Élték mindennapjaikat, aggódtak gyermekeikért, majd unokáikért, hisz az ő századuk nem volt egy diadalmenet Trianonnal, a két világháborúban családjaik tönkremenésével, orosz hadifogsággal, az ismét Szlovákiához csatolt Komáromból áttelepüléssel járó új életük megteremtésével, ottmaradt javaik elvesztésével.

Korukból fakadóan kevesen érthették meg 1989. június 16-t, Nagy Imre és társai újratemetését és a reményt egy más életre. Bátyámmal én is ott voltam a Hősök terén, hallgattuk az akkor döbbenetes beszédeket arra gondolva, hogy no ezeket letartóztatják az éjszaka! Akkor az emberek megfogták egymás kezét, bizakodtak. Életem nagy napja volt! Az áramló tömegtől látva vittük egy szál rózsánkat, órákat sorakoztunk, hogy a koporsók előtti virághalmokra helyezzük és fejet hajtsunk. Délután a tv-ből nézve a temetői közvetítést csak ámultunk, hogy mindez valóság?! De ugyanakkor féltünk, mi lesz ennek a következménye? De ezt már nem lehetett megállítani. Még jött Grósz Károly elvtárs, aki akkor is azt ígérte mint most ígérik: hogy emberek csak pár évre kell meghúzni a szíjat, aztán jön a Kánaán. Kánaán nem jött, csak valami más, ami nem az, amiért annyian harcoltak és életüket áldozták 1956 őszén!

1990 júniusában dr. Balsai István akkori igazságügy minisztertől családunk levélben megkapta, hogy apánkat törvénysértően nyilvánították alkalmatlannak az ügyvédi hivatás gyakorlására, az eljárásnak kizárólagosan politikai oka volt. Mélyen fájlalta az „akkori kormány eljárását, az elszenvedett, egész életüket befolyásoló törvénysértést és annak súlyos következményeit”. Szüleinknek már csak sírjuknál tudtuk felolvasni e levelet.

Azóta megkaptam édesapámnak az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltár nyilvántartásában lévő dossziéjának iratmásolatait, nyilvántartási kartonját, ügynöke fedőnevét, rendőrségi jelentést 1963 nyaráról.

Hihetetlen hogy egy ilyen jelentéktelen kis emberre mennyi energiát fordítottak. Ezen jelentésekben sok olyan adatot jelölnek, ami nem volt igaz és ez ellen nem is tehetett, nem is tudott róla,

hisz szigorúan titkos iratok voltak. Mekkora dossziéjuk lehetett azoknak, akik tevőlegesen is részt vettek az eseményekben?!

Köszönöm, hogy elmondhattam ezeket a történeteket, melyek több évtizede nyomták lelkemet, és adózni kívánok apám emlékének, ki november 3-án lenne 100 éves.

Bosszú és harag most sincs bennem: Megbocsátok, de nem felejtetek!

*Dr. Wágnerné Mohácsy Erzsébet nyugdíjas
A Batthyány Lajos Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola
évkönyve a 2006–2007-es tanévről, 58–61. oldal*

Ki volt Ungor Károly?!

A kanizsai 56-os események 2. áldozata

Az 1956-os forradalom Nagykanizsán is népmozgalmat váltott ki. Az események kronológiájával és személyeivel jórészt tisztában vagyunk, de még ma is, 50 év után is vannak fehér foltok, mert az elhallgatások és elhallgattatások reflexei még ma is működnek.

1956. október 26-án az esti órákban a tüntetők egy csoportja a Magyar Dolgozók Pártja székháza (ÁVH-épület, volt Kreiner-villa) elé vonult és fegyvereket követelt. A karhatalom ekkor a tömeg közé lőtt. A sortűzben Skerlák Józsefné életét veszítette. A lövöldözésnek 14 sérültje volt. Az Új Zala (1956. október 28.) című újság híradása alapján: Kocsis József, Ungor Károly haslövést kapott, Balázs László tüdőlövést. Ugyancsak súlyosan sérült Tóth Mária, Marcs Ferenc, Horváth Ferenc, Korotki István. Könnyebb sérülést szenvedett Ács István, Samu György, Mocsári Ferenc, Horváth János, Godina László és Tóth Iván. A híradás szerint Ungor Károly „gimnazista” tanuló haslövést kapott és november 1-jén belehalt sérüléseibe.

Vajon kik voltak ők: az áldozatok?! A volt Károlyi-kert, mai nevén 56-os emlékkert szélén álló 1956-os kopjafa minden áldozatra emlékezik. Tudjuk, „cáfolhatatlanul csak a hősöknek és a mártíroknak van igazuk” (Nagy Gáspár), de a mai napig hiányosak az információink. Például Ungor Károly esetében a Batthyány-gimnázium nevében kötelességünknek éreztük, hogy utánajárjunk: ki volt Ungor Károly „gimnazista tanuló”?! Kötelességünk, hogy méltó módon megemlékezzünk a tevőleges és az ártatlan áldozatokról is!

Hamar kiderült (anyakönyveinkben nincs nyoma): Ungor Károly nem a gimnáziumba járt. „’56 Zala megyei kronológiája és személyi adattára” (Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg, 2004) című értékes kötetben még így szerepelt. A 2006-os kanizsai szónoki beszédekben is így titulálták még a visszaemlékező kortársak is. Szentpéterúri fiatalember volt, ott temették el, egy fake-reszt és sírja emlékeztet az ártatlan hősök tiszteletére a szentpéterúri temetőben. Ennek a halottvizsgálati bizonyítványnak volt nyoma a „Történelmi, emberi sorsok, sírhantok” című

kötetben. (Nemzeti Pantheon Alapítvány, 2001, I-II.) Schandl Piroska helytörténeti kutató jóvoltából.

Ungor Károly emlékműve a Zsigmondy-Széchenyi Szakképző Iskolában

Az október 23-i ünnepre készülve a napokban aztán sikerült előrelépni. Megtaláltuk Ungor Károly nyomát a Zsigmondy Széchenyi Szakképző Iskolában az anyakönyvben és a naplóban! Ungor Károly 2. osztályos szobafestő ipari tanuló volt a M. T. H. 406. számú Helyiipari Iskolában (Nagykanizsa, Rozgonyi u. 25/a). 1940. április 14-én született, édesapja Ungor Mihály molnár volt. Lakása a tanulóidő alatt: Rozgonyi u. 25/a. Gyakorlati oktatási helye: Építőipari Szövetkezet, Kinizsi utca 17. Osztályfőnöke Nagy Józsefné történelem szakos tanár volt. Megsebesülése napján, 1956. október 26-án, pénteken az utolsó órája osztályfőnöki óra volt, az utolsó előtti pedig történelem. Erre a naplóban a bejegyzés címként ez volt: „A forradalom győzelme”. Elvileg 1848-at tanultak, de valószínűleg a valóság behatolt törté-

nelemkönyv lapjaira... Műhelymestere Tölgyesi János. Padtársa Opicz Sándor, későbbi szakoktató volt. Barátja, akivel este mozi-
ba ment, s állítólag így keveredett a lövöldözésbe: Kovács József
volt, aki már meghalt. Szerény, csendes, halk szavú fiatalember-
ként emlékeznek rá. Példás magatartás, jeles gyakorlati ismeretek
és közepes általános tanulmányi előmenetel van a bizonyítványá-
ban.

A halottvizsgálati bizonyítványában ez áll:

„Utcai lövöldözésben sérült meg. A halál ideje: 1956. novem-
ber 1. 23 óra”

Az iskolai anyakönyvi lapján ez van:

„Az ellenforradalmi események alkalmával sebesülésébe bele-
halt. 1956. XI. 2.”

A sírján ez olvasható a szentpéterúri köztemetőben:

„Itt nyugszik Ungor Károly

Élt 16. évet

Megsebesült 1956. október 26-án

Megnyugodva Isten akaratában meghalt november 1-én

Örökké gyászolják szerető szülei és testvérei”

Furcsa, hogy az elmúlt 50 év, hogy eltakarta ezeket a történé-
seket. Az az érzése az embernek, hogy az 1956-os eseményeket
néha nehezebb felderíteni, mint a még régebbi történéseket. A
dolgok helyzetétele és a méltó emlékezés pedig azt kívánja, hogy
tisztellel és tisztességgel emlékezzünk meg a régmúlt hőseiről
és ártatlan áldozatairól. Ez kötelességünk, ez örök emberi tör-
vény.

Nagykanizsán büszkék lehetünk arra, hogy 1956 kapcsán van
mibe fogódzkodnunk, van mire emlékeznünk: a helyi történések,
a DKG dolgozói, a gimnazisták, Orbán Nándor, dr. Lékay Gyula,
dr. Paizs Ferenc, a Csittvári Krónika,.....

Érdekes és felemlgethető és újra felfedezhető momentum volt,
hogy az akkori Irányi Dániel Gimnáziumban (mai Batthyány-
gimnázium) egy nagyszabású gyűjtés és segélyakció történt a
Diákszövetség összefogásával az újpesti Könyves Kálmán Gim-
názium diákjai számára, akik „a budapesti forradalmi események
következtében elárvultak, illetőleg ellátatlanok lettek”. Így egy
osztályra való budapesti diákot hoztak el Nagykanizsára az 1956–

57-es téli szünetben, hogy fájdalmukat enyhítsék. Közel 10 ezer forint gyűlt össze a gimnáziumból és a városból 5–10 Ft-jával erre a nemes célra. Ez akkoriban bátor és szép tett volt.

Tavaly ilyenkor avattuk iskolánk bejáratánál a forradalomban részt vállaló elődeinkre emlékeztető bronztáblát. A „Polgári Kanizsáért” Alapítványnak köszönhetjük ezt a táblát. A hagyomány, tudjuk, folytatódik: október 30-án a Vasemberházon avatnak táblát. Ez az akkori Szabadság tér közepén állt szovjet katona szobor ledöntőire emlékezik. Erre csendülnek Kiss Dénes költő, egykori kanizsai gimnazista szavai: „Utódai a mártíroknak, mi döntsük el a holnapunk!”

1956 örök tanulsága, hogy nem szabad félni. S vannak örökifjú hősök, akik példaképekké is válhatnak, mert fiatalos lendülettel széttörték az agyunkat és a szívünket nyomasztó félelmet. Ungor Károly nem volt hős, de ártatlan áldozatként 50 év elmúltával, talán, már példa lehet arra, hogy a dolgok mindig kiderülnek, hogy a fájdalom is kitisztulhatnak. Ungor Károly sebé, talán, mára már tisztulóban van. Talán vannak még kortársak, akik emlékeznek a részletekre, mert az emlékezet csak a dolgok kimondásával és leírásával lehet precíz.

Ezért kérjük a sajtó nyilvánosságán keresztül is, aki több információval bír Ungor Károlyról vagy az 56-os kanizsai események 14 sérültjéről, az jelezze a Kanizsa Dél-Zalai Napilapnak, ahol további oknyomozás történik.

Talán nem véletlen, hogy az idén a kanizsai városi ünnepséget az a Zsigmondy-Széchenyi Szakképző Iskola adja, mely elődjének tanulója volt Ungor Károly is..... Emlékezzünk tisztelettel a hősökre és az áldozatokra ! Nem szabad feledni a fénylő arcokat!

Nagykanizsa, 2007. október 17.

Balogh László

*A Batthyány Lajos Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola
évkönyve a 2007–2008-as tanévről, 52–54. oldal*

Nagykanizsán is népmozgalmat váltott ki az 1956. október 23-i budapesti forradalom híre. Büszkék lehetünk arra, hogy 1956 kapcsán városunkban is van mire emlékeznünk: a helyi történések, a DKG dolgozói, a gimnazisták, Orbán Nándor, dr. Lékai Gyula, dr. Paizs Ferenc, a „Csittvári Krónika”,... Az Irányi Dániel Gimnázium (mai Batthyány Lajos Gimnázium) diákjai és tanárai kiállása a jó ügy mellett ma is élő példa kell, hogy legyen. A méltó emlékezés azt kívánja, hogy tisztelettel és tisztességgel emlékezzünk meg a régmúlt hőseiről és ártatlan áldozatairól. 1956 örök tanulsága, hogy nem szabad félni. S vannak örökifjú hősök, akik példaképpé is válhatnak, mert fiatalos lendülettel széttörték az agyunkat és a szívünket nyomasztó félelmet. Nem szabad feledni a fénylő arcokat! 1956 azt üzeni, hogy nem előre, hátra vagy oldalra van a kitörési pont, hanem fölfelé. Felemelt fejű és emelkedett szívű népnek van jövője. Nagy Gáspárral szólva:

*„Megigéz fénylő arcuk,
lám a lélek és lelkesültség,
mily káprázatos ikerpár
együtt: őszinte Isten-oltár!”*

Ezért ajánljuk jó szívvel ezt az 1956 kitörölhetetlen emlékeről szóló hiánypótló kanizsai könyvet.

*Balogh László
a Batthyány Lajos Gimnázium igazgatója*

